Robertas Šeklis

TRYS BENO BAKSTERIO MIRTYS

DRĄSIŲJŲ KELIAI

Robertas Šeklis

TRYS BENO BAKSTERIO MIRTYS

VILNIUS 1968

Р. Шекли. ПАЛОМНИЧЕСТВО НА ЗЕМЛЮ
М., «Мир», 1966

Vertė
D. MECIŪNAITĖ, V. MILIŪNAITĖ ir A. KRIŠTOPAS

KELIONĖ Į ŽEMĘ

Alfredas Saimonas buvo gimęs Kazangoje IV — nedidukėje žemės ūkio planetoje netoli Arkturo; ten jis kirto kombainu kviečių laukus, o ilgais tykiais vakarais klausydavosi Žemėje įrašytų meilės dainų.

Kazangoje gyventi buvo ne per blogiausia, merginos ten malonios, žvalios, atviraširdės ir sukalbamos: gera su jomis pasivaikščioti po kalvas arba pasimaudyti upokšnyje, jos ištikimos gyvenimo draugės. Tačiau ne romantiškos! Gražu pažiūrėti, kaip smagiai ir paprastai linksminasi kazangiškiai. Bet ar jiems to gana?

Saimonas jautėsi nepatenkintas savo vienodu gyvenimu. Kartą suprato, ir ko jam stinga.

Išklerusiu, knygų prikrautu kosminiu laivu atklydo į Kazangą keliaujantis pirklys. Jis buvo suvargęs, žilas, kuoktelėjęs žmogelis. Jo garbei buvo surengtos iškilmės — už Saulės sistemos ribų karštai džiaugiamasi kiekviena nauja pažintimi.

Pirklys išklojo naujausias paskalas: apie kainų karą tarp Detroito II ir Detroito III, ir kiek atsieina žūklė Alane, ir kaip apsirengusi Moracijos prezidento žmona, ir kaip juokingai šneka žmonės Dorane V. Pagaliau kažkas paprašė:

— Papasakok mums apie Žemę.

— Aha,— tarė pirklys, kilstelėjęs antakius.— Norite

pasiklausyti apie savo promotę? Iš tikrųjų, bičiuliai, nėra kitos tokios planetos, kaip senutė Žemė, ir niekas jai neprilygs. Žemėje, bičiuliai, viskas galima, ten išsipildo visi troškimai...

— Kiekvienam?— paklausė Saimonas.

— Ten jie turi įstatymą, reikalaujantį patenkinti visus norus,— šyptelėjo pirklys.— Kol kas niekas nėra jo pažeidęs. Žemėje viskas kitaip, bičiuliai. Jūs, vyručiai, kultivuojate žemės ūkį? Na štai, o Žemė kultivuoja visokias prašmatnybes — tokias, kaip pamišimas, grožis, karas, svaigulys, nekaltybė, siaubas ir taip toliau. Norėdami patirti tų gėrybių, žmonės keliauja ištisus šviesmečius.

— O meilė?— paklausė kažkuri moteriškė.

— Mergužėle,— švelniai tarė pirklys,— Žemė — vienintelė vieta visoje Galaktikoje, kur dar išlikusi meilė! Detroitai II ir III ją išmėgino, bet pasirodė, kad tatai ne jų kišenei, Alanas nusprendė, kad ji per daug išmuša iš vėžių, o Moracija ir Doranas V dar jos nespėjo importuoti. Bet, kaip minėjau, Žemė kultivuoja prašmatnybes, o jos apsimoka šimteriopai.

— Šimteriopai?— pasitikslino apkūnus fermeris.

— Žinoma! Žemė jau sena, jos gelmės išsemtos, o dirva bevaisė. Jos kolonijos tapo nepriklausomos, ir gyvena jose blaivaus proto žmonės — štai kaip jūs. Tokie žmonės nori gauti už savo prekę tiek, kiek ji verta. Iš ko dar gali pasipelnyti Žemė, jei ne iš niekniekių, kurie įprasmina gyvenimą?

— O tu ar buvai įsimylėjęs Žemėje?— paklausė Saimonas.

— Ką čia kalbėti,— paniuręs atsakė pirklys.— Buvau kadaise įsimylėjęs, o dabar va keliauju. Bičiuliai, šios knygos...

Už negirdėtus pinigus Saimonas nusipirko senovinį eilių rinkinį ir skaitydamas svajojo apie aistrą padūkusioje mėnesienoje, apie blausius aušros spindulius, glamonė-

jančius suskirdusias meilužių lūpas, apie tamsią jūros pakrantę, kur sukibę kūnai apsvaigę nuo meilės ir apkurtę nuo bangų mūšos šniokštimo.

Ir tatai buvo galima tik Žemėje, nes, anot pirklio, po Visatą išblaškyti Žemės vaikai pernelyg jau sunkiai dirbo, stengdamiesi kaip nors pramisti nesvetinguose pasauliuose. Kazangoje augo kviečiai ir kukurūzai, Detroituose II ir III gausėjo fabrikų ir gamyklų. Apie žuvingus Alano vandenis sklido legendos po visą Pietinę žvaigždžių zoną. Moracijoje veisėsi pavojingi plėšrūnai, o Dorane V dar reikėjo išarti plėšinius. Viskas buvo puiku,— taip ir turėjo būti.

Bet vis dėlto pasirodė, kad naujųjų pasaulių tobulybė pernelyg griežta ir sterili — perdaug jau tiksliai ten buvo suplanuotas gyvenimas. Kažkas buvo prarasta negyvose kosminės erdvės platybėse. Tik Žemėje išliko meilė.

Todėl Saimonas dirbo, taupė pinigus ir svajojo. Eidamas dvidešimt devintuosius metus, jis pardavė fermą, į tvirtą lagaminą prisidėjo švarių marškinių, užsivilko geriausią kostiumą, apsiavė stipriais kelionės batais ir įlipo į raketą „Kazanga—Metropolija".

Pagaliau jis atsidūrė Žemėje, kur svajonės būtinai išsipildo, nes pastangos tatai sukliudyti baudžiamos įstatymo.

Niujorko astroporte Saimonas greitai atliko muitinės formalumus, ir požeminis traukinys bematant jį nugabeno į Taimzo aikštę. Apakintas dienos šviesos, jis stovėjo ir tvirtai spaudė prie šono lagaminą, nes jau buvo girdėjęs apie kišenvagius ir kitus didelio miesto plėšikus.

Jis apsidairė ir baisiausiai nustebo — net kvapą jam užėmė.

Pirmiausia jį apstulbino begalinė virtinė kino teatrų, kur filmai buvo demonstruojami dviejų, trijų ir keturių matmenų — kaip pageidauja žiūrovas. Ir dar kokie filmai!

Dešinėje lyg kokia šėtra pakibęs reklaminis skydas:

„AISTRA VENEROJE!

Dokumentai pasakoja apie žaliojo pragaro gyventojų seksualinę patirtį. Šokiruoja! Demaskuoja!"

Jis norėjo žengti vidun, bet kitapus gatvės buvo rodomas karinis filmas. Afiša skelbė:

„SAULIŲ TRAMDYTOJAI!

Skiriama karinio-kosminio laivyno pramuštgalviams!"

O šalimais — kitas:

„TARZANAS TRIUŠKINA SATURNO VAMPYRUS!"

Tarzanas,— miglotai prisiminė jis skaitytas knygas,— tai Žemėje sukurtų senovinių liaudies padavimų herojus.

Viskas buvo nuostabu. O ką dar žada ateitis! Jis matė krautuvėles, kur galėjai pasiskonėti visų pasaulių valgiais, ypač nacionaliniais Žemės patiekalais: pica, rastegajais, spagečiais ir knyšais. Buvo krautuvių, išpardavinėjančių kosminiais laivais pristatytus nukainotus drabužius, ir parduotuvių, prekiaujančių vien gėrimais.

Saimonas nežinojo, ko čia pirmiausia nusitvėrus. Staiga jis išgirdo kalenant kulkosvaidį ir ūmai atsigręžė.

Tai buvo tik tiras — ilga, siaura, ryškiai išmarginta galerija su barjeru iki juostos. Ant aukštos taburetės sėdėjo šeimininkas — tamsiaveidis storulis su karpa skruoste. Jis nusišypsojo Saimonui:

— Nori išmėginti laimę?

Įėjęs vidun, Saimonas pamatė, kad vietoj paprastų taikinių galerijos gale, kulkų išvarpytose kėdėse, sėdi keturios pusnuogės moterys. Ant kaktos ir ant kiekvienos krūties joms buvo nupiešti mažutyčiai „obuoliukai".

— Ar pas jus šaudoma tikromis kulkomis?— paklausė Saimonas.

— Žinoma!— atsakė šeimininkas.— Žemėje veikia įstatymas, draudžiantis apgaulingą reklamą. Ir kulkos tikros, ir mergos tikros. Eik šen ir nudėk kurią nori!

Viena moteriškė jį pakurstė:

— Pliek, pliek, vyruti! Kertu lažybų, kad nepataikysi!

Kita šūktelėjo:

— Jis nė į kosminį laivą nepataikytų!

— Na ir nušnekėjai, jis nežioplas vaikinas! — įsikišo trečioji.— Nagi pliek, vyruti!

Saimonas pasitrynė kaktą, bijojo pasirodyti nustebęs. Pagaliau, juk čia Žemė, kur leidžiama visa, kas duoda pelno.

Jis paklausė:

— O ar yra tokių tirų, kur šaudoma į vyriškius?

— Žinoma,— atsakė šeimininkas.— Bet juk tu ne koks iškrypėlis, ar ne?

— Be abejo, ne!

— Tu iš kitos sistemos?

— Taip. O iš ko tu pažinai?

— Iš kostiumo. Visada galima atskirti iš kostiumo.— Storulis užsimerkė ir prodainiu užtraukė:

— Eikš! Eikš! Žudyk moteris! Nusimesk slopinamų troškimų naštą! Paspausk gaiduką — išliek seną įniršį! Tatai geriau, negu duoti per snukį! Geriau, negu pasigerti! Eikš! Eikš! Žudyk!

Saimonas paklausė vieną moteriškę:

— O kai jus nužudo, ar taip ir liekate negyvos?

— Neklausinėk kvailysčių,— atsakė mergina.

— Bet juk šokas...

Ji gūžtelėjo pečiais.

— Pasitaiko ir blogesnio darbo.

Saimonas jau norėjo paklausti, kas gali būti blogiau, bet tą akimirką šeimininkas, persisvėręs per barjerą, tarė jam į ausį:

— Klausyk, bičiuli. Pažiūrėk, ką aš čia turiu.

Saimonas žvilgtelėjo už barjero ir išvydo miniatiūrinį kulkosvaidį.

— Stačiai už dyką,— tarė šeimininkas,— imk ir pyškink iš tomio. Gali išraižyti visą tirą, sukulti visą armatūrą,

išvarpyti sienas. Čia keturiasdešimt penkto kalibro kulkelės, bičiuli, o jau atatranka — lyg asilo spyris. Kas šaudo iš tomio, tas iš tiesų šaudo.

— Neįdomu,— lyg kirviu nukirto Saimonas.

— Aš surasčiau vieną kitą granatą,— tarė šeimininkas.— Skeveldrinę. Tu galėtum...

— Ne!

— Jei nepagailėsi pinigų,— tarė šeimininkas,— gali patiesti ir manę, kad tik nori, nors aš niekada nepamanyčiau. Na kaip?

— Ne! Jokiu būdu! Tatai šlykštu!

Šeimininkas pažvelgė į jį nematančiomis akimis.

— Nenusiteikęs? Okei. Mano šaudykla veikia ištisą parą. Užsuk kitąkart, vyruti.

— Niekuomet! — atsakė Saimonas išeidamas.

— Lauksime tavęs, mielasis! — šūktelėjo jam įkandin viena moteriškė.

Priėjęs prie kiosko, Saimonas užsisakė stiklinaitę kokakolos.

Jis pastebėjo, kad dreba rankos. Įtempęs valią, nuslopino tą virpulį ir mažais gurkšneliais ėmė siurbčioti gaivinantį skystį. Jis priminė sau, kad negalima Žemei taikyti savo mato. Jei Žemėje vieniems žmonėms patinka žudyti kitus, o aukos duodasi žudomos, kodėl kažkas turi prieštarauti?

O gal vis dėlto turi?

Jo mintis sutrikdė balsas prie pat ausies:

— Ei, vaikine!

Atsigręžęs Saimonas išvydo priešais save raukšlėtą neramių akučių žmogelį su didoku, tarsi ne savo, apsiaustu.

— Ne vietinis?— paklausė žmogelis.

— Ne,— atsakė Saimonas.— O iš ko pažinai?

— Iš batų. Aš visada žiūriu į batus. Kaip tau patinka mūsų planeta?

— Ji kažkokia... pakrikusi,— atsargiai tarė Saimonas.— Noriu pasakyti, kad nesitikėjau... na kaip čia...

— Žinoma,— tarė žmogelis.— Tu idealistas. Matau, vos užmetęs akį. Gana tik pažvelgti į tavo dorą veidą. Tu atskridai į Žemę tam tikru tikslu. Taip ar ne?

Saimonas linktelėjo. Žmogelis kalbėjo toliau:

— Žinau, bičiuli, koks tavo tikslas. Tu ieškai karo, kuris pasaulį geresnį padarytų, ir neapsirikai pas mus pataikęs. Čia visada vyksta šeši stambūs karai, ir nė viename nereikia ilgai laukti generolo laipsnio.

— Deja, aš...

— Šiuo metu,— įtaigiai dėstė žmogelis,— engiamieji Peru darbininkai grumiasi žūtbūtinėje kovoje su pūvančia parsidavėlių monarchija. Vienas žmogus gali nulemti kovą. Ir tu, mano bičiuli, gali tapti tuo žmogumi! Tu padėsi laimėti socialistams!

Pastebėjęs Saimono miną, žmogelis skubiai pridūrė:

— Bet daug ką galima pasakyti ir apsišvietusios aristokratijos naudai. Senam ir išmintingam Peru karaliui (karaliui-filosofui giliausia, platoniškąja žodžio prasme) labai praverstų tavo pagalba. Menkutė jo kariuomenė, susidedanti iš mokslininkų, idealistų, šveicarų gvardijos, karūnos riterių ir karališkųjų valstiečių, vos vos laikosi, puolama sąmokslininkų socialistų, kuriuos kursto užsienio valstybės. Ir štai vienui vienas žmogus...

— Neįdomu,— tarė Saimonas.

— Kinijoje anarchistai...

— Ne!

— Gal tu labiau norėtum prisijungti prie komunistų Velse? Ar prie Japonijos kapitalistų? O gal pritaptum prie kokio smulkaus susibūrimo — feminisčių, sausojo įstatymo šalininkų arba piniguočių partijos? Galima suorganizuoti.

— Karas man nereikalingas,— atsakė Saimonas.

— Už tai niekas tavęs nesmerks,— kaip užsuktas ėmė linksėti žmogelis.— Karas — tai pragaras. Vadinasi, tu atvykai į Žemę dėl meilės.

— Iš kur žinai?— nustebo Saimonas.

Žmogelis kukliai nusišypsojo.

— Karas ir meilė,— tarė jis.— Žemėje tai du pagrindiniai prekybos objektai. Nuo neatmenamų laikų pardavinėjame juos milžiniškais kiekiais.

— Ar labai sunku rasti meilę?— paklausė Saimonas.

— Paėjėk du kvartalus centro link,— dalykiškai atsakė žmogelis.— Rasi užsimerkęs. Pasakysi, kad tave atsiuntė Džo.

— Bet juk tai neįmanoma! Negi šiaip sau įeisi ir...

— Ką tu išmanai apie meilę?— paklausė Džo.

— Nieko.

— Na, o mes čia dantį praėdę.

— Aš žinau, kas rašoma knygose,— nepasidavė Saimonas.— Aistra padūkusioje mėnesienoje...

— Na, žinoma, ir kūnai tamsioje jūros pakrantėje, apsvaigę nuo meilės ir apkurtę nuo bangų mūšos šniokštimo.

— Tu irgi skaitei tą knygą?

— Kokia ten knyga! Paprasčiausia reklaminė brošiūra. Na, man metas. Du kvartalai centro link. Rasi užsimerkęs.

Ir, maloniai linktelėjęs, Džo dingo minioje.

Saimonas baigė gerti koka-kolą ir iš lėto patraukė Brodvėjumi. Nuo sunkių minčių jam ant kaktos iššoko gyslos, tačiau jis nusprendė neskubėti su išvadomis.

Pasiekęs 44-ąją gatvę, jis išvydo didžiules, skaisčiai žėrinčias neonines raides:

„MEILĖ INKORPOREITED"

Mažesnės neoninės raidės skelbė: „Veikia visą parą!" O po jomis: „Lipti į antrąjį aukštą".

Saimonas susiraukė, nes jam toptelėjo baisus įtarimas.

Bet vis dėlto jis užlipo laiptais į nediduką, skoningai apstatytą laukiamąjį. Iš ten ilgu koridorium nuėjo į nurodytą kambarį.

Kambaryje Saimonas rado gražų žilaplaukį vyrą, kuris pakilo nuo didžiulio rašomojo stalo jo pasitikti ir, paspaudęs ranką, tarė:

— Na, kas gero pas jus Kazangoje?

— Iš ko sprendžiate, kad aš kazangiškis?

— Iš marškinių. Aš visada pastebiu marškinius. Vadinuosi misteris Teitas. Esu čia tam, kad kiek galėdamas jums patarnaučiau. Jūs...

— Saimonas. Alfredas Saimonas.

— Prašom sėstis, misteri Saimonai. Rūkote? Gal išgertumėt? Jūs nesigailėsite, sere, kad kreipėtės į mus. Mes — seniausia firma, aprūpinanti meile, ir gerokai stambesnė, negu mūsų didžiausias konkurentas —„Aistra anlimited". Be to, pas mus kur kas pigiau ir prekė geresnė. Leiskite paklausti, kaip sužinojote apie mus? Perskaitėte didžiulį skelbimą „Taimze"? O gal...

— Mane atsiuntė Džo,— nutraukė jo žodžius Saimonas.

— Aktyvus agentas,— tarė misteris Teitas su dviprasmiška mina.— Na ką gi, sere, man atrodo, kad nėra ko ilgai delsti. Jūs atvykote iš tolimų kraštų, ieškodamas meilės, ir jau ką-ne-ką, o meilę jūs gausite.— Jis norėjo paspausti mygtuką rašomajame stale, bet Saimonas jį sulaikė:

— Nenorėčiau pasirodyti nemandagus ir taip toliau, bet...

— Klausau jūsų,— atsiliepė misteris Teitas, drąsinamai šypsodamasis.

— Negaliu suprasti,— smarkiai paraudęs, išdrožė Saimonas; jo kaktą nusėjo prakaito lašeliai.— Matyt, ne ten pakliuvau. Ne todėl atkeliavau į Žemę, kad paprasčiausiai... Argi jūs iš tiesų pardavinėjate meilę? Viską galite

pardavinėti, tiktai ne meilę! Vadinasi, čia netikra meilė, taip?

— Na ką jūs! — Iš nustebimo misteris Teitas net kilstelėjo nuo kėdės.— Tas ir svarbiausia! Seksą gali nusipirkti kiekvienas. O viešpatie, juk tai pigiausias daiktas Visatoje, išskyrus žmogaus gyvybę. Bet meilė — retenybė, meilė — ypatingas dalykas, meilę gali rasti tiktai Žemėje. Jūs skaitėte mūsų brošiūrą?

— Apie kūnus tamsioje jūros pakrantėje?— paklausė Saimonas.

— Taigi. Aš ją parašiau. Nuotaika pagauta, ar ne? Taip jūsų nenuteiks *pirma sutiktoji,* misteri Saimonai. Taip gali nuteikti vien ta, kuri jus myli.

Saimonas suabejojo:

— O vis dėlto čia netikra meilė, ar ne?

— Na ką jūs, žinoma, tikra! Jei mes pardavinėtume netikrą meilę, taip ją ir vadintume. Žemėje reklamos įstatymai labai griežti, sakau jums iš širdies. Prekiauk kuo tinkamas, tik būtinai vadink daiktus jų vardais. Čia ir yra etika, misteri Saimonai!

Teitas atsikvėpė ir kalbėjo toliau ramesniu balsu:

— Ne, sere, nepadarykite klaidos. Mūsų produkcija — ne surogatas. Tai tas jausmas, apie kurį ištisus tūkstantmečius svaičioja rašytojai ir poetai. Šių dienų mokslo stebuklai leidžia mums atiduoti šitą jausmą gražiai įpakuotą ir, be to, kone veltui visiškon jūsų žinion, kada tik panorėsite.

Saimonas tarė:

— Aš įsivaizdavau, kad bus... gaiviališkiau.

— Gaiviališkumas savaip žavingas,— pritarė misteris Teitas.— Šią problemą tyrinėja mūsų laboratorijos. Patikėkite, mokslas gali atkurti viską be išimties, kad tiktai rinkoje būtų paklausa.

— Man tatai nepatinka,— tarė Saimonas stodamasis.— Geriau eisiu į kiną.

— Palaukit! — sušuko misteris Teitas.— Jūs manote, kad mes ketiname jus apmulkinti. Manote, kad būsit supažindintas su mergina, kuri tik dėsis jus mylinti, o iš tikrųjų nemylės. Ar ne teisybė?

— Teisybė,— patvirtino Saimonas.

— Klystate! Pirmiausia, tatai perdaug brangiai atsieitų. Antra, mergina baisiausiai susidėvėtų. O be to, bandymas suvaidinti gyvenime tokį sudėtingą vaidmenį pakenktų merginos psichikai.

— Bet kaip jūs tatai darote?

— Mums padeda mokslas ir psichologijos dėsnių pažinimas.

Saimonui visa tai atrodė kažkokia nesąmonė. Jis pasuko į duris.

— Sakykite atvirai,— neatlyžo Teitas.— Iš pažiūros jūs supratingas jaunuolis. Argi neatskirsite, kur tikra meilė, kur apgaulė?

— Aišku, atskirsiu.

— Tad kuo jūs rizikuojate? Arba liksite patenkintas, arba neužmokėsite mums nė cento.

— Pagalvosiu,— tarė Saimonas.

— Kam atidėlioti? Patyrę psichologai teigia, kad tikroji meilė stiprina ir gydo psichiką, pašalina nepilnavertiškumo kompleksą, atstato hormonų pusiausvyrą ir taiso veido spalvą. Meilei, kurią mes parūpiname, nieko netrūksta: ji giliai ir pastoviai prieraiši, nežabotai aistringa, nepaprastai ištikima, kone mistiškai dievina tiek jūsų trūkumus, tiek teigiamybes ir taip trokšta suteikti mylimajam malonumo, kad net graudu; o be to dar, firma „Meilė inkorporeited" gali didžiuotis kontrolės nepripažįstančiu pirmuoju jausmų plykstelėjimu, stulbinančia meilės iš pirmo žvilgsnio akimirka!

Misteris Teitas paspaudė mygtuką. Saimonas susiraukė, jis vis dar nesiryžo. Durys atsivėrė, įėjo mergina, ir Saimonui dingo visos abejonės.

Ji buvo aukšta ir liekna, kaštaniniai plaukai spindėjo kaip varis. Apie jos veidą Saimonas nieko nebūtų galėjęs papasakoti, bet jo akyse sužvilgo ašaros. O jeigu kas būtų paklausęs, kokia merginos figūra, tokį jis būtų galėjęs vietoje nudėti.

— Mis Pene Brait,— tarė Teitas,— susipažinkite su misteriu Alfredu Saimonu.

Mergina bandė kažką pasakyti, bet lūpos jos neklausė; Saimonas irgi neteko žado. Vos pažvelgęs, jis viską suprato. Kitkas buvo nesvarbu. Visa širdimi jis jautė, kad yra mylimas — mylimas giliai ir karštai.

Laikydamiesi už rankų, jie tuoj pat išėjo. Reaktyvinis visurlekis atnešė juos prie baltutėlio kotedžo pušynėly, jūros pakrantėje. Ten jie šnekučiavo, juokėsi ir mylėjosi. O paskui Saimonas išvydo savo mylimąją, tarsi ugnies deivę, nutviekstą vakaro žaros. Melsvose sutemose ji pažvelgė į jį didžiulėmis tamsiomis akimis, ir jau tokį pažįstamą jos kūną tarytum vėl apgaubė paslaptis. Patekėjo mėnulis, skaistus ir padūkęs, ir pavertė kūnus šešėliais. Mergina verkė, daužė kumšteliais jam krūtinę, o Saimonas taip pat verkė, pats nežinodamas ko. Galiausiai pasirodė aušra; baukščiai, atsargiai ji mirgėjo ant suskirdusių lūpų ir sukibusių kūnų, o greta šniokščianti bangų mūša svaigino, kurstė aistrą ir varė iš proto.

Vidurdienį jie vėl buvo firmos „Meilė inkorporeited" kontoroje. Penė karštai suspaudė jam ranką ir dingo kitame kambaryje.

— Ar tikra buvo meilė?— paklausė misteris Teitas.

— Taip!

— Ir jūs patenkintas?

— Taip! Tatai buvo meilė, tikra meilė! Bet kodėl ji taip spyrėsi, kad mes grįžtume?

— Posthipnozinė sugestija,— paaiškino misteris Teitas.

— Kas?

— O ko jūs tikėjotės? Visi trokšta meilės, bet mažai kas nori už ją atsilyginti. Štai jūsų sąskaita, sere.

Saimonas širsdamas apmokėjo sąskaitą.

— Kam to reikėjo,— tarė jis.— Savaime aišku, būčiau jums atsilyginęs, kad mus supažindinote. O kur ji dabar? Ką jai padarėte?

— Būkit malonus,— taikiai tarė misteris Teitas,— pasistenkite nusiraminti.

— Man nereikia ramybės! — sušuko Saimonas.— Man reikia Penės!

— Tatai neįmanoma,— tarė misteris Teitas kiek šaltoku balsu.— Malonėkite baigti sceną.

— Norite išpešti daugiau pinigų?— sugriaudėjo Saimonas.— Gerai, užmokėsiu. Kiek aš jums skolingas, kad paleistumėte ją iš savo nagų?— Saimonas ūmai ištraukė iš kišenės piniginę ir trenkė ja į stalą.

Misteris Teitas biaurėdamasis dūrė į piniginę smilium.

— Įsidėkite atgal į kišenę,— tarė jis.— Mūsų firma sena ir garbinga. Jeigu dar kartą pakelsite balsą, turėsiu jus išprašyti.

Saimonas vargais negalais susivaldė, įsibruko piniginę į kišenę ir atsisėdo. Giliai atsiduseęs, jis labai ramiai tarė:

— Atleiskite man.

— Dabar kita šneka,— sušvelnėjo misteris Teitas.— Aš neleisiu, kad ant manęs kas nors šūkautų. Bet jeigu jūs protingai elgsitės, kaip nors susitarsime. Na, kas atsitiko?

— Kas atsitiko?— Saimonas vėl vos neriktelėjo. Jis susitvardė ir tarė: — Ji mane myli.

— Žinoma.

— Kaip jūs galite mus išskirti?

— O kas čia bendro?— paklausė misteris Teitas.— Meilė — žavi interliudija, poilsis, naudingas intelektui, žmogaus asmenybei, hormonų balansui ir veido spalvai. Tačiau vargu ar kas panorės, kad meilė ilgai truktų, juk taip?

— Aš panorėsiu,— tarė Saimonas.— Ši meilė ypatinga, nepaprasta...

— Jos visos tokios,— paguodė jį misteris Teitas,— Bet, kaip žinote, jos visos vienodai gaminamos.

— Ką?

— Jūs, be abejo, susipažinęs su meilės gamybos technologija?

— Ne,— tarė Saimonas.— Aš maniau, meilė... natūrali.

Misteris Teitas papurtė galvą.

— Natūralios atrankos mes atsisakėme prieš daugelį šimtmečių, tuojau po techninės revoliucijos. Ji vyksta labai lėtai ir komercijai netinka. Kurių galų terliotis, jei, reguliuodami refleksus ir atitinkamai stimuliuodami tam tikrus smegenų centrus, mes galime sukurti bet kurį jausmą? O rezultatas? Iki ausų jus įsimylėjusi Penė! Mes išanalizavome jūsų individualius polinkius ir parinkome jos somatinį tipą — tatai padarė jūsų meilę tobulą. Mes visada duodame priedo tamsią jūros pakrantę, padūkusį mėnulį, blausią aušrą...

— Vadinasi, ją buvo galima priversti pamilti bet ką,— lėtai tarė Saimonas.

— Buvo galima *įkalbėti* pamilti bet ką,— pataisė misteris Teitas.

— O dieve, kaip jai pakliuvo toks šlykštus darbas?

— Ji atėjo ir pasirašė sutartį, kaip paprastai daroma,— tarė Teitas.— Ir labai gerai uždirba. O pasibaigus sutarties laikui, mes grąžiname jai pirmykštę individualybę — tokią, kaip buvo! Bet kodėl šį darbą jūs laikote šlykščiu? Tokiai meilei nieko neprikiši.

— Čia ne meilė! — sušuko Saimonas.

— Na ką jūs, meilė! Tikra prekė! Bešališkos mokslinių tyrimų firmos išbandė, kuo ji kokybiškai skiriasi nuo natūralios meilės. Visais atvejais mūsų meilė pasirodė esanti gilesnė, aistringesnė, nuoširdesnė ir veržlesnė.

Saimonas stipriai užsimerkė, paskui vėl atsimerkė ir tarė:

— Išklausykite mane. Man nerūpi jūsų moksliniai tyrinėjimai. Aš ją myliu, ji mane myli, o visa kita nesvarbu. Leiskite man su ja pakalbėti! Aš noriu ją vesti!

Misteris Teitas susiraukė.

— Atsikvošėkite! Argi šitokias kas nors veda! Jei norite vesti,— santuokomis mes irgi pasirūpiname. Galima suorganizuoti idiliškas ir beveik stichines vedybas iš meilės su patentuota skaistuole, patikrinta valstybinės inspekcijos.

— Ne! Aš myliu Penę! Leiskite man bent pasikalbėti su ja!

— Tatai neįmanoma,— atsakė misteris Teitas.

— Kodėl?

Misteris Teitas paspaudė kažkokį mygtuką.

— Kaip jūs manote, kodėl? Mes panaikinome ankstesnę hipnoprogramą. Dabar Penė myli kitą.

Tada Saimonui viskas paaiškėjo. Jis puikiai suprato, kad jau dabar, šią akimirką, Penė žiūri į kitą, o jos akys liepsnoja tokia pat aistra, kokią ir jis patyrė... Ji jaučia kitam tą pačią nieko nepaisančią ir begalinę meilę, kuri, kaip liudija bešališkos mokslinių tyrimų firmos, kur kas pranašesnė už atgyvenusią, komerciškai netikslingą natūralią atranką... Ir toje pat tamsioje jūros pakrantėje, kurią mini reklaminė brošiūra...

Jis pašoko, taikydamasis griebti Teitą už gerklės. Prieš akimirką įėję du tarnai čiupo jį ir nutempė prie durų.

— Įsidėmėkite! — šūktelėjo Teitas jam įkandin.— Tatai nieku gyvu nesumenkina jūsų prisiminimų.

Ir, nors Saimonui buvo labai biauru, bet jis suprato, kad Teitas sako teisybę.

O paskui jis atsidūrė gatvėje.

Iš pradžių nieko daugiau netroško, tik kuo greičiau palikti Žemę, kur parduodamos prašmatnybės normaliam žmogui perdaug brangiai atsieina. Jis ėjo labai greitai, o greta žengė jo Penė, ir jos veidas spindėjo meile jam, ir kitam, ir trečiam, ir dešimtam.

Ir pagaliau jis pasiekė tirą.

— Nori išmėginti laimę?— paklausė šeimininkas.

— Užtaisyk,— atsakė Alfredas Saimonas.

LIKVIDACIJOS TARNYBA

Interesanto nederėjo leisti toliau, kaip į laukiamąjį, nes misteris Fergiusonas priimdavo žmones tik iš anksto susitaręs ir padarydavo išimtį nebent kokiems įžymiems asmenims. Laikas — pinigai, ir jį reikia branginti.

Tačiau misterio Fergiusono sekretorė mis Deil buvo jauna ir jautri, o interesantas — jau sulaukęs garbingo amžiaus, vilkėjo kuklų angliškos medžiagos kostiumą, laikė rankoje lazdelę ir rodė gero graverio išraižytą vizitinę. Mis Deil pamanė, kad čia įžymus asmuo, ir nuvedė jį tiesiai į misterio Fergiusono kabinetą.

— Laba diena, sere,— tarė interesantas, kai tiktai mis Deil išeidama uždarė duris.— Aš Esmondas iš Likvidacijos tarnybos.— Ir jis įteikė Fergiusonui vizitinę kortelę.

— Aišku,— atsiliepė Fergiusonas, susierzinęs, kad mis Deil taip trūksta nuovokos.— Likvidacijos tarnyba? Atleiskite, bet aš visiškai neturiu ko likviduoti.— Jis kilstelėjo nuo kėslo, norėdamas tuoj pat baigti kalbą.

— Taip jau visiškai nieko ir neturite?

— Jokio popiergalio. Ačiū, kad malonėjote užeiti...

— Tad, reikia manyti, jūs patenkintas aplinkiniais žmonėmis?

— Ką? O kas jums darbo?

— Na kaipgi, misteri Fergiusonai, juk tuo ir rūpinasi Likvidacijos tarnyba.

— Jūs šaipotės iš manęs,— tarė Fergiusonas.

— Visai ne,— atsakė misteris Esmondas kiek nustebęs.

— Jūs norite pasakyti,— tarė juokdamasis Fergiusonas,— kad likviduojate žmones?

— Žinoma. Aš negaliu pateikti jokių raštiškų įrodymų: šiaip ar taip, mes stengiamės išvengti reklamos. Tačiau, drįstu jums pasakyti, mūsų firma sena ir patikima.

Fergiusonas nenuleido akių nuo interesanto, kuris buvo dailiai apsirengęs ir sėdėjo prieš jį tiesus ir orus. Jis nežinojo, kaip reaguoti į girdėtus žodžius.

Tatai, žinoma, pokštas. Kiekvienas supras.

Kitaip nė būti negali.

— Ką gi jūs darote su žmonėmis, kuriuos likviduojate?— paklausė Fergiusonas, toliau juokaudamas.

— Čia jau mums žinoti,— tarė misteris Esmondas.— Svarbu, kad jie dingsta.

Fergiusonas atsistojo.

— Gerai, misteri Esmondai. Kokį jūs iš tikrųjų turite reikalą?

— Aš jau pasakiau,— atsiliepė Esmondas.

— Na, užteks. Juk tatai nerimta šneka... Jei manyčiau, kad rimta, iškviesčiau policiją.

Misteris Esmondas atsidusęs pakilo nuo kėslo.

— Jei taip, manau, kad jums nereikia mūsų paslaugų. Jūs visiškai patenkintas bičiuliais, giminaičiais, žmona.

— Žmona? Ką jūs žinote apie mano žmoną?

— Nieko, misteri Fergiusonai.

— Jūs šnekėjote su kaimynais? Tie vaidai nieko nereiškia, visai nieko.

— Aš neturiu jokių žinių apie jūsų šeimyninį gyvenimą, misteri Fergiusonai,— pareiškė Esmondas, vėl sėsdamasis.

— Kodėl gi užsiminėte apie mano žmoną?

— Mes nustatėme, kad pagrindinę mūsų pajamų poziciją sudaro santuokos.

— Na, aš negaliu nusiskųsti. Mudu su žmona puikiausiai sugyvename.

— Vadinasi, Likvidacijos tarnyba jums nereikalinga,— kišdamasis lazdelę po pažastimi, tarė misteris Esmondas.

— Palūkėkite.— Fergiusonas, susidėjęs ant nugaros rankas, ėmė vaikščioti po kambarį.— Suprantate, aš netikiu nė vienu jūsų žodžiu. Nė vienu. Bet sakysime, kad jūs kalbėjote rimtai. Žinokite, kad čia tik prielaida... kokia būtų juridinė procedūra, jei aš... jei aš panorėčiau...

— Gana bus, jei žodžiu pasakysite sutinkąs,— atsakė misteris Esmondas.

— Kada apmokėti?

— Anaiptol ne iš anksto. Kai bus likviduota.

— Man vis tiek,— skubotai tarė Fergiusonas.— Aš tik taip pasidomėjau.— Jis kiek padelsė.— Ar tatai skausminga?

— Nė truputėlio.

Fergiusonas vis tebevaikščiojo po kambarį.

— Mudu su žmona puikiausiai sugyvename,— tarė jis.— Septyniolika metų vedę. Aišku, drauge gyvenant pasitaiko nesklandumų. Taip visiems būna.

Misteris Esmondas klausėsi ir nežinia ką galvojo.

— Norom nenorom pripranti prie kompromisų,— kalbėjo Fergiusonas.— O aš jau nebe to amžiaus, kai akimirgos įgeidis galėtų paskatinti mane... ė...

— Visiškai suprantu jus,— burbtelėjo misteris Esmondas.

— Štai ką norėčiau pasakyti,— toliau dėstė Fergiusonas.— Žinoma, tarpais man su žmona būna sunku. Ji linkusi rietis. Prikamuoja mane. Grizina. Jums, tur būt, apie tai kas nors pasakojo?

— Visai ne,— tarė misteris Esmondas.

— Negali būti! Tai ką, jūs nei iš šio, nei iš to ėmėte ir užėjote pas mane?

Misteris Esmondas gūžtelėjo pečiais.

— Šiaip ar taip,— reikšmingai tarė Fergiusonas,— aš jau nebe to amžiaus, kai norisi kitaip pertvarkyti savo gyvenimą. Sakysime, aš nevedęs. Sakysime, galėčiau užmegzti romaną kad ir su mis Deil. Tikriausiai būtų malonu.

— Malonu ir daugiau nieko,— tarė misteris Esmondas.

— Taip. Netekčiau patvarios vertybės. Nebeliktų tvirto dorovinio pagrindo, kuriuo remiasi kiekvienas sėkmingas darbas.

— Tai būtų vien tik malonu,— pakartojo misteris Esmondas.

— Taigi. Malonu, nieko nepasakysi. Mis Deil — žavi moteris. Niekas neužginčys. Ji visada vienodai nusiteikusi, gero būdo, labai paslaugi. Kas teisybė, tai teisybė.

Misteris Esmondas, mandagiai nusišypsojęs, pakilo iš vietos ir pasuko į duris.

— O kaip jus rasti? — pats to nesitikėdamas, paklausė Fergiusonas.

— Jūs gavote mano vizitinę kortelę. Tuo telefonu man galima skambinti iki penkių. Bet apsispręsti jūs turite šiandien pat, ne vėliau kaip penktą. Laikas — pinigai, ir mes turime laikytis grafiko.

— Žinoma,— pritarė Fergiusonas ir dirbtinai nusijuokė.— O vis dėlto aš netikiu nė vienu žodžiu. Man netgi nežinomos jūsų sąlygos.

— Patikėkite, jums, tokiam pasiturinčiam, jos nebus per sunkios.

— O vėliau aš galėčiau išsiginti, jog kada nors esu jus matęs, kalbėjęs su jumis ir taip toliau?..

— Be abejo.

— Ir jūs iš tiesų atsiliepsite, jei aš pasuksiu tą numerį?

— Iki penkių. Viso labo, misteri Fergiusonai.

Išėjus Esmondui, Fergiusonas pastebėjo, kad jam dreba rankos. Pašnekesys jį sujaudino, ir jis nusprendė išmesti iš galvos, ką buvo girdėjęs.

Tačiau pasirodė, kad tatai ne taip jau lengva padaryti. Nors ir labai rimta mina jis rymojo prie savo raštų, nors ir girgždino plunksną,— jo ausyse tebeskambėjo kiekvieno Esmondo žodis.

Kažkokiais keliais Likvidacijos tarnyba sužinojo apie jo žmonos ydas. Esmondas pasakė, kad ji linkusi rietis, vaidinga, įkyri. Jis, Fergiusonas, turėjo pripažinti, kad tai teisybė, nors ir labai karti. Tik pašalinis žmogus gali į viską žiūrėti blaiviai, objektyviai.

Jis vėl įniko dirbti. Bet dabar, nešina rytine korespondencija, įėjo mis Deil, ir Fergiusonas norom nenorom turėjo pripažinti, kad ji nepaprastai žavi.

— Ką dar įsakysite, misteri Fergiusonai?— pasiteiravo mis Deil.

— Ką? A-a, kol kas nieko,— atsakė Fergiusonas. Kai ji išėjo, jis dar ilgai žiūrėjo į duris.

Toliau dirbti buvo neįmanoma. Jis nusprendė tuoj pat eiti namo.

— Mis Deil,— tarė jis, užsimesdamas ant pečių apsiaustą,— mane kviečia... Atrodo, mus užgrius darbai. Ar negalėtumėt šią savaitę padirbėti su manim vieną kitą vakarą?

— Žinoma, misteri Fergiusonai,— sutiko ji.

— Ar nesutrukdysiu jums linksmai praleisti laisvalaikį?— paklausė Fergiusonas, dirbtinai nusijuokdamas.

— Visai ne, sere.

— Aš... aš pasistengsiu jums už tai atsilyginti. Darbas visų svarbiausia. Iki pasimatymo.

Jausdamas, kaip dega skruostai, jis skubiai išėjo iš kontoros.

Namie žmona kaip tik baigė skalbti. Misis Fergiuson

buvo neišvaizdi mažutė moteris su nervingomis raukšlelėmis paakiuose. Išvydusi vyrą, ji nustebo.

— Tu šiandien ankstyvas,— tarė ji.

— O ką, ar negalima?— paklausė Fergiusonas taip energingai, kad net pats nustebo.

— Be abejo, galima...

— Ko tu nori? Kad aš kontoroje plūkčiaus, kol kojas pakratysiu?— atšovė jis.

— Kada gi aš...

— Malonėk nesikabinti,— atkirto Fergiusonas.— Negrizink manęs.

— Aš tavęs negrizinau! — sušuko žmona.

— Einu pagulėti,— tarė Fergiusonas.

Jis pakilo laiptais į viršų ir sustojo prie telefono. Be abejonės, visa, ką sakė Esmondas, buvo teisybė.

Jis žvilgtelėjo į laikrodį ir nustebo, pamatęs, kad jau be penkiolikos penkios.

Fergiusonas ėmė vaikščioti ten ir atgal palei telefoną. Jis įsispitrėjo į Esmondo kortelę ir vaizduotėje išvydo puošnią, žavingą mis Deil.

Ūmai čiupo ragelį.

— Likvidacijos tarnyba? Kalba Fergiusonas.

— Esmondas klauso. Ką nusprendėte, sere?

— Aš nusprendžiau...— Fergiusonas tvirtai suspaudė ragelį. Turiu visišką teisę šitaip pasielgti, tarė jis sau.

O vis dėlto septyniolika metų, kaip jie vedę. Septyniolika metų! Jie kartu pergyveno ir gražių valandėlių, ne vien blogų. Ar gerai jis daro, iš tiesų ar gerai?

— Ką jūs nusprendėte, misteri Fergiusonai?— pakartojo Esmondas.

— Aš... aš... ne! Man nereikia jūsų Tarnybos! — sušuko Fergiusonas.

— Jūs tikras, misteri Fergiusonai?

— Taip, visiškai tikras. Jus reikia pasodinti už grotų! Likit sveikas, sere!

Jis pakabino ragelį ir bematant pajuto, kaip nuo širdies nusirito didžiulis akmuo. Jis greitai nulipo žemyn.

Žmona čirškino krūtininę — šio patiekalo jis negalėjo pakęsti. Bet nesvarbu. Į smulkmenas jis ketino žiūrėti pro pirštus.

Sučirškė durų skambutis.

— Oi, čia, tur būt, iš skalbyklos,— tarė misis Fergiuson, mėgindama sumaišyti salotas ir drauge nukaisti sriubą.— Tau nesunku?..

— Nėmaž.— Švytėdamas vėl atgautu pasitikėjimu savimi, Fergiusonas atidarė duris. Ant slenksčio stovėjo du uniformuoti vyrai su dideliu drobiniu maišu.

— Skalbykla?— paklausė Fergiusonas.

— Likvidacijos tarnyba,— atsakė vienas nekviestas svečias.

— Bet aš juk sakiau, kad ne...

Dvejetas vyrų stvėrė jį ir vikriai įbruko maišan, kaip buvo įgudę per ilgametę praktiką.

— Jūs neturite teisės! — spiegte suspiegė Fergiusonas.

Maišas užsiraukė, ir Fergiusonas pasijuto nešamas sodo takeliu. Sugirgždėjo atsidarydamos automobilio durelės, ir jis buvo atsargiai padėtas ant grindų.

— Viskas gerai?— pažino savo žmonos balsą.

— Taip, gerbiamoji. Pasikeitė mūsų grafikas. Paskutiniu momentu paaiškėjo, kad mes galime aptarnauti jus šiandien.

— Labai džiaugiuosi,— išgirdo jis sakant.— Šiandien man buvo labai malonu pasišnekėti su misteriu Frenčiu iš jūsų firmos. O dabar atleiskite man. Pietūs beveik gatavi, turiu dar kai kam paskambinti.

Automobilis pajudėjo. Fergiusonas bandė surikti, bet drobė tvirtai gaubė jam veidą, neleisdama nė prasižioti.

Jis beviltiškai klausė save: kam gi ji ketino skambinti? O aš juk nieko net neįtariau!

AKADEMIJA

Instrukcija, kaip naudotis sveiko proto matuokliu „Kehil-Tomas", serija DM-14 (ranka valdomas modelis)

„Gamybinei bendrovei „Kehil-Tomas" malonu jus supažindinti su naujausiu sveiko proto matuokliu. Tas gražus, patikimas prietaisas tokių mažų gabaritų, kad puikiausiai dera bet kurio miegamojo, virtuvės ir kabineto interjerui, o šiaip jis — tiksliai atitinka stacionarinį matuoklį „K-T", kuris naudojamas daugumoje įstaigų, viešajame transporte, poilsio ir pramogų vietose ir t. t. Firma negailėjo pastangų, stengdamasi jus aprūpinti geriausiu, kokiu tik galima, ir pačiu pigiausiu matuokliu.

1) V e i k i m a s. Dešiniajame apatiniame prietaiso kampe yra jungiklis. Pasukite jį iki taško „įjungta" ir keletą sekundžių luktelėkite, kol prietaisas įkais. Paskui pasukite jungiklį iš taško „įjungta" į tašką „veikia". Dar kelias sekundes palūkėję, gausite parodymus.

2) P a r o d y m ų r e i k š m ė. Priekinėje prietaiso dalyje, virš jungiklio, yra permatomas langelis su skale, suskirstyta nuo vieneto iki dešimties. Skaitmuo, į kurį nukrypusi juoda rodyklė, nusako jūsų psichinę būseną ir palygina ją su šių dienų statistikos norma.

3) S k a i t m e n y s 0—3. Mūsų modelyje, kaip ir visuose sveiko proto matuokliuose, nulis žymi teoriškai

idealią psichinę būseną. Bet kuris skaitmuo aukščiau nulio laikomas nukrypimu nuo normos. Tačiau nulis — ne tikra, o veikiau statistinė kategorija. Mūsų civilizacijoje sveiko proto diapazonas svyruoja tarp nulio ir trijų. Prietaiso parodymai šiose ribose laikomi normaliu dalyku.

4) Skaitmenys 4—7. Tiek dar galima nukrypti nuo normos. Asmenys, užregistruoti šioje skalės zonoje, turi nedelsdami konsultuotis su terapeutu.

5) Skaitmenys 8—10. Asmuo, kuriam prietaisas parodo daugiau kaip septynis, laikomas potencialiai pavojingu aplinkiniams. Beveik tikras dalykas, kad jam įsisenėjusi neurozė, o gal net psichozė. Pagal įstatymą toks pilietis turi užsiregistruoti ir per bandomąjį laiką numušti parodymus žemiau septynių. (Bandomojo laiko ilgumą nustato kiekvienos valstijos įstatymai.) Jei nepavyksta, pilietis privalo chirurgine operacija pakeisti savo asmenybę, arba, jei nori, gali išeiti gydymo kursą Akademijoje.

6) Skaitmuo 10. Ties šiuo skaitmeniu prietaiso skalėje nubrėžta raudona linija. Jei rodyklė peržengia šią liniją, negali būti nė kalbos apie įprastinius apmokamus terapinius gydymo metodus. Toks pilietis privalo nedelsdamas chirurgine operacija pakeisti savo asmenybę arba tuoj pat išeiti terapinį gydymo kursą Akademijoje.

Įspėjimas:

A. Sveiko proto matuoklis — ne diagnostinė mašina. Nemėginkite patys spręsti, kokia jūsų sveikata. Skaitmenys nuo 0 iki 10 nerodo ligos pobūdžio — neurozės, psichozės ir t. t., o tik jos intensyvumą. Intensyvumo skalė nusako tik potencinę kurio nors individo galimybę pakenkti socialinei santvarkai. Tam tikro tipo neurotikas gali būti potencialiai pavojingesnis už psichotiką,— tą ir užregistruoja bet kuris sveiko proto matuoklis.

Tikslesnę diagnozę nustatys terapeutas.

B. Parodymai nuo nulio iki dešimties yra tik apytikriai.

Norėdami gauti iki 10^{-30} tikslumo parodymus, naudokitės stacionariniu modeliu.

C. Atsiminkite: atskiros asmenybės sveikas protas turi rūpėti kiekvienam. Po didžiųjų pasaulinių karų periodo mes pažengėme toli į priekį — tik todėl, kad savo civilizaciją pagrindėme visuomenės protinio sveikatingumo, individualios atsakomybės ir *status quo* išsaugojimo koncepcijomis. Todėl, jei jūsų rodiklis prašoka tris, šaukitės medicinos pagalbos. Jeigu jis didesnis už septynis, medicinos pagalba jums privaloma. Jeigu jūs peržengėte dešimt — nelaukite demaskuojamas ir suimamas. Pats pasiduokite į valdžios organų rankas, kad nežūtų civilizacija.

Su geriausiais linkėjimais
bendrovė „Kehil-Tomas"

Misteris Firmenas suprato, kad papusryčiavus reikia tuoj pat eiti į darbą. Susiklosčius aplinkybėms, mažiausias pavėlavimas galėjo pasirodyti įtartinas. Jis netgi užsidėjo kuklią pilką skrybėlę, pasitaisė kaklaraištį, pasuko prie durų ir jau norėjo spustelėti rankeną, bet nusprendė sulaukti pašto.

Nepatenkintas savimi, jis pasitraukė nuo durų ir ėmė vaikštinėti po kambarį. Juk jis žinojo lauksiąs pašto; kam gi apsimetinėti, kad ketini išeiti? Nejau negalima būti doram pačiam sau, netgi dabar, kai tavo dorumas toks svarbus?

Juodas spanielis Spidas, susirangęs ant kušetės, smalsiai pažvelgė į jį. Firmenas patapšnojo šuniui per sprandą, siekė cigaretės, bet apsigalvojo. Jis vėl patapšnojo Spidą, ir šuo tingiai nusižiovavo. Firmenas pastūmė lempą, nors jos visai nereikėjo pastumti, nežinia ko krūptelėjo ir vėl ėmė vaikštinėti po kambarį.

Jis nenoromis sau prisipažino, kad visai nenusiteikęs kur nors eiti,— teisybę sakant, jis netgi bijo išeiti, nors jam niekas negrėsė. Jis pamėgino save įtikinti, kad šian-

dien paprasčiausia diena, tokia pat, kaip vakar ir užvakar. Juk jeigu žmogus tuo patikės, iš tiesų patikės, įvykiai tols į begalybę ir jam nieko neatsitiks.

Beje, kodėl šiandien būtinai turi kažkas atsitikti? Juk jam dar nepasibaigęs bandomasis laikas.

Jis nugirdo, kad kažkas šnara prie durų, ir nuskubėjo atidaryti. Apsiriko, pašto dar nėra. Tačiau namų savininkė irgi atidarė duris — jos butas toje pat aikštelėje — ir pažvelgė į jį nepalankiai blausiomis akimis.

Firmenas uždarė duris ir pastebėjo, kad jam dreba rankos. Jis nusprendė, kad ne pro šalį būtų pasitikrinus. Įėjo į miegamąjį, bet ten triūsė robotas, sušlavęs į vidurį kambario saują dulkių. Firmeno lova buvo jau paklota; žmonos lovos nereikėjo kloti, nes beveik savaitę niekas ten nemiegojo.

— Man išeiti, sere?— paklausė robotas.

Firmenas ne tuojau atsakė. Jis mieliau pasitikrintų, likęs vienas. Žinoma, robotas — ne žmogus. Tiksliau pasakius, mechanizmai — negyvi daiktai; tačiau atrodė, kad šiam robotui duota lyg ir kažkokia siela. Šiaip ar taip, nesvarbu, pasiliks jis ar išeis, nes visų privačių robotų schemose įtaisyti sveiko proto matuokliai. Taip reikalavo įstatymas.

— Kaip nori,— tarė pagaliau Firmenas.

Robotas susisiurbė saują dulkių ir tyliai išriedėjo iš kambario.

Firmenas įjungė prietaisą. Jis niūriai stebėjo, kaip juodoji rodyklė pamažu slinko pro dvejetą ir trejetą — normą, pro šešetą ir septynetą — nukrypimus — prie 8,2,— ten galiausiai sustojo.

Viena dešimtąja daugiau, negu vakar. Viena dešimtąja arčiau prie raudonosios linijos.

Firmenas ūmai išjungė prietaisą ir užsirūkė cigaretę. Iš miegamojo jis išėjo lėtai ir pavargęs, lyg būtų ne rytas, o baigtųsi darbo diena.

— Paštas, sere,— grakščiai prie jo atriedėjęs, pranešė robotas. Firmenas čiupo iš atkištos roboto rankos pluoštą laiškų ir peržiūrėjo.

— Iš jos nė žodžio,— nejučiomis išsprūdo jam.

— Man labai gaila, sere,— greitai atsiliepė robotas.

— Tau gaila?— Firmenas smalsiai pažvelgė į mechanizmą.— Kodėl?

— Aš, žinoma, suinteresuotas, kad jums gerai sektųsi, sere,— pareiškė robotas.— Lygiai kaip ir Spidas, pagal savo išgales. Misis Firmen laiškas pakeltų jums dvasią. Mums gaila, kad jo nesulaukėte.

Spidas tyliai amtelėjo ir pakreipė į šalį snukį. Mašinos užuojauta, gyvulio gailestis, pagalvojo Firmenas. Ir vis dėlto jis buvo dėkingas abiem.

— Aš jos visai nekaltinu,— tarė jis.— Negi galėjau manyti, kad ji amžinai mane pakęs.— Jis palūkėjo, tikėdamasis išgirsti iš roboto, kad grįš žmona, o jis pats greit pasveiks. Tačiau robotas stovėjo šalia Spido ir tylėjo, o šuo tuo tarpu spėjo vėl užmigti.

Firmenas dar kartą peržiūrėjo korespondenciją. Ten buvo keletas sąskaitų, kažkoks skelbimas ir mažas stamantrus vokas. Ant jo buvo užrašytas atgalinis Akademijos adresas, tai Firmenas skubiai jį atplėšė.

Voke jis rado atviruką su žodžiais: „Brangusis misteri Firmenai, Jūsų prašymas, kad priimtume, apsvarstytas ir patenkintas. Džiaugsimės sulaukę Jūsų bet kuriuo metu. Dėkinga direkcija."

Firmenas dėbtelėjo į atviruką. Jis nė nemanė prašytis į Akademiją. Tai mažiausiai traukė jo širdį.

— Ar čia žmona sugalvojo?— paklausė jis.

— Nežinau, sere,— atsiliepė robotas.

Firmenas pavartė atviruką. Jis, žinoma, niekad gerai nesuvokė, kad yra tokia Akademija. Apie ją negalėjai nežinoti, nes ji darė įtaką visoms gyvenimo sritims. O iš

tikrųjų apie šią itin svarbią įstaigą jis žinojo labai mažai, be galo mažai.

— Kas ta Akademija?— paklausė jis.

— Dideli, žemi, pilki rūmai,— atsakė robotas.— Stovi pietvakarinėje miesto dalyje. Juos galima pasiekti įvairiausiu viešuoju transportu.

— Bet kas ji tokia?

— Valstybinė ligoninė,— paaiškino robotas,— kuria gali naudotis visi, kas raštu arba žodžiu pareiškia pageidavimą. Negana to, Akademija mielai priglaudžia visus žmones, kuriems matuoklis rodo daugiau kaip dešimt, jeigu jie nesutinka chirurgine operacija pakeisti asmenybės ir pasirenka Akademiją.

Firmenas, visai nusikamavęs, atsiduso.

— Visa tai man ne naujiena. Bet kokia jos sistema? Kaip ten gydoma?

— Nežinau, sere,— tarė robotas.

— Kiek procentų išgyja?

— Šimtas procentų,— išpoškino robotas.

Firmenas prisiminė kažką, kas jam pasirodė keista.

— Palauk,— tarė jis.— Iš Akademijos niekas negrįžta. Teisybė?

— Nieko negirdėti apie asmenis, kurie, atsidūrę Akademijoje, būtų iš jos išėję,— atsakė robotas.

— Kodėl?

— Nežinau, sere.

Firmenas suglamžęs įmetė atviruką į peleninę. Visa tai buvo labai keista. Akademija taip gerai žinoma, visi taip apsipratę su ja, kad niekam nė į galvą neateina klausinėti. Jis šią vietą visuomet vaizdavosi kaip kažkokią neaiškią dėmę, tolimą ir nerealią. Tai buvo įstaiga, į kurią vyksti peržengęs skaitmenį dešimt, nes nori išvengti lobotomijos, topektomijos ir kitų operacijų, nepataisomai sužalojančių asmenybę. Bet, žinoma, stengiesi negalvoti, kad gali peržengti dešimt, nes pati toji mintis

ne kas kita, kaip prisipažinimas, kad neturi vidinės pusiausvyros, ir todėl nesvarstai, ką pasirinksi, jeigu taip atsitiks.

Pirmąkart gyvenime Firmenas padarė išvadą, kad jam nepatinka visa sistema. Reikės šio to pasiteirauti. Kodėl iš Akademijos niekas neišeina? Kodėl taip mažai žinoma apie tenykščius gydymo metodus, jeigu jie iš tikrųjų šimtu procentų efektyvūs?

— Tur būt, eisiu į darbą,— tarė Firmenas.— Pataisyk man ką nors vakarienei.

— Klausau, sere. Viso gero, sere.

Spidas stryktelėjo nuo kušetės ir palydėjo jį iki durų, Firmenas atsiklaupė ir paglostė žvilgančią juodą galvą.

— Ne, brolau, tu lik namie. Šiandien nereikės užkasinėti kaulų.

— Spidas niekada neužkasinėja kaulų,— įsikišo robotas.

— Teisybė. Nūdienių šunų, lygiai kaip ir jų šeimininkų, nebaugina rytojus. Dabar niekas neslepia kaulų.

— Iki!

Jis šmurkštelėjo pro virtuvės duris ir išpuolė laukan.

Firmenas kone dvidešimt minučių pavėlavo į darbą. Eidamas pro duris, jis pamiršo tiriamajam mechanizmui parodyti pažymėjimą, kad bandomasis laikas praėjęs. Didžiulis stacionarinis sveiko proto matuoklis ištyrė Firmeną, rodyklė pašoko aukščiau septynių, užsidegė raudonos signalinės lempos. Pro garsiakalbį sugriaudė šaižus metalinis balsas: „Sere! Sere! Jūs taip nukrypote nuo normos, kad darotės pavojingas! Turite skubiai kreiptis į gydytoją!"

Firmenas greitai ištraukė iš piniginės bandomojo laiko pažymėjimą. Tačiau ir tada mašina geras dešimt sekundžių vis dar ant jo rėkavo. Visas holas spoksojo į jį. Pasiuntinukai sustojo kaip įbesti, patenkinti, kad jų akyse vyksta skandalas. Biznieriai ir kontoristės ėmė kuždė-

tis, o du Sveiko proto apsaugos policininkai reikšmingai susižvalgė. Firmeno marškiniai sudrėko nuo prakaito ir prilipo prie nugaros. Jis susivaldė, nors troško pulti laukan, ir nuėjo prie lifto. Liftas buvo kone pilnas, ir Firmenas neprisivertė į jį lipti.

Jis užbėgo laiptais į antrąjį aukštą ir iškvietė liftą. Kol Firmenas pateko į Morgano agentūrą, jam pavyko nusiraminti. Prie pat durų stovinčiam sveiko proto matuokliui jis parodė pažymėjimą, nosine nusišluostė nuo veido prakaitą ir įėjo vidun.

Visa agentūra jau žinojo, kas atsitiko. Tatai rodė visuotinė tyla ir į šalį sukami veidai. Firmenas sparčiai nužingsniavo į savo kabinetą, uždarė duris ir pasikabino skrybėlę.

Jis atsisėdo už rašomojo stalo vis dar kiek susijaudinęs, baisiausiai pasipiktinęs sveiko proto matuokliu. Jei taip galėtum sudaužyti tas išmones! Amžinai kiša nosį į svetimus reikalus, baubte baubia tiesiog į ausis, išmuša iš pusiausvyros...

Tuo tarpu Firmenas greitai nutraukė savo mintį. Matuokliai nėra blogas daiktas. Mintis, kad jie yra sąmoningi persekiotojai,— viena iš paranojos apraiškų ir, galimas daiktas, jo, Firmeno, dabartinės patologinės būsenos simptomas. Matuokliai — vien tik žmogaus valios įrankiai. Visuomenę, priminė jis sau, reikia apsaugoti nuo asmenybės, lygiai kaip reikia apsaugoti žmogaus kūną nuo bet kurios jo dalies disfunkcijos. Nors ir kaip švelniai būtum prisirišęs prie savo tulžies pūslės, tu nesigailėdamas ją paaukotum, jeigu ji grėstų visam organizmui.

Firmenas neaiškiai suvokė, kad tokia analogija labai netvirta, bet nusprendė apie tai negalvoti. Reikia daugiau sužinoti apie Akademiją.

Užsitraukęs cigaretę, jis pasuko Terapinės informacinės tarnybos numerį.

— Kuo galiu jums padėti, sere?— atsiliepė malonus moters balsas.

— Norėčiau, kad mane truputį painformuotumėte apie Akademiją,— jausdamasis kiek nesmagiai, tarė Firmenas. Akademija buvo tokia garsi, taip tvirtai įaugusi į kasdieninį gyvenimą, kad jo žodžiai atrodė tokie keisti, lyg jis būtų paklausęs, kokia šalies vyriausybė.

— Akademija yra...

— Aš žinau, kur ji yra,— nutraukė Firmenas.— Norėčiau išsiaiškinti, kokias gydymo procedūras ten gauna ligoniai.

— Tokios informacijos mes neturime, sere,— kiek padelsusi, atsakė moteriškė.

— Ne? O aš maniau, kad visi mokamos terapijos duomenys prieinami plačiajai publikai.

— Praktiškai taip ir yra,— lėtai tarė moteriškė.— Bet Akademija — ne mokama ligoninė įprastine šio žodžio prasme. Ten iš tiesų imamas mokestis; tačiau, kita vertus, ten priimami ligoniai ir labdarybės pagrindais, visiškai nemokamai. Be to, Akademiją iš dalies subsidijuoja vyriausybė.

Firmenas nukratė nuo cigaretės pelenus ir nekantriai atšovė:

— Man atrodė, kad plačioji publika visada žino, ką daro vyriausybė.

— Paprastai žino. Išskyrus tuos atvejus, kai žinoti būtų kenksminga plačiajai publikai.

— Vadinasi, šiuo atveju žinoti apie Akademiją būtų kenksminga?— džiaugsmingai sušuko Firmenas, jausdamas, kad pagaliau perprato pačią esmę.

— Na ką jūs, sere! — Moteriškė taip apstulbo, kad ėmė kone spiegti.— Aš visai ne tą turėjau galvoje. Aš tik išdėsčiau jums bendras taisykles, kodėl neteikiama informacija. Nors Akademija buvo įstatymo numatyta, tam tikru laipsniu ji pranoko įstatymą. Šitokią teisinę padėtį gali-

ma tuo paaiškinti, kad Akademijoje pasveikstama visu šimtu procentų.

— Kur galėčiau pamatyti nors vieną išgijusį?— paklausė Firmenas.— Kiek suprantu, niekas iš jų niekada neišėjo iš Akademijos.

Čia jie ir susipainojo, manė sau Firmenas, laukdamas atsakymo. Jam pasigirdo, tartum ragelyje kažkas šnibžda. Staiga ties ausimi suaidėjo vyro balsas, garsus ir skambus.

— Kalba skyriaus viršininkas. Jums kas nors neaišku?

Išgirdęs energingą nematomo pašnekovo balsą, Firmenas vos nepaleido iš rankų ragelio. Jis nebedžiūgavo ir gailėjosi čia paskambinęs. Tačiau vargais negalais pridūrė:

— Man reikėtų šiokios tokios informacijos apie Akademiją.

— Akademija yra...

— Oi ne! Aš turiu galvoje tikrą informaciją! — nusiminė Firmenas.

— Kokiu tikslu jūs norite gauti tą informaciją?— paklausė skyriaus viršininkas, ir jo balse ūmai suskambėjo meilikaujama, kone hipnozinė prityrusio terapeuto intonacija.

— Man reikia žinių apie ją,— negalvodamas atsakė Firmenas.— Kadangi Akademija — gydymo variantas, kuriuo galiu pasinaudoti bet kada, norėčiau daugiau apie ją sužinoti, kad nesuklysčiau pasirinkdamas.

— Gal ir taip,— pritarė skyriaus viršininkas.— Tačiau gerai pagalvokite. Ar jums reikia naudingų, rimtų žinių? Tokių, kurios padės jums žengti koja kojon su visuomene? O gal jūsų prašymą padiktavo tuščias smalsumas, nes jus kamuoja nerimas ir kiti, dar rimtesni kompleksai?

— Aš klausiu, nes...

— Kaip jūsų pavardė?— staiga paklausė skyriaus viršininkas. Firmenas nutylėjo.

— Koks jūsų proto lygis?

Firmenas tebetylėjo. Jis stengėsi suprasti, ar jau užfiksuotas jo telefono numeris, ir buvo linkęs manyti, kad užfiksuotas.

— Jūs abejojate, kad Akademija bus be galo naudinga?

— Ne.

— Jūs abejojate, kad Akademija gali išsaugoti *status quo?*

— Ne.

— Tad kas gi yra? Kodėl jūs nenorite pasisakyti pavardės ir proto lygio? Kodėl jums prireikė išsamesnės informacijos?

— Dėkui jums,— burbtelėjo Firmenas ir pakabino ragelį. Jis suvokė, kad, skambindamas telefonu, padarė pražūtingą klaidą. Šitaip pasielgti galėjo tik aštuonetukininkas, o ne normalus žmogus. Skyriaus viršininkas, turėdamas išlavėjusią profesinę nuovoką, tuoj pat viską suprato. Aišku, skyriaus viršininkas neduos tokios informacijos aštuonetukininkui. Firmenas žinojo, kad tasai, kuris tikisi kada nors susigrąžinti statistinę normą, turi kur kas rūpestingiau stebėti savo poelgius, juos analizuoti, suvokti jų esmę.

Jis vis dar sėdėjo prie telefono, kai kažkas pabeldė; atsivėrė durys, ir įėjo viršininkas, misteris Morganas. Jis buvo aukštas, galingo sudėjimo vyras apvaliu, sočiu veidu. Morganas sustojo prie Firmeno stalo, barbeno pirštais į prespapje ir žvelgė sumišęs, lyg pagautas vagis.

— Aš jau girdėjau apie incidentą apačioje,— tarė jis, nežiūrėdamas į Firmeną ir energingai barbendamas pirštais.

— Silpnumo akimirka,— automatiškai atsakė Firmenas.— Apskritai mano lygis ima gerėti.

Taip sakydamas, jis nedrįso pažvelgti Morganui į vei-

dą. Abu įsmeigė akis į priešingus kambario kampus. Pagaliau jų žvilgsniai susitiko.

— Klausykite, Firmenai, aš stengiuosi nesikišti į kitų reikalus,— prabilo Morganas, sėsdamasis ant Firmeno stalo kampelio.— Bet, velniai griebtų, drauguži, sveikas protas — tai klausimas, kuris jaudina visus. Visi mes dievo rankoje.— Toji mintis tarytum sutvirtino Morgano įsitikinimus. Įsikarščiavęs jis pasislinko prie pašnekovo.— Jūs žinote, aš atsakingas už daugybę bendradarbių. Pastaraisiais metais jūs bandomas trečią kartą.— Jis susvyravo.— Kaip tatai prasidėjo?

Firmenas pakraipė galvą.

— Nežinau, misteri Morganai. Gyvenau sau kukliai, ramiai ir tyliai — ir staiga rodyklė pašoko aukštyn.

Pagalvojęs Morganas irgi pakraipė galvą.

— Negali būti, kad taip iš karto, nei iš šio, nei iš to. Jūs tikrinotės smegenų audinį?

— Man garantavo, kad organinių pakitimų nėra.

— Gydėtės?

— Ko tik nesu išmėginęs,— nusiskundė Firmenas.— Elektroterapija, psichoanalizė, Smito metodas, Raneso mokykla, Devia-mintis, diferenciacija...

— Ir ką sužinojote?— paklausė Morganas.

Firmenas prisiminė begalinę virtinę terapeutų, į kuriuos jis buvo kreipęsis. Jį tyrinėjo visais psichologijos išgvildentais požiūriais. Jį migdė narkotikais, sukeldavo jam šoką ir tyrinėjo, tyrinėjo... Tačiau visos energingos pastangos baigėsi vienaip...

— Nesuprato.

— Argi jie visiškai nieko negalėjo pasakyti?

— Šiaip ar taip, nedaug. Įgimtas nerimas, giliai slypintys kompleksai, vidinis nesugebėjimas apsiprasti su *status quo*. Viskas rodo, kad aš nelankstus tipas. Manęs nepaveikė netgi asmenybės rekonstrukcija.

— O kaip prognozė?

— Ne perdaug palanki.

Morganas atsistojo ir, susidėjęs už nugaros rankas, ėmė vaikščioti po kambarį.

— Firmenai, manau, kad čia jūsų vidinio ryšio su pasauliu klausimas. Ar tikrai jūs norite tapti mūsų darnaus mechanizmo sraigteliu?

— Aš viską išbandžiau...

— Žinoma. Bet ar jūs *norėjote* pasikeisti? Pritapimas! — sušuko Morganas ir trinktelėjo kumščiu į delną, tarsi užantspauduodamas tą žodį.— Ar jūs norite pritapti?

— Vargu,— atsakė Firmenas, nuoširdžiai apgailestaudamas.

— Štai kad ir aš,— rimtai pasakė Morganas, plačiai išsižergęs ties Firmeno stalu.— Prieš dešimt metų ši agentūra buvo dvigubai didesnė už dabartinę ir vis dar augo! Aš dirbau kaip pašėlęs, didinau fondus, gausinau vertybinius popierius, investavau kapitalą, plėčiau biznį ir kaliau pinigus, pinigus, vien tik pinigus.

— Ir kas gi atsitiko?

— Neišvengiamas dalykas. Rodyklė nuo dviejų ir trijų dešimtųjų pašoko ligi septynių su viršum. Aš buvau pasukęs blogu keliu.

— Įstatymas nedraudžia kalti pinigų,— tarė Firmenas.

— Be abejonės. Tačiau prieš tuos, kurie pernelyg daug jų kala, veikia psichologinis dėsnis. Dabartinė visuomenė tokiems dalykams netinka. Iš rasės atimtas beveik visas konkurencijos troškimas, visas agresyvumas. Pagaliau, veikiai bus šimtas metų, kai įvestas *status quo*. Visą tą laiką nebuvo nei naujų išradimų, nei karų, nei didelių permainų. Psichologija normalizuoja žmoniją, išnaikindama neprotingus elementus. Taigi, apdovanotas tokiais polinkiais ir gabumais, aš tarsi... tarsi žaidžiau su kūdikiu tenisą. Neįmanoma buvo mane sulaikyti.

Morgano veidas įraudo, kvėpavo jis nelygiai. Paskui susivaldė ir kalbėjo jau ramesniu balsu:

— Suprantama, mano poelgius diktavo patologinės priežastys. Valdžios troškimas, besaikis konkurencijos azartas. Aš gavau substitucinės terapijos kursą.

Firmenas tarė:

— Man atrodo visai normalu, jei žmogus nori išplėsti savo biznį.

— Dieve mielas, drauguži, nejaugi jūs nieko nenusimanote apie stabilios visuomenės Socialinį sveiką protą, Atsakomybę ir Sanklodą? Aš jau dariausi turtuolis. Pralobęs būčiau galėjęs įsteigti finansinę imperiją. Suprantate, viskas visiškai teisėta, bet nenormalu. Ir kas žino, kaip toli aš būčiau nuriedėjęs? Tur būt, galų gale, būčiau ėmęs netiesiogiai kontroliuoti pačią vyriausybę. Būčiau įsigeidęs pakeisti psichologinę politiką pagal savo anomalijas. Įsivaizduojate, kas iš to būtų išėję?

— Ir jūs prisitaikėte,— tarė Firmenas.

— Aš galėjau rinktis Smegenų chirurgiją, Akademiją arba prisitaikymą. Laimė, radau išeitį savo polinkiams sportinėje kovoje. Aš sutaurinau savo egoistinius kompleksus, palenkdamas juos žmonijos labui. Tačiau štai ką noriu pasakyti, Firmenai. Juk aš artinausi prie raudonosios linijos. Bet prisitaikiau, kol dar nebuvo per vėlu.

— Aš mielai prisitaikyčiau,— atsakė Firmenas,— jei tik žinočiau, kas man darosi. Blogiausia, kad diagnozė neaiški.

Morganas ilgai tylėjo, kažką galvodamas. Pagaliau tarė:

— Man rodos, jums reikėtų pailsėti, Firmenai.

— Pailsėti?— Firmenas ūmai sukluso.— Jūs norite pasakyti, kad aš atleistas?

— Ne, be abejo, ne. Aš noriu būti teisingas ir pasielgti kaip doras žmogus. Bet čia mano valdos.— Neaiškus Morgano mostas reiškė — agentūra, rūmai, miestas.— Beprotybė sėlina nemačiomis. Šią savaitę keliems agentūros bendradarbiams lygis pakilo.

— Ir infekcijos židinys — tai aš.

— Mes turime laikytis taisyklių,— atsilošęs ties Firmeno stalu, tarė Morganas.— Algą jūs gausite tol, kol... kol ką nors nuspręsite.

— Ačiū,— šaltai tarė Firmenas. Jis atsistojo ir užsidėjo skrybėlę.

Morganas padėjo ranką jam ant peties.

— Jūs negalvojote apie Akademiją?— tyliai paklausė jis.— Noriu pasakyti, jei niekas nebepadės...

— Anaiptol! — pažvelgęs tiesiai į mažutes, mėlynas Morgano akytes, atsakė Firmenas.

Morganas nusigręžė.

— Jūs, man rodos, kažkodėl nusistatęs prieš Akademiją. Na ir ko? Juk žinote, kaip suorganizuota mūsų visuomenė. Nejaugi manote, kad ji leistų ką nors, kas kenktų bendram labui?

— Vargu,— pritarė Firmenas.— Bet kodėl apie Akademiją taip mažai žinoma?

Jie perėjo tylių kabinetų anfilada. Nė vienas iš tų žmonių, kuriuos Firmenas taip seniai pažinojo, nepakėlė galvos nuo darbo. Morganas atidarė duris ir tarė:

— Jūs viską žinote apie Akademiją?

— Aš nežinau, kaip ten gydoma.

— O ar viską žinote apie kitus gydymo būdus? Ar galite papasakoti apie Substitucinę terapiją? Apie psichoanalizę? Arba apie O'Gilvio redukciją?

— Ne. Bet šiek tiek nutuokiu apie jų poveikį.

— Visi truputį nutuokia,— džiūgaudamas pritarė Morganas, bet tuoj pat pritildė balsą.— Čia ir bėda. Matyt, Akademija todėl neteikia tokios informacijos, kad tai pakenktų pačiai terapijai. Bet čia nėra nieko keista, ar ne?

Firmenas apie tai mąstė, eidamas paskui Morganą į holą.

— Beveik sutinku,— tarė jis.— Bet paaiškinkite, kodėl iš Akademijos niekas niekada neišeina? Ar jūsų nestebina ši kraupi aplinkybė?

— Nė trupučio. Jūs labai keistai į viską žiūrite.— Šnekėdamas Morganas paspaudė mygtuką ir iškvietė liftą.— Tarytum stengiatės atskleisti paslaptį ten, kur jos nė kvapo nėra. Sakysim, jų terapijos metodas reikalauja, kad pacientas liktų Akademijoje. Aplinkos pakeitimas — paprastas dalykas. Labai dažnai taip daroma.

— Jeigu tai teisybė, kam ją slėpti?

— Faktai viską pasako.

— O kurgi įrodymai, kad visi be išimties pasveiksta?— paklausė Firmenas.

Tuo momentu atsirado liftas, ir Firmenas įlipo. Morganas tarė:

— Jie tai tvirtina,— štai įrodymas! Terapeutai nemeluoja. Jie negali meluoti, Firmenai!

Morganas norėjo dar kažką sakyti, bet lifto durelės užsitrenkė. Liftas šovė žemyn, ir Firmeną pagavo šiurpas — jis suprato netekęs darbo.

Keistas jausmas — likti be darbo. Nebuvo kur eiti. Dažnai jis neapkęsdavo savo darbo. Būdavo, rytais stena prisiminęs, kad reikės dar vieną dieną išbūti tarnyboje. Bet dabar, išėjęs iš rikiuotės, jis suprato, koks svarbus jam buvo darbas, koks orus ir pasitikintis savimi jautėsi. „Žmogus — niekas,— galvojo jis,— jei neturi ko veikti."

Jis be tikslo klaidžiojo iš vieno kvartalo į kitą, stengdamasis viską apmąstyti. Tačiau negalėjo susikaupti. Mintys atkakliai sprūdo šalin, vengė jo; kartais jas išstumdavo švystelėjęs žmonos veidas. Bet netgi apie ją jis negalėjo kaip reikiant pagalvoti, nes jį slėgė didmiestis — miesto veidai, garsai, kvapai.

Vienintelis jam galvon dingtelėjęs planas buvo neįvykdomas. „Bėk,— kuždėjo jam nerimastingi jausmai.— Bėk ten, kur tavęs niekada niekas nesuras. Slėpkis!"

Bet Firmenas žinojo, kad čia prasta išeitis. Bėgimas būtų gryniausias pasitraukimas nuo tikrovės ir įrodymas,

kad jis nukrypęs nuo normos. Tikrai, iš kur jis pabėgtų? Iš pačios sveikiausios, tobuliausios visuomenės, kokią kada nors yra sukūręs Žmogus. Tik pamišėlis gali iš čia bėgti.

Firmenas ėmė pastebėti praeivius. Jie atrodė laimingi, kupini naujos dvasios — Atsakomybės ir Socialinio sveiko proto, pasiryžę paaukoti senas aistras naujosios ramybės eros dėlei. Tai puikus pasaulis, velniškai puikus pasaulis. Kodėl Firmenas negali jame apsiprasti?

Ne, gali. Per daugelį savaičių Firmenui pirmąkart subliksėjo pasitikėjimas savimi, ir jis nusprendė, kad kaip nors prisitaikys.

Kad tik žinotų kaip.

Daug valandų išvaikščiojęs, Firmenas pasijuto alkanas. Jis užsuko į pirmą pasitaikiusį restoranėlį. Salė buvo grūste prisigrūdusi darbininkų: Firmenas atklydo beveik prie pat dokų.

Jis atsisėdo prie bufeto ir žvilgtelėjo į meniu, kartodamas sau, kad reikia viską apgalvoti. Reikia kaip pridera įvertinti savo poelgius, nuodugniai apsvarstyti...

— Ei, misteri!

Jis pakėlė akis. Į jį spoksojo plikas, apžėlęs šeriais bufetininkas.

— Ką?

— Nešdinkitės, kol sveikas kailis.

— Kas atsitiko?— paklausė Firmenas, stengdamasis įveikti staiga jį pagavusią panišką baimę.

— Mes čionai puspročių neaptarnaujame,— tarė bufetininkas. Jis parodė pirštu sieninį prietaisą, kuris registravo kiekvieno lankytojo būseną. Juodoji rodyklė buvo užsiropštusi kiek aukščiau devynių.— Nešdinkitės lauk.

Firmenas apželgė kitus žmones prie bufeto. Jie sėdėjo greta kits kito, apsivilkę vienodais rudais storos drobės

specdrabužiais. Kepės buvo užmaukšlintos ant akių, ir kiekvienas, rodos, įnikęs skaitė laikraštį.

— Mano bandomasis...

— Nešdinkitės,— pakartojo bufetininkas.— Pagal įstatymą aš neprivalau aptarnauti visokių devynetukininkų. Tas erzina klientus. Na, greičiau.

Darbininkai tebesėdėjo gražiai išsirikiavę, sustingę, nežiūrėdami į Firmeną. Firmenas pajuto, kaip kaista jam veidas. Jį pagavo staigus impulsas — sugniužinti pliką, žvilgančią bufetininko makaulę, įsisukti su mėsininko peiliu į besiklausančių vyrų eilutę, aptaškyti purvinas sienas jų krauju, naikinti, žudyti. Bet agresyvumas — nepageidaujama reakcija ir, žinoma, patologiška. Jis nuslopino nesveiką impulsą ir išėjo laukan.

Firmenas vėl vaikštinėjo, kovodamas su noru sprukti iš čia; jis laukė, kada logika padiktuos, ką toliau daryti. Tačiau mintys vis labiau raizgėsi, ir, kai sutemo, Firmenas vos nevirto iš nuovargio.

Stovėdamas siauroje, pūvančiomis atmatomis užverstoje lūšnų rajono gatvelėje, antrojo aukšto lange jis pamatė ranka rašytą iškabą: „Dž. Dž. Flinas, terapeutas-psichologas. Gal man pavyks jums padėti." Pagalvojęs apie visus tuos brangiai apmokamus specialistus, į kuriuos jis kreipėsi, Firmenas kreivai šyptelėjo. Jis buvo beeinąs toliau, bet pasisuko ir užlipo laiptais į Flino laukiamąjį. Vėl jis buvo nepatenkintas savimi. Pamatęs iškabą, jis tuoj pat suprato, kad nueis pas tą gydytoją. Nejaugi jis niekada nesiliaus apgaudinėjęs pats savęs?

Flino kabinetas buvo ankštas ir prastai apšviestas. Nuo sienų buvo nusilupinėję dažai, kambaryje tvyrojo nešvaraus kūno kvapas. Flinas sėdėjo už nepoliruoto medinio rašomojo stalo ir skaitė nuotykių žurnaliuką. Jis buvo nedidukas, vidutinio amžiaus ir jau pradėjęs plikti. Rūkė pypkę.

Firmenas ketino pradėti nuo pat pradžios, bet, pats nesitikėdamas, išpyškino:

— Klausykite, turiu baisių nemalonumų. Netekau darbo, mane pametė žmona, išbandžiau visus, kokie tik yra, terapijos metodus. Ką jūs galite padaryti?

Flinas išsitraukė iš burnos pypkę ir dirstelėjo į Firmeną. Apžvelgė jo kostiumą, skrybėlę, batus, tarsi juos įkainodamas, paskui paklausė:

— O ką sakė kiti gydytojai?

— Pasak jų, man, girdi, nėra ko tikėtis.

— Žinoma, taip jie ir šneka,— tarė Flinas, aukštu ir aiškiu balsu berdamas žodžius.— Tie madingi vyrukai perdaug lengvai pasiduoda. Tačiau nereikia prarasti vilties. Protas — keistas ir sudėtingas daiktas, mano bičiuli, ir labai dažnai...

Flinas staiga nutilo ir liūdnai, ironiškai nusišaipė.

— Ak, kokia iš to nauda? Jūs jau žvelgiate pasmerktojo akimis, nieko nepadarysi.— Jis iškratė pypkę ir įsmeigė negyvą žvilgsnį į lubas.— Štai ką, nieko negaliu jums padaryti. Jūs tą žinote, ir aš žinau. Ko čia atėjote?

— Reikia manyti, vildamasis stebuklo,— atsakė Firmenas ir susmuko ant medinės kėdės.

— Daug kas viliasi,— postringavo Flinas.— Matyt, mano kabinetas labiausiai tam tinka, ar ne? Jūs lankėtės prašmatniuose madingų specialistų laukiamuosiuose. Pagalbos ten negavote. Todėl bus labai gražu, jei nusigyvenęs terapeutas padarys tai, kas nepavyko įžymybėms. Kažkas panašu į poetišką teisingumą.

— Taigi, taigi,— pritarė Firmenas kiek šypsodamasis.

— Ne toks jau aš negabus,— užtikrino jį Flinas, kimšdamasis į pypkę tabako iš nušiurusio žalio kapšelio.— Bet kas teisybė, tai teisybė — stebuklams reikia pinigų, visada reikėjo ir visada reikės. Jeigu jums negalėjo padėti korifėjai, tai aš juo labiau negaliu.

— Ačiū, kad pasakėte teisybę,— tarė Firmenas, bet nė neketino atsistoti.

— Kaip pridera terapeutui,— iš lėto tarė Flinas,— primenu jums, kad Akademija atvira bet kuriuo dienos metu.

— Kaipgi galima ten kreiptis?— paklausė Firmenas.— Juk aš apie ją nieko nežinau.

— Niekas nežino,— atsakė Flinas.— Tačiau aš girdėjau, kad ten išgydomi visi aliai vieno.

— Mirtis — taip pat išgijimas.

— Bet netikslingas. Be to, jau labai jis prieštarauja laiko dvasiai. Jei taip būtų, Akademiją turėtų tvarkyti pamišėliai, o kaip tik jiems tatai ir uždrausta.

— Tai kodėl gi niekas iš ten neišeina?

— Neklausinėkite manęs,— tarė Flinas.— Gal būt, niekas nenori iš ten išeiti.— Jis užsitraukė dūmo.— Jums reikia patarimo. Okei. Pinigų turite?

— Rasiu,— atsargiai tarė Firmenas.

— Puiku. Aš neturėčiau taip kalbėti, bet... Nebeieškokite vaistų!.. Eikite namo. Pasiųskite robotą nupirkti produktų dviem mėnesiam. Tuo tarpu pasislėpkite.

— Pasislėpti? Kam?

Flinas nuvėrė jį įsiutusiomis akimis.

— Dėl to, kad jūs kamuojatės, stengdamasis pasidaryti normalus, o jums vis blogiau. Aš esu stebėjęs šimtus tokių atvejų. Nebegalvokite apie sveiką ir nesveiką protą. Išsigulėkite ramiai vieną kitą mėnesį, ilsėkitės, skaitykite, storėkite. Tada ir pažiūrėsime, kaip jums seksis.

— Žinote,— tarė Firmenas,— manau, kad jūsų teisybė. Tikrai! Bet nesu įsitikinęs, ar galima grįžti namo. Šiandien aš kai kur skambinau... Aš turiu pinigų. Ar negalėtumėt paslėpti manęs čia, pas save? Paslėpkite, susimildamas!

Flinas atsistojo ir baukščiai pažvelgė pro langą į tamsią gatvę.

— Aš ir taip per daug prišnekėjau. Jei būčiau jaunes-

nis... ne, negaliu! Aš daviau jums neprotingą patarimą! Negaliu dar ir neprotingai pasielgti!

— Atleiskite,— tarė Firmenas.— Man nereikėjo jūsų prašyti. Bet aš iš tiesų labai jums dėkingas. Garbės žodis.

Jis atsistojo.

— Kiek aš skolingas?

— Nieko jūs neskolingas,— atsakė Flinas.— Linkiu jums pasitaisyti.

— Ačiū.

Firmenas paskubomis nulipo laiptais ir pasišaukė taksi. Po dvidešimt minučių jis buvo namie.

Kai Firmenas ėjo prie savo buto, laiptų aikštelėje buvo keistai tylu. Šeimininkės durys buvo uždaros, bet jam pasirodė, kad jos užsivėrė prieš pat jam pareinant ir šeimininkė pasislėpė už jų, priglaudusi ausį prie plono medžio sluoksnio. Jis paspartino žingsnį ir įėjo vidun.

Bute irgi viešpatavo tyla. Firmenas pasuko į virtuvę. Robotas stovėjo prie viryklos, o Spidas buvo susirangęs kampe.

— Sveikas atvykęs, sere,— sutiko Firmeną robotas.— Malonėkite sėstis — paduosiu vakarienę.

Firmenas atsisėdo, kurdamas tolimesnius planus. Reikia apgalvoti aibę smulkmenų, bet iš esmės Flino teisybė. Kaip tik reikia pasislėpti. Dingti iš akių.

— Rytoj rytą pirmiausia turėsi šio to nupirkti,— tarė Firmenas robotui.

— Klausau, sere,— statydamas prieš jį lėkštę sriubos, atsakė robotas.

— Mums reikės gausybės produktų. Duonos, mėsos... Ne, geriau nupirk konservų.

— Kokių konservų?— paklausė robotas.

— Bet kokių, kad tik iš jų susidarytų pilnavertis racionas. Ir cigarečių, neužmiršk cigarečių! Prašau man duoti druskos.

Robotas stovėjo prie viryklos kaip įbestas, o Spidas tylutėliai suinkštė.

— Robote! Prašau druskos.

— Man labai gaila, sere,— tarė robotas.

— Ką reiškia — tau gaila? Paduok man druskos.

— Aš nebegaliu jūsų klausyti.

— Kodėl?

— Jūs ką tik peržengėte raudonąją liniją, sere. Dabar jūs dešimtukininkas.

Akimirką Firmenas beprasmiškai žiūrėjo į robotą. Paskui puolė į miegamąjį ir įjungė matuoklį. Juodoji rodyklė iš lėto prislinko prie raudonosios linijos, virptelėjo ir ryžtingai perėjo per ją.

Jis tapo dešimtukininku.

Bet tas nesvarbu, įtikinėjo jis save. Pagaliau, kiekis nevirto nauja kokybe. Nepasidariau gi aš staiga pabaisa. Jis viską paaiškins robotui, įtikins...

Firmenas galvotrūkčiais išpuolė iš miegamojo.

— Robote! Išklausyk mane...

Jis išgirdo, kaip trinktelėjo durys. Robotas išėjo.

Firmenas nukiūtino į valgomąjį-svetainę ir atsisėdo ant kušetės. Žinoma, robotas išėjo. Robotuose įrengti prietaisai psichinei būsenai kontroliuoti. Šeimininkams peržengus raudonąją liniją, robotai automatiškai sugrįžta į gamyklą. Nė vienas dešimtukininkas negali valdyti sudėtingo mechanizmo.

Tačiau dar ne viskas žuvę. Namuose yra valgio. Jis apsiribos griežta norma. Su Spidu jis nesijaus toks vienišas. Galimas daiktas, jam reikės tik kelių dienų.

— Spidai!

Bute — nė garso.

— Eik šen, šuneli.

Kaip ir anksčiau, nė garso.

Firmenas nuosekliai apieškojo visą butą, bet šuns niekur nebuvo. Jis, tur būt, bus išėjęs su robotu.

Slegiamas vienatvės, Firmenas nuėjo į virtuvę ir išgėrė tris stiklines vandens. Jis pažvelgė į roboto patiektą vakarienę ir jau norėjo kvatotis, bet tuoj pat atsikvošėjo.

Reikia sprukti, ir kuo greičiau. Negalima gaišti nė minutės. Paskubėjus gal kas ir išeitų. Vis tiek kur, bet kur. Dabar kiekviena sekundė brangi.

Tačiau jis tebestovėjo virtuvėje, kvailai spoksojo į grindis ir stebėjosi, kodėl jį paliko šuo.

Į duris kažkas pasibeldė.

— Misteri Firmenai!

— Ne,— tarė Firmenas.

— Misteri Firmenai, jūs turite tuoj pat išsikraustyti.

Tai buvo namų savininkė. Firmenas atidarė jai duris.

— Išsikraustyti? Kur?

— Tatai man nerūpi. Bet jums negalima ilgiau čia pasilikti, misteri Firmenai. Jūs turite išsikraustyti.

Firmenas grįžo į kambarį pasiimti skrybėlės, užsidėjo, apsidairė ir išėjo. Duris paliko atviras.

Gatvėje laukė jo du vyrai. Tamsoje sunku buvo įžiūrėti jų veidus.

— Kur norėtumėte važiuoti?— paklausė vienas iš jų.

— O kur galima?

— Operuotis arba į Akademiją.

— Tada į Akademiją.

Jie įsodino jį į automobilį ir greitai nuvažiavo. Firmenas, visiškai nusikamavęs ir nebeįstengdamas apie ką nors galvoti, atsirėmė į sėdynės atkaltę. Jo veidą glamonėjo vėsus vėjelis, ir buvo malonu, kad automobilis švelniai supa. Tačiau kelionė atrodė be galo ilga.

— Atvažiavome,— tarė pagaliau vienas iš palydovų. Jie sustabdė automobilį ir įvedė Firmeną į kambarėlį, kur nebuvo baldų. Tik centre stovėjo rašomasis stalas su lentele: „Priėmimo kambario budėtojas". Užsikniaubęs ant stalo, ten saldžiai knarkė kažkoks žmogus.

Vienas Firmeno palydovas garsiai kostelėjo. Budėtojas bematant pašoko, išsitiesė ir ėmė trintis akis. Jis užsikabino akinius ir sušniuręs pažvelgė į atėjusius.

— Kuris?— paklausė jis.

Abu palydovai parodė į Firmeną.

— Gerai.— Budėtojas pasiraivė, išskėtęs liesas rankas, paskui atsivertė didelį, juodą bloknotą. Jis brūkštelėjo keletą žodžių, išplėšė lapelį ir įteikė Firmeno palydovams. Tie tučtuojau išėjo.

Budėtojas paspaudė kažkokį mygtuką ir energingai pasikasė galvą.

— Šiandien pilnatis,— tarė jis Firmenui, aiškiai patenkintas.

— Kas?— pasitikslino Firmenas.

— Pilnatis. Tokių, kaip tu, daugiausia atgabena per pilnatį, bent man taip atrodo. Aš ketinu parašyti šia tema disertaciją.

— Daugiausia? Ko daugiausia?— vėl paklausė Firmenas, kuris dar neatsipeikėjo, pakliuvęs į Akademiją.

— Nebūk toks bukaprotis,— griežtai tarė budėtojas.— Per pilnatį daugiausia pas mus patenka dešimtukininkų. Nemanau, kad čia būtų kokia koreliacinė priklausomybė, bet... aha, štai ir sargybinis.

Paskubomis rišdamasis kaklaraištį, prie stalo priėjo uniformuotas sargybinis.

— Nuvesk jį į 312-AA,— tarė budėtojas. Kai Firmenas paskui sargybinį nuėjo prie durų, budėtojas nusiėmė akinius ir vėl užsikvempė ant stalo.

Sargybinis vedė Firmeną painiu koridorių tinklu su daugybe durų. Koridoriai atsirasdavo tartum patys savaime, kadangi jie įvairiausiais kampais šakojosi, o kai kurios atšakos rangėsi ir vingiavo, kaip senųjų miestų gatvės. Eidamas Firmenas pastebėjo, kad durys buvo sunumeruotos ne iš eilės. Jis praėjo pro 3112, paskui pro

25R, paskui pro 14. Ir buvo tikras, kad pro 888 numerį ėjo tris kartus.

— Kaip jūs čia nepaklystate?— paklausė jis sargybinį.

— Tai mano darbas,— atsakė tasai gana mandagiai.

— Kokios nors sistemos čia nematyti,— pasakė Firmenas.

— Jos ir negali būti,— kone paslapčiom tarė sargybinis.— Juk pagal projektą buvo numatyta kur kas mažiau palatų, bet vėliau prasidėjo karštligė. Ligoniai, ligoniai, kasdien vis nauji ligoniai, ir nežinia, kada bus galas. Tad teko susmulkinti palatas ir padaryti naujus koridorius.

— Bet kaip gydytojai randa savo pacientus?— paklausė Firmenas.

Jie priėjo prie 312-AA. Nieko neatsakęs, sargybinis atrakino duris, o kai Firmenas peržengė slenkstį, uždarė jas ir užrakino.

Palata buvo labai maža. Joje stovėjo kušetė, krėslas ir spintelė; tie paprasti baldai užėmė visą kambarėlį.

Beveik tuo pat metu Firmenas išgirdo už durų balsus. Vyriškis tarė: „Sutinku, tebūnie kava, restorane po pusvalandžio." Spynoje brakštelėjo raktas, ir Firmenas nenugirdo atsakymo. Staiga kažkas prapliupo juoktis.

Žemas vyro balsas tarė:

— Na taip, ir dar šimtą, ir tada galėsime po žeme ieškoti vietos!

Durys atsidarė, ir į palatą, vis dar kiek šypsodamasis, įėjo barzdočius su baltu švarku. Išvydęs Firmeną, jis nutaisė profesionalo miną.

— Prašom prigulti ant kušetės,— tarė jis mandagiai, bet neabejotinai valdingai.

Firmenas nė vienu mostu neparodė, kad ketina paklusti.

— Jeigu jau aš čia,— tarė jis,— gal man paaiškinsite, ką visa tai reiškia?

Barzdočius ėmė rakinti spintelę. Jis pažvelgė į Firmeną pavargusiomis, bet drauge ir pašaipiomis akimis, kilstelėjo antakius.

— Aš ne lektorius, o gydytojas,— atsakė jis.

— Suprantu. Bet juk...

— Taip, taip,— tarė gydytojas, bejėgiškai gūžčiodamas pečiais.— Aš žinau. Jūs turite teisę klausti ir taip toliau. Dievaži, jums turėjo kas nors tatai paaiškinti, kol dar nebuvote čia pakliuvęs. Tai ne mano darbas.

Firmenas tebestovėjo. Gydytojas tarė:

— Būkite gerutis, gulkite ant kušetės, ir aš jums viską papasakosiu.

Jis vėl nusigręžė į spintelę.

Firmenui dingtelėjo mintis — ar nepamėginus paguldyti gydytoją ant menčių, bet tuoj pat jis sumetė, kad, tur būt, apie tai yra galvoję tūkstančiai dešimtukininkų. Tikriausiai esama kažkokių atsargumo priemonių. Jis išsitiesė ant kušetės.

— Akademija,— prabilo gydytojas, tebesirausdamas spintelėje,— tai dėsningas mūsų epochos padarinys. Norint ją suprasti, pirmiau reikia suprasti savo amžių.— Gydytojas padarė dramatišką pauzę ir su pasigardžiavimu šnekėjo toliau: — Sveikas protas! Tačiau su sveiku protu, ypač su socialiniu sveiku protu, glaudžiai susijusi siaubinga įtampa. Kiek nedaug reikia, kad aptemtų galva! O kai aptemsta, žmogus ima perkainoti vertybes, jam atsiranda keistų vilčių, idėjų, teorijų, poreikio veikti. Visa tai savaime gali ir nebūti patologija, bet galų gale vis tiek kenkia visuomenei, nes poslinkis bet kokia kryptimi pavojingas stabiliai visuomenei. Dabar, po to, kai tūkstančius metų liejosi kraujas, mes užsibrėžėme tikslą — apginti visuomenę nuo patologiškos asmenybės. Todėl kiekviena asmenybė turi vengti tų protinių koncepcijų, tų nebylių sprendimų, kurie ją daro potencialiai pavojingą, grasina sukelti permainų. Toks veržimasis prie stabilumo,

kuris yra mūsų idealas, reikalauja kone antžmogiškos stiprybės ir ryžto. Jeigu jūs neturite tų savybių, baigsite savo dienas čia.

— Vis dėlto man neaišku...— pradėjo Firmenas, bet gydytojas jį pertraukė:

— Štai kodėl reikalinga tokia Akademija. Šiandien tikrai laiduoja sveiką protą tik chirurginė smegenų operacija. Tačiau žmogui nemalonu net pagalvoti apie tai — tik velnias galėjo pasiūlyti tokį pasirinkimą. Valstybinė smegenų chirurgija pražudė pirmesnę asmenybę, o tai baisiausia mirtis. Akademija stengiasi sušvelninti įtampą ir siūlo kitą alternatyvą.

— Bet kokia čia alternatyva? Kodėl jūs slepiate?

— Atvirai sakant, dauguma žmonių verčiau nori ir toliau nieko nežinoti.— Gydytojas užrakino spintelę, bet Firmenas nematė, kokius instrumentus jis iš ten pasiėmė.— Patikėkite manimi, jūsų reakcija netipiška. Jūs labiau linkęs laikyti mus niūria, paslaptinga, rūsčia jėga. Todėl, kad jūsų protas aptemęs. Blaiviai galvojantys žmonės laiko mus panacėja, smagiu miglotu išsivadavimu iš skaudaus aiškumo. Jie tiki į mus kaip į dievą.— Gydytojas myktelėjo.— Daugumai žmonių mes esame rojus.

— Kodėl gi jūs slepiate savo metodus?

— Atvirai sakant,— švelniai tarė gydytojas,— netgi rojaus metodų geriau perdaug atidžiai nenagrinėti.

— Vadinasi, visa tai apgaulė! — sušuko Firmenas, mėgindamas atsisėsti.— Jūs norite mane nužudyti!

— Nieku gyvu,— užtikrino gydytojas ir švelniu mostu privertė jį atsigulti.

— Tai ką jūs ketinate daryti?

— Pamatysite.

— O kodėl iš čia niekas nesugrįžta?

— Nenori,— atsakė gydytojas. Firmenui nespėjus krustelėti, gydytojas mikliai įsmeigė jam į ranką švirkšto adatą ir įleido šilto skysčio.

— Ir atminkite,— tarė jis,— reikia ginti visuomenę nuo asmenybės.

— Taip,— snausdamas atsiliepė Firmenas,— bet kas apgins asmenybę nuo visuomenės?

Palatos daiktų kontūrai išskydo, ir, nors gydytojas kažką atsakė, Firmenas nebeišgirdo žodžių — tik žinojo, kad jie išmintingi, pačiu laiku ištarti ir labai teisingi.

Atsikvošėjęs jis pamatė, kad stovi didžiulėje lygumoje. Teka saulė. Blausioje šviesoje prie Firmeno kojų driekiasi migla, o žolė po kojomis drėgna ir stangri.

Firmenas vangiai nusistebėjo, pamatęs, kad greta jo, dešinėje, stovi žmona. Kairėje prie jo kojos glūdėjo kiek virpantis Spidas. Nustebimas veikiai išsisklaidė, nes prieš mūšį čia, greta šeimininko, ir turėjo būti žmona bei šuo.

Priekyje slenkanti migla pabiro atskiromis figūrėlėmis, ir, joms prisiartinus, Firmenas jas pažino.

Tai buvo priešai! Procesiją vedė robotas; prieblandoje jis žaižaravo kraupiu nežmonišku spindesiu. Ten buvo ir Morganas, kuris skyriaus viršininkui isteriškai šaukė, kad Firmenas turi mirti; o įbaugintas Flinas, vargšelis, slėpė veidą, bet artėjo prie jo. Ten buvo ir namų savininkė, kuri šaižiai klykė: „Neduosiu jam buto!" Paskui ją ėjo gydytojai, budėtojai, sargybiniai, o jiems įkandin traukė milijonai su storais specdrabužiais; jų kepės buvo užmaukšlintos ant akių, laikraščiai susukti kietu ritinėliu.

Firmenas pasitempė, laukdamas lemiamų kautynių su priešais, kurie jį išdavė. Tačiau smegenyse suplazdėjo abejonė. Ar jis nesapnuoja?

Staiga jis biaurėdamasis išvydo tarsi iš šalies nuo narkotikų apkvaitusį savo kūną, gulintį numeruotoje Akademijos palatoje, tuo tarpu jo dvasia kažin kur grumiasi su šešėliais.

Aš visai normalus! Akimirką prašvitus sąmonei, Firmenas suprato, kad reikia bėgti. Ne jo dalia — kovoti su

tariamu priešu. Reikia grįžti į tikrą pasaulį. *Status quo* amžinai netruks. Kas gi atsitiks žmonijai, iš kurios atimta jėga, iniciatyva, individualybė?

Iš Akademijos niekas neišeina? O štai jis išeis! Firmenas pabandė atsikratyti narkotinio kvaitulio pančių, jis beveik juto, kaip vartosi ant kušetės jo niekam nereikalingas kūnas, kaip jis aičioja, stengdamasis atsikelti...

Bet tariamoji žmona nutvėrė jį už rankos ir parodė tolumon. Tariamasis šuo suurzgė ant artėjančio priešo.

Akimirka buvo negrįžtamai praleista, nors Firmenas to niekada taip ir nesuprato. Jis pamiršo, kad buvo nusprendęs ištrūkti, pamiršo žemę, pamiršo tiesą ir rasos lašai apšlakstė jam kojas, kai jis puolė į nuožmias grumtynes su priešu.

LORĖJAUS ŠIUKŠLININKAS

— Visai negalimas daiktas,— kategoriškai pareiškė profesorius Karveris.

— Juk aš mačiau savo akimis! — tikino Fredas, jo padėjėjas ir asmens sargybinis.— Pats mačiau vakar naktį! Atnešė medžiotoją — jam buvo nuskelta pusė galvos,— ir jie...

— Palauk,— nutraukė jo šneką profesorius Karveris, palenkęs galvą, lyg ko laukdamas.

Jie išlipo iš žvaigždėlaivio dar neišaušus, norėdami pasigėrėti apeigomis, kurios atliekamos prieš saulėtekį Lorėjaus kaime, esančiame to pat vardo planetoje. Saulėtekio apeigos, jei stebėsi jas iš toli, dažniausiai labai spalvingos ir gali duoti medžiagos ištisam antropologijos veikalo skyriui; tačiau Lorėjus, kaip paprastai, buvo nemaloni išimtis.

Saulė patekėjo be fanfarų griausmo, išklausiusi vakar vakare sukalbėtų maldų. Lėtai pakilo virš horizonto tamsiai raudonas milžinas, sušildęs neįžengiamo lietaus medžių miško viršūnes. Ten buvo kaimas. O čiabuviai kietai miegojo...

Betgi ne visi. Šiukšlininkas jau buvo pakilęs ir dabar vaikščiojo su šluota aplink lūšneles. Jis iš lėto čiūžavo — eisena panaši į žmogaus ir drauge neapsakomai svetima

žmogui. Šiukšlininko veidas panėšėjo į stilizuotą medgalį, tarsi gamta greitosiomis būtų padariusi protingos būtybės eskizą. Šiukšlininko galva buvo keista, gumbuota, oda — nešvariai pilka.

Šluodamas jis tyliai dainavo kažką kimiu, gomuriniu balsu. Nuo kitų lorėjiečių šiukšlininką skyrė vienintelė žymė: jam per veidą ėjo platus juodas ruožas. Tai buvo socialinis ženklas, ženklas, kad priklausai žemiausiai šios primityvios visuomenės pakopai.

— Taigi,— prabilo profesorius Karveris, kai pasirodė saulė ir nieko neįvyko.— Reiškiniu, kurį tu man apsakei, sunku patikėti. Ypač juo sunku patikėti tokioje menkoje, suskurdusioje planetukėje.

— Pats mačiau, nieko nepadarysi,— spyrėsi Fredas.— Lengva ar sunku patikėti — kitas klausimas. Bet mačiau. Jei norite nutraukti kalbą — žinokitės.

Jis atsišliejo į gumbuotą stabikuso kamieną, susidėjo rankas ant įdubusios krūtinės ir piktai pažvelgė į šiaudinius lūšnelių stogus. Fredas gyveno Lorėjuje beveik du mėnesius ir diena po dienos vis labiau ėmė nekęsti šio kaimo.

Jis buvo liguistas, neišvaizdus vaikinas ežiuku nukirptais plaukais, kurie nemaloniai pabrėžė žemą jo kaktą. Štai jau kone dešimt metų Fredas lydėdavo profesorių visose kelionėse, apvažinėjo dešimtis planetų ir prisižiūrėjo visokių negirdėtų neregėtų dalykų. Tačiau juo daugiau jis matė, juo labiau niekino Galaktiką kaip tokią. Jis turėjo tik vieną norą: grįžti namo, į Bajoną (Niu Džersio valstija), turtingas ir garsus ar bent turtingas ir nežinomas.

— Čia galima pralobti,— tarė Fredas lyg koks kaltintojas.— O jūs norite viską užgniaužti.

Profesorius Karveris susimąstęs prikando lūpą. Žinoma, apie turtą malonu galvoti. Vis dėlto profesorius neketino nutraukti svarbaus mokslinio darbo ir vaikytis paukštį pa-

dangėje. Jis buvo bebaigiąs savo didįjį kūrinį — knygą, kur dar reikėjo galutinai patvirtinti ir pagrįsti tezę, jo paties iškeltą pirmajame savo straipsnyje —„Daltonizmas Tango tautų tarpe". Šią tezę vėliau jis išdėstė knygoje „Judesių koordinacijos nepakankamumas Drango rasėse". Profesorius padarė išvadas fundamentalioje studijoje „Proto trūkumai Galaktikoje", kur įtikinamai įrodė, kad ne Žemės kilmės būtybių protingumas mažėja aritmetine progresija, atstumui nuo Žemės didėjant geometrine progresija.

Dabar tezė klestėte suklestėjo paskutiniajame Karverio veikale, kuris sumavo visus jo mokslinius tyrinėjimus ir vadinosi „Ne Žemės rasių įgimto nepilnavertiškumo slaptosios priežastys".

— Jei tu sakai teisybę...— pradėjo Karveris.

— Žiūrėkite!— sušuko Fredas.— Kitą neša! Pamatysite pats!

Profesorius Karveris suabejojo. Tasai stambus, liemeningas, raudonskruostis vyras ėjo lėtai ir oriai. Jis vilkėjo šiltųjų kraštų keliautojų uniforma, nors Lorėjaus klimatas buvo vidutiniškas. Profesorius nepaleido iš rankų šmaikščio, o prie šono jam kabojo stambaus kalibro revolveris — lygiai toks kaip Fredo.

— Jei tu neapsirikai,— iš lėto prašneko Karveris,— čia, taip sakant, nemažas jų laimėjimas.

— Eime! — tarė Fredas.

Keturi šregų medžiotojai nešė sužeistą draugą prie vaistinės lūšnelės, ir Karveris su Fredu nužingsniavo iš paskos. Medžiotojai buvo gerokai nusigalavę: tur būt, jų kelionė į kaimą truko ne dieną ir ne porą dienų, nes paprastai jie lindi pačiose lietaus medžių tankmėse.

— Panašus į numirėlį, a?— sušnibždėjo Fredas.

Profesorius Karveris linktelėjo. Gal prieš mėnesį jam pavyko nufotografuoti šregą puikiu rakursu, aukšto, drūto

medžio viršūnėje. Jis žinojo, kad šregas — stambus, piktas ir greitas grobuonis, turintis gyvą galybę nagų, ragų ir ilčių. Be to, tai vienintelis planetoje gyvūnas, kurio mėsos nedraudžia valgyti aibė tabu. Čiabuviams tenka arba galabyti šregus, arba žūti iš bado.

Tačiau sužeistasis nepakankamai vikriai naudojosi ietimi ir skydu, ir šregas perplėšė jį nuo gerklės iki dubens. Nors žaizda tučtuojau buvo aptvarstyta džiovintais lapais, medžiotojas neteko daug kraujo. Laimė, jis buvo be sąmonės.

— Jis nieku gyvu nepasveiks,— tarė Karveris.— Tikras stebuklas, kad ištvėrė iki šiol. Vien šoko pakanka, ką jau besakyti apie žaizdos ilgumą ir gilumą.

— Na, pamatysite,— tarė Fredas.

Staiga kaimas nubudo. Vyrai ir moterys, pilkaodžiai, su gumbuotomis galvomis, tyliai žvelgė į medžiotojus, traukiančius link vaistinės lūšnelės. Šiukšlininkas irgi nebedirbo — norėjo pažiūrėti. Vienintelis kaimo vaikas stovėjo priešais tėvų lūšnelę ir, įsikišęs į burną nykštį, spoksojo į procesiją. Medžiotojų pasitikti išėjo gydytojas Degas, jau spėjęs užsidėti ritualinę kaukę. Buvo susirinkę daktarai šokėjai — jie skubiai grimavosi.

— Tu manai, pavyks jį užlopyti, daktare?— paklausė Fredas.

— Tikėsimės,— pamaldžiai atsakė Degas.

Visi suėjo į blausiai apšviestą vaistinės lūšnelę. Sužeistasis lorėjietis buvo atsargiai paguldytas ant žolinio čiužinio, ir šokėjai pradėjo priešais jį apeiginį vaidinimą. Degas užtraukė iškilmingą giesmę.

— Nieko neišeis,— tarė Fredui profesorius Karveris, tarsi būtų nesavanaudiškai stebėjęs, kaip veikia garinis ekskavatorius.— Perdaug vėlu, kad tikėjimas išgydytų. Paklausyk, kaip jis kvėpuoja. Ar tau neatrodo, kad vis blogiau?

— Tikra teisybė,— atsakė Fredas.

Degas pabaigė savo giesmę ir palinko prie sužeisto medžiotojo. Lorėjietis kvėpavo sunkiai, vis lėčiau ir silpniau...

— Metas! — sušuko gydytojas. Jis išsiėmė iš maišiuko mažą medinį vamzdelį, ištraukė kamštį ir prikišo mirštančiajam prie lūpų. Medžiotojas išgėrė, kas buvo vamzdelyje. Ir staiga...

Karveris sumirksėjo akimis, o Fredas džiaugsmingai šyptelėjo. Medžiotojas ėmė giliau kvėpuoti. Žemės gyventojų akivaizdoje baisi plėštinė žaizda ėmė randėti, paskui virto plonu rausvu rumbeliu ir pagaliau beveik nežymiu baltu ruoželiu.

Medžiotojas atsisėdo, pasikasė galvą, kvailokai nusišaipė ir pranešė norįs gerti, geriau kokių nors svaigalų.

Čia pat, nieko nelaukdamas, Degas iškilmingai pradėjo pokylį.

Karveris ir Fredas pasitraukė į lietaus medžių miško kraštą pasitarti. Profesorius žengė tarsi lunatikas, atkišęs nukarusią apatinę lūpą ir retkarčiais kraipydamas galvą.

— Na tai kaip?— paklausė Fredas.

— Pagal visus gamtos dėsnius šitaip neturėtų būti,— apstulbęs sumurmėjo Karveris.— Nė viena medžiaga pasaulyje neduoda tokios reakcijos. O praeitą naktį tu irgi matei, kaip ji veikia?

— Žinoma, velniai griebtų,— patvirtino Fredas.— Atnešė medžiotoją — jam buvo nutraukta pusė galvos. Jis prarijo gurkšnį šito skysčio ir išgijo mano akyse.

— Sena žmonijos svajonė,— balsu mąstė profesorius Karveris.— Panacėja nuo visų ligų.

— Už tokį vaistą galėtume užsiprašyti didžiausius pinigus,— tarė Fredas.

— Taip, galėtume... o be to, atliktume savo pareigą mokslui,— griežtai paakino jį profesorius Karveris.— Taip, Fredai, aš irgi manau, kad reikėtų gauti šiek tiek tos medžiagos.

Jie apsigręžė ir tvirtu žingsniu leidosi atgal į kaimą. Ten buvo pats šokių įkarštis — juos atliko įvairių giminiųų bendruomenių atstovai. Kai Karveris ir Fredas grįžo, šoko satgohaniai, išpažįstą kultą, garbinantį panašų į elnią vidutinio didumo gyvūną. Juos galėjai pažinti iš trijų raudonų taškų kaktoje. Savo eilės laukė dresfeidai ir taganjai, praminti kitų miško gyvūnų vardais. Žvėris, kuriuos viena ar kita giminė laikė savo globėjais, saugojo tabu, ir juos žudyti buvo griežčiausiai uždrausta. Karveriui niekų gyvu nesisekė racionalistiškai išsiaiškinti čionykščių papročių. Lorėjiečiai atkakliai vengdavo šnekėti šia tema.

Gydytojas Degas buvo nusiėmęs ritualinę kaukę. Jis sėdėjo prie vaistinės lūšnelės durų ir stebėjo šokius. Žemės gyventojams priėjus, jis atsistojo.

— Ramybė jums! — pasveikino jis.

— Ir tau taip pat,— atsakė Fredas.— Neblogai padirbėjai šįryt.

Degas kukliai nusišypsojo:

— Dievai teikėsi išklausyti mūsų maldų.

— Dievai?— paklausė Karveris.— O man pasirodė, kad didžiumą darbo nuveikė serumas.

— Serumas? Ak, sersio sultys! — Tuos žodžius Degas palydėjo kupinu giliausios pagarbos ritualiniu mostu.— Taip, sersio sultys — visų lorėjiečių išsigelbėjimas.

— Mes norėtume jų nusipirkti,— atvirai pasakė Fredas, visai nepaisydamas, kad profesorius Karveris nepatenkintas susiraukė.— Kiek paimsi už galoną?

— Nuolankiai prašau man atleisti,— atsakė Degas.

— Ką pasakytumėt apie gražius karolius? Arba veidrodį? Gal jums labiau patiktų pora plieninių peilių?

— Šitaip negalima daryti,— griežtai atsisakė gydytojas.— Sersio sultys šventos. Jomis gydyti galima tik tada, kai tatai patinka dievams.

— Nedumk man akių,— iškošė pro dantis Fredas, ir ligūstai geltoni jo skruostai nuraudo.— Tu manai, išgama, kad tau pavyks...

— Mes labai gerai suprantame,— ėmė meilikauti Karveris.— Žinome, kas yra šventi dalykai. Kas šventa, tai šventa. Jų neturi liesti nevertos rankos.

— Jūs iš proto išėjote,— šnipštelėjo Fredas angliškai.

— Tu išmintingas žmogus,— oriai atsakė Degas.— Tu supranti, kodėl turiu atmesti jūsų prašymą.

— Žinoma. Bet koks keistas sutapimas, Degai,— savo tėvynėje aš taip pat gydytojauju.

— Štai kaip? Aš nežinojau.

— Taip jau yra. Atvirai sakant, aš laikomas puikiausiu savo srities gydytoju.

— Tai tu, tur būt, labai šventas žmogus,— tarė Degas, nulenkęs galvą.

— Jis ir iš tiesų šventas,— reikšmingai įterpė Fredas.— Švenčiausias iš visų, kuriuos tau lemta čionai matyti.

— Fredai, susimildamas, nereikia,— paprašė Karveris ir panarino akis, lyg būtų labai sumišęs. Jis tarė gydytojui:

— Tatai teisybė, nors aš ir nemėgstu, kai apie tai kalbama. Va kodėl šiuo atveju, pats supranti, nebus nuodėmės duoti man truputį sersio sulčių. Priešingai, tavo, kaip žynio, pareiga pasidalinti su manimi tomis sultimis.

Gydytojas ilgai mąstė, ir jo beveik lygiame veide vos pastebimai atsispindėjo prieštaringi jausmai. Pagaliau jis tarė:

— Tur būt, visa tai teisybė. Bet, tikra bėda, aš negaliu išpildyti jūsų prašymo.

— Kodėl gi?

— Todėl, kad sersio sulčių labai maža, tiesiog be galo maža. Jų vos užtenka mums patiems.

Degas liūdnai šyptelėjo ir nuėjo.

Kaimo gyvenimas, paprastas ir vienodas, ėjo savo vėžėmis. Šiukšlininkas lėtai vaikščiojo gatvėmis, šlavinėdamas

jas savo šluota. Medžiotojai traukė miško takeliais, ieškodami šregų. Moterys taisė valgį ir prižiūrėjo vienintelį to kaimo vaiką. Žyniai ir šokėjai kas vakarą meldėsi, kad anksti rytą patekėtų saulė. Visi buvo savaip, romiai ir nuolankiai, patenkinti gyvenimu.

Visi, tik ne Žemės gyventojai.

Jie dar keletą kartų šnekučiavosi su Degu ir nejučiomis iškvotė visas sersio sulčių paslaptis ir sužinojo, kaip sunku jų gauti.

Augalas sersis — skurdus krūmokšnis. Natūraliomis sąlygomis jis blogai auga. Be to, jų dirbtinai neužveisi, o persodinti jie visai neprigyja. Belieka tik rūpestingai deginti piktžoles aplink sersį ir tikėtis, kad jis pražys. Tačiau dažniausiai sersio krūmai vienus kitus metus kovoja dėl būvio, o paskui ima džiūti. Tik nedaugelis pražysta, ir jau retai kuris išsilaiko taip ilgai, kad prisirpina charakteringas raudonas uogas.

Iš sersio uogų spaudžiamas eliksiras, kuris lorėjiečiams tas pat, kas gyvenimas.

— Be to, reikia atsiminti,— pasakė Degas,— kad sersio krūmų pasitaiko retai ir toli vienas nuo kito. Kartais mes ieškome ištisus mėnesius, o randame vienui vieną krūmelį su uogomis. O tos uogos išgelbėja gyvybę tik vienam lorėjiečiui, daugių daugiausia dviem.

— Liūdna,— užjautė Karveris.— Bet jeigu gerai patręšus dirvą...

— Jau viską bandėme.

— Suprantu,— rimtai tarė Karveris,— jūs labai vertinate sersio sultis. Bet jeigu paskirtumėte mums nors trupučiuką — vieną kitą pintą, mes nuvežtume į Žemę, ištirtume ir pasistengtume susintetinti. Tada gautumėte jų kiek tinkami.

— Bet mes nesiryžtame skirtis netgi su vienu lašu. Pastebėjote, kiek mažai pas mus vaikų?

Karveris linktelėjo.

— Vaikai gimsta labai retai. Visas mūsų gyvenimas — nuolatinė mūsų rasės kova dėl būvio. Reikia saugoti kiekvieno lorėjiečio gyvybę, kol į jo vietą atsiras kūdikis. Bet laimėti gali, tik nuolat ir nenuilstamai ieškodamas sersio uogų. Ir amžinai jų trūksta,— gydytojas atsiduso.— Amžinai trūksta.

— Nejaugi tos sultys viską gydo?— paklausė Fredas.

— Taip, ir ne tik gydo. Tam, kas paragauja sersio, gyvenimas pailgėja penkiasdešimt metų.

Karveris išplėtė akis. Lorėjuje penkiasdešimt metų maždaug lygūs šešiasdešimt trims Žemės metams.

Sersis — ne tik žaizdas gydantis vaistas, ne tik regeneruojanti priemonė! Jis ir ilgaamžiškumo gėrimas!

Karveris patylėjo, mąstydamas, kad gerai būtų savo gyvenimą prailginus šešiasdešimt metų, paskui paklausė:

— O kas būtų, jei, praėjus tiems penkiasdešimt metų, lorėjietis vėl išgertų sersio?

— Nežinia,— atsakė Degas.— Nė vienas lorėjietis negers sersio antrąkart, kai jo ir taip pernelyg maža.

Karveris ir Fredas susižvalgė.

— O dabar atidžiai išklausyk mane, Degai,— tarė profesorius Karveris ir prabilo apie šventą pareigą mokslui. Mokslas, paaiškino jis gydytojui, pranoksta rasę, pranoksta tikėjimą, pranoksta religiją. Ištobulėjęs mokslas pranoksta patį gyvenimą. Pagaliau, jei ir numirs dar keli lorėjiečiai, kas čia tokio? Šiaip ar taip, anksčiau ar vėliau jie neišvengs mirties. Svarbu, kad Žemės mokslas gautų sersio sulčių pavyzdį.

— Gal tavo žodžiai ir teisingi,— atsiliepė Degas,— bet man aišku, ką turiu daryti. Kaip saniheriatų religijos žynys, aš paveldėjau šventą pareigą saugoti savo tautos gyvybę. Aš nepaminsiu po kojų savo priedermės.

Jis apsigręžė ir nuėjo. Žemės gyventojai grįžo į žvaigždėlaivį nieko nepešę.

Išgėręs kavos, profesorius Karveris atidarė rašomojo stalo stalčių ir išsitraukė rankraštį „Ne Žemės rasių įgimto nepilnavertiškumo slaptosios priežastys". Su meile jis perskaitė paskutinį skyrių, specialiai traktuojantį vieną klausimą — apie Lorėjaus gyventojų nepilnavertiškumo kompleksą. Paskui profesorius Karveris padėjo rankraštį į šoną.

— Beveik baigta, Fredai,— pranešė jis padėjėjui.— Darbo liko savaičiukei — na, daugių daugiausia, dviem!

— Hm,— numykė Fredas, stebėdamas kaimą pro iliuminatorių.

— Klausimas bus baigtas,— paskelbė Karveris.— Knyga galutinai įrodys įgimtą Žemės gyventojų pranašumą. Mes ne kartą, Fredai, esame patvirtinę savo pranašumą ginklu, esame įrodę jį ir galinga pažangia technika. Dabar jis įrodytas šalta logika.

Fredas linktelėjo. Jis žinojo, kad profesorius cituoja savo knygos įžangą.

— Niekas neturi pastoti kelio dideliam tikslui,— tarė Karveris.— Tu pritari tam, ar ne?

— Aišku,— išsiblaškęs patvirtino Fredas.— Svarbiausia knyga. Parodykite išgamoms jų vietą.

— Aš, po teisybei, ne tą turėjau galvoje. Bet juk žinai, ką noriu pasakyti. Šitaip susidėjus aplinkybėms, gal geriau išmesti sersį iš galvos. Gal reikėtų pasitenkinti tuo, kad baigėme pradėtą darbą.

Fredas atsigręžė ir žvilgtelėjo šeimininkui į akis.

— Profesoriau, kaip manote, kiek jums pavyks išspausti iš tos knygos?

— A? Na ką gi, paskutinė, jei prisimeni, buvo gana gerai išparduota. Šitoji turės dar didesnę paklausą. Dešimt, o gal ir dvidešimt tūkstančių dolerių! — Jis teikėsi vos pastebimai šyptelėti.— Matai, man pasisekė išsirinkti temą. Žemėje platūs skaitytojų sluoksniai aiškiai domisi šiuo klausimu, o mokslininkui tas labai malonu.

— Sakykime netgi, kad jūs gausite penkiasdešimt tūkstančių. Vištelei ir grūdelis brangus. O ar žinote, kiek galima uždirbti iš mėgintuvėlio sersio sulčių?

— Šimtą tūkstančių?— nedrąsiai spėjo Karveris.

— Juokiatės! Įsivaizduokite, kad miršta koks nors turtuolis, o mes turime vienintelį vaistą, kuris jį išgydytų. Juk jis viską atiduos! Milijonus!

— Manau, kad tu neklysti,— sutiko Karveris.— Ir mes įneštume nepaprastai vertingą indėlį į mokslą. Bet, deja, gydytojas nieku gyvu neparduos mums nė lašo.

— Pirkimas — toli gražu ne vienintelis būdas savo tikslui pasiekti.— Fredas išsitraukė iš dėklo revolverį ir suskaičiavo šovinius.

— Žinoma, žinoma,— tarė Karveris, ir jo rausvi skruostai truputį pabalo.— Bet ar turime teisę...

— O kaip jūs manote?

— Ką gi, jie *tikrai* nepilnaverčiai. Manau, kad pateikiau gana įtikinamų argumentų. Galima drąsiai tvirtinti, kad Visatos mastu jų gyvybė nedaug verta. Hm, taip... taip, Fredai, tokiu preparatu mes galėtume gelbėti gyvybę Žemės gyventojams!

— Galėtume gelbėti savo gyvybę,— tarė Fredas.— Kas nori per anksti užversti kojas?

Karveris atsistojo ir nesvyruodamas atsegė savo revolverio dėklą.

— Atmink,— tarė jis Fredui,— mes ryžtamės tam žingsniui mokslo ir Žemės labui.

— Tikra teisybė, profesoriau,— nusišaipė Fredas ir pasuko prie liuko.

Jie rado Degą netoli vaistinės lūšnelės. Karveris pareiškė be jokių įžangų:

— Mums reikia gauti sersio sulčių.

— Aš jau aiškinau jums,— nustebo gydytojas.— Papasakojau, kodėl tatai neįmanoma.

— Mums žūt būt reikia,— parėmė šefą Fredas. Jis išsitraukė iš dėklo revolverį ir nuožmiai pažvelgė į Degą.

— Ne.

— Manai, aš juokus krečiu?— paniuro Fredas.— Žinai, koks čia ginklas?

— Mačiau, kaip jūs šaudote.

— Gal manai, kad pasidrovėsiu šauti į tave?

— Aš nebijau. Bet sersio negausi.

— Šausiu,— įtūžęs ėmė rėkti Fredas.— Prisiekiu, šausiu.

Už gydytojo nugaros pamažu rinkosi Lorėjaus gyventojai. Pilkaodžiai, su gumbuotais kiaušais, jie tyliai stojo į savo vietas; medžiotojai laikė rankose ietis, kiti kaimiečiai buvo apsiginklavę peiliais ir akmenimis.

— Jūs negausite sersio,— tarė Degas.

Fredas neskubėdamas nusitaikė.

— Liaukis, Fredai,— sunerimo Karveris,— jų čia visa kupeta... Ar verta...

Liesas Fredo kūnas pasitempė, pirštas pabalo ir palietė gaiduką. Karveris užsimerkė.

Stojo kapų tyla.

Staiga pokštelėjo šūvis.

Karveris baukščiai atsimerkė.

Gydytojas stovėjo kaip stovėjęs, tik jo keliai tirtėjo. Fredas atlaužė gaiduką. Kaimiečiai tylėjo. Karveris ne tuojau suprato, kas atsitiko. Pagaliau jis pastebėjo Šiukšlininką.

Šiukšlininkas gulėjo įsikniaubęs į žemę, ištiestoje kairėje rankoje vis dar spausdamas šluotą; jo kojos kiek trūkčiojo. Iš skylės, kurią Fredas taikliai jam buvo pramušęs kaktoje, sroveno kraujas.

Degas palinko prie Šiukšlininko, bet greitai atsitiesė.

— Negyvas,— tarė gydytojas.

— Čia tik pradžia,— pagrasino Fredas, taikydamas į kažkokį medžiotoją.

— Ne! — sušuko Degas.

Fredas pažvelgė į jį, klausiamai pakėlęs antakius.

— Atiduosiu tau sultis,— paaiškino Degas.— Atiduosiu tau visas, kiek turime, sersio sultis. Bet jūs abu tučtuojau išsinešdinsite iš Lorėjaus!

Jis puolė į lūšnelę ir bematant grįžo su trimis mediniais vamzdeliais ir įbruko juos Fredui į rankas.

— Pavyko, profesoriau,— tarė Fredas.— Reikia nešdintis.

Jie praėjo pro tylinčius kaimiečius ir traukė prie žvaigždėlaivio. Staiga švystelėjo kažkoks ryškus, saulėje tviskantis daiktas. Fredas sustaugė iš skausmo ir išmetė iš rankų revolverį. Profesorius Karveris skubiai jį pakėlė.

— Kažkoks pašlemėkas mane užkliudė,— tarė Fredas.— Duokite revolverį!

Išbrėžusi riestą lanką, jiems prie kojų įsmigo į žemę ietis.

— Jų pernelyg daug,— sumetė Karveris.— Paskubėkime!

Jie pasileido prie žvaigždėlaivio ir, nors aplinkui švilpė ietys ir peiliai, laimingai atbėgo ir įlipę užvožė liuką.

— Pigiai atsipirkome,— tarė Karveris, gaudydamas kvapą, ir atsišliejo į liuką.— Ar nepametei serumo?

— Štai jis,— atsakė Fredas, trindamas ranką.— Velnias!

— Kas atsitiko?

— Ranka nutirpo.

Karveris apžiūrėjo žaizdą, rimtai sučiaupė lūpas, bet nieko nepasakė.

— Nutirpo,— pakartojo Fredas.— Ar tik neužnuodytos jų ietys?

— Gal būt,— pritarė profesorius Karveris.

— Užnuodytos!— sukliko Fredas.— Žiūrėkite, jau keičiasi žaizdos spalva!

Iš tikrųjų, žaizdos kraštai pajuodo ir atrodė lyg gangrenuoti.

— Sulfidinas,— parekomendavo Karveris.— Ir penicilinas. Nėra ko jaudintis, Fredai. Šiuolaikinė Žemės farmakologija...

— ...gali visai nepaveikti šių nuodų. Atidarykite vieną vamzdelį!

— Bet, Fredai,— prieštaravo Karveris,— mūsų turimos sersio atsargos labai menkos. Be to...

— Velniop! — įniršo Fredas. Sveikąja ranka jis paėmė vieną vamzdelį ir dantimis ištraukė kamštį.

— Palauk, Fredai!

— Dar ko!

Fredas ištuštino vamzdelį ir numetė ant grindų. Karveris susierzinęs tarė:

— Aš tik norėjau pasakyti, kad neištirto serumo nevertėtų duoti Žemės gyventojams. Juk mes nežinome, kaip reaguoja žmogaus organizmas į šią medžiagą. Aš norėjau tau gero.

— Kaipgi, norėjote,— nusišaipė Fredas.— Geriau pažvelkite, kaip veikia šis vaistas.

Pajuodusi žaizda atgavo sveiko kūno spalvą ir dabar rumbėjo. Netrukus liko tik baltas rando ruoželis. Paskui ir jis dingo, o jo vietoje buvo matyti rausva stangri oda.

— Geras daiktas, a?— džiūgavo Fredas, ir jo balsas skambėjo kiek isteriškai.— Veikia, profesoriau, veikia! Išgerk ir tu, bičiuli, gyvenk dar penkiasdešimt metų! Kaip manai, ar pavyks mums šį daiktą susintetinti? Jis vertas milijono, dešimt milijonų, milijardo! O jei nepavyks, tai turime po ranka gerąjį senąjį Lorėjų! Galima apsilankyti kas pusšimtį ar kiek metelių ir pasirūpinti daugiau! Jis ir skanus, profesoriau. Visai kaip... kas atsitiko?

Profesorius Karveris įsmeigė į Fredą iš nustebimo išplėstas akis.

— Kas yra?— šaipydamasis paklausė Fredas.— Bene siūlės persimetė? Į ką jūs čia spoksote?

Karveris neatsakė. Jam virpėjo lūpos. Jis iš lengvo pasitraukė atbulas.

— Po velnių, kas atsitiko?

Fredas metė į profesorių nirtulingą žvilgsnį, paskui puolė į žvaigždėlaivio priekį ir pasižiūrėjo į veidrodį.

— *Kas mane ištiko?*

Karveris mėgino prabilti, bet žodžiai įstrigo gerklėje. Neatitraukdamas akių, jis stebėjo, kaip Fredo bruožai pamažu keičiasi, nyksta, dingsta, tarytum gamta greitosiomis darytų protingos gyvybės eskizą.

Fredo galvoje iššoko keisti gumbai. Rausva oda iš lėto virto pilka.

— Aš gi patariau tau luktelėti,— atsiduso Karveris.

— *Kas darosi?*— baukščiai sukuždėjo Fredas.

— Matai,— atsakė Karveris,— tur būt, čia rudimentinis sersio efektas. Lorėjuje, pats žinai, praktiškai niekas negimsta. Kad ir kokios būtų gydomosios sersio savybės, toji rasė jau kažin kada turėjo išmirti. Taip ir būtų atsitikę, jei sersis nepasižymėtų ir kitokiomis savybėmis — jei nesugebėtų žemiausias gyvūnų formas paversti aukščiausia — protingais lorėjiečiais.

— Beprotiška mintis!

— Darbinė hipotezė, pagrįsta Dego teiginiu, kad sersis — visų lorėjiečių išsigelbėjimas. Bijausi, kad čia glūdi tikroji žvėrių kulto prasmė ir jiems uždėto tabu priežastis. Įvairūs gyvūnai buvo, tur būt, tam tikrų lorėjiečių grupių, o gal ir visų lorėjiečių, protėviai. Net kalbėti šia tema draudžia tabu; čiabuviai aiškiai jaučiasi esą nepilnaverčiai, nes dar taip neseniai nustojo buvę gyvūnais.

Karveris nuilsęs pasitrynė kaktą.

— Galima spėti,— toliau kalbėjo jis,— kad sersio sultys vaidina nemažą vaidmenį visos rasės gyvenime. Kalbant teoriškai...

— Velniop teorijas,— burtelėjo Fredas, baisėdamasis, kad jo balsas paliko kimus ir gerklinis kaip lorėjiečių.— Profesoriau, padarykite ką nors!

— Nieko negaliu padaryti.

— Gal Žemės mokslas...

— Ne, Fredai,— tyliai tarė Karveris.

— *Ką?*

— Fredai, būk geras, pasistenk suprasti. Aš negaliu paimti tavęs į Žemę.

— Ką jūs turite galvoje? Jūs, tur būt, pakvaišote!

— Visai ne. Kaip aš galiu, tave parvežęs, papasakoti tokią fantaziją? Visi manys, kad tavo istorija — ne kas kita, kaip grandiozinė mistifikacija.

— Bet...

— Netrukdyk. Niekas manimi nepatikės. Veikiau patikės, kad tu nuostabiai galvotas lorėjietis. Vien tik savo buvimu, Fredai, tu paneigsi pradinę mano knygos tezę!

— Negali būti, kad jūs mane paliktumėte,— suvebleno Fredas.— Jūs taip nepadarysite.

Profesorius Karveris vis dar laikė rankose abu revolverius.

Vieną jis užsikišo už diržo, o antrąjį nutaikė į Fredą.

— Aš neketinu statyti į pavojų savo viso gyvenimo darbą. Eik iš čia, Fredai.

— Ne!

— Aš nejuokauju. Nešdinkis, Fredai.

— Neisiu! Jums teks šauti!

— Jei reikės — iššausiu,— užtikrino jį Karveris.— Nušausiu ir išmesiu.

Jis nutaikė.

Fredas pasitraukė atbulas prie liuko, nuėmė skląsčius, atidarė.

Lauke tyliai lūkuriavo kaimiečiai.

— Ką jie man padarys?

— Iš tiesų gaila, Fredai,— tarė Karveris.

— Neisiu! — spygtelėjo Fredas ir abiem rankom nusitvėrė liuko angos.

Karveris nustūmė jį į laukiančios minios rankas, o įkandin jo sviedė du likusius vamzdelius sersio sulčių.

Tada Karveris skubiai užvožė liuką, nenorėdamas matyti, kas bus toliau.

Nepraėjus nė valandai, jis jau buvo išniręs iš aukštutinių atmosferos sluoksnių.

Kai jis grįžo į Žemę, jo knyga „Ne Žemės rasių įgimto nepilnavertiškumo slaptosios priežastys" buvo paskelbta istorine lyginamosios antropologijos gaire. Tačiau beveik iš karto teko susidurti su tam tikromis komplikacijomis.

Į Žemę grįžo kažkoks kapitonas astronautas, pavarde Džonsas, kuris teigė aptikęs Lorėjaus planetoje čiabuvį, visais atžvilgiais prilygstantį Žemės gyventojui. Savo žodžiams patvirtinti kapitonas Džonsas grojo magnetofoninius įrašus ir demonstravo kino juostas.

Kurį laiką Karverio tezė atrodė abejotina, kol Karveris pats ištyrė daiktinius priešininko įrodymus. Tada jis su negailestinga logika pareiškė, kad vadinamasis superlorėjietis, ta Lorėjaus tobulybė, kuri, jei taip galima pasakyti, prilygsta Žemės gyventojams, Lorėjuje stovi ant pačios žemiausios hierarchinės pakopos: jis — Šiukšlininkas, tat aiškiai rodo platus juodas ruožas jo veide.

Kapitonas astronautas nesiginčijo, kad taip ir yra.

Kodėl gi, dėstė Karveris, tam superlorėjiečiui, nepaisant visų jo išgarbintų sugebėjimų, nepavyko pasiekti nors kiek tinkamesnės padėties toje niekingoje visuomenėje, kurioje jis gyvena?

Šis klausimas užčiaupė burną kapitonui ir jo šalininkams ir netgi visiškai sutrynė į miltus jų mokyklą. Ir dabar visoje Galaktikoje mąstantys Žemės gyventojai pritaria Karverio doktrinai, kad ne Žemės būtybės iš prigimties nepilnavertės.

DĖL KO VERTA GYVENTI

Kerinas padarė išvadą, kad dabartinė bloga jo nuotaika dar nuo praeitos savaitės, kai nusižudė Mileris. Tačiau vis tiek jis jautė neaiškią instinktyvią baimę, tūnančią kažkur sąmonės gilumoje. Kvaila. Milerio savižudybė jam nerūpi.

Tačiau kodėl nusižudė tas linksmas storulis? Mileris turėjo viską, dėl ko verta gyventi: žmoną, vaikų, gerą darbą ir visus amžiaus sukurtus prabangos stebuklus. Kodėl jis taip padarė?

— Labas rytas, brangusis,— tarė Kerinui žmona, kai jie sėdo pusryčiauti.

— Labas rytas, vaikuti. Labas rytas, Bili.

Sūnus kažką burbtelėjo.

Į kito širdį neįlįsi, nusprendė Kerinas, sukdamas diske pusryčių patiekalų numerius. Naujasis automatinis „Avinjon elektrik" firmos virėjas tiekė ir serviravo puikų maistą.

Jis tebebuvo blogai nusiteikęs; juo pikčiau, kad šiandien Kerinas norėjo gerai jaustis. Jam poilsio diena, ir turi ateiti „Avinjon elektrik" inspektorius. Tai reikšminga diena.

Jis pakilo iš užstalės drauge su sūnumi.

— Viso gero, Bili.

Sūnus tylomis linktelėjo, pasiėmė kuprinę ir išėjo į mo-

kyklą. Kerinas nusistebėjo: gal ir jam kas drumsčia ramybę? Jis vylėsi, kad ne. Gana šeimai ir vieno hipochondriko.

— Iki pasimatymo, vaikuti.— Jis pabučiavo einančią pirkinių žmoną.

„Šiaip ar taip, ji laiminga",— pagalvojo jis, lydėdamas ją akimis iki vartelių. Jam rūpėjo, kiek pinigų ji paliks „Avinjon elektrik" parduotuvėje.

Žvilgtelėjęs į laikrodį, jis sumetė, kad „A. E." inspektorius ateis po pusvalandžio. Geriausias būdas nusikratyti bloga nuotaika — nuplauti ją, tarė jis sau ir patraukė į dušo kambarį.

Dušo kambarys buvo tviskantis plastmasės stebuklas, ir jo prabanga grąžino Kerinui beveik prarastą sielos ramybę. Jis sumetė drabužius į „A. E." skalbimo-lyginimo automatą ir nustatė dušo reguliatorių kiek aukščiau padalos „gaivinantis". Kūną užliejo vandens čiurkšlė, kurios temperatūra buvo penkiais laipsniais aukštesnė už normalią odos temperatūrą. Žavu! O paskui žmogus sausai nusitrini automatiniu „A. E." rankšluosčiu ir lieki žvalus.

Šaunu, galvojo jis, kol rankšluostis tampė ir mankštino kiekvieną raumenį. Bet kitaip ir negali būti, priminė jis sau. Automatinis „A. E." rankšluostis drauge su skutimosi reikmenimis atsiėjo trisdešimt dolerių plius mokestis.

O vis dėlto rankšluostis vertas tų pinigų, nusprendė jis, kai išlindo skustuvas ir nugremžė vos prasikalusią barzdą. Pagaliau, ko vertas gyvenimas, jei nesidžiaugsi prabangos dalykais?

Kai jis išjungė automatinį rankšluostį, oda maloniai dilgsėjo. Jis turėjo jaustis kuo puikiausiai, bet nesijautė. Į smegenis tolydžio skverbėsi mintys apie Milerio savižudybę ir drumstė poilsio dienos ramumą.

Gal dar kas nors jaudino Keriną? Namie, žinoma, viskas gerai. Dokumentai inspektoriui paruošti.

— Ar ko nepamiršau?— paklausė jis balsiai.

— Po penkiolikos minučių ateis „Avinjon elektrik" inspektorius, — sušnibždėjo vonioje įtaisytas sieninis „A. E." firmos sekretorius.

— Žinau. O dar?

Sieninis sekretorius ištarškėjo susikaupusias jo atmintyje žinias — devynias galybes smulkmenų: kad reikia palaistyti gazoną, patikrinti reaktobilį, nupirkti pirmadieniui veršienos šnicelių ir t. t. Smulkmenos, kurioms iki šiol vis nelikdavo laiko.

„Gerai, užteks." Jis leidosi automatinio „A. E." liokajaus aprengiamas, ir tasai mikliai aptaisė jo kaulėtą figūrą kažkokiais naujais audiniais. Tualeto pabaigai buvo paskleistas debesėlis modernių vyriškų kvepalų, ir Kerinas, atsargiai skverbdamasis tarp išdėliotų pasieniais aparatų, nuėjo į svetainę.

Greitai apžvelgęs sieninius diskus ir prietaisus, jis įsitikino, kad namuose viešpatauja tvarka. Indai po pusryčių išplauti ir padėti į vietą, dulkės visur nušluostytos, grindys nulakuotos ir blizga kaip veidrodis, žmonos suknelės sukabintos drabužinėje, o raketinių laivų modeliai, kuriuos meistravo sūnus, sudėti į sieninę spintą.

Nesijaudink, hipochondrike, piktai sutramdė jis save.

Durys pranešė: „Pas jus misteris Petisas iš „Avinjon elektrik" finansų skyriaus."

Kerinas buvo beliepiąs durims atsiverti, bet laiku pastebėjo automatinį barmeną.

Dieve mielas, kaipgi jis nepagalvojo apie tai?

Automatinis barmenas pagamintas „Kastil motors" firmos. Kerinas įsigijo jį silpnumo akimirką. „A. E." inspektorius dėl to per daug nedžiūgaus, nes jo firma irgi išleidžia tokius automatus.

Jis nurideno barmeną į virtuvę ir liepė durims atsiverti.

— Sveiki, sere. Šiandien puiki dienelė,— tarė misteris Petisas.

Tasai aukštas, orus vyras vilkėjo senamadišku tvidu. Jo akių kampučiuose buvo susimetusios raukšlelės, kaip žmonių, kurie dažnai ir noromis juokiasi. Jo veide spindėjo šypsena; paspaudęs Kerinui ranką, jis apžvelgė visokių gėrybių pilną kambarį.

— Dailus jūsų namelis, sere! Dailus! Jei norite žinoti, vargu ar pažeisiu profesinę firmos etiką, sakydamas, kad jūsų interjeras gražiausias rajone.

Vaizduodamasis ilgas vienodų namų eiles savo, gretimame ir dar tolimesniame kvartale, Kerinas staiga pasijuto galįs didžiuotis.

— Na kaip, ar visa jūsų aparatūra veikia?— paklausė misteris Petisas, pasidėjęs ant kėdės portfelį.— Niekas nesugedo?

— O ne,— entuziastiškai tarė Kerinas.— Jeigu tave aprūpina „Avinjon elektrik", gali nesibauginti, kad kas nors sutriks.

— Fonoru nesiskundžiate? Keičia melodijas kas septyniolika valandų?

— Galite neabejoti,— atsakė Kerinas. Iki šiol jis kažkodėl neprisiruošė atnaujinti fonoro, bet ar šiaip sakyk, ar taip, šis daiktas buvo labai efektingas.

— O kaip stereovizorius? Ar patinka jums laidų programos?

— Nieko neprikiši.— Vieną programą jis atsitiktinai buvo matęs praeitą mėnesį, ir ji pasirodė nepaprastai gyvenimiška.

— Kaip virtuvė? Automatinis virėjas nesugedęs? Receptmeisteris dar išspaudžia ką nors nauja?

— Šaunūs įrengimai. Labai šaunūs.

Misteris Petisas teiravosi apie šaldytuvą, dulkių siurblį, reaktobilį, malūnsparnį, požeminį maudymosi baseiną ir šimtus kitų dalykų, pirktų iš „Avinjon elektrik" firmos.

— Viskas puiku,— tarė Kerinas. Jis truputį melavo,

nes anaiptol ne visus pirkinius buvo spėjęs išpakuoti.— Tiesiog nuostabu.

— Labai džiaugiuosi,— tarė misteris Petisas, lengviau atsidusdamas ir atsišliedamas į kėdės atkaltę.— Jūs neįsivaizduojate, kiek mes turime stengtis, kad mūsų klientai liktų patenkinti. Jei produkcija netobula, ją reikia grąžinti; priimdami atgal, mes nieko neklausinėjame. Mums visada malonu įtikti klientui.

— Patikėkite, aš tą labai vertinu, misteri Petisai.

Kerinas vylėsi, kad „A. E." tarnautojui nedingtelės mintis apžiūrinėti virtuvę. Jam iš galvos niekaip neišėjo firmos „Kastil motors" automatinis barmenas, kuris čia taip tiko, kaip kiaulei balnas.

— Galiu su pasididžiavimu sakyti, kad dauguma jūsų rajono gyventojų viską perka pas mus,— tuo tarpu kalbėjo misteris Petisas.— Mūsų firma solidi.

— O misteris Mileris taip pat buvo jūsų klientas?— pasidomėjo Kerinas.

— Tas vyrukas, kur nusižudė?— Petisas akimirką paniuro.— Teisybę sakant, buvo. Tatai mane nustebino, sere, stačiai pritrenkė. Juk dar nepraėjo nė mėnuo, kai tas vyrukas pirko iš manęs naujutėlį reaktobilį, sukariantį tiesiu keliu tris šimtus penkiasdešimt mylių per valandą! Džiaugėsi kaip kūdikis! Ir po to staiga šitaip pasidaryti! Žinoma, reaktobilis kiek padidino jo skolas.

— Aišku.

— Bet kas nuo to pasikeitė? Jis galėjo mėgautis prabanga. O ėmė ir pasikorė.

— Pasikorė?

— Taip,— tarė Petisas vėl paniurdamas.— Namuose visi šiuolaikiniai patogumai, o jis pasikorė virve. Matyt, seniai jau buvo pakrikę nervai.

Niūrus žvilgsnis dingo, atsirado įprastinė šypsena.

— Tačiau gana apie tai! Geriau pakalbėkime apie jus.

Kai Petisas atidarė savo portfelį, dar labiau ėmė šypsotis.

— Tai va jūsų balansas. Jūs skolingas mums du šimtus tris tūkstančius dolerių dvidešimt devynis centus, misteri Kerinai,— tokia suma susidarė, jums nusipirkus paskutinį daiktą. Teisingai?

— Teisingai,— patvirtino Kerinas. Jis prisiminė tą skaičių iš savo dokumentų.— Štai eilinė įmoka.

Jis įteikė Petisui voką, kurį tasai įsidėjo į kišenę, pirma suskaičiavęs, kiek ten yra.

— Puiku. Bet žinote, misteri Kerinai, neužteks jums gyvenimo išsimokėti dviem šimtam tūkstančių dolerių.

— Taip, vargu ar spėsiu,— blaiviai pritarė Kerinas.

Jis neturėjo nė keturiasdešimt metų ir, pasikliaudamas medicinos mokslo stebuklais, tikėjosi gyventi dar kokį šimtą.

Tačiau uždirbdamas tris tūkstančius dolerių per metus, jis vis dėlto negalėjo išsimokėti skolos ir drauge išlaikyti šeimos.

— Savaime suprantama, mes nenorėtume atimti iš jūsų to, kas reikalinga. Nekalbant jau apie stulbinančius gaminius, kurie pasirodys kitąmet. Jūs neketinate likti be tų daiktų, sere!

Misteris Kerinas linktelėjo. Jis, žinoma, norėjo įsigyti naujus gaminius.

— O jeigu mes su jumis sudarytume paprastą susitarimą? Jeigu pažadėsite, kad jūsų sūnus, tapęs pilnamečiu, trisdešimt metų mokės mums savo uždarbį, mes mielai duosime jums papildomai kredito.

Misteris Petisas išsitraukė iš portfelio kažkokius dokumentus ir juos išdėliojo priešais Keriną.

— Jums reikia tik pasirašyti štai čia, sere.

— Nežinau, ką daryti — tarė Kerinas.— Kažkodėl širdis nelinksta. Man norėtųsi padėti berniukui gyvenime, o ne užkrauti nuo pat pradžios...

— Bet juk, brangusis sere,— pridūrė Petisas,— tatai daroma taip pat ir jūsų sūnaus labui. Juk jis čia gyvena, ar ne? Jis turi teisę naudotis prabangos reikmenimis, mokslo stebuklais...

— Žinoma,— pritarė Kerinas.— Bet juk...

— Tik pamanykite, sere, šiandien vidutinis žmogus gyvena kaip karalius. Prieš šimtą metų net didžiausias pasaulio turtuolis nesvajojo apie tai, ką dabar turi paprastas pilietis. To pasižadėjimo nereikia laikyti skola. Faktiškai jūs tik investuojate kapitalą.

— Teisybė,— ne visai tvirtai tarė Kerinas.

Jis pagalvojo apie sūnų, jo raketinių laivų modelius, žvaigždžių žemėlapius ir brėžinius. „Ar gerai darau?"— paklausė jis save.

— Dėl ko jūs nerimaujate?— žvaliai pasiteiravo Petisas.

— Aš tik pagalvojau,— tarė Kerinas.— Pažadėti sūnaus uždarbį — ar jums neatrodo, kad aš peržengiu ribas?

— Ribas? Brangusis sere! — Petisas prapliupo juoktis.— Jūs pažįstate Meloną? Tą, kuris gyvena kvartalo gale? Taigi, niekam nesakykite, kad aš tai papasakojau, bet jis jau įkeitė savo anūkų viso gyvenimo algas! O dar neturi nė pusės to, ką yra nusprendęs įsigyti! Mes jam ką nors sugalvosime. Aptarnauti klientus — mūsų darbas, ir mes jį išmanome.

Kerinas smarkiai krūptelėjo.

— O kai jūsų nebebus, sere, viskas teks jūsų sūnui.

Tikra teisybė, pagalvojo Kerinas. Sūnus turės visus nuostabiuosius daiktus, kurių pilnas namas. Ir pagaliau viso labo tik trisdešimt metų, o žmogus gyvena vidutiniškai šimtą penkiasdešimt.

Jis pasirašė, įmantriai užraitydamas galūnę.

— Puiku! — tarė Petisas.— Tarp kitko, ar turite savo namuose firmos „A. E." komandooperatorių?

Namuose tokio daikto nebuvo. Petisas paaiškino, kad komandooperatorius — šių metų naujiena, didžiausias

mokslo ir technikos laimėjimas. Jis atlieka visą ruošą ir tiekia valgį — savininkui nereikia nė piršto pajudinti.

— Užuot visą dieną bėgiojus po namus ir spaudžius pustuzinį visokių mygtukų, reikia paspausti tik vieną! Nuostabus išradimas!

Kadangi ši naujiena kaštavo tik penkis šimtus trisdešimt penkis dolerius, Kerinas įsigijo ir ją, pridėdamas tą sumą prie sūnaus skolos.

Kas teisybė, tai teisybė, galvojo jis, lydėdamas Petisą iki durų. Kada nors šis namas priklausys Biliui. Jam ir jo žmonai. Jie, be abejonės, norės, kad viskas būtų kuo naujausia.

Tik vienas mygtukas, pagalvojo jis. Šitaip iš tikrųjų sutaupysi laiko!

Išėjus Petisui, Kerinas vėl atsisėdo į reguliuojamąjį fotelį ir įjungė stereo. Pasukinėjus rankenėles, paaiškėjo, kad nieko nesinori žiūrėti. Jis atsivertė fotelį ir užsnūdo.

Kažkas sąmonės gilumoje, kaip ir anksčiau, nedavė jam ramybės.

— Sveikas, mielasis! — Išbudęs jis pamatė, kad žmona jau grįžusi namo. Ji pakštelėjo jam į ausį.— Pažiūrėk, ką aš turiu.

Žmona nusipirko „A. E." firmos chalatą-seksostiprintuvą. Keriną maloniai nustebino, kad šis pirkinys — vienintelis. Paprastai Lila grįždavo iš parduotuvių apsikrovusi paketais.

— Žavingas,— pagyrė jis.

Ji pasilenkė, atkišdama veidą pabučiuoti, ir sukikeno. To įpročio ji išmoko iš ką tik pasidariusios madinga populiarios stereožvaigždės. Kerinui toks įprotis nepatiko.

— Tuojau pasuksiu vakarienę,— tarė ji ir išėjo į virtuvę. Kerinas šyptelėjo, pagalvojęs, kad veikiai ji galės sukti patiekalus, neišeidama iš svetainės. Jis vėl atsilošė fotelyje, ir tada įėjo sūnus.

— Kaip sekasi, sūneli?— šiltai paklausė Kerinas.

— Gerai,— apatiškai atsakė Bilis.

— Kas yra, sūneli?— Berniukas žiūrėjo sau po kojų nereginčiomis akimis ir nieko nesakė.— Nagi, papasakok tėčiui, kas per bėda.

Bilis atsisėdo ant pakuojamosios dėžės ir parėmė rankomis smakrą. Jis susimąstęs pažvelgė į tėvą.

— Tėti, ar panorėjęs aš galėčiau tapti meistru derintoju?

Misteris Kerinas šyptelėjo iš naivaus klausimo. Bilis pakaitomis norėjo būti čia meistru derintoju, čia lakūnu kosmonautu. Derintojai priklausė elitui. Jie taisė automatines remonto mašinas. Remonto mašinos taiso bet ką, tačiau jokia mašina nepataisys mašinos, kuri pati taiso mašinas. Štai tada ir reikalingi meistrai derintojai.

Tačiau dėl šios veiklos sferos pašėlusiai varžėsi konkurentai, ir tik saujelei pačių gabiausių pavykdavo gauti derintojų diplomus. O berniukas, nors ir sumanus, nėra linkęs į techniką.

— Galimas daiktas, sūneli. Viskas galima.

— Bet aš ar galiu?

— Nežinau,— atsakė Kerinas kuo atviriau.

— Na ir nereikia, vis tiek aš nenoriu būti meistru derintoju,— tarė berniukas, supratęs, kad gavo neigiamą atsakymą.— Aš noriu tapti lakūnu kosmonautu.

— Lakūnu kosmonautu, Bili?— įterpė kambarin įėjusi Lila.— Bet juk pas mus jų nėra.

— Ne, yra,— prieštaravo Bilis.— Mokykloje mes girdėjome, kad vyriausybė ketinanti pasiųsti kelis žmones į Marsą.

— Taip kalbama jau šimtus metu,— tarė Kerinas,— tačiau ir dabar vyriausybei dar toli gražu iki to.

— Šįkart pasiųs.

— Kodėl tu taip veržiesi į Marsą?— paklausė Lila, mirktelėjusi Kerinui.— Marse juk nėra gražių mergaičių.

— Manęs nedomina mergaitės. Aš tik noriu į Marsą.

— Ten tau nepatiks, mielasis,— tarė Lila.— Tai biaurus senas užkampis, ir ten nėra oro.

— Oro ten yra, nors jo ir maža. Aš noriu ten nukeliauti,— niūriai spyrėsi berniukas.— Man čia nepatinka.

— Kas gi čia dabar?— paklausė Kerinas, atsitiesdamas fotelyje.— Ko dar nori? Tau ko nors trūksta?

— Ne, sere. Aš turiu viską, ko reikia.— Kai sūnus vadindavo jį „seru", Kerinas žinojo: kažkas ne taip.

— Paklausyk, sūneli, būdamas tavo metų, aš taip pat norėjau į Marsą. Mane viliojo romantika. Aš netgi svajojau tapti meistru derintoju.

— Kodėl netapai?

— Na, aš užaugau. Supratau, kad yra svarbesnių darbų. Iš pradžių apmokėjau tėvo paliktas skolas, o paskui sutikau tavo motiną...

Lila sukikeno.

— ...ir panorau sukurti šeimą. Lygiai taip bus ir tau. Išmokėsi savo skolas ir vesi, kaip visi žmonės.

Bilis patylėjo, nubraukė nuo kaktos tamsius plaukus — tiesius kaip tėvo — ir apsilaižė lūpas.

— Argi aš turiu skolų, sere?

Kerinas atsargiai paaiškino. Jis papasakojo apie daiktus, kurie reikalingi, kad visa šeima galėtų civilizuotai gyventi, ir pasakė, kiek tie daiktai kainuoja. Kaip už juos mokama. Kaip atsirado paprotys sūnui, tapus pilnamečiu, prisiimti dalį tėvų skolos.

Bilio tylėjimas erzino Keriną. Berniukas tarsi jam priekaištavo. O jis juk metų metus plušo kaip vergas, kad nedėkingasis berniūkštis galėtų džiaugtis komfortu.

— Sūneli,— griežtai tarė jis,— tu mokeisi mokykloje istorijos? Gerai. Vadinasi, žinai, kas buvo praeityje. Karai. Ar tau patiktų, jei reikėtų kariauti?

Berniukas neatsakė.

— O gal patiktų aštuonias valandas kasdien plūktis

prie tokio darbo, kurį turi atlikti mašina? Arba visą laiką badauti? Arba šalti ir mirkti lietuje, neturint kur prisiglausti?

Jis luktelėjo, ką atsakys sūnus, ir nesulaukęs kalbėjo toliau:

— Tu gyveni laimingiausiame amžiuje, kokį kada nors žinojo žmonija. Aplink tave visi meno ir mokslo stebuklai. Rafinuočiausia muzika, geriausios knygos, didžiausi meno kūriniai — viskas tau prieinama. Tereikia paspausti mygtuką.— Jo balsas sušvelnėjo.— Na, apie ką galvoji?

— Aš tik svarstau, kaipgi man dabar pakliūti į Marsą,— atsakė berniukas.— Noriu pasakyti — su skolomis. Vargu ar galima jų atsikratyti.

— Žinoma, ne.

— Nebent įsibrovus į raketą zuikiu.

— Bet juk tu šitaip nepadarysi.

— Žinoma, ne,— tarė berniukas, bet jo balsas skambėjo nelabai tvirtai.

— Tu liksi čia ir vesi labai šaunią merginą,— įsiterpė motina.

— Žinoma, liksiu,— atsiliepė Bilis.— Žinoma.— Jis staiga šyptelėjo.— Aš tik šiaip sau kalbėjau apie Marsą. Tik šiaip sau.

— Aš labai džiaugiuosi,— atsakė Lila.

— Užmirškite, ką čia pripliauškiau,— paprašė Bilis, prisivertęs nusišypsoti. Jis atsistojo ir galvotrūkčiais puolė į viršų.

— Tur būt, nuėjo žaisti su raketomis,— tarė Lila.— Tai velniūkštis.

Kerinai ramiai pavakarieniavo, o po vakarienės misteriui Kerinui metas buvo eiti į darbą. Šį mėnesį jis dirbo naktinėje pamainoje. Jis pabučiavo žmoną, sėdo į reaktobilį ir kaukiančia mašina nudūmė į gamyklą. Pažinę Keriną, automatiniai vartai plačiai atsidarė. Kerinas pastatė reaktobilį aikštelėje ir įėjo vidun.

Automatinės tekinimo staklės, automatiniai presai — viskas automatiška. Gamykla buvo didžiulė ir šviesi; tyliai gaudė mašinos — jos dirbo savo darbą, ir dirbo jį gerai.

Kerinas nuėjo į konvejerio galą, kur buvo montuojamos skalbimo mašinos: reikėjo perimti pamainą.

— Viskas kaip reikiant?— paklausė jis.

— Žinoma,— atsakė pamainininkas.— Jau visi metai nėra broko. Šiems naujiems modeliams įtaisyti balsai. Jie neturi signalinių lempučių, kaip senieji.

Kerinas atsisėdo pamainininko vieton ir palaukė, kada ateis pirmoji skalbimo mašina. Jo darbas buvo kuo paprasčiausias. Jis sėdėdavo vietoje, o pro šalį plaukdavo mašinos. Jis paspausdavo kiekvienoje mygtuką ir patikrindavo, ar viskas gerai. Visuomet būdavo gerai. Jo pakontroliuotos mašinos keliaudavo į pakavimo skyrių.

Ilgomis ritininėmis pavažomis slystelėjo pirmoji mašina. Kerinas paspaudė paleidimo mygtuką jos šone.

— Pasiruošus skalbti,— tarė skalbimo mašina.

Kerinas spustelėjo jungiklį ir pasiuntė mašiną toliau.

Tasai berniukas, pagalvojo Kerinas. Ar užaugęs jis nepabūgs atsakomybės? Ar subręs ir pritaps visuomenėje? Kerinas tuo abejojo. Berniukas — apsigimęs maištininkas.

Tačiau ši mintis nelabai jį gąsdino.

— Pasiruošus skalbti.— Praslinko kita mašina.

Kerinas prisiminė kai ką apie Milerį. Tasai linksmas vyrukas amžinai šnekėdavo apie kitas planetas, nuolat juokaudavo, kad nuskris į kurią nors ir padarys ten šiokią tokią tvarką. Tačiau jis niekur nenuskrido. Jis nusižudė.

— Pasiruošus skalbti.

Kerino dar laukė aštuonios darbo valandos. Jis iš anksto atsileido diržą. Aštuonias valandas reikia spaudyti myg-

tukus ir klausyti, kaip mašinos praneša, kad jos pasiruošusios.

— Pasiruošus skalbti.

Jis spustelėjo jungiklį.

— Pasiruošus skalbti.

Kerino mintys klaidžiojo kažkur toli, tačiau jo darbui nė nereikėjo ypatingo atsidėjimo. Dabar jis suprato, kas jį tolydžio slegia.

Jam nepatiko spaudyti mygtukus.

BANDOMASIS PAVYZDYS

Nutupiant vos neįvyko katastrofa. Bentlis žinojo, kad sunkus krovinys ant pečių trikdo judesių koordinaciją. Tačiau jis nenumanė, kaip rimtai ji sutrikusi, kol atėjo kritiškas momentas, kai jis paspaudė ne tą mygtuką. Žvaigždėlaivis lyg akmuo pasileido žemyn. Kai paskutinę akimirką Bentlis per stebuklą jį suvaldė, jis jau buvo išrausęs lygumoje juodą duobę. Žvaigždėlaivis atsitrenkė į dirvą, susverdėjo ir sustojo, o Bentliui staiga pasidarė bloga.

Pirmąkart istorijoje žmogus nusileido į Telso IV planetą.

Pirmiausia Bentlis išgėrė geroką dozę škotiško viski, kurio buvo gavęs grynai medicinos reikalams.

Išlenkęs viski, Bentlis įjungė siųstuvą. Miniatiūrinį imtuvą jis turėjo ausyje,— dėl to ją baisiai nieżėjo,— o mikrofoną chirurgas buvo įmontavęs gerklėje. Portatyvinė hipererdvinių ryšių sistema buvo nustatoma automatiškai, ir tikra laimė, nes Bentlis visai nenutuokė, kaip sugauti tokį siaurą radijo spindulį, taip baisiai nutolusį nuo šaltinio.

— Viskas gerai,— pranešė jis per radiją profesoriui Sligertui.— Planeta Žemės tipo, kaip jau žinoma iš žvalgų

ataskaitos. Laivas sveikutėlis. Malonu pranešti, kad nutūpdamas nenusisukau sprando.

— Na, žinoma,— atsiliepė profesorius Sligertas; jo balsas, silpno siųstuvo sudarkytas, atrodė aukštas ir neišraiškus.

— O „Protektas"? Kaip jaučiatės jame? Pripratote?

Bentlis atsakė:

— Nė kiek. Kaip ir anksčiau, jaučiuosi taip, lyg man ant kaklo girnapusė būtų pakabinta.

— Nieko, prisitaikysite,— užtikrino jį profesorius Sligertas.— Na ką gi, institutas sveikina jus, o vyriausybė, man rodos, apdovanoja kažkokiu medaliu. Atminkite, dabar jūsų uždavinys — susibičiuliauti su aborigenais ir pagal išgales sudaryti su jais bent kokį prekybinį sandėrį. Svarbu sukurti precedentą. Ši planeta mums būtinai reikalinga, Bentli.

— Žinau.

— Linkiu sėkmės. Referuokite, kai tik pasitaikys patogi proga.

— Gerai,— pažadėjo Bentlis ir nutraukė transliaciją.

Jis pabandė atsistoti, bet iš karto nepavyko. Tada griebėsi gudrybės: nusitvėrė už rankenų, patogiai įtaisytų ties valdymo pultu. Tik dabar jis suprato, kiek daug pareikalauja nesvarumas iš žmogaus raumenų, ir apgailestavo, kad, taip ilgai skrisdamas iš Žemės, nereguliariai mankštinosi.

Bentlis buvo jaunas, aukštas — gerų šešių pėdų ūgio,— nerūpestingas ir tvirtai sudėtas. Žemėje jis svėrė daugiau kaip du šimtus svarų ir vaikščiojo grakščiai kaip atletas. Tačiau nuo pat pirmųjų skridimo akimirkų jį prislėgė dar septyniasdešimt trys svarai, visam laikui prikaustyti prie nugaros. Taip apkrautas jis slimpino kaip senas dramblys su labai ankštais batais.

Bentlis trūktelėjo pečiais, kuriuos veržė platūs plastmasiniai diržai, susiraukė ir nuėjo prie dešiniosios stebė-

jimo angos. Netoliese, už kokio pusmylio, buvo matyti kaimas; horizonte dūlavo rudos neaukštų namelių dėmės. Lyguma traukė link laivo kažkokie taškai. Matyt, kaimiečiai sumanė išsiaiškinti, koks čia keistas daiktas nukrito pas juos iš dangaus, svaidydamas ugnį ir šiurpiai kaukdamas.

„Malonus reginys",— tarė sau Bentlis. Jei kitų planetų gyventojai nepasirodytų tokie smalsūs, būtų sunku užmegzti su jais kontaktą. O juk Žemės Tarpžvaigždinių tyrinėjimų institutas buvo numatęs ir tokį variantą, nors ir nebuvo nusprendęs, ką tokiu atveju reikėtų daryti. Todėl jį išbraukė iš galimų situacijų sąrašo.

Tuo tarpu kaimiečiai artėjo. Bentlis nutarė, kad metas ir jam pasiruošti. Jis išsitraukė iš futliaro lingvasceną ir, nepasakytum, kad lengvai, prisirišo diržais prie krūtinės. Viename šone jis prisitaisė gertuvę vandens, kitame — paketą maisto koncentratų. Ant pilvo pasikabino krepšelį su įvairiais instrumentais. Prie vienos kojos dirželiais prisisegė radijo siųstuvą, prie kitos — sanitarinį paketą.

Kaip reikiant apsirūpinęs, Bentlis vilko ant savęs viso labo šimtą keturiasdešimt aštuonis svarus, be to, kiekviena uncija tarpžvaigždiniam tyrinėtojui buvo būtina ir nepakeičiama.

O kad jis ne žingsniavo, o veikiau kiūtino svyruodamas, tatai nieko nereiškė.

Tuo tarpu čiabuviai priėjo prie laivo ir, nepalankiai šūkčiodami, apspito jį. Telso gyventojai turėjo dvi kojas ir trumpą drūtą uodegą. Iš veido jie buvo panašūs į žmones, bet tokius, kuriuos regi baisiame sapne. Jų visų — ryškiai oranžinė oda.

Bentlis pastebėjo, kad čiabuviai ginkluoti. Jam prieš akis šmėkščiojo peiliai, ietys, akmeniniai kūjai ir titnaginiai kirviai. Išvydęs šį arsenalą, Bentlis patenkintas nusišypsojo. Štai dėl ko jis turėjo kęsti nepatogumus, štai

kam buvo reikalingi septyniasdešimt trys svarai, kurie nuo pat starto laužia jam nugarą.

Nesvarbu, kuo apsiginklavę aborigenai, kad ir branduoliniu ginklu. Jie negali jam pakenkti.

Taip sako profesorius Sligertas — instituto galva, „Protekto" išradėjas.

Bentlis atidarė stebėjimo angą. Telsiečiai apstulbę šūktelėjo. Kiek pasvyravęs, lingvascenas tuos šūktelėjimus išvertė: „Oi! Ak! Kaip keista! Neįmanoma! Absurdiška! Siaubinga! Nepadoru!"

Atsargiai nešdamas šimto keturiasdešimt aštuonių svarų krovinį, Bentlis nusileido išoriniu trapu. Čiabuviai, atstatę ginklus, išsirikiavo aplinkui ratu.

Jis prisiartino prie čiabuvių. Tie atšoko į šalį. Maloniai šypsodamasis, Bentlis tarė: „Aš atėjau pas jus kaip draugas." Lingvascenas atkūrė šaižius, gomurinius telsiečių kalbos balsius, panašius į lojimą.

Atrodo, Bentliu ne per daugausia buvo patikėta. Ietys tebestyrojo, o vienas telsietis, aukščiausias iš visų ir spalvingai pasipuošęs galvą, suspaudė rankose kirvį.

Bentliui nugara pagaugais nuėjo. Jis, žinoma, saugus. Kol jis su „Protektu", nieko neatsitiks. Visiškai nieko! Profesorius Sligertas tuo įsitikinęs.

Prieš startą profesorius Sligertas pats prisegė „Protektą" Bentliui prie nugaros, pataisė diržus ir atsitraukė, gėrėdamasis savo kūriniu.

— Puiku,— sušuko jis, širdyje didžiuodamasis.

Bentlis pajudino nuo naštos sulinkusius pečius.

— Ar jums neatrodo, kad sunkoka?

— Ką padarysi?— atsakė Sligertas.— Čia juk prototipas, bandomasis pavyzdys. Norėdamas sumažinti svorį, aš išmėginau visus įmanomus tranzistorius, lengvuosius lydinius, spausdintas schemas, Lazerio jėgos mazgus ir taip

toliau. Deja, visų išradimų pirmieji modeliai paprastai griozdiški.

— Šiaip ar taip, jis galėjo būti aptakesnės formos,— prieštaravo Bentlis, žvilgčiodamas sau per petį.

— Aptakumas atsiranda kur kas vėliau. Pradžioje idėjos koncentracija, paskui kompaktiškumas, vėliau funkcijų praplėtimas ir pagaliau grožis. Taip visada buvo, ir taip bus. Štai kad ir rašomoji mašinėlė. Dabar ji — tik klaviatūra, beveik plokščia, kaip portfelis. Tačiau dabartinės rašomosios mašinėlės senelė turėjo kojinius pedalus, o pakelti jos neįstengdavo ir du žmonės. Ogi įtaisas kurtiesiems — juk kaskart jis palengvėdavo ištisais svarais! Arba lingvascenas, kuris pradžioje buvo sudėtingiausias elektroninis įrengimas ir svėrė kelias tonas.

— Okei,— nutraukė Bentlis.— Jei geriau nemokate, bus gerai ir taip. O kaip jis nuimamas?

Profesorius Sligertas šyptelėjo.

Bentlis ėmė grabaliotis rankomis už nugaros. Sagties kažkodėl negalėjo rasti. Jis beprasmiškai timptelėjo perpetinius diržus, bet jie nieku gyvu neatsikabino. Išnirti iš „Protekto" taip pat nesisekė. Tarsi kas būtų užvilkęs Bentliui naujoviškus, velniškai standžius tramdomuosius marškinius.

— Nagi, profesoriau, kaip juo nusikratyti?

— Šito jums nepasakysiu.

— Kaip tai?

— „Protektas" nepatogus, ar ne?— šelmiškai paklausė Sligertas.— Jūs kur kas mieliau skristumėt be jo?

— Jūsų tiesa, velniai rautų.

— Na, aišku. Žinot, per karą kareiviai neretai palikdavo kovos lauke vertingą amuniciją, kadangi ji būdavo griozdiška ir nepatogi. Mes negalime rizikuoti jumis. Jūs vykstate į svetimą planetą, misteri Bentli. Jus gali ištikti visai nežinomi pavojai. Reikia, kad jūs visą laiką būtumėt saugus.

— Žinau,— atsakė Bentlis,— bet man užteks sveiko proto pačiam nuspręsti, kada prisitaisyti šitą daiktą.

— Ar užteks? Mes pasirinkome jus, nes jūs sumanus, gyvybingas, stiprus ir, aišku, tam tikru mastu nuovokus žmogus. Tačiau...

— Dėkui!

— Tačiau visos tos savybės anaiptol neskatina jūsų saugotis. Gal būt, čiabuviai pasirodys jums draugiški ir jūs ryšitės nusiimti sunkų, nepatogų „Protektą". O jeigu neteisingai įvertinsite padėtį? Šitaip lengvai gali atsitikti Žemėje; juo labiau to reikia tikėtis nežinomoje planetoje.

— Aš pats galiu savimi pasirūpinti,— spyrėsi Bentlis.

Sligertas niūriai linktelėjo.

— Taip pat sakė Etvudas, leisdamasis į Diurabelą II. Nuo to laiko jo nei regėti, nei girdėti. Nėra jokių žinių ir iš Bleiko, ir iš Smito, ir iš Koršelo. Ar jūs galite atremti peilio smūgį į nugarą? Ar turite pakaušyje akis? Ne, misteri Bentli, jūs neturite; užtat „Protektas" turi!

— Paklausykite,— tarė Bentlis,— tikėsit ar netikėsit, bet aš jau suaugęs žmogus ir jaučiu atsakomybę. Būdamas svetimoje planetoje, nešiosiu „Protektą" be atvangos. O dabar parodykite, kaip jis nuimamas.

— Jūs, rodos, kažko nesupratote, Bentli. Jei čia būtų tik jūsų gyvybės klausimas, galėtumėt elgtis kaip tinkamas. Bet mes juk rizikuojame ir žvaigždėlaiviu, ir įrengimais, o tatai atsiėjo kelis milijardus dolerių. Negana to, jūsų skridimas sumanytas „Protektui" erdvėje išbandyti. Vienintelis būdas įsitikinti, kokie rezultatai,— priversti jus nešioti „Protektą", jo nenusiimant. O tai įvyks tik tada, kai nežinosite, kaip jis nuimamas. Mes turime gauti rezultatus. Jūs ir nenorėdamas liksite gyvas.

Pamąstęs Bentlis niurzgiai sutiko:

— Tikrai, jei čiabuviai būtų gana draugiški, aš neatsispirčiau pagundai ir nusiimčiau „Protektą".

— Jūs būsite apsaugotas nuo tokios pagundos. Darbo principas jums aiškus?

— Žinoma! — tarė Bentlis.— O „Protektas" iš tiesų viską padarys, ką jūs prižadėjote?

— Laboratorinius bandymus jis atliko idealiai.

— Labai nenorėčiau, kad ten pradėtų gesti koks nors mažmožis. Ima ir iškrenta saugiklis arba nutrūksta laidai...

— Štai viena jo griozdiškumo priežastis,— kantriai paaiškino Sligertas.— Trigubas dubliavimas. Mechaninių sutrikimų visai negali būti.

— O energijos šaltinis?

— Visai jo netausojant, pakaks šimtui ir daugiau metų. „Protektas" tobulas, Bentli! Neabejoju, kad šis lauko bandymas pavers jį standartiniu visų tarpžvaigždinių keliautojų reikmeniu.— Tuomet profesorius Sligertas leido sau truputėlį šyptelėti išdidžia šypsena.

— Tiek to,— tarė Bentlis, tiesindamas pečius po plačiais plastmasiniais diržais.— Jau kaip nors priprasiu prie jo. Tačiau jis taip ir nepriprato. Žmogus negali priprasti, kai jam ant nugaros užversta septyniasdešimt trijų svarų girnapusė.

Telsiečiai niekaip negalėjo suvokti, kas tasai atėjūnas. Jie ginčijosi tarpusavyje keletą minučių, o Bentlis visą tą laiką stengėsi šypsotis. Pagaliau vienas telsietis išėjo į priekį. Jis buvo kur kas aukštesnis už kitus ir dėvėjo ypatingą galvos papuošalą iš stiklo, kaulo ir ryškiai išmarginto medžio gabaliukų.

— Broliai,— tarė telsietis,— čia esama nelabojo, kurį aš, Rinekas, jaučiu.

Į priekį išėjo kitas telsietis, taip pat pasipuošęs galvą.

— Dvasių kertėtojui nepriderėjo kalbėti apie tokius dalykus.

— Teisybę sakai,— sutiko Rinekas.— Nedera balsiai kalbėti apie nelabąjį jo akyse, nes nuo to jis stiprėja.

Tačiau juk tam ir yra kerėtojai, kad laiku pastebėtų piktąsias dvasias ir jas sunaikintų. Mūsų pareiga,— nepaisant pavojų, tęsti nelengvą darbą.

Tada nuo minios atsiskyrė dar keletas žmonių su ypatingais galvos papuošalais — taip pat, matyt, dvasių kerėtojai. Bentlis suprato, kad čia Telso žyniai arba šamanai. Veikiausiai savo rankose jie buvo sutelkę ne tik dvasinę valdžią, bet ir geroką dalį politinės.

— Nemanau, kad čia būtų nelabasis,— pareiškė jaunas ir pažiūrėti linksmas kerėtojas, kurį kiti vadino Guaskliu.

— O kas gi kitas? Vien pažvelgus, matyti.

— Išorė nieko nesako; tatai žinoma dar nuo tada, kai geroji dvasia Agutas M'Kandis pasirodė panaši...

— Nereikia pamokslų, Guaskli. Lalando pasakėčias visi žino. Reikia nuspręsti, ar mes galime rizikuoti.

Guasklis, atsigręžęs į Bentlį, rimtai paklausė:

— Tu piktoji dvasia?

— Ne,— atsakė Bentlis. Pradžioje jis suglumo, matydamas, kaip labai telsiečiai domisi jo dvasine esme. Netgi neklausia, iš kur, kaip ir kodėl jis atvyko. Bet, teisybę sakant, tatai ne taip jau sunku paaiškinti. Jei, viešpataujant religiniam fanatizmui, Žemėje būtų pasirodęs ateivis iš kito pasaulio, jį, tur būt, pirmiausia kas nors būtų paklausęs: „Kas tave sukūrė — dievas ar velnias?"

— Jis tvirtina nesąs piktoji dvasia,— tarė Guasklis.

— Iš kur jis žino?

— Jei nežino jis, tai kas gi žino?

— Kartą didžioji dvasia G-talis padovanojo kažkokiam išminčiui tris kdalius ir pasakė...

Ir taip toliau. Amunicijos slegiamam Bentliui kojos linko. Lingvascenas jau nebespėjo gaudyti šaižių šauksmų audringame teologiniame dispute. Buvo aišku, kad Bentlio likimas priklauso nuo kelių ginčijamų teiginių, kurių nė vieno kerėtojai nenorėjo svarstyti, kadangi jau pati šneka apie piktąsias dvasias pavojinga.

Viskas dar labiau susipainiojo, kai dėl koncepcijos apie piktosios dvasios sugebėjimą bet kur prasiskverbti įvyko skilimas. Vienoje stovykloje buvo jaunieji dvasių kerėtojai, kitoje — seniausieji. Kiekviena frakcija kaltino kitą, kad ji — didžiausia eretikė, tačiau Bentlis niekaip nesuvokė, kas ką tiki ir koks aiškinimas jam naudingas.

Viršum žole apaugusios lygumos leidosi saulė, o aistros vis dar nebuvo nurimusios. Bet šit staiga ir netikėtai dvasių kerėtojai susitarė, nors Bentlis nesuprato, kodėl ir kokiu pagrindu.

Į priekį išėjo Guasklis, kaip jaunesniųjų kerėtojų atstovas.

— Ateivi,— paskelbė jis,— mes nusprendėme nežudyti tavęs.

Bentlis vos susivaldė nenusišypsojęs. Visai kaip primityvūs žmonės — dovanoja gyvybę tokiai būtybei, kuriai vis tiek nieko negali padaryti!

— Bent pradžioje,— skubiai pasitaisė Guasklis, pajutęs rūškanus Rineko ir kitų vyresniųjų kerėtojų žvilgsnius.— Viskas priklausys tik nuo tavęs. Dabar mes eisime į kaimą, atliksime ten nusivalymo apeigas ir iškelsime puotą. Paskui įšventinsime tave į kerėtojų luomą. Jokia šėtono išpera negali tapti dvasių kerėtoju — tatai griežčiausiai draudžiama. Taigi mes iš karto pažinsime, kas tu iš tikrųjų esi.

— Didžiai dėkingas,— pompastiškai atsakė Bentlis.

— Bet jeigu tu piktoji dvasia, mes privalome tave sunaikinti. O kas privaloma, tas ir įvykdoma!

Visi pritarė šiai kalbai sveikinimo šūksniais ir tučtuojau patraukė į kaimą, kuris buvo už kokios mylios. Dabar, kai Bentlis gavo pilietybę, nors ir su bandomuoju laiku, čiabuviai pasidarė baisiausiai draugiški. Eidami jie nuoširdžiai plepėjo su juo apie derlių, sausras ir bado metus.

Svyruodamas nuo sunkios aprangos, Bentlis vos vilkosi drauge su čiabuviais, bet jo širdis džiūgavo. Jau kad pavyko, tai pavyko! Įšventintas jis turės nepaprastų galimybių. Jis pririnks antropologinių žinių, užmegs prekybą, paruoš kelią būsimai Telso IV pažangai.

Iš jo reikalaujama nedaug ko: įšventinant atlikti bandymus, ir viskas. Na ir, žinoma, nesiduoti nužudomam, prisiminė jis šypsodamasis.

Nors leipk juokais, kaip tie dvasių kerėtojai įsitikinę, kad gali jį nudaigoti.

Kaime buvo dvi dešimtys ratu sustatytų trobelių. Trobelės nudrėbtos iš molio ir dengtos šiaudais; prie kiekvienos — daržėlis, o kai kur — aptvarėliai gyvuliams, panašiems į karves ir kiaules. Tarp trobelių zujo kažkokie žaliakailiai žvėrys; telsiečiai elgėsi su jais švelniai, kaip su šunyčiais. Žole apžėlęs rato centras atstojo aikštę. Čia buvo bendras šulinys, čia pat išsiteko altoriai, kur buvo garbinami visokie dievai ir velniai. Aikštėje buvo šviesu — degė didžiulis laužas, ir čiabuvės moterys ruošėsi pokyliui.

Linkdamas nuo sunkaus nepakeičiamojo „Protekto", Bentlis atėjo į puotą vos gyvas. Jis laimingas susmuko ant žemės drauge su kaimiečiais, ir šventė prasidėjo.

Pradžioje čiabuvės pašoko svečiui sveikinimo šokį. Tai buvo gražus reginys: laužo šviesoje blykčiojo oranžinė jų oda, visos kaip viena švelniai lankstė uodegas. Paskui prie Bentlio prisiartino kaimo seniūnas Okcipas, laikydamas rankose sklidiną taurę.

— Ateivi,— tarė Okcipas,— tu atvykai iš tolimosios Žemės, tavo papročiai — ne mūsų papročiai. Ir vis dėlto susibroliaukime! Paragauk šio gėrimo, idant sutvirtėtų brolybės saitai, paragauk vardan to, kas šventa.

Ir, žemai nusilenkęs, jis padavė taurę Bentliui.

Tatai buvo svarbi akimirka, vienas iš tų kritiškų momentų, kurie gali visiems laikams sustiprinti dviejų rasių draugystę arba paversti jas mirtinais priešais. Bet Bentlis negalėjo juo pasinaudoti. Kuo taktiškiau jis atstūmė simbolinį gėrimą.

— Bet jis juk išvalytas! — sušuko Okcipas.

Bentlis paaiškino, kad jo genties tabu neleidžia vartoti jokių gėrimų, tik savuosius. Okcipas nesupranta, kad skirtingų žmonių skirtingi dietiniai poreikiai. Pavyzdžiui, nurodė Bentlis, galimas daiktas, kad Telse IV į būtinų gyvybei medžiagų sudėtį įeinąs strichninas. Jis nepasakė, kad, girdi, net jeigu jis ir norėtų išbandyti laimę, „Protektas" niekada to neleistų. Vis dėlto čiabuviai nusigando, kad svečias atsisakė. Dvasių kerėtojai skubiai pasitarė. Prie Bentlio priėjo Rinekas ir atsisėdo šalimais.

— Sakyk,— paklausė Rinekas patylėjęs,— ką tu galvoji apie nelabąjį?

— Nelabasis — tai negerai,— iškilmingai atsakė Bentlis.

— Aha! — Dvasių kerėtojas svarstė šį pareiškimą, nervingai bilsnodamas uodega į žolę. Žaliakailis žvėrelis (pasirodė, kad jis vadinasi mobaka) sumanė pažaisti ta uodega. Rinekas nuvijo žvėrelį šalin ir pakartojo:

— Vadinasi, tu nemyli nelabojo?

— Ne.

— Ir neleisi jam veikti arti savęs?

— Nieku gyvu,— atsakė Bentlis, stengdamasis nežiovauti. Jį ėmė varginti gudragalviški dvasių kerėtojo klausimai.

— Taigi tu neatsisakysi priimti paveldėtos šventosios ieties, kurią Kranas K-Le išnešė iš Mažųjų Dievų buveinės. Tą, kuris ja užsimos, aplankys palaima.

— Mielai priimsiu tą ietį,— tarė Bentlis, kuriam merkėsi akys. Jis vylėsi, kad čia bus paskutinė šio vakaro ceremonija.

Rinekas patenkintas kažką burbtelėjo ir pasitraukė.

Moterų šokiai baigėsi. Dvasių kerėtojai giliais, jaudinančiais balsais užtraukė monotonišką giesmę. Laužo liepsna smarkiai tvykstelėjo į viršų.

Priekin išėjo Guasklis. Dabar jo veidas buvo išmargintas juodais ir baltais ruoželiais. Jis nešė senovinę juodmedžio ietį su apdailinto vulkaninio stiklo antgaliu. Ietis visa buvo įmantriai, nors ir primityviai, išraižyta.

Laikydamas rankoje ietį, Guasklis tarė:

— O ateivi iš dangaus, priimk iš mūsų šventąją ietį! Kranas K-Le dovanojo ją mūsų protėviui Trinui, suteikė iečiai magišką galią ir liepė jai būti gėrio dvasių indu. Nelabasis nepakenčia šios ieties! Tad paimk ją drauge su mūsų laiminimais.

Bentlis sunkiai atsistojo. Jis suprato, kokią reikšmę turi toks ritualas. Priėmus ietį, galutinai dings abejonės dėl jo spiritualinio statuso. Jis pagarbiai nulenkė galvą.

Guasklis priėjo prie jo, atkišo ietį ir...

Braškėdamas ėmė veikti „Protektas". Kaip ir daugelis didžiųjų išradimų, jis veikė prastai. Kai skaičiavimo mazgas priimdavo tikro arba galimo pavojaus signalą, „Protektas" sudarydavo aplink operatorių apsauginį jėgos lauką. Tas laukas neleisdavo operatoriaus sužeisti, nes buvo absoliučiai nelaidus. Bet kur čia išvengsi nesmagumų!

Jeigu Bentlis būtų turėjęs silpną širdį, „Protektas", ko gero, būtų jį užmušęs, nes, elektroninių impulsų skatinamas, jis veikdavo staigiai, nepaprastai galingai ir triukšmingai. Vieną akimirksnį Bentlis stovėjo prie didelio laužo ir siekė šventosios ieties. Kitą akimirksnį jis atsidūrė tamsoje.

Kaip paprastai, jis pasijuto taip, lyg būtų katapultavęs į priplėkusią, tamsią kamarėlę, kurios guminės sienos spaudžia jį iš visų pusių. Jis prakeikė pernelyg didelį mechanizmo efektyvumą. Ietis negrėsė gyvybei, ji buvo

svarbių apeigų dalis. Tačiau „Protektas", suvokiąs viską tiesiogiai, traktavo ją kaip potencialų pavojų.

Ir štai dabar tamsoje Bentlis stengėsi užčiuopti mygtuką, išjungiantį lauką. Kaip paprastai, veikiant jėgos laukui, sutriko judesių koordinacija — kaskart, panaudojus „Protektą", judesiai darėsi vis netikresni. Jis atsargiai apgraibė savo krūtinę ten, kur turėjo būti mygtukas, bet tasai išsprūdo iš savo vietos ir atsirado po dešine pažastimi. Pagaliau jis išjungė lauką.

Iškilmės suiro. Čiabuviai susibūrė į krūvą ir stovėjo, įtempę uodegas, atstatę ginklus, pasiruošę gintis. Guasklis, atsidūręs lauko veikimo sferoje, buvo nublokštas dvidešimt pėdų į šoną ir dabar iš lėto kėlėsi nuo žemės. Kerėtojai liūdnai užtraukė apsivalymo giesmę, kad apsigintų nuo piktųjų dvasių. Ir labai norėdamas, Bentlis negalėjo jų pasmerkti.

Kai „Protekto" apsauginis laukas ima veikti, jis pavirsta nepermatomu, juodu, kokių trijų metrų diametro rutuliu. Jeigu kas nors į jį smogs, jis nublokš įžeidėją su jėga, kuri lygi smūgio jėgai. To rutulio paviršiuje tolydžio atsiranda, skrieja, raizgosi ir dingsta baltos linijos. O sukantis pasigirsta šaiži, šiurpi dejonė.

Apskritai, vargu ar galėjai viltis tokiu reginiu laimėsiąs primityvių ir prietaringų būtybių pasitikėjimą.

— Atleiskite,— silpnai šypsodamasis, tarė Bentlis. Ką daugiau bepasakysi.

Atšlubčiojo Guasklis, bet sustojo kiek atokiau.

— Tu negali priimti šventosios ieties,— konstatavo jis.

— Na, ne visai taip,— gynėsi Bentlis.— Tik... žodžiu, aš turiu apsauginį mechanizmą, tokį lyg ir skydą, supranti? Jis nemėgsta iečių. Ar negalėtum pasiūlyti man, sakysim, švento arbūzo?

— Nebūk juokingas,— atsakė Guasklis.— Kur girdėta — šventas arbūzas?

— Gal ir tavo teisybė. Bet prašom patikėti mano žodžiu — aš nesu piktoji dvasia. Tikrai nesu. Tik ietis man tabu.

Dvasių kerėtojai ėmė tarškėti taip greitai, kad lingvascenas nespėjo versti. Jis pagaudavo tik atskirus žodžius — „piktoji dvasia", „sunaikinti", „nusivalymas". Bentlis nusprendė, kad prognozė lyg ir ne perdaug palanki.

Po pasitarimo Guasklis priėjo prie jo ir pranešė:

— Kai kas mano, kad tave reikia nudėti tuoj pat, kol dar neužtraukei kaimui didelių negandų. Tačiau aš pasakiau jiems, kad negalima tavęs kaltinti, jog turi tiek daug tabu. Mes melsimės už tave visą naktį. Gal būt, kitą rytą paaiškės, kad gali įsišventinti.

Bentlis padėkojo. Čiabuviai palydėjo jį iki trobelės, o paskui nepaprastai greit atsisveikino. Kaime įsiviešpatavo kraupi tyla; nuo savo slenksčio Bentlis matė, kaip čiabuviai būriuojasi ir, slapčia žvilgčiodami į jo pusę, rimtai kalbasi.

Biauri dviejų rasių bendradarbiavimo pradžia.

Bentlis nedelsdamas susisiekė su profesorium Sligertu ir papasakojo, kas nutiko.

— Nepasisekė,— tarė profesorius.— Bet visiems žinoma, kad pirmykščiai žmonės linkę į išdavystę. Galimas daiktas, kad ietis buvo ne įteikti skirta, o būtų patarnavus kaip žmogžudystės įrankis. Jūs būtumėt gavęs ietį tiesiogine to žodžio prasme.

— Aš nė kiek neabejoju, kad jie taip daryti neketino,— spyrėsi Bentlis.— Pagaliau juk reikia kada nors tikėti žmonėmis.

— Ne tada, kai atsakote už įrengimus, atsiėjusius milijardus dolerių.

— Bet juk aš nieko negaliu padaryti! — sušuko Bentlis.— Negi jūs nesuprantate? Jie jau žiūri į mane įtariai. Paaiškėjo, kad aš negaliu priimti šventosios ieties. Tatai

reiškia, kad aš veikiausiai piktoji dvasia. Kas gi bus, jei rytoj negalėsiu priimti šventimų? Sakysim, kokiam nors mulkiui šaus į galvą pasirakinėti peiliu dantis, ir „Protektas" mane „išgelbės"? Visai dings palankus įspūdis, kurį pradžioje sudariau.

— Gerą valią galima atstatyti,— pamokomai tarė profesorius Sligertas.— O va milijardinius įrengimus...

— Gali išgelbėti kita ekspedicija. Klausykite, profesoriau, atsižvelkite į mano padėtį. Nejaugi niekaip negalima šito daikto valdyti rankomis?

— Nieku gyvu,— atsakė Sligertas.— Kitaip nueitų niekais mechanizmo paskirtis. Galima ir visai jo neužsidėti, jeigu jūs ketinate pasikliauti savo refleksais, o ne elektroniniais impulsais.

— Tada paaiškinkite, kaip jis nuimamas.

— Tinka tas pat argumentas — jūs galite atsidurti pavojuje.

— Bet klausykite,— užprotestavo Bentlis,— mane pasirinkote kaip įgudusį tyrinėtoją. Man juk čia geriau matyti. Aš susipažinęs su čionykštėmis sąlygomis. Papasakokite, kaip nusiimti „Protektą".

— Ne! „Protektas" turi atlikti visą lauko bandymų kompleksą. Be to, mes norime, kad jūs grįžtumėt gyvas ir sveikas.

— Čia jau kas kita,— tarė Bentlis.— Beje, šie žmonės lyg ir neabejoja, kad gali mane nužudyti.

— Primityviosios gentys visada pervertina savo jėgos, ginklo ir magijos galybę.

— Žinau, žinau. Bet ar jūs visiškai įsitikinęs, kad jie negali prasiskverbti pro lauką? Sakysim, nuodais?

— Niekas negali prasiskverbti pro lauką,— kantriai atsakė Sligertas,— net saulės spinduliai. Net gama-spinduliai. Jūs nešiojatės neprieinamą tvirtovę, misteri Bentli. Argi taip sunku nors truputį manim pasikliauti?

— Pirmuosius modelius labai dažnai dar reikia patobulinti,— burbtelėjo Bentlis.— Bet lai bus, kaip jūs norite. O gal vis dėlto pasakysite, kaip jis nuimamas, tik dėl visa ko, jei kas nors bus ne taip?

— Pageidaujama, kad jūs apie tai nebeklausinėtumėt, misteri Bentli. Jus pasirinkome, norėdami galutinai atlikti lauko bandymus. Kaip tik tą ir turėkite prieš akis.

Kai Bentlis baigė transliaciją, buvo jau visai sutemę, ir kaimiečiai suėjo į savo trobeles. Laužai blėso, buvo girdėti laukinių gyvūnų balsai.

Tą akimirką Bentlis pajuto gūdžią vienatvę ir maudžiantį tėvynės ilgesį.

Jis buvo taip pavargęs, kad vos neprarado sąmonės, bet vis dėlto prisivertė suvalgyti kažkokių koncentratų ir išgerti truputį vandens. Paskui nusisegė krepšelį su instrumentais, radiją ir gertuvę, beviltiškai patimpčiojo „Protektą" ir nuėjo gulti.

Vos jis užsnūdo, ėmė veikti „Protektas", ir taip smarkiai, kad vos neišnarino jam kaklo slankstelio.

Jis ėmė tingiai grabaliotis, ieškodamas mygtuko, rado jį kažkur ant pilvo ir išjungė lauką.

Trobelė buvo tokia, kaip ir visos kitos. Jis nepastebėjo, kad iš kur nors grėstų pavojus.

Ar „Protektas" netenka realybės jausmo, nusistebėjo jis, o gal koks nors telsietis pro langelį mėgino jį persmeigti ietimi?

Tuomet Bentlis pamatė jauniklį mobakiuką, kuris dūmė kiek įkerta, net dulkės rūko.

Žvėrelis, tur būt, norėjo sušilti, pamanė Bentlis. Bet, žinoma, čia pašalinis kūnas. Budrusis „Protektas" negalėjo pražiopsoti tokio pavojaus.

Bentlis vėl užmigo ir tuoj pat susapnavo, kad jis uždarytas kalėjimo kameroje iš ryškiai raudonos akytos gumos. Jis bando nustumti sienas vis toliau, toliau, toliau,

bet tos nepasiduoda, o kai jis, bejėgis, liaujasi stūmęs,— sienos švelniai sugrąžina jį į kameros centrą. Tatai kartojasi ir kartojasi, kol jis pajunta smūgį į nugarą ir atsibunda juodame apsauginiame lauke.

Šį kartą buvo tikrai sunku rasti mygtuką. Jis žūt būt stengėsi jį užčiuopti, kol pradėjo dusti nuo slopaus oro. Jį pagavo siaubas. Pagaliau jis rado mygtuką pasmakrėje, išjungė lauką ir, vos laikydamasis ant kojų, įniko ieškoti, kas čia jį vėl puola.

Ieškota ne veltui. Nuo stogo atitrūko šiaudelis ir jau buvo bekrintąs ant jo. Ką čia kalbėti, „Protektas" to nepakentė.

— Tegu tave bala! — balsiai sudejavo Bentlis.— Nors kartą būk protingas!

Tačiau jis jautėsi taip nuilsęs, kad jam, teisybę sakant, niekas neberūpėjo Laimė, tą naktį atakų nebepasitaikė.

Rytą į Bentlio trobelę užėjo Guasklis Jis atrodė labai iškilmingas ir drauge sumišęs.

— Naktį iš tavo trobelės sklido didelis triukšmas,— tarė dvasių kerėtojas.— Tokios beviltiškos aimanos, tarsi tu būtum grūmęsis su velniu.

— Aš visada neramiai miegu,— paaiškino Bentlis.

Guasklis nusišypsojo, suprasdamas juokus.

— Mano drauge, ar meldeisi naktį, kad būtum tyras ir išsivaduotum iš piktosios dvasios?

— Kaipgi, meldžiausi.

— O ar buvo tavo malda išklausyta?

— Buvo,— su viltimi atsakė Bentlis.— Arti manęs nebeliko nelabojo. Nė padujų.

Guasklis vis dar abejojo.

— Bet ar turi teisę šitaip tvirtinti, visai nesvyruodamas? Gal tau geriau taikiai pasitraukti iš mūsų tarpo. Jei tavęs negalima įšventinti, tai teks tave sunaikinti...

— Dėl to būk ramus,— pareiškė Bentlis.— Pradėkim.

— Labai gerai,— tarė Guasklis, ir jie drauge išėjo iš trobelės.

Įšventinti jį turėjo priešais didelį laužą kaimo aikštėje. Dar naktį į visas puses buvo išsiuntinėti šaukliai, tad aikštėje susirinko dvasių kerėtojai iš daugelio kaimų. Kai kurie sukorė dvidešimt mylių, norėdami dalyvauti apeigose ir savo akimis pamatyti svetimšalį. Iškilmingai griaudė ritualinis būgnas, ištrauktas iš slaptos saugyklos. Kaimiečiai žiūrėjo, plepėjo tarpusavy, juokėsi. Tačiau Bentlis pajuto, kad minia suirzusi ir įsitempusi, tik valdosi.

Šokiai sekė vienas po kito. Kai prasidėjo paskutinė figūra, Bentlis nervingai krūptelėjo, nes pagrindinis šokėjas ėmė mojuoti virš galvos vėzdu. Šokio sūkuryje jis artėjo prie Bentlio — vis arčiau ir arčiau... Jau jis už kelių pėdų, o stikliukų prismaigstytas vėzdas akinte akina.

Kaimiečiai spoksojo į jį lyg užburti. Bentlis užsimerkė, tikėdamasis, kad jėgos laukas bematant nugrims į tamsą.

Tačiau šokėjas pagaliau atsitraukė, ir šokis baigėsi šūkaujant patenkintiems kaimiečiams.

Žodžio paprašė Guasklis. Bentlis net lengviau atsiduso, supratęs, kad įšventinimo apeigos pasibaigė.

— O broliai,— tarė Guasklis,— svetimšalis, norėdamas tapti mūsų broliu, įveikė didelę tuštumą. Daug kuo jis keistas, ir jį gaubia lyg ir koks blogis. Ir vis dėlto jo geros valios nenuneigsi. Niekas neabejoja, kad iš esmės jis doras ir kilnus. Šitaip įšventindami, mes apvalome jį nuo piktosios dvasios ir priimame į savo tarpą.

Kapų tyloje Guasklis priėjo prie Bentlio.

— Nuo šiol,— tarė Guasklis,— tu esi dvasių kerėtojas ir iš tiesų mūsiškis.— Jis atkišo ranką.

Bentlis pajuto smarkiai tvaksint širdį. Nugalėjo! Priimtas! Jis tvirtai suspaudė atkištą Guasklio ranką.

Šiaip ar taip, norėjo suspausti. Tat ne visai pavyko, kadangi visuomet budrus „Protektas" išgelbėjo jį nuo sąlyčio, kuriame, gal būt, glūdi pavojus.

— Prakeiktas idiotas! — suriaumojo Bentlis, greitai surado mygtuką ir išjungė lauką.

Jis tučtuojau suprato, kad neišvengs bėdos.

— Nelabasis! — pašėlusiai mojuodami ginklais, ėmė spiegti telsiečiai.

— Nelabasis! — sukliko dvasių kerėtojai.

Bentlis nusiminęs atsigręžė į Guasklį.

— Taip,— liūdnai tarė jaunasis kerėtojas,— tikra teisybė. Mes puoselėjome viltį, kad senovinės apeigos išvarys piktąją dvasią. Tačiau tai neįmanoma. Piktąją dvasią reikia sunaikinti! Nudėkime velnią!

Į Bentlį buvo paleista iečių kruša. „Protektas" ūmai sureagavo. Netrukus pasidarė aišku, kad padėtis be išeities. Keletą minučių Bentlis išbūdavo apsauginiame lauke, paskui jį išjungdavo. Telsiečiai, matydami, kad jis nenukentėjęs, vėl imdavo jį pulti, ir apsauga vėl staiga pradėdavo veikti.

Bentlis norėjo nueiti prie žvaigždėlaivio. Tačiau „Protektas" nuolat įsijungdavo. Šitaip vėžlindamas, mylią eisi mėnesį, o gal ir du, tad neverta nė bandyti. Jis palauks. Po kiek laiko puolėjai supras, kad negali jam pakenkti, ir dvi rasės pagaliau suras bendrą kalbą.

Jis stengėsi atpalaiduoti raumenis lauko viduje, bet pasirodė, kad šis sumanymas tuščias. Jis buvo alkanas ir labai ištroškęs. Ir oras apsauginio lauko viduje pamažu darėsi vis tvankesnis.

Bentlis net krūptelėjo, prisiminęs, kad naktį pro apsauginį lauką nepateko oro. Suprantama, juk jis nelaidus. Jei nesigriebsi kokių priemonių, gali ir uždusti.

Bentlis žinojo, kad ir stipriausia tvirtovė ilgai neištveria, jeigu jos gynėjai badauja ar slopsta.

Jis karštai ėmė svarstyti. Ar ilgai telsiečiai puls? Juk anksčiau ar vėliau jie pavargs.

O jeigu ne?

Jis kentėjo, kiek galėdamas, kol oras visai nebetiko kvėpuoti, o paskui išjungė lauką. Telsiečiai susėdo ant žemės aplink ateivį. Degė laužai, ant kurių jie taisė valgį. Rinekas vangiai mestelėjo į jį ietį, ir laukas jau kelintą kartą įsijungė.

— Aha,— pamanė Bentlis,— suprato. Ketina numarinti mane badu.

Jis pabandė susikaupti tamsoje, bet kamarėlės sienos tarytum gniaužė jį. Jam prasidėjo klaustrofobija: juk oras, kuriuo jis kvėpavo, vėl darėsi tvankus.

Kiek pagalvojęs, jis išjungė lauką. Telsiečiai žvelgė į jį šaltai. Vienas iš jų griebėsi ietiės.

— Palaukit! — sušuko Bentlis. Tuo pačiu metu jis įjungė raciją.

— Ko tau reikia?— paklausė Rinekas.

— Išklausykite mane! Kur tatai matyta — įvilioti mane į „Protektą" kaip į spąstus?

— A? Kas darosi?— jo ausyse pasigirdo profesoriaus Sligerto balsas.

— Jūs, telsiečiai, žinote,— kimiu balsu gergždė Bentlis,— jūs žinote, kad mane galima sunaikinti, tolydžio skatinant „Protektą" veikti. Aš negaliu jo išjungti! Aš negaliu iš jo ištrūkti.

— A-a!— tarė profesorius Sligertas.— Suprantu, kokia bėda. Ta-aip.

— Mums labai nemalonu,— atsiprašė Guasklis,— bet piktąją dvasią reikia sunaikinti.

— Žinoma,— beviltiškai tarė Bentlis,— betgi ne mane. Padėkite man, profesoriau!

— Iš tiesų neapsižiūrėjimas,— murmėjo profesorius Sligertas susimąstęs,— ir labai rimtas. Nors ir kaip keista, bet tokių atvejų, sėdėdamas laboratorijoje, nenumatysi.

Jie išaiškėja tiktai vykdant visą lauko bandymų programą. Vėlesniuose modeliuose šis trūkumas bus pašalintas.

— Puiku! Bet aš jau čionai! Kaip man nusiimti tą daiktą?

— Atleiskite man,— tarė Sligertas.— Patikėkit, aš visai nemaniau, kad šito prireiks. Teisybę sakant, aš taip sukonstravau šituos šarvus, kad jokiomis aplinkybėmis jų neatsikratytumėte.

— Ak, jūs, biaurybe...

— Prašau jus! — griežtai tarė Sligertas.— Nepameskime galvos. Jeigu jūs ištversite kelis mėnesius, gal būt, pavyks...

— Neištversiu! Oro! Vandens!

— Ugnies! — išsiviepęs sušuko Rinekas.— Surakinsim velnią ugnimi!

Ir „Protektas" spragtelėjęs įsijungė.

Baisioje tamsoje Bentlis stengėsi ko nuodugniau viską apgalvoti. Iš „Protekto" teks pačiam kapanotis. Bet kaip? Instrumentų dėžutėje yra peilis. Ar galima perpiauti stiprius plastmasinius diržus? Be to neišsiversi!

Bet kas paskui? Net jeigu jis išeis iš savo tvirtovės, vis tiek iki laivo dar mylia. Jį, beginklį, nudobs pati pirmoji ietis. Juk čiabuviai iškilmingai prisiekė jį nužudyti, nes jis buvo neginčijamai apskelbtas piktąja dvasia.

Reikia bėgti, tatai vienintelis šansas išsigelbėti. Be to, geriau žūti nuo ieties, negu iš lėto dusti begalinėje tamsoje.

Bentlis išjungė lauką. Telsiečiai sukūrė aplink jį laužus, liepsnos siena atkirsdami kelią.

Jis pašėlusiai kirto į plastmasinį voratinklį. Peilis slystelėjo diržu, o Bentlis atsidūrė jėgos lauke.

Kai vėl iš jo išėjo, ugnies ratas buvo jau susijungęs. Telsiečiai atsargiai stūmė laužus arčiau priešo, mažindami to rato spindulį.

Bentliui visos blusos numirė. Kai tik laužai pakankamai priartės, „Protektas" įsijungs ir liks įsijungęs. Jam jau nepavyks išjungti lauko paspaudžiant mygtuką — pirmenybę turės tolydinio pavojaus signalas. Kol čiabuviai kursto ugnį, Bentlis bus uždarytas jėgos lauke kaip spąstuose.

O turint galvoje, kaip žiūri primityvūs žmonės į velnius, visai galimas daiktas, kad jie nepatingės deginti laužų šimtą, o gal ir du šimtus metų. Bentlis metė peilį, čiupo plastmasinį diržą žnyplėmis ir perplėšė jį pusiau.

Paskui vėl nugrimzdo į apsauginį lauką.

Bentliui sukosi galva, iš nuovargio jis alpo ir spazmiškai gaudė burna dvokiantį orą. Vargais negalais jis suėmė save nagan. Dabar ne metas pasiduoti. Kitaip galas.

Jis surado mygtuką, paspaudė jį. Dabar laužai buvo jau visai arti. Į veidą tvoskė karštis. Jis piktai čekštelėjo žnyplėmis diržą ir pajuto, kad tasai nutrūko.

Jis išlėkė iš „Protekto" tą akimirką, kai laukas vėl įsijungė. Jį bloškė tiesiog į laužą. Tačiau jis iššoko iš liepsnos neapdegęs.

Kaimiečiai sušuko. Bentlis pasileido bėgti, bebėgdamas pametė lingvasceną, krepšį su instrumentais, raciją, maisto koncentratus ir gertuvę. Kartą jis atsigręžė ir pamatė, kad telsiečiai jį vejasi.

Tačiau Bentlis bėgo kaip bėgęs. Pailsusi širdis, rodos, ims ir sudraskys krūtinę, o plaučiai subliukš ir nebeįkvėps oro. Bet laivas buvo jau visai arti, lyg draugiškas milžinas stūksojo plynoje lygumoje.

Jis tikrai suspės. Dar kokius dvidešimt metrų...

Priekyje šmėstelėjo kažkoks žalias daiktas. Tai buvo mobakiukas žaliu kailiu. Nerangus žvėrelis stengėsi pasprukti bėgliui iš kelio.

Bentlis pasuko į šalį, bijodamas jį sumindyti, ir, deja, per vėlai suprato, jog niekuomet nereikia pažeisti bėgi-

mo ritmo. Po kojom pasipynė kažkoks akmuo, ir jis pargriuvo.

Užpakaly trepeno artėjantys telsiečiai, ir Bentlis sunkiai kilstelėjo ant vieno kelio. Tada kažkas paleido į jį vėzdą ir pataikė tiesiai kakton.

— Ar guai dril?— iš tolo paklausė kažkas nesuprantama kalba. Bentlis prasimerkė ir pamatė prie jo palinkusį Guasklį. Jis vėl buvo kaime, trobelėje. Nuo slenksčio jį stebėjo keli ginkluoti dvasių kerėtojai.

— Ar dril?— pakartojo savo klausimą Guasklis.

Bentlis apsivertė ant šono ir išvydo šalia savęs tvarkingai išdėliotus instrumentus, gertuvę, koncentratus, raciją ir lingvasceną. Jis godžiai prigludo prie gertuvės, paskui įjungė lingvasceną.

— Aš klausiau, ar gerai tu jautiesi,— tarė Guasklis.

— Žinoma, puikiai,— burbtelėjo Bentlis, čiupinėdamasis galvą.— Baikime.

— Baikime?

— Juk norėjai mane nužudyti, ar ne? Tai nedarykim komedijų.

— Bet mes visai neketinome tavęs sunaikinti,— tarė Guasklis.— Mes iš pat pradžios žinojome, kad tu geras, padorus žmogus. Mums reikėjo velnio.

— Kaip?— paklausė Bentlis. Jis nieko nesuprato.

— Eime, pamatysi.

Dvasių kerėtojai padėjo Bentliui atsikelti ir išvedė jį laukan. Ten, apsiaustas ugnies jūros, žybsėjo didelis juodas „Protekto" rutulys.

— Tu, aišku, nežinojai,— tarė Guasklis,— bet tau ant nugaros tupėjo velnias.

— Ak tu! — atsiduso Bentlis.

— Taip, gryna teisybė. Mes stengėmės jį iškraustyti, tave apvalydami, bet jis buvo perdaug stiprus. Mums teko priversti tave, brolau, susidurti akis į akį su tuo

nelabuoju ir jį nugalėti. Mes žinojome, kad tu ištversi šį išbandymą. Ir tu jį ištvėrei!

— Suprantu,— tarė Bentlis.— Velnias ant nugaros. Taip, tikrai.

Toks ir turėjo jiems pasirodyti „Protektas". Sunkus, beformis balastas ant pečių, iš kurio kaskart, jei kas mėgina jį apvalyti nuo nešvarybės, išvirsta juodi dūmai. Nieko kito neliko religingiems žmonėms, tik išplėšti Bentlį iš velnio nagų!

Bentlis pastebėjo, kad kelios kaimo moterys atsinešė krepšelius su valgiu ir sviedė juos į ugnį priešais rutulį. Jis klausiamai pažvelgė į Guasklį.

— Mes norime jam suminkštinti širdį,— paaiškino Guasklis,— nes tat nepaprastai galingas velnias, galįs, be abejo, daryti stebuklus. Mūsų kaimas didžiuojasi, kad šitoks velnias pateko mums į vergiją.

Į priekį išėjo gretimo kaimo dvasių kerėtojas.

— Ar tavo tėvynėje daugiau velnių yra? Ar neatvežtum ir mums tokio, kad ir mes turėtume ką pašlovinti?— Po jo nekantraudami priekin išėjo kiti kerėtojai. Bentlis linktelėjo galva.

— Manau, bus galima,— tarė jis.

Jis suprato, jog kaip tik dabar ir užsimezgė Žemės su Telsu prekyba. Ir dar suprato, kad pagaliau profesorius Sligertas turės kur tinkamai panaudoti Universaliąją Apsaugą.

ZUIKIS

Kai privažiavau prie Marsoporto, laivas iš Žemės jau kelios valandos buvo atėjęs. Laivas atgabeno grąžtų su deimantiniais antgaliais — juos buvau užsakęs daugiau kaip prieš metus. Man magėjo pareikšti savo teises į tuos grąžtus, kol dar niekas jų nebuvo pagrobęs. Aš visai nenoriu pasakyti, kad juos galėjo kas nors pavogti; visi mes čia, Marse, džentelmenai ir mokslininkai. Tačiau ir menkniekio čia lengvai negausi, o visi džentelmenai mokslininkai įsigyja reikalingus įrengimus tradiciniu būdu: kas pirmesnis — tas gudresnis.

Vos tik spėjau susikrauti grąžtus į džipą, atvažiavo Karsonas iš Kalnų grupės, mojuodamas nepaprastai skubiu, tiesiog avariniu orderiu. Laimė, aš buvau toks supratingas, kad pasirūpinau gauti ypatingą orderį iš direktoriaus Berko. Karsonas taip mandagiai sutiko savo nesėkmę, kad aš padovanojau jam tris grąžtus.

Jis nudūmė savo skuteriu per raudonuosius Marso smiltynus, kurie taip gražiai išeina spalvotose fotografijose ir taip begėdiškai užkemša variklius.

Aš priėjau prie Žemės laivo: manęs visai nejaudino kosmolėkiai, tik norėjosi pažvelgti į kažką, kas dar nebuvo nusibodę.

Ir štai išvydau zuikį.

Jis stovėjo šalia kosmolekio ir žvelgė į raudoną smėlį, į apdegusias nutūpimo šachtas, į penkerius Marsoporto rūmus; jo akys buvo didžiulės lyg dubenėliai. Jo veidas tarytum bylojo: „Marsas! Tai bent vietelė!"

Širdyje aš sudejavau. Tą dieną manęs laukė tiek darbų, kad ir per mėnesį nepadarysi. O zuikis priklausė mano kompetencijai. Kartą direktorius Berkas, pagautas fantazijos, kurios paprastai jam stigo, tarė man: „Tali, tu moki bendrauti su žmonėmis. Tu juos perpranti. Jie tave myli. Todėl skiriu tave Marso Saugumo tarnybos viršininku."

Tai reiškė, kad mano žiniai pavedami zuikiai.

Šįkart zuikis atrodė kokių dvidešimt metų. Jis buvo gerų šešių pėdų ūgio, o liesa mėsa ant kaulų kažin ar būtų svėrusi šimtą svarų. Sveikame Marso klimate jo nosis jau spėjo ryškiai parausti. Zuikis turėjo dideles, pažiūrėti nedailias rankas ir dideles pėdas. Gaivinančioje Marso atmosferoje jis gaudė burna orą kaip iš vandens išmesta žuvis. Respiratoriaus jis, žinoma, neturėjo. Zuikiai niekada neturi respiratorių.

Aš priėjau prie jo ir paklausiau:

— Na ir kaipgi tau čia patinka?

— Vieš-pa-tie! — tarė jis.

— Nepaprastas jausmas, ar ne tiesa?— paklausiau aš.— Savo kojomis stovėti tikrų tikriausioje svetimoje planetoje.

— Ką čia kalbėti! — tarė dusdamas zuikis. Kadangi trūko deguonies, jis visas pamėlo — visas, išskyrus nosies galiuką. Sumaniau jį nubausti — tegul dar kiek pasikamuoja.

— Tu, vadinasi, slapčia įsibrovei į šitą krovininį laivą,— tariau aš.— Išsidanginai be bilieto į nuostabųjį, žavųjį, egzotiškąjį Marsą.

— Na, vargu ar galima pasakyti, kad aš neturėjau bilieto,— tarė jis, spazmiškai traukdamas į plaučius orą.— Aš kaip ir... kaip ir...

— Kaip ir įbrukai kapitonui kyšį,— pabaigiau aš jo mintį.

Tuo metu jis jau vos vos laikėsi ant savo ilgų, liesų kojų. Aš išsitraukiau atsarginį respiratorių ir užkoriau jam ant nosies.

— Eime, zuiki,— tariau aš.— Rasiu tau ką nors užkąsti. Paskui mudu rimtai pasišnekėsime.

Einant į kajutkompaniją, aš laikiau jį už rankos: jis taip spoksojo į viską aplinkui, kad neišvengiamai būtų už ko nors užkliuvęs ir tą „ką nors" sulaužęs. Kajutkompanijoje aš padidinau oro slėgimą ir sušildžiau zuikiui kiaulienos su pupomis.

Jis godžiai prarijo valgį, atsilošė fotelyje ir išsišiepė nuo vienos ausies ligi kitos.

— Aš vadinuosi Džonis. Džonis Franklinas,— tarė jis.— Marsas! Tiesiog sunku patikėti, kad aš tikrai čia.

Taip sako visi zuikiai — tie, kurie gyvi atskrenda. Kasmet mėgina maždaug dešimt žmonių, tačiau tik vienas kitas sugeba išlikti gyvas. Jie juk neregėti idiotai. Nors saugumo tarnyba smarkiai tikrina, zuikiai nežinia kaip prasmunka į krovininį laivą.

Laivai startuoja maždaug su dvidešimt *g* eilės pagreičiu, ir specialių apsaugos priemonių neturintis zuikis suplojamas į blyną. Jeigu jis nuo to nenumirs, jį pribaigs radiacija. Arba jis uždus nevėdinamame triume, nespėjęs nusigauti iki piloto kajutės.

Mes čia turime specialias kapines, vien tiktai zuikiams.

Tačiau retkarčiais kas nors įsigudrina — sveikas ir gyvas įžengia į Marsą, kupinas didelių vilčių ir spindinčiomis lyg žvaigždės akimis.

Juos apvilti tenka ne kam kitam, o man.

— Ko tu atsidanginai į Marsą?— paklausiau aš.

— Paaiškinsiu jums,— tarė Franklinas.— Žemėje reikia

elgtis, kaip visi žmonės. Galvoti, kaip visi, ir daryti, kaip visi, kitaip atsidursi belangėje.

Aš linktelėjau.

Dabar, pirmąkart žmonijos istorijoje, Žemėje visai ramu. Taika visame pasaulyje, bendra pasaulinė vyriausybė, pasaulis klestėte klesti. Valdžios organai stengiasi, kad viskas išliktų kaip buvę. Man atrodo, kad jie peržengia ribas, slopindami netgi nekalčiausią individualizmą, bet kas aš toks, kad smerkčiau? Tikriausiai po kokio šimto, o gal ir mažiau metų paliks lengviau, bet zuikiui, gyvenančiam *mūsų dienomis,* tai pernelyg ilgas laiko tarpas.

— Vadinasi, tu panūdai naujų horizontų,— tariau aš.

— Taip, sere,— atsakė Franklinas.— Nenorėčiau pasirodyti jums plepys, sere, bet aš svajojau tapti pirmuoju atradėju. Sunkumai manęs nebaugina. Aš dirbsiu! Va pamatysite, tik leiskite man pasilikti, prašau jus, sere! Aš dirbsiu išsijuosęs...

— O ką tu veiksi?— paklausiau aš.

— A?— akimirką jis sutriko, paskui atsakė: — Bet ką.

— O ką tu moki? Mums, žinoma, praverstų chemikas, neorganinės chemijos specialistas. Ar kartais ne šioje srityje reiškiasi tavo talentas?

— Ne, sere,— suvapėjo zuikis.

Tas man neteikė nė mažiausio malonumo, bet buvo svarbu apreikšti zuikiui negailestingą, karčią tiesą.

— Tai, vadinasi, tavo specialybė ne chemija,— svarsčiau aš balsu.— Pas mus atsirastų darbo geram geologui. Blogiausiu atveju — statistikui.

— Bijau, kad aš ne...

— Pasakyk, Franklinai, ar tu turi profesoriaus vardą?

— Ne, sere.

— O daktaro laipsnį? Arba magistro laipsnį? Na, bent kokį nors diplomą.

— Ne, sere,— atsakė nusiminęs Franklinas.— Aš netgi vidurinės mokyklos nesu baigęs.

— Tai ką gi tuomet ketinai čia veikti?— paklausiau aš.

— Žinote, sere,— tarė Franklinas,— aš skaičiau, kad statyba paplitusi visame Marse. Maniau, gal tiksiu kokiu nors pasiuntiniu. Be to, aš esu mokęsis dailidės amato, ir prie vandentiekio galėčiau dirbti, ir... Jau tikriausiai čia atsiras kokio darbelio ir man.

Įpyliau Franklinui antrą puodelį kavos, ir jis pažvelgė į mane didžiulėmis, maldaujančiomis akimis. Šioje pašnekesio stadijoje zuikiai visada žiūri tokiu žvilgsniu. Jiems atrodo, kad Marsas panašus į 1870-ųjų metų Aliaską arba 2000-ųjų Antarktiką,— herojinė drąsių, ryžtingų žmonių arena. Iš tiesų Marsas visai ne arena. Tai aklavietė.

— Franklinai,— tariau aš,— ar žinai, kad statyba Marse priklauso nuo tiekimo iš Žemės? Ar žinai, kad ji neapsimoka ir, galimas daiktas, niekuomet neapsimokės? Ar žinai, kad vieno žmogaus išlaikymas atsieina statybai penkiasdešimt tūkstančių dolerių kasmet? Ar tu manai esąs vertas penkiasdešimt tūkstančių dolerių metinio uždarbio?

— Daug aš nesuvalgysiu,— atšovė Franklinas.— O jau kai apsiprasiu, aš...

— *Be to,*— nutraukiau aš jį,— ar žinai, kad Marse nėra nė vieno, kuris nebūtų bent mokslų daktaras?

— To aš nežinojau,— sukuždėjo Franklinas.

Zuikiai niekada to nežino.

Jiems pasakoti turiu aš.

Taigi aš papasakojau Franklinui, kad visus dailidžių, šaltkalvių, vandentiekininkų darbus, pasiuntinių ir virėjų pareigas, o taip pat ruošą, taisymą ir remontą atlieka laisvalaikiu patys mokslininkai. Kad ir ne per geriausiai, bet atlieka.

Mat, Marse nėra nekvalifikuotos darbo jėgos. Mes, atvirai kalbant, negalime sau to leisti.

Maniau, kad Franklinas apsipils ašaromis, bet jis, šelmis, susitvardė.

Franklinas liūdnomis akimis apžvelgė kambarį — stebėjo, kaip apstatyta nušiurusi, mažytė kajutkompanija. Suprantate, viskas joje buvo marsietiška.

— Eime,— tariau aš stodamasis.— Guolį tau rasiu. O rytoj pasiųsime tave atgal į Žemę. Neliūdėk. Užtat pamatei Marsą.

— Taip, sere.— Zuikis sunkiai atsikėlė.— Tik aš, sere, nieku gyvu nebegrįšiu į Žemę.

Nesiginčijau su juo. Taip jau yra, kad zuikiai amžinai šerį stato. Iš kur aš galėjau žinoti, ką šis galvoja?

Paguldęs Franklіną, grįžau į laboratoriją ir kelias valandas dirbau tokį darbą, kurį žūt būt reikėjo padaryti. Atsiguliau visai nusikamavęs.

Kitą rytą nuėjau žadinti Franklino. Guolyje jo neradau. Man dingtelėjo mintis, ar nebus kokios diversijos. Kas žino, ką gali iškrėsti nemokša pirmasis atradėjas. Kaip mat išlups iš reaktoriaus kelis lėtintojus ar užkurs degalų sandėlį. Aš kaip pašėlęs bėgiojau po stovyklą, visur ieškodamas zuikio, ir pagaliau aptikau jį nebaigtoje statyti spektrografinėje laboratorijoje.

Tą laboratoriją mes statėme laisvalaikiu. Kas turėdavo atliekamą pusvalandį, tas šiek tiek pamūrydavo, išpiaudavo stalo viršų arba prisukdavo durų vyrius prie staktos. Nė vieno nebuvo galima atleisti nuo darbo ilgesniam laikui, kad viską kaip reikiant sutvarkytų.

Per kelias valandas Franklinas nuveikė daugiau, negu mes visi per kelis mėnesius. Jis tikrai buvo nagingas dailidė ir taip dirbo, lyg visos pragaro furijos būtų lipusios jam ant kulnų.

— Franklinai! — šūktelėjau.

— Čia, sere.— Jis atskubėjo pas mane.— Norėjau šį tą padaryti, kad nevalgyčiau veltui jūsų duonos, misteri Tali. Duokite man dar vieną kitą valandėlę, ir aš apdengsiu laboratoriją. O jeigu anie vamzdžiai niekam nereikalingi, rytoj gal prijungčiau vandenį.

Ką ir besakyti, Franklinas buvo puikus vaikinas. Kaip tik toks, kokių Marse reikia. Pagal visus teisingumo nuostatus, o ir šiaip iš mandagumo aš turėjau patapšnoti jam per petį ir tarti: „Vyruti, knygos toli gražu ne viską duoda. Gali pasilikti. Tu mums tinki."

Man iš tikrųjų knietėjo pasakyti tuos žodžius. Tačiau neturėjau teisės.

Marse neskatinamos sėkmingos avantiūros.

Žuikiai čia neglostomi.

Mes, mokslininkai, šiaip taip susidorojame su dailidžių ir vandentiekininkų darbu. Mes tiesiog negalime leisti dubliuoti profesijų.

— Franklinai,— tariau aš,— susimildamas, nekomplikuok mano užduoties. Aš tikras minkštakūnis. Mane tu įtikinai. Bet aš galiu tik laikytis taisyklių. Tu turi grįžti į Žemę.

— Aš negaliu grįžti į Žemę,— vos girdimai atsakė Franklinas.

— Kas yra?

— Jei grįšiu, būsiu patupdytas už grotų.

— Na, gerai, pasakok viską iš pat pradžios,— sustenėjau.— Tik, susimildamas, trumpiau.

— Klausau, sere. Kaip jau sakiau, sere,— pradėjo Franklinas,— Žemėje reikia elgtis, kaip visi, ir galvoti, kaip visi. Taigi, kurį laiką viskas buvo gerai. Bet paskui aš atradau Tiesą.

— Ką-ą?

— Aš atradau Tiesą,— išdidžiai pakartojo Franklinas.— Aptikau ją atsitiktinai, bet šiaip tai ji labai paprasta. Tokia paprasta, kad aš išmokiau sesutę, o jeigu jau toji gali išmokti, vadinasi, ir bet kas gali. Tuomet aš pabandžiau išmokyti tiesos visus.

— Toliau,— tariau aš.

— Na ir ką gi, visi baisiai įsiuto. Pasakė, kad aš esąs kuoktelėjęs, kad man reikią prikąsti liežuvį. Bet aš

negalėjau tylėti, misteri Tali, nes juk tai Tiesa. Tad, kai atėjo manęs suimti, iškeliavau į Marsą.

Tai gražiausia, pamaniau aš. Tik to ir betrūko mums Marse. Mielas, senamadis religijos fanatikas sako pamokslus kietaširdžiams mokslininkams. Kaip tik tą ir prirašė man gydytojas. Juk dabar, pasiuntus vaikiną atgal į Žemę, į kalėjimą, mane visą laiką grauš sąžinė.

— Tatai dar ne viskas,— pareiškė Franklinas.

— Tu nori pasakyti, kad ši baisinga istorija turi tęsinį?

— Taip, sere.

— Kalbėk gi,— atsidusęs paraginau jį.

— Jie apkaltino ir mano sesutę,— tarė Franklinas.— Suprantate, pažinusi Tiesą, ji ne mažiau kaip aš panoro mokyti kitus. Juk čia Tiesa, žinote. Ir štai dabar ji priversta slapstytis, kol... kol...

Jis nusišnypštė ir su graudžia mina nurijo ašaras.

— Maniau, pamatysite, kaip aš būsiu reikalingas Marse, ir tada sesutė galėtų pas mane...

— Gana! — nebeištvėriau aš.

— Taip, sere.

— Daugiau nieko nebenoriu girdėti. Aš jau ir taip išklausiau daugiau, negu reikia.

— O jūs ar nenorėtumėt, kad atskleisčiau jums Tiesą?— karštai pasiūlė Franklinas.— Galiu išaiškinti...

— Nė žodžio daugiau,— užrikau.

— Taip, sere.

— Franklinai, aš nieko negaliu padaryti tavo labui, ničnieko. Tu neturi laipsnio. O aš neturiu įgaliojimų leisti tau pasilikti. Bet aš padarysiu vienintelį dalyką, kurį įstengiu. Pašnekėsiu apie tave su direktorium.

— Oi, kaip gerai! Labai jums ačiū, misteri Tali. O jūs paaiškinsite jam, kad aš dar ne visai atsigavęs po kelionės? Kai tik sukaupsiu daugiau jėgų, jums įrodysiu...

— Žinoma, žinoma,— tariau aš ir išskubėjau.

Direktorius taip įbedė į mane akis, lyg būtų išvydęs mano antrininką iš antipasaulio.

— Bet, Tali,— tarė jis,— juk tu žinai taisykles.

— Be abejo,— suvapėjau.— Betgi jis iš tiesų būtų mums naudingas. Ir man baisiai nemalonu pasiųsti jį tiesiog policijai į rankas.

— Žmogaus išlaikymas Marse atsieina penkiasdešimt tūkstančių dolerių kasmet,— tarė direktorius.— Ar manai, kad jis vertas tokio uždarbio...

— Žinau, žinau,— nutraukiau aš.— Bet čia toks graudus atvejis, ir jis taip stengiasi, ir mes galėtume jį...

— Visi zuikiai graudina,— priminė direktorius.

— Na, aišku. Pagaliau, jie nepilnaverčiai padarai, tai ne mes, mokslininkai. Tegul sau nešdinasi, iš kur atkeliavęs.

— Tali,— ramiai tarė direktorius,— matau, kad šis klausimas aštrina mūsų santykius. Todėl leidžiu tau pačiam jį išspręsti. Tu žinai, jog kasmet į kiekvieną laisvą vietą Marso statyboje paduodama beveik dešimt tūkstančių pareiškimų. Mes nepriimame specialistų, net geresnių, negu mes patys. Jaunuoliai ištisais metais mokosi universitetuose, kad galėtų užimti čia tam tikrą tarnybą, o paskui paaiškės, kad vieta jau užimta. Atsižvelgdamas į visas tas aplinkybes, ar gali tvirtinti, ranką prie širdies pridėjęs, kad Franklinas turi pasilikti?

— Aš... aš... a, velniai rautų, ne, jeigu taip keliate klausimą.— Aš vis dar buvau piktas.

— O argi galima kelti jį kaip nors kitaip?

— Žinoma, ne.

— Visada liūdna, jei daug pašauktųjų ir maža išrinktųjų,— susimąstęs tarė direktorius.— Žmonėms reikia naujos arenos. Norėčiau, kad visas Marsas būtų gyvenamas. Kada nors taip ir bus. Bet ne anksčiau, negu mes išmoksime naudotis čionykščiais resursais.

— Gerai,— tariau aš.— Einu tvarkyti zuikio kelionės.

Kai grįžau, Franklinas kažką dirbo ant spektrografinės laboratorijos stogo. Vos dirstelėjęs man į veidą, jis viską suprato.

Aš sėdau į savo džipą ir leidausi į Marsoportą. Žinojau, ką pasakyti kapitonui, kuris savo laive buvo priglaudęs Frankliną. Perdaug jau dažnos tokios šunybės. Tegul dabar tas pokštininkas ir veža Frankliną į Žemę.

Krovininis laivas visas buvo starto šachtoje, tik jo priekis kyšojo dangaus fone. Mūsų atomininkas Klarksonas ruošė laivą kelionei.

— Kur to surūdijusio laiviūkščio kapitonas?— paklausiau.

— Kapitono nėra,— atsakė Klarksonas.— Čia modelis „Tinginys". Valdomas radijo bangom.

Pajutau, kaip mano skrandis pamažu ėmė leistis ir kilti, lyg kokios sūpuoklės.

— Kapitono nėra?

— Ne-e.

— O įgula?

— Laive jos nėra,— tarė Klarksonas.— Tu juk žinai, Tali.

— Tokiu atveju laive neturi būti deguonies,— sumečiau aš.

— Aišku, ne!

— Ir jis neapsaugotas nuo radiacijos?

— Žinoma!

— Ir šiluminės izoliacijos neturi?

— Šiluminės izoliacijos turi tik tiek, kad korpusas neišsilydytų.

— Ir, tur būt, jis startuoja su maksimaliu pagreičiu? Maždaug trisdešimt penkių *g*?

— Be abejo, — patvirtino Klarksonas. — Nepilotuojamam laivui šitaip ekonomiškiausia. O kodėl tau tas parūpo?

Neatsakiau jam. Tylėdamas priėjau prie džipo ir, nuspaudęs iki galo akseleratorių, nudūmiau į spektrografinę laboratoriją. Mano skrandis nebekilo ir nebesileido. Jis sukosi kaip vilkutis.

Žmogus negali išlikti gyvas po tokio reiso. Tam jis neturi jokių šansų. Nė vieno šanso prieš dešimt milijardų. Tatai fiziškai neįmanoma.

Kai privažiavau prie laboratorijos, Franklinas jau buvo užbaigęs stogą ir dirbo apačioje — jungė vamzdžius. Buvo pietų pertrauka, ir jam padėjo keli Kalnų grupės vyrai.

— Franklinai,— tariau aš.

— Ką, sere?

Aš įtraukiau į plaučius kiek daugiau oro.

— Franklinai, tu atskridai čia tuo krovininiu laivu?

— Ne, sere,— atsakė jis.— Aš vis stengiausi jums paaiškinti, kad nesu net ketinęs papirkti jokio kapitono, bet jūs taip ir ne...

— Jei šitaip,— tariau aš labai iš lėto,— kaip tu čia patekai?

— Tiesos dėka!

— Ar negalėtum man paaiškinti?

Franklinas kiek pamąstė.

— Po kelionės aš baisiai pavargęs, misteri Tali,— tarė jis,— bet, rodos, galiu.

Ir jis dingo.

Aš stovėjau ir kvailai mirksėjau. Paskui vienas kalnų inžinierius parodė į viršų. Kokių trijų šimtų pėdų aukštyje skriejo Franklinas.

Po akimirkos jis vėl stovėjo greta manęs. Jis atrodė sužvarbęs, o nosies galiukas buvo paraudęs nuo šalčio.

Panašu į mirksnio šuolį erdvėje. Nulinis skrydis! Tai bent!

— Čia ir yra Tiesa?— paklausiau.

— Taip, sere,— tarė Franklinas.— Kai žiūri į pasaulį kitoniškai. Reikia tik pamatyti Tiesą, *kaip reikiant* pamatyti,— ir viskas pasidaro galima. Bet Žemėje kai kas tatai pavadino hal... haliucinacija. Pasakė, kad aš nehipnotizuočiau žmonių ir...

— Tu gali šito išmokyti?

— Lengvai,— atsakė Franklinas.— Teisybė, tam vis dėlto reikės kiek sugaišti.

— Tai nieko. Drįstu tikėtis, mes galime surasti šiek tiek laiko. Na taip, manau, kad galime. Netgi tikrai. Na taip, tas laikas, kurį sunaudosime Tiesai, bus protingai sunaudotas...

Nežinia, ar ilgai aš dar būčiau sapaliojęs, bet Franklinas karštai įterpė:

— Misteri Tali, vadinasi, aš galiu pasilikti?

— Tu gali pasilikti, Franklinai. Teisybę sakant, jei pamėginsi nuo mūsų pasprukti, aš tave nušausiu.

— O, ačiū jums, sere! O kaip mano sesutė? Galima jai čia?

— Taip, taip, žinoma,— nudžiugau aš.— Lai tavo sesutė atvažiuoja. Bet kada...

Aš išgirdau išgąstingą kalnakasybos inžinierių riksmą ir pamažu atsigręžiau. Man pasišiaušė plaukai.

Priešais mane stovėjo mergina — aukšta, liesutė mergina didžiulėmis tarsi dubenėliai akimis. Ji dairėsi į šalis lyg kokia lunatikė ir murmėjo:

— Marsas! Vieš-pa-tie!

Paskui pastebėjo mane ir paraudo.

— Atleiskite man, sere,— tarė ji.— Aš... aš slapta klausiausi.

MINIMALUS ŽMOGUS

Kiekvienas turi savo dainą, galvojo Antonas Nastoičas. Gražutė mergina panaši į melodiją, o šaunus kosmonautas — į trimitų gausmą. Išmintingieji Tarpplanetinio biuro sėniai — tai lyg įvairiabalsiai mediniai pučiamieji instrumentai. Yra pasauly genijų, kurių gyvenimas — sudėtingas, puikiai suinstrumentuotas kontrapunktas, o yra visuomenės atmatų, ir jų egzistavimas — vien tik obojaus rauda, kurią nustelbia be atvangos tratantis bosinis būgnas.

Šitaip samprotaudamas, Nastoičas spaudė rankoje skutimosi peiliuką ir apžiūrinėjo mėlynas venų gysleles savo riešе.

Jeigu jau kiekvienas turi savo dainą, tai Nastoičo dainą galima prilyginti prastai sumanytai ir negabiai sugrotai klaidų simfonijai.

Jam gimstant, vos girdimai skambtelėjo džiaugsmo varpeliai. Dusliai aidint būgnui, jaunasis Nastoičas išdrįso eiti į mokyklą. Baigė su pagyrimu ir įstojo į koledžą, į privilegijuotą penkių šimtų moksleivių grupę, kur šiek tiek galėjai tikėtis, kad bus atsižvelgta į tavo individualybę.

Tačiau Nastoičui nesisekė iš mažens. Jį lydėjo ištisa smulkių nemalonumų grandinė — apverstos rašalinės, pamestos knygos ir supainioti dokumentai. Daiktai turėjo

biaurų įprotį lūžti jo rankose, išskyrus tuos atvejus, kai jie patys laužydavo jam rankas. Be to, neužmirškite, kad jis persirgo visomis vaikų ligomis, tokiomis, kaip skarlatina, Alžyro kiaulytė, furunkuliozė, plikenė, žaliasis ir oranžinis drugys.

Visi tie nemalonumai nė kiek nemenkino Nastoičo gabumų, bet konkurencijos pasaulyje, pernelyg tirštai gyvenamame, vien gabumais ne ką tepasieksi. Reikėjo dar gerokai laimės, o Nastoičas kaip tik jos neturėjo. Mūsų didvyris buvo perkeltas į paprastą dešimt tūkstančių studentų grupę, kur visos problemos susikomplikavo, o progų kuo nors užsikrėsti padaugėjo.

Jis buvo aukštas, liesas, jautrios širdies, darbštus vaikinas su akiniais, kuriam (priežastis sunku išanalizuoti) gydytojai seniai nustatė diagnozę „linkęs į nelaimingus atsitikimus". Kad ir kokios būtų priežastys, fakto nepaneigsi. Nastoičas buvo iš tų vargšų, kuriems gyvenimas velniškai sunkus.

Daugumas žmonių slenka gyvenimo džiunglėmis lengvai kaip sėlinanti pantera. Bet Nastoičo tose džiunglėse visur tykojo žabangai, kilpos ir spąstai, nuodingieji grybai ir nuožmūs plėšrūnai, netikėtai atsiverdavo bedugnės ir išsiliedavo neįveikiamos upės. Saugus niekur nenukeliausi. Visi keliai veda į bėdą.

Koledže jaunasis Nastoičas šiaip taip ištvėrė iki galo, nors pasižymėjo stebėtinu talentu — nusilauždavo kojas ant sraigtinių laiptų; užkliuvęs už stulpelių, pasitempdavo sausgysles; eidamas pro turniketus, nusidaužydavo alkūnes; sukuldavo akinius į veidrodinius langus ir šiaipjau iškrėsdavo visokiausių liūdnų, keistų ir nepakenčiamų pokštų, kurių netrūksta žmonėms, linkusiems į nelaimingus atsitikimus. Jis narsiai priešinosi hipochondrijos pagundai ir narsiai grūmėsi su nesėkmėmis.

Baigęs koledžą, Nastoičas paėmė save į nagą ir pamėgino vėl puoselėti šviesią vilties temą, kurią buvo numatęs

jo stipruolis tėvas ir švelnioji motina. Tratant būgnams ir brązdant stygoms, įžengė Nastoičas į Manheteno salą nusikalti sau laimės. Jis atkakliai dirbo, stengėsi nugalėti piktąjį savo likimą, polinkį į nelaimes ir, nieko nepaisydamas, troško išlikti optimistas.

Tačiau piktasis likimas pakišo jam kojų. Taurūs akordai pavirto neaiškiu murmesiu, ir Nastoičo gyvenimo simfonija nusmuko iki komiškos operos lygio. Vieną darbą po kito prarasdavo jis sugadintų diktofonų ir sulietų rašalu sutarčių, užmirštų kortelių ir sumaišytų lentelių sraute, galingą kreščendą traukiant šonkauliams, lūžusiems požeminio traukinio grūstyje, pėdoms, išnarintoms šaligatvių pinučiuose, akiniams, sukultiems į nepastebėtus kampus; virtine išsirikiavus ligoms (jų tarpe — hepatitui D, Marso gripui, Veneros gripui, nubudimo sindromui ir jukiajam drugiui).

Nastoičas kaip ir anksčiau spyrėsi pagundai tapti hipochondriku. Jis sapnavo kosmosą ir kvadratiniais smakrais narsuolius, užkariaujančius naujas žemes, sapnavo tolimųjų planetų gyvenvietes ir beribius tuščius plotus, kur toli nuo skurdžių, menkučių Žemės džiunglių žmogui iš tikrųjų lemta pažinti patį save. Jis įteikė pareiškimą Tarpplanetinių kelionių ir persikėlimo biurui ir gavo neigiamą atsakymą. Nenoromis jis liovėsi svajojęs ir vėl mėgino savo jėgas įvairiose srityse. Tuo pat metu jis griebėsi ir psichoanalizės, ir hipnozinės sugestijos, ir hipnozinės hipersugestijos, ir norėjo panaikinti antisugestiją, bet viskas buvo veltui.

Kiekviena simfonija turi savo finalą, o kiekvienas žmogus — savo ribą. Trisdešimt ketverių metų amžiaus, po trijų dienų išlėkęs iš darbo, kurio ieškojo du mėnesius, Nastoičas atsisveikino su viltimis. Tą nesėkmę jis laikė baigiamuoju, komišku, disonuojančiu varinių lėkščių dūžiu — paskutiniu pagarbos pareiškimu tam, kuris geriau būtų visai neatėjęs į pasaulį.

Rūškana mina atsiėmęs savo niekingus skatikus, Nastoičas paskutinį kartą baukščiai paspaudė ranką buvusiam viršininkui ir ėmė leistis liftu į vestibiulį. Jo galvon jau smelkėsi mintys apie savižudybę: vaidenosi sunkvežimio ratai, dujų čiaupai, daugiaaukščiai namai ir sraunios upės.

Liftas pristatė jį į milžinišką marmurinį vestibiulį, kur budėjo uniformuoti polismenai ir ištisos minios laukė eilės išeiti miestan. Nastoičas atsistojo gale ir, kol prieis jam eilė, nerūpestingai stebėjo gyventojų tankumo matuoklį, kurio rodyklė virpčiojo beveik prie pat panikos ženklo. Gatvėje mūsų didvyris įsiliejo į galingą srautą, plūstantį į vakarus, į namų masyvą, kur gyveno ir jis.

Jo galvoje vis dar sukosi mintys apie savižudybę, jau ne tokios karštos, bet konkretesnės. Nastoičas svarstė įvairius būdus ir priemones, kol atsidūrė greta savo namo; tada jis atsiskyrė nuo minios ir įsmuko vidun.

Nastoičas prasibrovė pro devynias galybes vaikų, susibūrusių koridoriuose, ir pateko į aikštelę, kurią jam buvo paskyrusi miesto valdžia. Jis įėjo į butą, uždarė duris, užrakino ir išsitraukė iš skutimosi mašinėlės peiliuką. Atsigulęs lovon ir įsirėmęs kojomis į sieną, jis ėmė žiūrinėti mėlynas venų gysleles savo rieše.

Ar jis pasiryš? Ar įstengs viską atlikti švariai ir greitai, neklysdamas ir nesigailėdamas? O gal sužlugs ir šis darbas ir jis, klykiantis iš skausmo, bus nutemptas į ligoninę kaip graudus reginys studentų praktikantų malonumui?

Kol jisai galvojo, kažkas pakišo po durimis geltoną voką su telegrama. Žinia, kuri atskubėjo kaip tik lemiamą akimirką ir taip melodramatiškai staigiai, pasirodė Nastoičui labai jau įtartina. Tačiau jis padėjo peiliuką ir pakėlė nuo grindų voką.

Telegrama buvo iš Tarpplanetinių kelionių ir persikėlimo biuro — didžiulės organizacijos, vadovaujančios kiek-

vienam žmogaus žingsniui kosmose. Nastoičas virpančiomis rankomis atplėšė voką ir perskaitė:

Misteriui Antonui Nastoičui
Laikinas namų masyvas 1993
Rajonas 43825, Manhetenas 212, Niujorkas

Brangusis misteri Nastoičai!

Prieš trejetą metų Jūs kreipėtės į mus, prašydamas bet kokios tarnybos kitose planetose. Deja, tąsyk turėjome atsakyti Jums neigiamai. Tačiau mes įsegėme į Jūsų asmens bylą visus anketinius duomenis, o neseniai papildėme juos naujausiomis žiniomis. Malonu pranešti, kad Jūs bent dabar galite gauti vietą, kuri, atrodo, visiškai atitinka Jūsų talentą ir kvalifikacijas. Neabejoju, kad šis darbas Jums tiks, kadangi sąlygos štai kokios: metinė alga 20 000 dolerių, visos įstatymo numatytos pasienio lengvatos ir neregėtos perspektyvos kilti tarnyboje.

Prašau Jus atvykti pas mane pasikalbėti.

Su nuoširdžia pagarba

Viljamas Gaskelas,
direktoriaus pavaduotojas kadrų reikalams

VN/evt Zds

Nastoičas rūpestingai sulankstė telegramą ir įkišo į voką. Pirmutinis smarkaus džiaugsmo pojūtis dingo ir užleido vietą blogoms nuojautoms.

Koks jo talentas, kokia kvalifikacija tarnybai, duodančiai per metus dvidešimt tūkstančių ir, be to dar, lengvatų? Ar tik jis nepainiojamas su kitu Antonu Nastoičiu?

Vargu. Biure stačiai nepasitaiko tokių apsirikimų. Net jei sakysime, kad jie žino, kas jis per vienas, ir informuoti apie nelemtą Nastoičo praeitį,— tai kam jiems prireikė jo? Ką gi jis sugeba, ko nepadarytų kur kas geriau bet kuris vyras, moteris arba vaikas?

Nastoičas įsibruko telegramą į kišenę ir padėjo į vietą peiliuką. Dabar atrodė, kad dar ne metas nusižudyti. Pirmiau reikia išsiaiškinti, ko nori Gaskelas.

Tarpplanetinių kelionių ir persikėlimo biure, pagrindiniame administracijos korpuse, Nastoičas netrukdomas buvo įleistas į asmenišką Viljamo Gaskelo kabinetą. Pasirodė, kad direktoriaus pavaduotojas kadrų reikalams augalotas, žilas, griežtų veido bruožų vyriškis; jis švytėjo tokiu meilumu, kurį Nastoičas palaikė įtartinu.

— Sėskitės, sėskitės, misteri Nastoičai,— tarė Gaskelas.— Rūkysite? Ar nenorėtumėt išgerti? Baisiai malonu, kad jūs suradote laiko.

— Jūs įsitikinęs, kad kreipėtės kur reikiant?— paklausė Nastoičas.

Gaskelas greitosiomis peržvelgė aplanką, gulintį ant jo stalo.

— Tuojau išsiaiškinsime. Antonas Nastoičas; amžius — trisdešimt ketveri metai; tėvai — Gregoris Džeimsas Nastoičas ir Anita Svunz Nastoič iš Leiktauno, Niu Džersis. Ar taip?

— Taip,— patvirtino Nastoičas.— Ir jūs turite man darbo?

— Kaip tik jums.

— Alga — dvidešimt tūkstančių metams ir lengvatos?

— Visai teisingai.

— Ar nepasakytumėte, ką reikės dirbti?

— Mes tam čia ir sėdime,— džiugiai atsakė Gaskelas.— Pareigos, kurias jums numatau, misteri Nastoičai, mūsų etatuose vadinasi „ne Žemės vietovių pionierius".

— Kaip jūs pasakėte?

— Ne Žemės vietovių, arba kitų planetų, pionierius,— pakartojo Gaskelas.— Žinot, pionieriai — tai žmonės, kurie užmezga kontaktus su kitomis planetomis, pirmieji naujakuriai, kurie renka visas gyvenimui reikalingas žinias. Aš juos laikau mūsų amžiaus Dreikais ir Magela-

nais. Manau, jūs ir pats sutiksite, kad čia puikus pasiūlymas.

Nastoičas paraudo ir atsistojo.

— Jeigu jūs baigėte iš manęs tyčiotis, tai aš einu.

— Ką?

— Ar tai aš — ne Žemės vietovių pionierius?— karčiai juokdamasis, prabilo Nastoičas.— Nemulkinkite manęs. Aš skaitau laikraščius. Žinau, kas yra pionieriai.

— Kas gi jie?

— Žemės pažiba, — išdrožė Nastoičas. — Sveikiausia dvasia sveikiausiuose kūnuose. Staigios reakcijos žmonės, sugebantys išspręsti bet kokią problemą, įveikti bet kokį sunkumą, prisitaikyti prie bet kokios aplinkos. Argi ne taip?

— Matote,— paaiškino Gaskelas,— *buvo* taip, kai pionieriai žengė pirmuosius žingsnius. Ir mes leidome tokiai šabloniškai pažiūrai įsigalėti visuomenės sąmonėje, norėdami įdiegti pasitikėjimą mūsų organizacija. Tačiau dabar tas pionieriaus tipas jau pasenęs. Žmonėms, kuriuos jūs vaizdavote, yra aibės kitokių darbų. Bet anaiptol ne pionieriaus darbas.

— Argi jūsų antžmogiai to neįstengia?— kiek pasišaipė Nastoičas.

— Na ką jūs, žinoma, įstengia,— atsakė Gaskelas.— Čia visai ne paradoksas. Pirmųjų atradėjų nuopelnams niekas neprilygs. Tie žmonės tik per savo atkaklumą ir valios jėgą išliko gyvi visokiose planetose, kur bent kiek buvo įmanoma gyventi. Planetos reikalavo iš jų visų dvasinių ir fizinių jėgų, ir, atlikdami savo pareigą, tie žmonės darė stebuklus. Jie amžiams liks istorijoje kaip *homo sapiens* ištvermės ir sugebėjimo prisitaikyti paminklas.

— Kodėl nebesinaudojate jų paslaugomis?

— Kadangi pasikeitė Žemės problemos,— pareiškė Gaskelas.— Pradžioje kosmosą įsisavinti buvo žygdarbis, mokslo laimėjimas, gynybos priemonė, simbolis. Tačiau

tos dienos praėjo. Katastrofiškai didėjo Žemėje žmonių perteklius. Į palyginti tuščias Brazilijos, Naujosios Gvinėjos ir Australijos žemes ėmė plūsti milijonai... Bet gyventojų skaičius smarkiai augo, ir netrukus prisigrūdo ir tos žemės. Didžiųjų miestų gyventojų tarpe kilo panika, prasidėjo Šeštadienių riaušės. O žengiant į priekį heriatrijai ir toliau sparčiai mažėjant vaikų mirtingumui, žmonių nuolat daugėjo.

Gaskelas pasitrynė kaktą.

— Nemalonі buvo padėtis. Tačiau etinės problemos, susijusios su gyventojų prieaugliu, man nerūpi. Mes čia, Biure, žinome tik viena: reikia naujų žemių, ir kuo greičiau. Mums reikalingos planetos, kurios, ne taip, kaip Marsas ir Venera, kuo greičiausiai galėtų pačios apsirūpinti. Vietovių, kur perkeltume milijonus žmonių, kol mokslininkai ir politiniai veikėjai padarys Žemėje tvarką. Mes turime kuo greičiausiai pradėti kolonizuoti naująsias planetas. Vadinasi, reikia paspartinti pradinį procesą.

— Visa tai man žinoma,— įsiterpė Nastoičas.— Bet aš vis tiek nesuprantu, kuriam galui jūs atsisakėte optimaliųjų žmonių paslaugų.

— Argi jums neaišku? Mes ėmėme ieškoti planetų, kur galėtų įsikurti ir išgyventi paprasti žmonės. Mūsų optimaliųjų pionierių nieku būdu nepavadinsi paprastais. Priešingai, jie vos nepagimdė naujos, aukštesnės rasės. Ir jie negalėjo spręsti, kiek vienokios ar kitokios sąlygos tinka paprastiems žmonėms. Pavyzdžiui, yra niūrių, apniukusių, lietingų planetukių, kur vidutinį kolonistą pagauna depresija, artima pamišimui; tuo tarpu mūsų optimalusis pionierius perdaug sveikai galvoja ir nepaiso niūraus klimato. Mikrobai, pagrobiantys tūkstančius gyvybių, blogiausiu atveju suteikia jam keletą nemalonių valandų. Mūsų optimalusis pionierius lengvai išvengia pavojų, kurie gali koloniją atvesti ant pražūties slenksčio. Jis

nemoka tokių dalykų matuoti įprastu mastu. Jie nė kiek jo nejaudina.

— Pradedu suprasti,— burbtelėjo Nastoičas.

— Vadinasi, geriausia būtų išeitis,— toliau dėstė Gaskelas,— pamažu užkariauti planetas. Pradžioje pionierius, jam iš paskos grupė tyrinėtojų, vėliau bandomoji kolonija, susidedanti daugiausia iš psichologų ir sociologų, paskui nauji tyrinėtojai, kurie analizuoja kitų grupių surinktas žinias, ir taip toliau. Tačiau tam amžinai stinga laiko ir pinigų. Kolonijos mums reikalingos dabar, o ne po penkiasdešimt metų.

Misteris Gaskelas nutilo ir įsmeigė akis į Nastoičą.

— Taigi matote, mums būtinai reikia skubiai išsiaiškinti, ar pavyktų grupei paprastų žmonių gyventi ir daryti pažangą naujoje planetoje. Štai kodėl mes pradėjome kelti pionieriams visai kitokius reikalavimus.

Nastoičas linktelėjo.

— Paprasti pionieriai — paprastiems žmonėms. Bet vis dėlto norėčiau išsiaiškinti vieną klausimą.

— Prašom.

— Ar gerai jūs žinote mano praeitį?

— Labai gerai,— užtikrino jį Gaskelas.

— Tokiu atveju, jūs, tur būt, pastebėjote, kad man būdinga tam tikra tendencija į... apskritai, esu šiek tiek linkęs į nelaimingus atsitikimus. Po teisybei, aš gi ir čia, Žemėje, tik vos-ne-vos ištveriu.

— Žinau,— patenkintas patvirtino misteris Gaskelas.

— Kaip man seksis nežinomoje planetoje? Ir kam jums reikia kaip tik manęs?

Misteris Gaskelas, matyt, pasijuto truputį nejaukiai.

— Matote, jūsų formuluotė „paprasti pionieriai — paprastiems žmonėms" netiksli. Viskas toli gražu ne taip paprasta. Kolonija susideda iš tūkstančių, o dažniausiai iš milijonų žmonių su visiškai skirtingais gyvybingumo potencialais. Humanizmas ir teisėtumas reikalauja, kad

jie turėtų šansą kovoje. O žmonėms reikia įdiegti pasitikėjimą dar prieš išsiskiriant su Žeme. Mes turime įtikinti juos — ir įstatymą, ir save pačius,— kad netgi silpniausieji gauna šansą išlikti gyvi.

— Toliau,— paprašė Nastoičas.

— Todėl,— išpoškino Gaskelas,— prieš kelerius metus mes atsisakėme „optimalaus žmogaus" tipo atradėjų ir tenkinamės „minimalaus žmogaus" tipu.

Valandėlę Nastoičas tylėdamas virškino tą žinią.

— Vadinasi, aš jums reikalingas, kadangi ten, kur galiu gyventi aš, ištvers *kiekvienas.*

— Jūsų žodžiai maždaug reziumuoja mūsų požiūrį,— palankiai šypsodamasis, atsakė Gaskelas.

— O kokių šansų turėsiu *aš?*

— Kai kurie mūsų minimaliai gyvybingi pionieriai labai sėkmingai įvykdė užduotį.

— O kiti?

— Aišku, esama rizikos,— pripažino Gaskelas.— Nekalbant jau apie potencialius pavojus, kurie slypi pačiose planetose, yra ir kitų su eksperimento specifika susijusių keblumų. Aš negaliu jums pasakyti, kur jie glūdi, nes dings vienintelis elementas, leidžiantis mums vadovauti minimalaus gyvybinio patvarumo bandymui. Aš tik pranešu jums, kad jų yra.

— Ne taip jau linksma perspektyva,— tarė Nastoičas.

— Gal būt. Tačiau pagalvokite, koks atpildas jūsų laukia, jei viską įveiksite! Juk jūs faktiškai tapsite kolonijos įkūrėju! Kaip ekspertas jūs būsite be galo vertinamas. Jūs pastoviai įsitvirtinsite bendruomenės gyvenime. Ir, tatai ne mažiau svarbu, jums pavyks išblaškyti slaptas abejones dėl savo vietos pasaulyje.

Nastoičas nenorom linktelėjo.

— Prašom paaiškinti man štai ką. Jūsų telegrama atėjo šiandien itin kritišku momentu. Galėjai pagalvoti, kad...

— Taip, čia specialiai,— pabaigė jo mintį Gaskelas.— Mes esame nustatę, kad mums reikalingi žmonės yra patys sukalbamiausi, kai jie išgyvena tam tikrą psichinę būseną. Mes rūpestingai stebime tą nedaugelį, kuris atitinka mūsų reikalavimus, ir laukiame palankaus momento, kad galėtume pateikti savo pasiūlymus.

— Valandą vėliau būtų buvę ne visai patogu,— tarė Nastoičas.

— O dieną anksčiau nenaudinga.— Gaskelas pakilo iš užstalės.— Ar nesutiktumėt su manimi papusryčiauti? Kitas smulkmenas mudu galėtume aptarti prie butelio vyno.

— Gerai,— atsakė Nastoičas.— Bet žinokite, kol kas aš nieko nežadu.

— Savaime suprantama,— pritarė Gaskelas ir praleido jį pirmą.

Po pusryčių Nastoičą apniko sunkios mintys. Jį baisiai viliojo pionieriaus darbas, nors ir gana rizikingas. Galų gale, jis ne toks pavojingas, kaip savižudybė, o apmokamas kur kas geriau. Jeigu jis taps nugalėtoju, bus jam gausiai atlyginta; o nesėkmė jam kainuos ne brangiau, negu ketino mokėti čia, Žemėje.

Žemėje per trisdešimt ketverius metus jis ne per daugiausia pažengė į priekį. Iki šiol, jei kada ir blykstelėdavo jo gabumai, juos nustelbdavo nenugalimas potraukis į ligas, nelaimingus atsitikimus ir stambias klaidas.

Tačiau Žemėje perdaug tanku žmonių, čia viešpatauja chaosas ir sąmyšis. Gal būt, polinkis į nelaimingus atsitikimus — ne įgimta yda, o nepakenčiamų sąlygų rezultatas.

Tas darbas perkels Nastoičą į naują aplinką. Jis bus vienas, priklausys tik nuo paties savęs ir jaus atsakomybę tik prieš save patį. Tai velniškai pavojinga... bet kas gali būti pavojingiau už blyksintį skutimosi peiliuką rankoje?

Tatai bus didžiausias jėgų įtempimas jo gyvenime, paskutinis bandymas. Jis, kaip niekad, ims kovoti su savo

pražūtingais polinkiais. Šį kartą jis puls į mūšį su visa jėga ir ryžtu ir grumsis iki paskutinio atodūsio.

Jis ėmėsi pasiūlyto darbo. Sekančias savaites, skirtas pasiruošimui, jis valgė ir gėrė savo ryžtą, miegojo su juo, klausėsi, kaip jis tvinkčioja smegenyse, ir juto, kaip jis rezgasi į jo nervus; murmėjo jį panosėje, lyg budistų maldą, sapnavo, valėsi juo dantis ir plovėsi rankas, mąstė apie jį, kol jis pradėjo dūgzti lyg koks monotoniškas priedainis jo sąmonėje dieną bei naktį ir pamažu ėmė kontroliuoti, valdyti visus jo poelgius.

Ir štai Nastoičui atėjo laikas skristi vieneriems metams į komandiruotę — Rytinio žvaigždžių sektoriaus perspektyvinėn planeton. Gaskelas palinkėjo jam laimingo kelio ir žadėjo palaikyti su juo ryšius per G-fazinį radiją. Nastoičas drauge su visais reikmenimis buvo įsodintas į sargybinį laivą „Karalienė Glazgo", ir jis pradėjo kelionę.

Kelis mėnesius, kol skrido kosmosu, Nastoičas kaip koks pakvaišėlis galvojo apie tai, ką buvo nusprendęs. Jis uoliai stebėjo save nesvarumo sąlygomis, svarstė kiekvieną savo poelgį ir nagrinėjo visus jį skatinančius motyvus. Šitaip nuolat save kontroliuodamas, Nastoičas viską ėmė dirbti kur kas lėčiau; bet pamažu kontrolė virto įpročiu... Formavosi naujų refleksų kompleksas, kuris pradėjo stumti ankstesnę refleksų sistemą.

Tačiau pažangos kelias buvo pilnas erškėčių. Nors ir kaip stengėsi Nastoičas, vis tiek susigriebė nuo dezinfekuojančio įrenginio kažkokią egzemą ir sukūlė į pertvarą vieną iš dešimties porų akinių, jį kamavo begaliniai galvos skausmai, skaudėjo nugarą, skaudėjo apdraskytus rankų pirštus ir numuštus kojų pirštus.

Vis dėlto jis jautėsi pasiekęs šiokių tokių laimėjimų, ir nuo to jo valia atitinkamai stiprėjo. Pagaliau stebimajame ekrane pasirodė planeta.

Ji buvo pavadinta graikų alfabeto raide — Teta. Nastoičas su visais reikmenimis buvo išlaipintas žole ir mišku apaugusioje kalvoje netoli kalnagūbrio. Planeta buvo apžiūrėta iš oro ir toji vietovė pasirinkta iš anksto dėl palankių sąlygų. Vanduo, miškas, vaisiai ir naudingosios iškasenos — viskas buvo pašonėje. Tokia vieta galėtų būti puiki teritorija kolonistams.

Astrolakūnai palinkėjo jam sėkmės ir paliko vieną. Nastoičas palydėjo juos akimis, kol laivas dingo už debesų virtinės. Tada Nastoičas kibo į darbą.

Pirmiausia jis paleido robotą. Toji didžiulė, juoda, blykčiojanti universalios paskirties mašina — standartinis įrenginys pionieriams ir naujakuriams. Jis nemokėjo šnekėti, dainuoti, sakyti atmintinai elėraščių arba lošti kortomis, kaip brangesnieji modeliai. Jis galėjo tik linkčioti arba kratyti galvą — nuobodus partneris leisti laikui, ir dar ištisus metus. Tačiau robotas buvo užprogramuotas paklusti gana sudėtingoms žodinėms komandoms, atlikti sunkų „juodą" darbą ir turėjo rodyti sumanumo kebliais atvejais.

Roboto padedamas, Nastoičas ėmė statyti stepėje stovyklą, nenuleisdamas akių nuo horizonto ir laukdamas bėdos. Oro žvalgyba neaptiko svetimos kultūros žymių, bet juk niekada tikrai to neatspėsi. Tetos gyvūnų pasaulis liko mįslė.

Nastoičas dirbo lėtai ir kruopščiai, o greta jo triūsė tylusis robotas. Vakarop buvo pastatyta laikina stovykla, Nastoičas įjungė radarinį aliarmo mechanizmą ir nuėjo gulti.

Išbudo jis prieš aušrą nuo šaižaus signalo. Apsirengė ir išbėgo į lauką. Ore kažkas inirtingai zvimbė, lyg būtų atlėkęs skėrys.

— Atnešk du spinduliasvaidžius,— tarė jis robotui,— ir tučtuojau grįžk. Tik pasiimk žiūronus.

Linktelėjęs robotas nuklibikščiavo. Nastoičas iš lėto

atsigręžė ir, drebėdamas nuo šalčio blausiame priešaušryje, pabandė atspėti, iš kur sklinda garsas. Jis apžvalgė drėgną stepę, žalią pamiškę, uolas už miško. Nė gyvos dvasios. Bet štai patekėjo saulė, ir jos spinduliuose Nastoičas pamatė lyg ir kokį tamsų, žemai pakibusį debesį. Debesis greitai plaukė link stovyklos, nors vėjas pūtė į priešingą pusę.

Robotas atnešė spinduliasvaidžius. Vieną pasiėmė pats Nastoičas, antrąjį paliko robotui ir įsakė nešaudyti be komandos. Robotas linktelėjo, ir, kai pasisuko į tekančią saulę, jo akys niūriai sublizgo.

Debesis atslinko visiškai arti, ir paaiškėjo, kad tai didžiulis pulkas paukščių. Nastoičas atidžiai apžvelgė juos pro žiūronus. Didumo jie buvo kaip Žemės vanagai, bet skrido taip žemai ir nedarniai, kad panėšėjo į šikšnosparnius. Nastoičas pastebėjo tvirtus nagus ir ilgus snapus, pilnus aštrių dantų. Paukščiai su tokiu pražūtingu puolimo ginklu, be abejonės, turėjo būti plėšrūs.

Garsiai kleketuodamas, būrys apskriejo ratą virš ateivių. Ir štai iš visų pusių juos apniko paukščiai su išleistais nagais ir išskėstais sparnais.

Nastoičas liepė robotui šaudyti.

Suglaudę nugaras, jie atmušinėjo paukščių ataką. Batalionai paukščių, šūvių pakirsti, kraujo ir plunksnų sūkuryje krito žemėn. Nastoičas ir robotas atkakliai laikė oro vilkų spaudimą ir netgi vertė juos trauktis. Bet staiga užsikirto Nastoičo spinduliasvaidis.

Paprastai spinduliasvaidžiai buvo pardavinėjami užtaisyti ir garantuojama, kad veiks automatiškai ištisas septyniasdešimt penkias valandas. Spinduliasvaidis neturi užsikirsti. Iš inercijos Nastoičas dusliai tebespragsėjo gaiduku. Paskui metė šalin ginklą ir nuskubėjo prie palapinės su reikmenimis, palikęs robotą kovoti vieną.

Jis surado du atsarginius spinduliasvaidžius ir, grįžęs į mūšį, pamatė, kad dabar sugedęs roboto ginklas. Varg-

šelis gynėsi nuo pulko rankomis. Jis kūlė tirštai susibūrusius paukščius, ir iš jo sąnarių kapnojo tepamosios alyvos lašai. Robotas susverdėjo, vos neprarasdamas pusiausvyros, ir Nastoičas pastebėjo, kad kai kurie paukščiai išvengė smūgių ir, aptūpę roboto pečius, taikosi kapoti akis — fotoelementus ir kinestetinę anteną.

Pakėlęs aukštyn abu spinduliasvaidžius, Nastoičas įsisuko į paukščių pulką. Vienas spinduliasvaidis bematant užsikirto. Nastoičas toliau šlavė paukščius paskutiniuoju ginklu, maldaudamas likimą, kad nesibaigtų užtaisas.

Pagaliau pulkas, išsigandęs padarytos žalos, klegėdamas ir krankdamas nuskrido. Per stebuklą išlikę gyvi Nastoičas ir robotas pasijuto iki kelių bestovį išpešiotose plunksnose ir tarp apsvilusių negyvų paukščių.

Nastoičas apžiūrėjo keturis spinduliasvaidžius, iš kurių trys pasirodė esą visai nebetinkami, ir supykęs pasuko į ryšių palapinę.

Jis iššaukė Gaskelą ir papasakojo, kaip juos užpuolė paukščiai ir kaip iš keturių trys spinduliasvaidžiai užsikirto. Paraudęs iš niršulio, jis kaltino tuos, kas tvarko pionierių reikmenis. Paskui atsikvėpęs ėmė laukti, kad Gaskelas pasiaiškintų ir atsiprašytų.

— Juk čia vienas iš kontrolinių elementų,— atsiliepė Gaskelas.

— Ką?

— Kadaise jums aiškinau,— tarė Gaskelas.— Mes daromė bandymą, atsižvelgdami į minimalų gyvybingumą. Minimalų, atsiminkite. Mums reikia žinoti, kas atsitiks kolonijai, kurios nariai nelygiai apdovanoti naudingais įgūdžiais. Todėl mes ieškome mažiausio bendro vardiklio.

— Visa tai aš žinau. Bet štai spinduliasvaidžiai...

— Misteri Nastoičai, įsteigti koloniją, netgi absoliutaus minimumo principu, atsieina pasakiškai brangiai. Mes duodame kolonistams naujausią ginklą ir geriausius reikmenis, bet negalime pakeisti sugedusių arba nusidėvėjusių

įrengimų. Kolonistams tenka naudotis šaudmenimis, kurių nepakeisi sulūžusiais ir sudilusiais mechanizmais, besibaigiančiais arba gendančiais maisto produktais...

— Ir visa tai jūs įdavėte man?

— Žinoma. Kontrolės sumetimais aprūpinome jus visų pragyvenimo reikmenų minimumu. Tik taip ir galima spręsti, ar Teta tinkama kolonizacijai.

— Tatai nesąžininga! Pionieriai visada gauna pačius geriausius daiktus!

— Ne,— atkirto Gaskelas.— Seniau, aišku, iš tiesų taip buvo. Bet dabar, kai mes bandome mažiausią potencialą, turime galvoje ne tik žmogų bet ir reikmenis. Aš juk įspėjau jus, kad darbas rizikingas.

— Įspėjote,— patvirtino Nastoičas,— bet... Tiek to. Ar jūs turite numatęs man dar kokių siurprizų?

— Apskritai, ne,— atsakė Gaskelas, akimirką patylėjęs.— Kaip ir jūs pats, jūsų reikmenys pasižymi minimaliu gyvybingumu. Daugiau beveik nėra ko pridurti.

Nastoičas suprato, kad Gaskelas šiek tiek išsisukinėja, atsisako smulkiau paaiškinti. Jie nutraukė pokalbį, ir Nastoičas grįžo į savo stovyklą, kurioje viešpatavo didžiausias chaosas.

Jis su robotu perkėlė stovyklą į mišką, norėdami pasislėpti, kad vėl neužpultų paukščiai. Iš naujo tvarkydamas visą ūkį, Nastoičas pastebėjo, kad didžiuma virvių apdilusios, elektros prietaisai vienas po kito perdega, o palapinių brezentas apipelijęs. Jis rūpestingai viską sutvarkė, nors apsidraskė pirštų krumplius ir kruvinai prisitrynė delnus. Vėliau sugedo generatorius.

Tris dienas Nastoičas ieškojo gedimų, vadovaudamasis prie generatoriaus pridėta vokiška instrukcija. Atrodė, kad generatorius visai neatitinka schemos, ir jokios priemonės nepadėjo. Galų gale Nastoičas atsitiktinai nustatė, kad čia visai kito modelio instrukcija. Dabar jis įsiuto ir

paspyre generatorių, vos nesusilaužydamas dešiniosios kojos mažojo piršto.

Paskui susitvardė, dar keturias dienas aiškinosi, kuo skiriasi jo generatorius nuo aprašytojo modelio, ir pagaliau sutaisė.

Paukščiai aptiko, kad miške galima statmenai, lyg akmeniui, kristi tarp medžių ir Nastoičo stovyklos, čiupti valgio ir pasislėpti, kol į juos bus nutaikytas spinduliasvaidis. Per jų antskrydžius Nastoičas prarado dvejus akinius ir smarkiai susižalojo sprandą. Kruopščiai darbuodamasis, jis nunėrė tinklus ir, padedamas roboto, ištempė juos tarp šakų viršum stovyklos.

Dabar paukščiai nieko nebegalėjo padaryti. Pagaliau Nastoičui atsirado laiko patikrinti maisto atsargas. Paaiškėjo, kad dalis džiovintų produktų prastai apdoroti fabrike, o dalis apaugo biauriais vietinės kilmės grybeliais. Ir viena, ir kita rodė, kad produktai blogos kokybės. Jei tučtuojau ko nors nesugalvosi, žiemai neužteks maisto.

Nastoičas padarė seriją bandymų su vietiniais vaisiais, javais, daržovėmis ir uogomis. Tarp jų buvo kelios valgomos ir maistingos atmainos. Nastoičas paragavo jų, ir tuoj pat jį išbėrė margais alerginiais spuogeliais. Pasirausęs medikamentuose, jis rado vaistų nuo alergijos. Pasveikęs Nastoičas vėl ėmėsi bandymų, norėdamas aptikti ligos kaltininką, bet, tikrinant galutinius rezultatus, pas jį įsiveržė robotas, apvertė mėgintuvėlius ir išliejo niekuo nepakeičiamus chemikalus.

Nastoičas turėjo daryti bandymus pats ant savęs, po to vieną rūšį uogų ir dvi rūšis daržovių jis pašalino iš racioņo kaip alergenus.

Tačiau vaisiai buvo labai geri, o čia augantys javai duodavo puikiausių grūdų. Nastoičas pririnko sėklų ir vėlyvą Tetos pavasarį pavedė robotui arti ir sėti.

Robotas be atilsio dirbo naujuosiuose laukuose, o Nastoičas tuo tarpu tyrinėjo apylinkes. Jis rado glotnių akmenų, ant kurių buvo pribraižyta į skaitmenis panašių ženklų ir netgi pavaizduoti medžiai, debesys ir kalnai. „Tur būt, Tetoje kitados yra gyvenusios protingos būtybės,— pagalvojo Nastoičas.— Visai galimas daiktas, kad jos ir dabar tebegyvena tam tikrose planetos zonose." Tačiau nebuvo kada ieškoti aborigenų.

Apžvelgęs savo laukus, Nastoičas pamatė, kad robotas yra pasėjęs sėklą giliau, negu reikalauja programa. Su tuo derliumi teko atsisveikinti, ir kitą kartą Nastoičas apsėjo laukus pats.

Jis susirentė medinę trobelę ir pakeitė pūvančias palapines daržinėmis. Pamažu ruošėsi ateinančiai žiemai. Ir taip pat pamažu ėmė įtarti, kad robotas nusidėvi.

Didelė juoda universalinė mašina, kaip ir anksčiau, įvykdydavo kas pavesta. Tačiau roboto judesiai darėsi vis konvulsyvesni, jis negalėjo apskaičiuoti savo jėgų. Sunkūs indai skildavo jo letenose, o žemės ūkio padargai lūždavo. Nastoičas užprogramavo jį ravėti laukams, bet, kol roboto pirštai rovė piktžoles, jo plačios plokščios kojos mindžiojo javų želmenis. Ėmęs skaldyti malkas, robotas dažniausiai sulaužydavo kirvakotį. Kai robotas įžengdavo į trobelę, ji sudrebėdavo, o durys nuolatos nusprūsdavo nuo vyrių.

Nastoičą stebino ir jaudino staigi roboto degradacija. Jo pataisyti jokiu būdu neįmanoma: robotą saugojo gamyklos plomba, jį remontuoti galėjo tik gamyklos technikai, turinys specialių įrankių, atsarginių dalių ir tokius dalykus išmaną. Nastoičui daugiau nieko neliko, tik atsisakyti roboto paslaugų. Bet tada jis liktų visiškai vienas.

Jis programavo vis paprastesnes ir paprastesnes užduotis, sau pasilikdamas vis daugiau ir daugiau darbų. Ir vis tiek robotas dėvėjosi. Vieną gražų vakarą, kai Nastoičas

pietavo, robotas palinko ties virykla ir apvertė puodą su verdančiais ryžiais.

Pasitelkęs ką tik atsiskleidusius savo gyvybingumo talentus, Nastoičas atšoko į šalį, ir verdanti masė išsiliejo jam ne ant veido, bet ant kairiojo peties.

To jau buvo per daug. Robotas darėsi pavojingas. Apsitvarstęs nuplikytą veidą, Nastoičas nusprendė išjungti robotą ir vienas kovoti dėl būvio. Tvirtu balsu jisai sukomandavo — gulti.

Robotas tik pažvelgė į jį ir nerimastingai ėmė blaškytis po trobelę, neklausydamas vienos iš pagrindinių komandų.

Nastoičas pakartotinai įsakė. Robotas papurtė galvą ir ėmė versti prie krosnies pliauskas.

Kažkas sugedo. Teks išjungti robotą rankomis. Tačiau juodame žvilgančiame mašinos paviršiuje nebuvo jungiklio nė žymės. Vis dėlto Nastoičas pasiėmė krepšelį su įrankiais ir prisiartino prie roboto.

Tikrai keista, robotas pasitraukė nuo jo atbulas ir, tarsi gindamasis, atkišo rankas.

— Nė iš vietos! — šūktelėjo Nastoičas.

Robotas vis traukėsi, kol atsišliejo į sieną.

Nastoičas svyravo, nesuprasdamas, kas gi darosi robotui. Mašina negalėjo pasipriešinti įsakymui. Į visus robotus visada įmontuojamas sugebėjimas pasiaukoti.

Nastoičas priėjo prie roboto, kupinas pasiryžimo žūt būt jį išjungti. Robotas prisileido žmogų visai arti ir užsimojo šarvuotu kumščiu. Nastoičas išvengė smūgio ir į kinestetinę roboto anteną sviedė veržlių raktą. Robotas greitai įsitraukė anteną ir vėl užsimojo. Šįkart šarvuotas kumštis pataikė Nastoičui pašonėn.

Nastoičas pargriuvo ant grindų, o robotas, išdidžiai stovėdamas ties parblokštu priešu, ėmė žaibuoti raudonomis akimis ir judinti geležinius pirštus. Nastoičas

užsimerkė, tikėdamasis, kad robotas jį pribaigs. Tačiau mašina apsigręžė ir, išlaužusi duris, išėjo iš trobelės.

Po kelių minučių Nastoičas išgirdo, kad robotas lyg niekur nieko skaldo malkas ir krauna pliauskas į rietuvę.

Pasinaudodamas sanitariniu paketu, Nastoičas apsitvarstė sužeistą šoną. Robotas sutvarkė malkas ir grįžo sužinoti, kokių dar bus nurodymų. Virpančiu balsu Nastoičas pasiuntė jį į tolimą upelį vandens. Robotas išėjo, nebeparodęs jokio agresyvumo. Nastoičas nukiūtino prie racijos.

— Be reikalo stengėtės jį išjungti,— tarė Gaskelas, išgirdęs, kas atsitiko.— Konstrukcija nėra numačiusi išjungimo rankomis. Argi jūs nepastebėjote? Jei nenorite nukentėti, geriau nebemėginkite.

— O kas yra?

— Mat... jūs, tur būt, jau numanote... Robotas tarnauja pas jus kaip mūsų kokybės kontrolierius.

— Nesuprantu,— burbtelėjo Nastoičas.— O kam jums kokybės kontrolierius?

— Nejaugi aš turiu kartoti viską iš pat pradžios?— alsiai paklausė Gaskelas.— Jūs priimtas tarnauti minimalaus gyvybingumo pionieriumi. Ne vidutinio, ne padidinto. *Minimalaus.*

— Taip, bet...

— Netrukdykite. Ar atmenate, kaip išgyvenote trisdešimt ketverius metus Žemėje? Jus nuolat persekiojo ligos, nelaimingi atsitikimai ir nesėkmės. Kaip tik tokią padėtį mes ir norėjome atkurti Tetoje. Bet jūs pasikeitėte, misteri Nastoičai.

— Šiaip ar taip, *stengiausi* pasikeisti.

— Be abejo,— sutiko Gaskelas.— Mes to tikėjomės. Daugumas mūsų minimaliai gyvybingų pionierių keičiasi. Susidūrę su nauja aplinka ir iš naujo pradėję gyvenimą, jie parodo tokios savitvardos, kokios anksčiau nė nesapnavo. Bet tatai visai ne ta kokybė, kurios mes tikimės, ir

mums tenka kažkaip kompensuoti tokias permainas. Matote, anaiptol ne visada kolonistai atvyksta į planetą pasitobulinti. Kiekvienoje kolonijoje atsiranda lengvabūdžių žmonių, neminint jau senių, bejėgių, silpnapročių, nutrūktgalvių, neišmanėlių vaikų ir taip toliau. Mūsų minimalaus gyvybingumo standartai garantuoja, kad ištvers kiekvienas kolonistas. Dabar jums aišku?

— Lyg ir aišku,— atsakė Nastoičas.

— Štai todėl ir turime jus kontroliuoti, kad užkirstume kelią bepasireiškiančiam jumyse vidutiniam arba dideliam gyvybingumui, kurio mes nesitikime.

— Tai tam šalia manęs robotas?— niūriai įterpė Nastoičas.

— Kaip tik tam. Robotas užprogramuotas tikrinti, kruopščiai kontroliuoti gyvybingumo lygį. Jis reaguoja į jūsų elgesį, Nastoičai. Kol jūs neiškrypstate iš bendro silpnumo diapazono, kuris jums nustatytas, robotas kiek išgalėdamas padeda jums. Kada gi jūs taisotės, darotės labiau įgudęs ir gyvybingas, mažiau patiriate nelaimingų atsitikimų,— robotas pradeda kur kas blogiau elgtis. Jis laužo daiktus, kuriuos turėtumėt laužyti jūs, daro klaidingus sprendimus, kuriuos šiaip darytumėt jūs...

— Tai nesąžininga!

— Nastoičai, ar tik jums neatrodo, kad čia sanatorija arba labdaringa draugija? Tokiu atveju klystate. Iš jūsų mums reikia tik paslaugų, kurias mes nusipirkome ir už kurias apmokėjome. Paslaugų, kurias — tebūnie leista man pridurti — jūs pasirinkote mieliau, negu savižudybę.

— Gerai! — suriko Nastoičas.— Aš juk dirbu savo darbą. Bet ar yra tokia taisyklė, kuri draustų man demontuoti prakeiktąjį robotą?

— Anaiptol,— ramesniu balsu atsakė Gaskelas,— jei tik jūs įstengiate. Tačiau aš jokiu būdu nepatarčiau. Perdaug pavojinga. Robotas nesiduos išvedamas iš rikiuotės.

— Čia jau aš spręsiu, o ne jis,— burbtelėjo Nastoičas ir išjungė ryšį.

Tetoje nužydėjo pavasaris, ir Nastoičas galutinai suprato, kas yra jo padėjėjas. Jis liepė robotui apžiūrėti tolimuosius kalnus, bet tasai nepanoro palikti šeimininko. Jis pabandė neskirti robotui jokių užduočių, bet juodoji baidyklė negalėjo sėdėti, rankas sudėjus. Negaudamas užduočių, robotas pats išsigalvodavo darbo, imdavo siautėti ir nusiaubdavo Nastoičo laukus ir sandėlius.

Norėdamas apsisaugoti, Nastoičas pavedė robotui patį nekalčiausią darbą, kokį tik galėjo sumanyti. Jis liepė mašinai iškasti šulinį, turėdamas vilties, kad ji žus dugne. Tačiau kas vakarą robotas, murzinas ir džiūgaujantis, išlipdavo į viršų ir įžengdavo į trobelę, Nastoičui į valgį pažerdamas apsčiai žemių, skleisdamas alergines ligas, daužydamas lėkštes ir langus.

Nastoičas paniuro, bet kentė susidariusią padėtį. Dabar jam atrodė, kad robotas — tai įsikūnijusi kita, tamsi jo paties sielos pusė, tikras nevykėlis, žioplys Nastoičas. Kai jis matydavo, kaip siautėja robotas, jam vaidendavosi, tarytum jis stebi biaurią savo paties dalį, lyg čia būtų iš metalo nuliedinta gyva patologija.

Jis stengėsi nusikratyti tuo pojūčiu. Tačiau robotas vis aiškiau savinosi naikinamąsias Nastoičo prigimties puses, tiktai atsijusias nuo jas formuojančių gyvenimo reiškinių ir pavirtusias absurdu.

Nastoičas darbavosi, o jam iš paskos sėlino jo neurozė — naikinamoji jėga, turinti savisaugos instinktą, kaip visos neurozės. Neįveikiama liga gyveno su Nastoiču po vienu stogu, stebėjo jį valgantį, stovėjo šalia miegančio.

Nastoičas ėjo savo pareigas ir jam sekėsi vis geriau ir geriau. Jis kiek įstengdamas gėrėjosi dienomis, liūdėjo leidžiantis saulei ir išgyveno šiurpias naktis, kai ties jo guoliu stovėdavo robotas ir, rodos, svarstydavo, ar ne metas suvesti sąskaitas. O rytą, atsibudęs gyvas ir svei-

kas, Nastoičas galvodavo, kaip čia atsikračius savo klumpančios, nerangios pražūtingos neurozės.

Tačiau padėtis vis buvo tokia pat, ir dar ją apsunkino nauja aplinkybė.

Kelias dienas lijo kaip iš kibiro. Kai dangus išsiblaivė, Nastoičas išėjo į laukus. Paskui jį bildėjo robotas, nešinas darbo įrankiais.

Staiga drėgnoje žemėje Nastoičui po kojomis atsivėrė plyšys. Jis plėtėsi, ir visas tarpas, kur stovėjo Nastoičas, įdubo. Nastoičas iššoko ant šlaito, ir robotas užvilko jį į viršų, vos neišsukdamas jam rankos.

Apžiūrėjęs įdubusį lauko tarpą, Nastoičas pamatė, kad po juo prakastas tunelis. Dar galėjai pastebėti žemės darbų žymes. Iš vienos pusės tunelis buvo užgriuvęs, bet kitas jo galas ėjo gilyn po žeme.

Nastoičas grįžo namo pasiimti spinduliasvaidžio ir žibintuvėlio. Jis nusileido šlaitu, pašvietė į tunelį ir išvydo gauruotą būtybę, kuri skubiai pasislėpė už posūkio. Ji buvo panaši į didžiulį kurmį.

Štai pagaliau Nastoičas aptiko Tetoje kitokių gyvybės formų.

Sekančias kelias dienas jis atsargiai tyrinėjo tunelius ir porą—trejetą kartų prabėgomis matė pilkus, į kurmius panašius šešėlius, kurie tučtuojau dingdavo požeminių koridorių labirinte.

Nastoičas griebėsi kitos taktikos. Jis nusileido pagrindiniu tuneliu tik kelis šimtus metrų ir paliko ten savo dovaną — vaisių. Kai kitą dieną jis grįžo į tą pačią vietą, vaisių nebebuvo. Vietoj jų gulėjo du švino luitai.

Ištisą savaitę buvo keičiamasi dovanomis. Vieną kartą, kai Nastoičas nešė vaisių ir uogų, tunelyje pasirodė didžiulis kurmis, kuris iš lėto ir aiškiai nerimaudamas traukė pasitikti žmogaus. Jis ženklu parodė į žibintuvėlį, ir Nastoičas pridengė ranka šviesą, kad kurmiui neskaudėtų akių.

Jis laukė. Kurmis lėtai slinko dviem kojom, raukydamas nosį ir prispaudęs raukšlėtas letenėles prie krūtinės. Sustojęs jis pažvelgė į Nastoičą išverstomis akimis. Po to pasilenkė ir išbraižė tunelio dugne kažkokį ženklą.

Nastoičas visai neišmanė, ką reiškia tasai ženklas. Tačiau pats poelgis rodė, kad šis gyvūnas turi protą, moka kalbėti ir sugeba abstrakčiai galvoti. Nastoičas greta kurmio ženklo išbraižė kitą ženklą, norėdamas parodyti turįs tokių pat savybių.

Dvi rasės ėmė bendrauti. Nastoičui už nugaros, blykčiodamas akimis, stovėjo robotas ir stebėjo, kaip žmogus ir tetietis stengiasi suprasti vienas kitą.

Atsiradęs kontaktas uždavė Nastoičui dar daugiau rūpesčių. Reikėjo dirbti laukuose ir soduose, remontuoti įrengimus ir prižiūrėti robotą; laisvalaikiu Nastoičas uoliai mokėsi kurmių kalbos. O kurmiai taip pat uoliai padėjo Nastoičui.

Pamažu žmogus ir kurmiai ėmė suprasti vieni kitus, džiaugtis draugyste; jie susibičiuliavo. Nastoičas sužinojo, kaip kurmiai leidžia dienas, kaip bodisi šviesos, kaip keliauja požeminiais urvais, kaip trokšta žinių ir mokslo. Savo ruožtu jis ką galėdamas papasakojo kurmiams apie Žmogų.

— O koks čia metalinis daiktas?— pasidomėjo kurmiai.

— Žmogaus tarnas,— atsakė Nastoičas.

— Bet jis stovi tau už nugaros ir piktai žybčioja akimis. Tasai metalinis daiktas neapkenčia tavęs. Ar visi metaliniai daiktai neapkenčia žmonių?

— Žinoma, ne,— tarė Nastoičas.— Čia ypatingas atvejis.

— Jis mus baugina. Ar visi metaliniai daiktai baugina?

— Kai kurie, bet ne visi.

— Kai šis metalinis daiktas stebeilija į mus, mums sunku galvoti ir sunku suprasti tavo žodžius. Ar visada taip veikia metaliniai daiktai?

— Kartais jie kur nereikia lenda,— pripažino Nastoičas.— Bet nesibijokit, robotas jūsų nelies.

Kurmių tautelė nepritarė Nastoičo nuomonei. Mūsų didvyris labai atsiprašinėjo už sunkią, griozdišką, neišauklėtą mašiną, papasakojo, kaip ištikimai mašinos tarnauja Žmogui ir kaip palengvina jam gyvenimą. Tačiau kurmių tautelė galvojo kaip galvojusi ir atkakliai vengė baisiojo roboto.

Vis dėlto po ilgų derybų Nastoičas sudarė su kurmių tautele bendradarbiavimo paktą. Už šviežius vaisius ir uogas, kuriuos kurmiai labai mėgo, bet retai gaudavo, jie įsipareigojo būsimuosius kolonistus aprūpinti metalų rūda, o taip pat ieškoti jiems vandens ir naftos šaltinių. Be to, kolonistams pavedama valdyti visas Tetos paviršius, o gelmių šeimininkais iškilmingai pasiskelbė tetiečiai.

Abiem pusėm atrodė, kad gėrybėmis teisingai pasiskirstyta, ir Nastoičas drauge su kurmių vadu patvirtino akmeninį dokumentą savo parašais, taip įmantriai juos užraitydami, kaip tiktai galima raižikliu.

Atmintino įvykio garbei Nastoičas iškėlė puotą. Drauge su robotu atnešė kurmiams gausių dovanų — pačių geriausių vaisių ir uogų. Susirinko visas būrys pūkuotų, pilkų, skaisčiaakių kurmių ir ėmė nekantriai cypauti.

Robotas pastatė pintinę su vaisiais ir nuėjo sau, bet paslydo ant glotnaus akmenuko, sumaskatavo rankomis, norėdamas išlaikyti pusiausvyrą, ir su trenksmu griuvo ant vieno kurmio. Tuoj pat robotas atsistojo ir mėgino pakelti auką, bet buvo per vėlu. Jis sulaužė nelaimingajam stuburą.

Kitų kurmių neliko nė padujų — jie dingo ir išsinešė žuvusį. O Nastoičas su robotu liko tunelyje vieni du tarp gausybės vaisių.

Tą naktį Nastoičas ilgai ir atkakliai galvojo. Jis suprato velnišką įvykių logiką. Minimaliai gyvybingų

pionierių kontaktus su kitų planetų gyventojais dažniausiai lydi tam tikros abejonės, nepasitikėjimas, nesusiklausymas ir netgi mirties atvejai. Tuo tarpu jam bendrauti su kurmių tautele sekėsi kaip iš pypkės — pernelyg sklandžiai minimaliems gabumams.

Robotas tiesiog ištaisė susiklosčiusią padėtį ir padarė tas klaidas, kurių galėjai laukti iš Nastoičo.

Tačiau, suprasdamas įvykių logiką, Nastoičas jai nepritarė. Kurmiai buvo jo draugai, o Nastoičas juos išdavė. Jiems nebelemta draugauti, ir būsimiesiems kolonistams nėra ko svajoti apie bendradarbiavimą. Tatai neįmanoma, kol tuneliuose klupinėja robotas.

Nastoičas padarė išvadą, kad robotas turi būti sunaikintas. Jis nusprendė pasinaudoti savo naujosiomis, taip sunkiai įgytomis savybėmis ir galutinai atsikratyti pražūtingos neurozės, neatsitraukiančios nuo jo nė per žingsnį. Jeigu teks užmokėti gyvybe, na ką gi, priminė sau Nastoičas, mažiau kaip prieš metus aš ryžausi skirtis su ja dėl kur kas menkesnių priežasčių.

Jis atnaujino kontaktą su kurmiais ir pašnekėjo su jais šia tema. Kurmiai sutiko jam padėti, nes ir tos ramios būtybės šiek tiek nusimanė, kas yra atpildas. Jie pasiūlė kelias idėjas, nuostabiai panašias į žmonių, kadangi kurmiai irgi mokėjo kariauti. Jie paaiškino Nastoičui, ką reikia padaryti, ir tasai žadėjo pamėginti.

Po savaitės kurmiai buvo viską paruošę. Nastoičas apkrovė robotą pintinėmis vaisių ir nusivedė į tunelius, tarytum stengdamasis sudaryti naują sutartį.

Kurmių tautelė nė akių nerodė. Nastoičas ir robotas įsigavo toli į požeminius koridorius, pasišviesdami žibintuvėliais migloje. Roboto akys-fotoelementai žybsėjo raudona ugnimi, o jis pats rūsčiai žirgliojo Nastoičui už nugaros.

Įžengė į požeminį urvą. Kažkas vos girdimai švilptelėjo, ir Nastoičas šoko į šalį.

Robotas, pajutęs pavojų, norėjo pasekti juo, bet, trukdomas savo, nevykėlio, programos, suklupo, ir vaisiai pabiro urve. Tada iš viršaus, iš patamsių, nusileido virvės, kurios apraizgė roboto galvą ir pečius.

Jis stengėsi sutraukyti tvirtą pluoštą, bet jį raizgė vis naujos ir naujos virvės, kurios švilpdamos krito lyg žaibai nuo lubų. Blykčiodamas fotoelementais, robotas stengėsi išlaisvinti rankas.

Iš koridorių rinkosi dešimtys kurmių. Aplink robotą ėmė rangytis naujos virvės, o jis vis ręžėsi, norėdamas sutraukyti pančius, ir iš jo sąnarių sunkėsi alyva. Kelias minutes urve tik ir girdėjai, kaip švilpia krisdamos virvės, girgžda roboto sąnariai ir sausai trata drykstantys plaušai.

Nastoičas grįžo į urvą ir prisidėjo prie mūšio. Puolėjai vis tvirčiau ir tvirčiau rišo robotą, kol pagaliau galutinai jį paralyžavo ir jis jau nebegalėjo rasti atramos taško. O virvės vis švilpė ore, ir robotas galų gale pargriuvo — milžiniškas virvių kokonas, iš kurio kyšojo tik pėdos ir galva.

Tada kurmiai iš džiaugsmo ėmė spiegti ir pabandė nuo žemių atbukusiais nagais išdraskyti robotui akis. Tačiau jas užvožė plieniniai vokai. Kurmiai pasitenkino priberdami smėlio į sąnarius, o paskui Nastoičas išstumdė tetiečius į šalis ir pamėgino išlydyti robotą paskutiniuoju spinduliasvaidžiu.

Dar metalui neįkaitus, spinduliasvaidis sugedo. Sąmokslininkai surišo robotui kojas ir nuvilko koridoriumi, kuris baigėsi gilia kiauryme. Jį ten įmetė, pasiklausė, kaip jis bilda granitine prarajos siena, o kai jis atsimušė į dugną, visi pratrūko džiaugsmingais šūksmais.

Kurmiai iškėlė puotą. Bet Nastoičui buvo nesmagu. Jis grįžo į trobelę ir dvi paras išgulėjo lovoje, visą laiką save įtikinėdamas, kad ne žmogų jis nužudė ir netgi ne mąstančią būtybę, o tik sunaikino pavojingą mašiną.

Tačiau jis negalėjo pamiršti nebyliojo palydovo, kuris padėjo jam grumtis su paukščiais, sėjo laukus ir skaldė malkas. Teisybė, robotas buvo nerangus ir viską gadino, bet nerangus kaip pats Nastoičas, tad kas jau kas, o Nastoičas gali tai suprasti ir atleisti.

Kurį laiką jis jautėsi taip, lyg būtų išnykusi jo sielos dalis. Vakarais jį lankydavo kurmiai ir guosdavo, be to, reikėjo dirbti laukuose ir sandėliuose.

Atėjo ruduo — derliaus valymo metas. Nastoičas griebėsi darbo. Kai tik dingo robotas, jam vėl pabudo senasis polinkis į nelaimingus atsitikimus. Nastoičas įveikė jį, vėl pasikliaudamas savimi. Iki pirmojo sniego derlius buvo nuimtas ir produktai užkonservuoti. Greit baigsis metai, kuriuos Nastoičas turi išbūti Tetoje.

Radijo bangomis jis pasiuntė Gaskelui smulkią ataskaitą apie planetos pavojus, pranašumus ir potencialias galimybes, papasakojo apie susitarimą su kurmių tautele ir rekomendavo planetą apgyvendinti. Po dviejų savaičių Gaskelas atsiliepė.

— Gerai padirbėjote,— tarė jis Nastoičui.— Valdyba yra tos nuomonės, kad Teta, be abejo, atitinka minimalaus gyvybingumo reikalavimus. Mes tuoj pat siunčiam laivą su kolonistais.

— Vadinasi, bandymas baigtas?— paklausė Nastoičas.

— Taip. Laivas atvyks po kokių trijų mėnesių. Gal būt, tą partiją pristatysiu aš pats. Sveikinu, misteri Nastoičai. Jūs tapsite naujutėlės kolonijos tėvu įkūrėju!

— Iš tiesų, nežinau, nė kaip jums dėkoti, misteri Gaskelai,— buvo bepradedąs Nastoičas.

— Dėkoti man nėra už ką,— nutraukė jį Gaskelas.— Priešingai. Beje, kaip jūs įveikėte robotą?

— Sunaikinau,— atsakė Nastoičas ir papasakojo, kaip žuvo kurmis ir kas vėliau atsitiko.

— Hm,— numykė Gaskelas.

— Jūs pats sakėte, kad taisyklės to nedraudžia.

— Taip ir yra. Robotas — toks pat reikmuo, kaip spinduliasvaidžiai, palapinės ir maisto produktai. Kaip ir jie, robotas buvo viena iš jūsų problemų, kaip išlikti gyvam. Jūs turėjot teisę daryti su juo ką tinkamas.

— Kas gi tada?

— Tiesiog norėtųsi manyti, kad jį iš tikrųjų sunaikinote. Žinot, visi tie modeliai kokybei patikrinti taip pagaminami, kad ilgai tarnautų. Juose įtaisyti remontavimosi mazgai, jiems suteiktas aštrus savisaugos jausmas. Nugalabyti tokį robotą velniškai sunku.

— Atrodo, man tatai pasisekė,— tarė Nastoičas.

— Tikėsimės. Bet jeigu robotas išliko, laukite nemalonių siurprizų.

— Kodėl? Jis keršys?

— Na ką jūs! Robotas neturi emocijų.

— Tai kas gi yra?

— Bėda štai kokia. Roboto paskirtis buvo rūpintis, kad nė kiek nepagerėtų jūsų gyvybingumas. Tai jis ir darė visokias šunybes.

— Žinoma. Vadinasi, jeigu jis grįš, viskas prasidės iš naujo?

— Netgi blogiau. Štai jau keli mėnesiai, kai robotas atskirtas nuo jūsų. Jei jis dar funkcionuoja, tai jame yra susikaupusi negandų atsarga. Visas naikinimo geismas, kurį jam pavyko sukaupti per mėnesį, turi išsiveržti, ir tik tada robotas galės vėl normaliai veikti. Ar mane supratote?

Nastoičas nervingai kostelėjo.

— Ir, savaime aišku, jis jau pasistengs greičiau išsikrauti, kad vėl liktų koks buvęs.

— Žinoma. Taigi, laivas atvyks po kokių trijų mėnesių. Greičiau neįmanoma. Patariu jums įsitikinti, kad robotas nebe kenksmingas. Dabar mums nepageidautina jūsų netekti.

— Taip, nepageidautina,— sutiko Nastoičas.— Aš tuoj pat imsiuos šio reikalo.

Jis čiupo, kas reikalinga, ir nuskubėjo į tunelius. Kurmiai, kuriems jis paaiškino, kaip viskas susiklostė, nulydėjo jį prie kiaurymės. Apsirūpinęs litavimo lempa, piūklu, kūju ir kaltu, Nastoičas iš lėto ėmė leistis stačiu kiaurymės šlaitu.

Jis greitai surado dugne tą vietą, kur krista roboto. Ten, tarp dviejų akmenų, styrojo visa roboto ranka, ištraukta iš peties sąnario. Kiek tolėliau jis aptiko sutrupėjusios akies-fotoelemento šukes ir tuščią sutraukytų, išdraikytų virvių kokoną.

Paties roboto niekur nebuvo.

Nastoičas užsiropštė šlaitu aukštyn, įspėjo kurmius, kad gresia pavojus, ir pradėjo ruoštis.

Dvylika dienų prabėgo ramiai. Tryliktosios vakare išsigandęs kurmis atnešė Nastoičui žinią. Tuneliuose vėl pasirodęs robotas; jis žygiuojąs tamsiais požeminiais urvais, blykčiodamas vienintele išlikusia akimi, ir kuo tiksliausiai sėlinąs labirintu į pagrindinį koridorių.

Tikėdamiesi, kad jis pasirodys, tetiečiai sutikę jį virvėmis, bet robotas jau buvęs pasimokęs iš praeities. Jis išvengęs tyliai krintančių kilpų ir puolęs kurmius. Šešetą užmušęs, o kitus privertęs trauktis.

Išklausęs naujienų, Nastoičas linktelėjo, atleido kurmį ir vėl ėmėsi darbo. Gynybos liniją tuneliuose jis jau buvo įrengęs. Dabar gi išsidėliojo priešais save ant stalo keturis sugedusius spinduliasvaidžius, išardytus iki paskutinio sraigtelio. Dirbdamas be žinynų ir pagalbinių priemonių, jis mėgino iš keturių detalių komplektų sumontuoti vieną veikiantį ginklą.

Jis dirbo iki vėlyvos nakties — rūpestingai tikrino kiekvieną detalę ir dėjo į atitinkamą vietą korpuse. Smulkutės detalės raibuliavo jam prieš akis, pirštai nutirpo ir

sutino lyg dešrelės. Be galo atsargiai, su pincetu ir didinamuoju stiklu, jis montavo ginklą.

Staiga tartum kas sutrimitavo — ėmė veikti imtuvas-siųstuvas.

— Antonai,— klausė Gaskelas,— kas girdėti apie robotą?

— Kaip mat pasirodys,— atsakė Nastoičas.

— To aš ir bijojau. Klausykite, man pavyko prisiskambinti į fabriką, kur jis pagamintas. Mes smarkiai susiginčijome, bet aš iškovojau leidimą sugadinti robotą ir gavau smulkią instrukciją.

— Ačiū,— tarė Nastoičas.— Greičiau sakykite, kaip tatai daroma.

— Būtinai reikia štai ko: elektros energijos šaltinio, kuris duotų dvidešimt penkių amperų srovę, esant dviejų šimtų voltų įtampai... Ar jūsų generatorius duos tokią srovę?

— Duos. Sakykite, ko dar.

— ...Varinio strypo, sidabrinės vielos ir zondo, padaryto iš nelaidžios medžiagos, sakysim, iš medžio. Visa tai montuojama šitokiu...

— Niekaip nesuspėsiu,— įterpė Nastoičas,— bet sakykite.

Racijoje kažkas garsiai subirbė.

— Gaskelai! — riktelėjo Nastoičas.

Racija nutilo. Iš trobelės su radijo aparatūra atsklido triukšmas — ten kažkas sugriuvo. Paskui ant slenksčio pasirodė robotas.

Jis neturėjo kairiosios rankos ir dešiniosios akies, bet remontavimosi mazgas buvo užgydęs sužalotas vietas. Dabar robotas buvo blausiai juodas, o ant jo krūtinės ir šonų — nusidriekę rūdžių ruoželiai.

Nastoičas pažvelgė į bemaž sumontuotą spinduliasvaidį ir ėmė derinti paskutiniąsias detales.

Robotas pasuko prie žmogaus.

— Priskaldyk malkų,— paliepė Nastoičas pačiu natūraliausiu, kokiu tik galėjo, balsu.

Robotas stabtelėjo, apsigręžė, pasiėmė kirvį ir kiek pasvyravęs išėjo iš kambario.

Nastoičas baigė montuoti ir jau užsukinėjo dangtelį.

Robotas nusviedė kirvį ir, kamuojamas prieštaringų komandų, vėl apsigręžė. Nastoičas tikėjosi, kad dėl konflikto kurioje nors schemoje išsilydys saugiklis. Tačiau robotas apsisprendė ir leidosi prie Nastoičo.

Nastoičas nukreipė į priešą spinduliasvaidį ir paspaudė gaiduką. Koncentruota energija sulaikė robotą pusiaukelėje. Metalinė oda kaip mat įkaito raudonai.

Tada spinduliasvaidis vėl sugedo.

Nastoičas nusikeikė, užsimojo sunkiu ginklu ir trenkė juo į vienintelę roboto akį, bet nepataikė. Spinduliasvaidis atšoko nuo metalinės kaktos.

Apsvaigintas robotas ieškojo žmogaus apgraibomis. Nastoičas išvengė jo rankos ir, išbėgęs iš trobelės, puolė prie juodos tunelio angos. Pro ją lįsdamas, jis žvilgtelėjo atgal ir pamatė, kad robotas tebesiveja.

Nastoičas nuėjo tuneliu kelis šimtus metrų, įjungė žibintuvėlį ir ėmė laukti roboto.

Vos tiktai įsitikinęs, kad robotas nesunaikintas, Nastoičas rūpestingai apgalvojo, ką reikės daryti.

Pirmiausia, žinoma, jam šovė į galvą pasislėpti. Bet robotas, kuris gali be paliovos judėti, lengvai jį pavys. Be tikslo klaidžioti tunelių labirintu irgi nei šis, nei tas. Tektų retkarčiais sustoti poilsio — pavalgyti, atsigerti ir išsimiegoti. O robotui sustoti poilsio niekada nereikia.

Todėl Nastoičas paspendė daugybę spąstų ir į juos sudėjo visas viltis. Bent vieni tikrai pasitarnaus. Tuo jis neabejojo.

Tačiau, netgi save guosdamas, Nastoičas drebėjo pagalvojęs apie begalę nelaimių, kurias sukaupė jam robotas: apie lūžusias rankas, nesugyjančias ištisus mėne-

sius, įskilusius šonkaulius, išnarintas kulkšnis, apie įsikirtimus, įsipiovimus, įkandimus, infekcines ir chroniškas ligas. Tą viską robotas išvers ant jo vienu sykiu, kad greičiau galėtų veikti kaip veikęs.

Ne, Nastoičas nieku būdu neatlaikys tos nelaimių virtinės. Robotas *būtinai* turi įkliūti į spąstus!

Netrukus pasigirdo trankūs roboto žingsniai, o paskui atsirado ir jis pats. Išvydęs Nastoičą, robotas nuskubėjo prie jo.

Nastoičas pasileido tuneliu greitai lyg sprinteris, vėliau pasuko į siauresnį praėjimą. Robotas pamažu trumpino juos skiriančią distanciją.

Pribėgęs prie charakteringos uolienų atodangos, Nastoičas atsigręžęs nustatė iš akies, kiek toli nuo jo robotas, ir truktelėjo tarp uolų paslėptą virvę.

Tunelio viršus įgriuvo, užversdamas robotą tonomis žemės ir akmenų. Būtų robotas žengęs dar žingsnį pirmyn — ir būtų buvęs palaidotas. Tačiau kaip mat įvertinęs situaciją, jis lyg nutvilkytas šūstelėjo atgal. Jį apnešė žeme, smulkūs akmenėliai ėmė barbenti į galvą ir pečius. Bet didžioji uolienų masė jo nekliudė.

Kai nukrito paskutinė smiltelė, robotas persirito per ką tik atsiradusią kalvą ir vijosi toliau.

Nastoičas buvo visai nusikamavęs. Nesėkmė su spąstais priblokšė jį. Tačiau, priminė jis sau, priešakyje yra dar didesnės pinklės. Antrieji spąstai tikrai pribaigs nepakenčiamąją mašiną.

Jie bėgo vingiuotu tuneliu, kur kelią tenušviesdavo retkarčiais tvykstelėjantis Nastoičo žibintuvėlis. Robotas vėl artėjo prie žmogaus. Nastoičas išbėgo į tiesų tarpą ir pasileido dar greičiau.

Jis perbėgo žemės sklypelį, kuris niekuo nesiskyrė nuo bet kurio kito. Bet vos tik tenai užtrinkėjo robotas, žemė prasivėrė. Nastoičas buvo viską kruopščiai apskaičiavęs.

Spąstai, kurie atlaiko jo svorį, tuoj pat sugriuvo nuo sunkaus roboto.

Robotas sumojavo ranka, ieškodamas, už ko čia nusitvėrus. Jam tarp pirštų ėmė sroventi žemė, ir jis nusmuko į žabangus, kuriuos buvo padirbęs Nastoičas,— kūgio pavidalo duobę; jos sienelės apačioje susiėjo tarytum į kokį didžiulį piltuvą, ir ten robotas turėjo amžinai įstrigti.

Tačiau robotas taip plačiai išsižergė, kad kojos ir liemuo beveik sudarė statų kampą. Jo sąnariai subraškėjo — taip įsirėžęs jis įbedė kulnus į nuožulnias duobės sieneles; nuo jų ėmė byrėti žemė, bet pačios sienelės atsilaikė. Robotui pavyko užsikabinti, nepasiekus dugno.

Ranka robotas išrausė žemėje gilias atramas. Ištraukęs vieną koją, apčiuopė atramą, atsistojo ant jos; paskui ištraukė kitą koją. Palengva, bet tvirtai robotas kapanojosi iš nelaisvės, ir Nastoičas vėl pasileido tekinas.

Dabar jis alsavo sunkiai ir nelygiai, ir jam diegė šoną. Robotas bėgo greičiau, negu pirma, ir Nastoičas, norėdamas likti priekyje, turėjo gerokai pasistengti.

Kiek jis dėjo vilčių į tuos dvejus spąstus! Dabar liko tik vieni. Labai geri, bet rizikingi.

Vis labiau svaigo galva, bet Nastoičas prisivertė susikaupti. Kai lieka tik paskutiniai spąstai, reikia numatyti kiekvieną smulkmeną. Jis prabėgo pro baltai paženklintą akmenį ir išjungė žibintuvėlį. Tada sulėtino tempą ir, skaičiuodamas žingsnius, palaukė, kol robotas atsidūrė stačiai jam už nugaros ir vos nenustvėrė letena už sprando.

Aštuoniolika... devyniolika... dvidešimt!

Žengdamas dvidešimtą žingsnį, Nastoičas nėrė galva į tamsą. Kelias akimirkas jis, rodos, skriejo oru. Paskui įkrito į vandenį, ne per giliausiai panėrė, išplaukė į paviršių ir ėmė laukti.

Robotas perdaug toli buvo nuėjęs, kad galėtų sustoti. Su didžiausiu triukšmu jis pliumptelėjo į požeminį ežerą, įtūžęs ėmė mataruoti rankomis ir kojomis, žerte žerdamas purslus, ir pagaliau kliuksėdamas dingo vandenyje.

Išgirdęs tą kliuksėjimą, Nastoičas leidosi į kitą krantą, laimingai jį pasiekė ir išlindo iš ledinio vandens. Kelias minutes jis drebėjo ant dumblinų uolų. Paskui prisivertęs nurepečkojo pakrante toliau, į slaptavietę, kur jis buvo pasidėjęs malkų, degtukų, viski, antklodę ir sausus drabužius.

Dar kelias valandas Nastoičas džiovinosi, persirengi-nėjo ir kūrė laužą. Jis pavalgė, atsigėrė ir ėmė atsidėjęs žiūrėti į ramiai plytintį požeminį ežerą. Gerokai prieš šiandieninius nuotykius jis išmatavo jo gylį trisdešimties metrų lotu ir nepasiekė dugno. Gal tas ežeras bedugnis. O veikiausiai iš jo išteka srauni požeminė upė, kuri nuneš robotą toli, ilgoms savaitėms, netgi mėnesiams. Arba...

Jis išgirdo tyliai pliuškenant ir pašvietė į tą pusę žibintuvėliu. Iš vandens išniro roboto galva, įkandin pasirodė pečiai ir liemuo.

Matyt, ežeras nebuvo bedugnis. Tur būt, robotas perėjo per jį dugnu ir užsiropštė ant stataus kranto.

Robotas ėmė kopti aukštyn dumblinomis uolomis. Nastoičas alsiai pakilo ir šoko bėgti.

Šie spąstai irgi pasirodė niekam netikę, ir robotas dabar artėjo nugalabyti jo. Nastoičas dūmė prie tunelio angos. Jis norėjo žūti saulės šviesoje.

Bėgdamas tekinas, Nastoičas išvedė robotą iš tunelio ant stačios kalno atšlaitės. Alsavimas degino jam gerklę, pilvo raumenys buvo skausmingai įsitempę. Jis bėgo prisimerkęs, galva svaigo iš nuovargio.

Spąstai nepadėjo. Kaipgi jis anksčiau nesuprato, kad jie tikrai nepadės? Robotas — jo paties dalis, jo neurozė, kuri nori jį pribaigti. Ar gali žmogus gudrumu įveikti

gudriausią savo paties dalį? Dešinioji ranka visada sužinos, ką daro kairioji, ir netgi išmoningiausi triukai tik neilgam apgauna labiausiai prityrusį apgaviką.

„Ne iš to galo pradėjau,— galvojo Nastoičas, kopdamas aukštyn šlaitu.— Apgaulė nenuves į laisvę. Reikia..."

Robotas vos nenutvėrė jam už kojos, akiplėšiškai primindamas, kaip skiriasi teorinės ir praktinės žinios. Nastoičas puolė priekin ir ėmė svaidyti jį akmenimis. Atsigynęs nuo jų lyg nuo musių, robotas toliau kopė šlaitu.

Nastoičas nukirto kampą, bėgdamas kone statmena uola. Apgaule laisvės neįgysi — jis nuolat kartojo sau. Apgaulė būtinai nuvils. Išeitis — *permaina.* Išeitis — nugalėti, bet ne robotą, o tą, ką robotas yra įkūnijęs.

Patį save!

Jis beveik kliedėjo, mintys sroveno nekontroliuojamos. Jis įtikinėjo save: jeigu įveiks jausmą, kad jis panašus į robotą, robotas tikrai liausis buvęs *jo,* Nastoičo, neuroze! Jis virs paprasta neuroze ir Nastoičui nieko nebegalės padaryti.

Reikia gryniausio mažmožio: pasveikti nuo neurozės (kad ir dešimt minučių) — ir robotas jam nepakenks!

Nuovargis atlėgo, ir Nastoičas pasijuto kupinas nepaprasto, svaiginamo ryžto. Jis drąsiai perbėgo per chaotiškai susigrūdusius akmenis — čia buvo tinkamiausia vietelė išsinarinti kulkšniai arba susilaužyti rankai. Prieš metus, netgi prieš mėnesį, čia jam tikrai kas nors būtų atsitikę. Tačiau atgimęs Nastoičas, nelyginant koks pusdievis, lengvai peršoko per didžiulius akmenis.

Robotas, vienarankis ir vienaakis, tvirtai prisiėmė nelaimę. Jis suklupo ir kiek ilgas išsitiesė ant aštrių akmenų. Kai robotas atsikėlęs vėl leidosi vytis Nastoičo, jis gerokai šlubčiojo.

Pasisekimo skatinamas, tačiau be galo budrus, Nastoičas atsispyrė į granito sieną ir šoko ant iškyšulio — vos įžiūrimo pilko šešėlio. Kažkurią klaikią sekundės dalį jis buvo pakibęs ore, bet tada, kai jo pirštai vos nenuslydo nuo sienos, jis užčiuopė koja atramą. Nesvyruodamas prisitraukė rankomis ir nušoko anapus sienos.

Paskui jį, garsiai girgždindamas sąnarius, sekė robotas. Jis susižeidė pirštą — anksčiau panašiai būtų nutikę Nastoičiui.

Nastoičas šokinėjo nuo vieno akmens ant kito. Robotas, tolydžio slysčiodamas ir klupdamas, artėjo. Nastoičiui viskas buvo vis tiek. Jam dingtelėjo, kad jo polinkis į nelaimingus atsitikimus paruošė jį šiai lemiamai akimirkai. Dabar atoslūgis. Štai pagaliau Nastoičas toks, kokiu būti jam. skyrė gamta,— jis įgiję *imunitetą* nelaimingiems atsitikimams!

Robotas ėmė šliaužti jam iš paskos spindinčiu balto akmens paviršiumi. Apsvaigęs nuo didžiausio pasitikėjimo savo jėgomis, Nastoičas nustūmė žemyn kelis akmenis ir suriko visa gerkle, kad kiltų griūtis.

Akmenys sujudo, ir viršum savęs jis išgirdo duslų dundesį. Nastoičas pasislėpė už akmens, gelbėdamasis nuo atkištos roboto letenos, ir pamatė, kad toliau nėra kur trauktis.

Jis buvo žemučiame ir negiliame urvelyje. Priešais jį, užstodamas angą, išdygo robotas ir užsimojo geležiniu kumščiu.

Matydamas vargšą, netikšą robotą, pasmerktą nelaimingiems atsitikimams, Nastoičas ėmė kvatotis. Bet tada robotas iš visų jėgų dėjo kumščiu.

Nastoičas išsisuko, bet visai be reikalo. Netikša robotas ir taip prašovė pro šalį mažiausia centimetru. Tokios klaidos ir reikėjo tikėtis iš nerangiojo padaro, kvailų nelaimingų atsitikimų vergo.

Atatrankos jėga nubloškė robotą, jis susvyravo. Žūt būt stengdamasis išlaikyti pusiausvyrą, jis balansavo ant uolos krašto. Bet kuriam normaliam žmogui arba robotui būtų pavykę. Tik nelaimingų atsitikimų vergui nepavyko. Jis parpuolė kniūbsčias, krisdamas išsimušė vienintelę akį ir nuriedėjo šlaitu.

Nastoičas buvo beišlendąs iš urvo stumtelėti krintančiojo, bet tuoj pat nuskubėjo į tolimiausią kampą. Jo darbą atliko griūtis — ji nurideno sparčiai mažėjančią juodą dėmę dulkinai baltu kalno šlaitu ir užvertė tonomis akmenų.

Nastoičas šypsodamasis stebėjo, kas dedasi. Paskui ėmė klausti save, ką jis, teisybę sakant, čia veikia.

Štai dabar jį ir pagavo krėsti šiurpas.

Po kelių mėnesių Nastoičas stovėjo prie laivo „Kučuleinas" tiltelio ir žiūrėjo, kaip į žiemišką, saulės nutviekstą Tetą išlaipinami kolonistai. Tarp jų buvo visokiausių žmonių.

Visi jie atkeliavo į Tetą pradėti naujo gyvenimo. Kiekvienas buvo kam nors brangus, ar bent pačiam sau, ir kiekvienas vertas šiokių tokių šansų gyventi, ar jis būtų daugiau, ar mažiau gyvybingas.

Ne kas kitas, tik jis, Antonas Nastoičas, ištyrė tiems žmonėms minimalias pragyvenimo Tetoje galimybes ir sužadino kažkokią viltį patiems negabiesiems — nevykėliams, kuriems taip pat norisi gyventi.

Jis nusigręžė nuo pirmųjų naujakurių srauto ir tarnybiniais laipteliais užkopė į laivą. Gale koridoriaus jis įėjo į Gaskelo kajutę.

— Nagi, Antonai,— pakląusė Gaskelas,— kaip jie patiko jums?

— Atrodo, geri vyrai,— atsakė Nastoičas.

— Taip ir yra. Tie žmonės laiko jus tėvu įkūrėju, Antonai. Jūs reikalingas jiems. Pasiliksite?

Nastoičas tarė:

— Aš laikau Tetą savo namais.

— Vadinasi, nuspręsta. Aš tiktai...

— Palaukite,— nutraukė jį Nastoičas.— Dar nebaigiau. Aš laikau Tetą savo namais. Noriu čia apsigyventi, vesti žmoną, susilaukti vaikų. Bet ne dabar.

— O kodėl?

— Man labai patiko pionieriaus darbas,— paaiškino Nastoičas.— Norėčiau dar padirbėti. Vienoj kitoj planetukėj. Paskui aš grįšiu į Tetą.

— Taip aš maniau,— nelaimingo žmogaus mina burbtelėjo Gaskelas.

— O kas čia baisaus?

— Nieko. Bet bijau, kad mums nepavyks jus panaudoti pionieriaus darbui, Antonai.

— Kodėl?

— Juk žinote mūsų reikalavimus. Ištirti planetą būsimai kolonijai turi minimaliai gyvybingas žmogus. Norėk nenorėjęs, jau niekaip jūsų nebepavadinsi minimaliai gyvybingu.

— Bet aš juk toks, kaip visada! — spyrėsi Nastoičas.— Taip, šioje planetoje pasitaisiau. Betgi jūs to tikėjotės ir užkorėte man robotą, kuris viską kompensavo. O baigėsi tuo...

— Beje, kuo baigėsi?

— Ką gi, baigėsi tuo, kad aš kažkaip įsismaginau. Tur būt, girtas buvau. Neįsivaizduoju, kaip galėjau tokių dalykų pridaryti.

— Bet juk pridarei!

— Taigi. Palaukite! Sakysim, taip, bet juk aš vos likau gyvas po bandymo — viso to bandymo Tetoje. Vos-nevos! Argi tatai neįrodo, kad aš, kaip ir anksčiau, minimaliai gyvybingas?

Gaskelas kietai sučiaupė lūpas ir susimąstė.

— Antonai, jūs kone įtikinote mane. Bet bijausi, ar tik nežaidžiate žodžiais. Po teisybei, aš nebegaliu jūsų laikyti minimaliu žmogumi. Ko gero, jums teks susitaikyti su savo likimu Tetoje.

Nastoičas sugniužo. Jis alsiai linktelėjo, paspaudė Gaskelui ranką ir pasisuko į duris.

Sukdamasis užkabino rašalinę ir numetė ją nuo stalo.

Nastoičas puolė jos pakelti ir trinktelėjo galva į stalą. Apsitaškęs rašalu, jis palaukė, užkliuvo už kėdės, pargriuvo.

— Antonai,— susiraukė Gaskelas,— koks čia spektaklis?

— Oi ne,— tarė Antonas,— čia ne spektaklis, po velnių!

— Hm. Įdomu. Štai ką, Antonai, nenoriu per daug pažadėti, bet, gal būt,— turėkite galvoje, ne tikrai, o gal būt...

Gaskelas atsidėjęs pažvelgė į paraudusį Nastoičo veidą ir prapliupo kvatotis.

— Na ir sukčius jūs, Antonai! Vos neapmovėte manęs! O dabar malonėkit nešdintis iš čia pas kolonistus. Jie stato paminklą jūsų garbei ir, be abejo, nori, kad jūs dalyvautumėt jį atidengiant.

Susigėdęs, bet nejučiom šaipydamasis, Antonas Nastoičas išėjo pasitikti savo naujosios lemties.

FORMA

Pidas-Pilotas sumažino greitį bemaž iki nulio. Susijaudinęs stebėjo žaliąją planetą.

Net nežiūrint į prietaisus, jokių abejonių nebebuvo. Ši, trečioji nuo Saulės planeta — vienintelė visoje sistemoje, kurioje įmanoma gyvybė. Planeta plaukė debesų ūkuose.

Ji atrodė visai nepavojinga. Ir vis dėlto šioje planetoje kažkas buvo, nuo ko žūdavo visų iš Glomo pasiųstų ekspedicijų nariai.

Prieš leisdamasis galutinai žemyn, Pidas valandėlę suabejojo. Jis ir abu jo pavaldiniai šiuo metu buvo visiškai pasiruošę ir geriau, negu bet kada. Jų kūnų krepšiuose slypėjo kompaktiški, užtaisyti Perkėlėjai, kurie kiekvienu momentu gali būti įjungti.

Pidas norėjo kažką pasakyti ekipažui, bet menkai tejsivaizdavo, ką jam reikia kalbėti.

Ekipažas laukė. Ilgis-Radistas jau pasiuntė paskutinį pranešimą į Glomo planetą. Džeras-Indikatorius vienu metu sekė šešiolikos prietaisų ciferblatus. Jis pranešė: „Priešiškos veiklos požymių nėra." Jo kūno paviršius nerūpestingai sroveno.

Pidas įsidėmėjo tą nerūpestingumą. Dabar jis žinojo, ką kalbėti. Nuo anos dienos, kai ekspedicija paliko Glomą, Formos Disciplina biauriai pašlijo. Įsiveržimo Vadas

jį perspėjo; bet vis dėlto reikia ką nors daryti. Tai Piloto pareiga, nes žemesniosios kastos, kurioms priklausė Radistai ir Indikatoriai, buvo įsigijusios blogą vardą savo polinkiu į Beformiškumą.

— Į mūsų ekspediciją dedamos didžiulės viltys,— lėtai pradėjo Pidas.— Mes dabar toli nuo tėvynės.

Džeras-Indikatorius linktelėjo. Ilgis-Radistas ištekėjo iš savo formos ir patogiai išsitelžė ant sienos.

— Tačiau,— rūsčiai pasakė Pidas,— atstumas nepateisina nedoro Beformiškumo.

Ilgis skubiai sutekėjo į atitinkamą Radistui formą.

— Mums teks, be abejonės, griebtis egzotiškų formų,— kalbėjo Pidas toliau.— Tam atvejui turime ypatingą leidimą. Bet atsiminkite: bet kuri forma, kylanti ne iš tarnybinės būtinybės, yra pačio Beformiškumo žabangos.

Džeras staigiai sustabdė savo kūno paviršiaus tekėjimą.

— Aš baigiau,— tarė Pidas ir nusruveno prie pulto. Laivas pradėjo leistis taip sklandžiai, ekipažas veikė taip sutartinai, kad Pidas pajuto, kaip jį užplūsta pasididžiavimas.

„Geri darbininkai,— nusprendė jis.— Iš tiesų, negalima iš jų tikėtis tokio formos sąmoningumo, kokį turi Pilotas, priklausantis aukščiausiajai kastai." Tai jam sakė ir Įsiveržimo Vadas.

— Pidai,— pasakė Įsiveržimo Vadas paskutinio jų pokalbio metu,— ši planeta mums pašėlusiai reikalinga.

— Taip, sere,— atsakė Pidas; jis stovėjo išsitempęs kaip styga, nei per nago juodymą, nei mažiausiu judesiu nenukrypdamas nuo Paradinės Piloto formos.

— Vienas iš jūsų,— įtaigiai kalbėjo Vadas,— privalo ten pakliūti ir pastatyti Perkėlėją šalia atominės energijos šaltinio. Mūsų gale bus sutelkta šuoliui pasirengusi armija.

— Mes pasistengsime, sere,— atsakė Pidas.

— Ekspedicija būtinai turi pasiekti tikslą,— pasakė Vadas, ir jo pavidalas akimirką išskydo nuo neįtikimo nuovargio.— Griežtai tarp mūsų: Glome neramu. Pavyzdžiui, streikuoja kalnakasių kasta. Jie reikalauja naujos formos žemės darbams. Tvirtina, kad senoji nebepatogi.

Pidas parodė jam deramą pasipiktinimą. Kalnakasių forma įsteigta senų seniausiai, dar prieš penkiasdešimt tūkstančių metų, taip, kaip ir kitos pagrindinės formos. O dabar tie išsišokėliai nori ją pakeisti!

— Tai ne viskas,— atskleidė jam Vadas.— Mes išaiškinome dar vieną Beformiškumo kultą. Suėmėme kone aštuonis tūkstančius glomų, bet kas žino, kiek dar jų liko laisvų.

Pidas žinojo, kad kalbama apie Didžiojo Beformiškumo, pačio pavojingiausio kipšo, kokį tik gali įsivaizduoti Glomo gyventojai, pagundas.

Vadas nutuokė, ką Pilotui knieti paklausti.

— Pidai,— pasakė jis,— tur būt, tu nesupranti. Pasakyk man, ar patinka tau būti pilotu?

— Taip, sere,— atsakė Pidas tiesiai. Ar patinka jam būti pilotu? Bet juk tai visas jo gyvenimas! Be laivo jis — niekas.

— Ne visi glomai gali pasakyti tą patį,— kalbėjo Vadas.— Aš taip pat to nesuprantu. Visi mano protėviai buvo Įsiveržimo Vadai, nuo pat Laiko pradžios. Todėl, savaime suprantama, aš taip pat noriu būti Įsiveržimo Vadu. Tai ne tik natūralu, bet ir dėsninga. Tačiau žemesniosios kastos jaučia ką kita.— Ir jis liūdnai papurtė kūną.

— Aš ne veltui tau kalbu apie tai,— paaiškino Vadas.— Mums, glomams, reikia daugiau erdvės. Suirutė planetoje kilo tik dėl gyventojų pertekliaus. Taip tvirtina psichologai. Visos žaizdos sugis, vos tik mes galėsime pradėti vystytis naujoje planetoje. Mes pasikliaujame tavimi, Pidai.

— Taip, sere,— kiek išdidžiai atsakė Pidas.

Vadas, norėdamas parodyti, jog pokalbis baigtas, buvo bepakyląs, bet staiga apsigalvojo ir vėl atsisėdo.

— Mums reikės sekti ekipažą,— pasakė jis.— Jie neabejotinai ištikimi vaikinai, bet iš žemesniųjų kastų. O kokios tos žemesnės kastos, tu pats žinai.

Taip, Pidas žinojo.

— Jūsų Džeras-Indikatorius įtariamas, kad, girdi, slapta simpatizuojąs Reformizmui. Kartą jis buvo nubaustas už neteisėtą Medžiotojo formos imitavimą. Ilgiui konkrečių kaltinimų neturime. Tačiau girdėjau, kad jis itin ilgai išbūna nejudrioje būklėje. Galimas dalykas, kad jis įsivaizduoja esąs Mąstytojas.

— Bet, sere,— išdrįso paprieštarauti Pidas,— jeigu jie nors trupučiuką paliesti Reformizmo ar Beformiškumo, gal neverta siųsti jų į šią ekspediciją?

Kiek paabejojęs, Vadas iš lėto prabilo:

— Yra daugybė glomų, kuriais aš galiu pasitikėti. Tačiau šiedu apdovanoti vaizduote ir išradingumu, tomis ypatingomis savybėmis, kurių reikia šiai ekspedicijai.— Jis atsiduso.— Tikrai nesuprantu, kodėl tos savybės paprastai siejasi su Beformiškumu.

— Taip, sere,— pasakė Pidas.

— Reikia tik sekti juos.

— Taip, sere,— pakartojo Pidas ir atsaliutavo, supratęs, kad pokalbis baigtas. Vidinį kūno krepšį svėrė snaudžiantis Perkėlėjas, pasiruošęs priešiškos energijos šaltinį paversti tiltu per kosminę erdvę,— tiltu, kuriuo pasipils iš Glomo pergalingi pulkai.

— Linkiu sėkmės,— pasakė Vadas.— Esu tikras, kad ji jums pravers.

Laivas tyliai leidosi ant priešų planetos paviršiaus. Džeras-Indikatorius ištyrė apačioje plaukiančius debesis

ir gautus duomenis atidavė Maskavimo blokui. Tas ėmėsi darbo. Netrukus laivas iš šalies atrodė tik plunksninių debesų formacija.

Pidas leido laivui pamažėli dreifuoti į mįslingąją planetą. Dabar jis buvo Paradinės Piloto formos — efektyviausios, patogiausios formos iš keturių, skirtų Pilotų kastai. Jis buvo aklas, kurčias ir nebylus — tik valdymo pulto priedas, visą dėmesį sutelkęs, kad neaplenktų sluoksninių debesų, skristų tarp jų, susilietų su jais.

Džeras atkakliai laikėsi vienos iš dviejų leistų Indikatoriams formų. Jis perteikė duomenis Maskavimo blokui, ir besileidžiantis laivas pamažu įgavo galingo kamuolinio debesio pavidalą.

Priešo planeta nerodė jokių gyvybės ženklų.

Ilgis rado atominės energijos šaltinį ir painformavo Pilotą. Pilotas pakeitė kursą. Apatinius debesis jis pasiekė vos per mylią viršum planetos. Dabar laivas įgavo papurusio garbiniuoto kamuolinio debesio pavidalą.

Tačiau pavojaus signalo nebuvo. Paslaptinga dvidešimties ankstesniųjų ekspedicijų likimo mįslė vis dar nebuvo įminta.

Kol Pidas manevravo virš atominės elektros stoties, sutemos apgaubė planetą. Laivas sklandė virš miškų masyvo, vengdamas aplinkinių pastatų.

Tamsa sutirštėjo, ir vienišas žaliosios planetos mėnulis pradingo už debesų šydo.

Vienas debesėlis leidosi žemiau ir žemiau... ir nusileido.

— Mikliai visi iš laivo! — sušuko Pidas, atsijungdamas nuo valdymo pulto. Jis įgavo Piloto formą, labiausiai tinkančią bėgimui, ir kaip kulka nėrė iš liuko. Džeras ir Ilgis nukūrė paskui jį. Nubėgę penkiasdešimt metrų, sustojo ir apmirė laukdami.

Laivo viduje susijungė kažkokia grandinė. Laivas be garso sudrebėjo ir bematant ėmė tirpti. Plastmasė skydo ore, metalas traukėsi. Netrukus laivas tapo atliekų krūva, bet procesas vis dar nesiliovė. Stambios nuolaužos dužo į smulkias, o smulkiosios vėl ir vėl skilo.

Matant, kaip laivas naikina pats save, Pidą staiga apėmė bejėgiškumas. Jis buvo Pilotas; jis kilęs iš Pilotų kastos. Pilotu buvo jo tėvas, ir tėvo tėvas, ir visi protėviai — dar anais miglotais laikais, kai Glome buvo sukurti pirmieji kosminiai laivai. Visą savo vaikystę jis praleido tarp laivų; subrendęs visą savo amžių valdė juos.

Dabar, netekęs laivo, jis jautėsi plikas ir bejėgis svetimame pasaulyje.

Po kelių minučių laivo nusileidimo vietoje beliko dulkių kauburėlis. Nakties vėjas išsklaidė tas dulkes po mišką, ir tada jau nebeliko nieko.

Jie laukė. Tačiau nieko neatsitiko. Dūsavo vėjelis, girgčiojo medžiai. Tarškėjo voverės, triūsė paukščiai savo lizduose. Švelniai nukrito gilė.

Pilotas giliai, lyg akmeniui nuo krūtinės nusiritus, atsiduso ir atsisėdo.

Dvidešimt pirmoji Glomo ekspedicija sėkmingai nusileido.

Vis tiek nebuvo kas veikti iki ryto. Todėl Pidas ėmė svarstyti veikimo planą. Jie nusileido visai arti atominės elektrinės, taip arti, kad tai jau buvo tiesiog įžūlybė. Dabar teks prieiti dar arčiau. Šiaip ar taip, vienas iš jų privalo patekti į reaktoriaus patalpą ir paleisti Perkėlėją.

Sunku. Bet Pidas neabejojo, kad pavyks. Galų gale Glomo gyventojai — išradingumo meistrai.

„Meistrai tai meistrai,— pagalvojo jis gaižiai,— bet va radioaktyviųjų elementų baisiai stinga." Tai buvo dar viena priežastis, dėl kurios ekspedicija buvo laikoma to-

kia svarbia. Glomui pavaldžiose planetose beveik nebeliko radioaktyvaus kuro.

Glomas savo radioaktyviųjų medžiagų atsargas išnaudojo dar istorijos aušroje, įsisavindamas gretimus pasaulius bei apgyvendindamas tinkančius gyvybei vystytis. Bet kolonizacija vos spėjo žengti paskui be paliovos didėjantį prieauglį. Glomui reikėjo vis naujų ir naujų pasaulių.

Jam reikėjo ir šito pasaulio, neseniai atrasto vienos žvalgybinių ekspedicijų. Jis tiko tiesiog visais atžvilgiais, tačiau buvo pernelyg tolimas. Nebeužteko kuro suruošti karinei-kosminei flotilijai.

Laimė, buvo ir kitas būdas tikslui pasiekti. Dar geresnis.

Kadaise, gilioje senovėje, Glomo mokslininkai sukūrė Perkėlėją. Tai buvo tikras Tolygumo Technikos triumfas. Jis įgalino žaibiškai kilnoti masę tarp dviejų taškų, tam tikru būdu tarpusavyje sujungtų.

Vienas stacionarinis įrenginio galas buvo vienintelėje atominėje Glomo energijos stotyje. Antrąjį galą reikėjo padėti šalia bet kokio atominės energijos šaltinio ir paleisti į darbą. Paimama energija tekėjo tarp dviejų galų ir dukart pasikeisdavo.

Tada Tolygumo Technikos stebuklai leido glomams žygiuoti iš planetos į planetą; jie galėjo užgriūti siaubinga, viską užplūstančia banga.

Tai buvo visai paprasta. Ir vis dėlto dvidešimčiai ekspedicijų nepavyko pastatyti Perkėlėjo.

Niekas nežinojo, kas jiems sukliudė. Joks laivas nesugrįžo į Glomą papasakoti apie tai.

Apyaušriu, prisidengę vietos augalų spalva, jie vogčiomis skverbėsi per miškus. Perkėlėjai, jausdami arti atominę energiją, silpnai pulsavo.

Pro šalį kaip strėlė prašvilpė mažas keturkojis gyvūnas. Džerui tučtuojau atsirado keturios kojos ir pailgas aptakus kūnelis; jis leidosi įkandin.

— Džerai! Tuojau sugrįžk! — sustaugė Pidas, pamiršęs bet kokį atsargumą.

Džeras pasivijo žvėriuką ir parvertė ant žemės. Jis stengėsi sudraskyti auką, tačiau buvo užmiršęs apsirūpinti dantimis. Žvėriukas ištrūko ir dingo pamiškėje. Džeras užsiaugino dantų komplektą ir įtempė muskulus šuoliui.

— Džerai!

Indikatorius nenoriai atsisuko. Pasišokčiodamas jis grįžo tylus pas Pidą.

— Aš buvau alkanas,— tarė jis.

— Ne, nebuvai,— nenumaldomai atsakė Pidas.

— Buvau,— sumurmėjo Džeras, iš sumišimo gūžčiodamas.

Pidas atsiminė Vado žodžius. Džere, be abejonės, slypi Medžiotojo polinkiai. Reikės neišleisti jo iš akių.

— Tai neturi kartotis,— pasakė Pidas.— Atsimink, Egzotinės formos dar draudžiamos. Tenkinkis ta forma, kuriai tu gimęs.— Džeras linktelėjo ir vėl susiliejo su miško taku. Jie keliavo toliau.

Iš pamiškės buvo gerai matyti atominė elektrinė. Pidas užsimaskuodamas pasivertė krūmu, o Džeras — senu rąstu. Ilgis, kiek paabejojęs, tapo jaunu ąžuoliuku

Elektrinė buvo neaukštas, ilgas pastatas, aptvertas metaline tvora. Tvora buvo su vartais; ties vartais stovėjo sargybiniai.

„Pirmas uždavinys,— pagalvojo Pidas:— Kaip prasmukti pro vartus?" Jis ėmė svarstyti kelius ir būdus.

Iš tų menkų žinių, kurias jie rado žvalgybinių ekspedicijų ataskaitose, Pidas žinojo, kad žmonių rasė tam tikrais atžvilgiais buvo panaši į glomus. Kaip ir glomai, jie turėjo prijaukintų gyvulių, namus, vaikus, kultūrą.

Planetos gyventojai, kaip glomai, buvo mechanikos meistrai.

Tačiau viena ir kita rasė neapsakomai skyrėsi.

Žmonės turėjo pastovią ir nekintamą formą, kaip akmenys arba medžiai. O kad šiek tiek kompensuotųsi tokia vienodybė, jų planeta turėjo fantastiškai daug rūšių, pavidalų ir veislių. Tai buvo visai nepanašu į Glomą, turintį tik aštuonias skirtingas gyvojo pasaulio formas.

Visiškai aišku, kad žmonės įsigudrino sugaudyti nekviestus svečius, pagalvojo Pidas. Gaila, kad jis nežino, kadėl sužlugo ankstesnės ekspedicijos. Tai labai suprastintų jų uždavinį.

Pro šalį su dviem keistai nelinkstančiomis kojomis nukulniavo Žmogus. Judesiai jo buvo kampuoti. Žmogus skubiai praėjo pro glomus, jų nepastebėjęs.

— Sugalvojau,— tarė Džeras, kai nepaprastas padaras dingo iš akių.— Aš apsimesiu Žmogumi, praeisiu pro vartus į reaktoriaus salę ir padarysiu Perkėlėją aktyvų.

— Tu nemoki jų kalbos,— priminė Pidas.

— Aš nieko ir nekalbėsiu. Aš ir dėmesio į juos nekreipsiu. Va taip.— Džeras greitai pasivertė Žmogumi.

— Neblogai,— pagyrė Pidas.

Džeras paėjo truputėlį, mėgdžiodamas kretinčią Žmogaus eiseną.

— Man atrodo, kad nieko neišeis,— pasakė Pidas.

— Bet juk tai visai logiška,— atsikirto Džeras.

— Žinau. Tikriausiai ankstesnės ekspedicijos pasirinkdavo šį būdą. Ir nė viena iš jų nesugrįžo.

Sunku buvo su tuo nesutikti. Džeras vėl pavirto rąstu.

Pro šalį nukėblino gyvūnas, judantis ne dviem, bet keturiomis kojomis. Pidas jį pažino: tai buvo Šuo, Žmogaus bičiulis. Jis įdėmiai stebėjo Šunį.

Šuo, nuleidęs snukį, pamažėli pasuko prie vartų. Niekas jo nesustabdė; jis praėjo vartus ir išsitiesė žolėje.

— Hm...— sumykė Pidas.

Jie stebėjo Šunį, nenuleisdami akių. Eidamas pro šalį, vienas Žmogus glostė Šuniui galvą. Tas iškišo liežuvį ir apsivertė ant nugaros.

— Aš irgi taip galiu,— susijaudinęs pasakė Džeras. Jis jau liejosi į šuns formą.

— Ne, palauk,— tarė Pidas.— Likusią dienos dalį mes viską gerai apsvarstysime. Reikalas pernelyg svarbus, kad galima būtų skubėti, lyg galvą pametus.

Džeras niūriai pakluso.

— Eime, metas grįžti,— pasakė Pidas. Džero lydimas, jis jau buvo beeinąs gilyn į mišką, bet staiga atsiminė Ilgį.

— Ilgi! — tyliai pašaukė Pidas.

Niekas neatsiliepė.

— Ilgi!

— Ką? Ak, taip! — tarė ąžuoliukas ir susiliejo su krūmu.— Atleiskite. Jūs kažką man sakėte?

— Mes grįžtame,— pakartojo Pidas.— Ar tu kartais Nemąstei?

— O ne,— patikino jį Ilgis.— Tiesiog ilsėjausi.

Pidas pasitenkino tokiu paaiškinimu. Rūpesčių ir taip buvo per akis.

Pasislėpę miško tankmėje, visą likusią dienos dalį jie svarstė tą klausimą. Matyt, buvo tik dvi galimybės — Žmogus arba Šuo. Medis negalėjo praeiti pro vartus — Medžiams vaikščioti nebuvo įprasta. Niekas negalėjo prasmukti nepastebėtas.

Vaikščioti, pasivertus Žmogumi, buvo perdaug rizikinga. Jie nutarė, kad Džeras iš ryto pabandys sėkmę, pasivertęs Šuniu.

— O dabar pamiegokite,— pasakė Pidas.

Abu ekipažo nariai bematant subliuško, pasidarė beformiai. Bet Pidas negalėjo užmigti.

Viskas atrodė pernelyg jau paprasta. Kodėl taip blogai buvo saugoma atominė elektrinė? Žmonės juk turėjo ką nors sužinoti iš anksčiau suimtųjų ekspedicijų. Nejaugi jie žudė, nieko neklausinėdami?

Niekad neatspėsi, kaip pasielgs svetimo pasaulio būtybė.

Gal būt, atviri vartai tiesiog spąstai?

Pavargęs Pidas išsiliejo į patogią formą ant kauburiuotos žemės, bet tučtuojau susitvardė.

Jis sudribo iki Beformiškumo.

„Patogumas neturi nieko bendra su pareiga",— priminė sau Pidas ir ryžtingai įgavo Piloto formą.

Tačiau Piloto forma nebuvo pritaikyta miegoti ant drėgnos, nelygios žemės. Pidas naktį praleido neramiai, galvodamas apie laivus ir gailėdamasis, kad neskrenda.

Rytą Pidas pabudo nuvargęs ir blogai nusiteikęs. Prikėlė Džerą.

— Reikia imtis darbo,— tarė jis.

Džeras smagus įgavo vertikalų stovį.

— Nagi, Ilgi! — dairydamasis piktai pašaukė Pidas.— Prabusk.

Atsakymo nesulaukė.

— Ilgi! — pašaukė.

Kaip ir anksčiau, atsakymo nesulaukė.

— Padėk man jį surasti,— pasakė Pidas Džerui.— Jis turi būti kur nors netoliese.

Jiedu apžiūrėjo aplinkui kiekvieną krūmą, medį ir rąstą. Tačiau nė vienas iš jų nebuvo Ilgis.

Pidas pajuto, kaip jį kausto baimės šaltis. Kas galėjo atsitikti Radistui?

— Gal būt, jis nutarė pats praeiti pro vartus?— spėliojo Džeras.

Pidas apmąstė tą hipotezę ir nusprendė, kad ji neįtikima. Ilgis niekad nerodė iniciatyvos. Jis pasitenkindavo, vykdydamas kitų įsakymus.

Jie laukė. Bet atėjo ir pusiaudienis, o Ilgio vis dar nebuvo.

— Daugiau laukti nebegalima,— pasakė Pidas, ir jiedu patraukė mišku. Pidas suko sau galvą, svarstydamas, ar tikrai galėjo Ilgis rizikuoti praeiti vartus. Tokiuose tyleniuose dažnai tūno beprotiška drąsa.

Deja, nebuvo jokių požymių, kad Ilgio bandymas pasisekė. Reikėjo manyti, kad Radistas žuvo arba pateko Žmonėms į nelaisvę.

Vadinasi, Perkėlėją teks aktyvinti dviese.

O Pidas vis dar nežinojo, kas atsitiko kitoms ekspedicijoms.

Pamiškėje Džeras pasivertė Šuniu. Pidas priekabiai jį apžiūrėjo.

— Reikia mažesnės uodegos,— pasakė jis.

Džeras sutrumpino uodegą.

— Didesnių ausų.

Džeras pailgino ausis.

— Dabar sulygink jas.— Pidas pažvelgė, kas išėjo. Jo manymu, Džeras tapo tobulu Šuniu, pradedant uodegos galiuku ir baigiant šlapia juoda nosimi.

— Linkiu sėkmės,— tarė Pidas.

— Ačiū.— Džeras atsargiai išėjo iš miško, mėgdžiodamas trūkčiojančią Šunų bei Žmonių eiseną. Ties vartais jam šūktelėjo sargybinis. Pidui užėmė kvapą.

Džeras praėjo pro šalį, ignoruodamas Žmogų. Žmogus buvo beeinąs prie Džero, bet tas pasileido bėgti.

Pidas pasiruošė dvi stiprias kojas, ketindamas staigiai pulti į ataką, jei Džerą sučiuptų.

Bet sargybinis sugrįžo prie vartų. Džeras tuoj nustojo bėgti ir ramiai nukiūtino prie pagrindinio įėjimo.

Su palengvėjimu atsiduseęs, Pidas likvidavo kojas.

Bet pagrindinis įėjimas buvo uždarytas! Pidas tikėjosi, kad Indikatorius nebandys jo atidaryti. Šunims tai buvo neįprasta.

Prie Džero pribėgo kitas Šuo. Jis ėmė atbulas trauktis nuo jo. Šuo priėjo visai arti ir uostė Džerą. Šis irgi uostė jį.

Paskui abu šunys nubėgo už kampo.

„Protingai sumanyta,— pagalvojo Pidas.— Anoj pusėj, be abejonės, bus kokios nors durys."

Jis pažvelgė į besileidžiančią saulę. Kai tik Perkėlėjas bus suaktyvintas, čionai pasipils Glomo armijos. Kol Žmonės atsitokės, čia bus jau ne mažiau kaip milijonas Glomo kareivių. Tai tik pradžia.

Diena lėtai geso, bet nieko neįvyko.

Pidas nenuleido akių nuo pastato fasado. Pidas nervinosi. Jei Džerui pasisekė, žygis neturėjo taip ilgai trukti.

Jis laukė iki vėlyvos nakties. Žmonės įeidavo ir išeidavo iš pastato, Šunys lojo prie vartų. Bet Džeras nesirodė.

Džeras įkliuvo. Ilgis dingo. Pidas liko vienas.

Jis vis dar nežinojo, kas atsitiko.

Paryčiu Pidą apėmė baisi neviltis. Jis suprato, kad dvidešimt pirmoji Glomo ekspedicija atsidūrė visai ant pražūties slenksčio. Dabar viskas tik nuo jo priklauso.

Jis nusprendė atlikti drąsų išpuolį, pasivertęs Žmogumi. Nieko kita jam nebeliko.

Jis matė, kaip dideliais būriais atvyksta darbininkai ir praeina pro vartus. Pidas svarstė, kas geriau: įsimaišyti į minią ar palaukti, kol baigsis spūstis. Nutarė pasinaudoti maišatimi ir pradėjo lietis į Žmogaus formą.

Mišku, pro jo slėptuvę, praėjo Šuo.

— Sveikas,— tarė Šuo.

Tai buvo Džeras!

— Kas atsitiko?— su palengvėjimu paklausė Pidas.— Kodėl taip užtrukai? Sunku įeiti?

— Nežinau,— vizgindamas uodegą, atsakė Džeras.— Nebandžiau.

Pidas neteko žado.

— Aš medžiojau,— geraširdiškai paaiškino Džeras.— Kaip matote, ši forma idealiai tinka medžioklei. Pro užpakalinius vartus aš išėjau su kitu Šunimi.

— Bet ekspedicija... tavo pareiga...

— Aš persigalvojau,— pasakė Džeras.— Jūs žinote, Pilote, aš niekad nenorėjau būti Indikatoriumi.

— Bet tu juk gimei Indikatoriumi!

— Tai tiesa,— pasakė Džeras,— bet man dėl to ne lengviau. Aš visuomet norėjau būti Medžiotoju.

Pidas drebėjo iš pykčio.

— Negalima,— tarė jis labai lėtai, lyg aiškindamas mažam glomiukui.— Medžiotojo forma tau uždrausta.

— Na, tik jau ne čia, čia tai neuždrausta,— atkirto Džeras, tebevizgindamas uodegą.

— Kad aš daugiau to negirdėčiau! — piktai pasakė Pidas.— Keliauk į elektrinę ir pastatyk savo Perkėlėją. Aš pasistengsiu užmiršti visus tavo plepalus.

— Neisiu,— atsakė Džeras.— Man čia glomai nereikalingi. Jie viską sunaikins.

— Jis sako tiesą,— ištarė drūtas ąžuolas.

— Ilgi! — aiktelėjo Pidas.— Kur tu?

Sušlamėjo šakos.

— Aš čia,— pasakė Ilgis.— Aš vis Mąstau.

— Bet juk... tavo kasta...

— Pilote,— liūdnai pasakė Džeras.— Pabuskite! Dauguma glomų nelaimingi. Tik paprotys verčia mus įgauti savo protėvių kastos formą.

— Pilote,— pareiškė Ilgis,— visi glomai gimsta beformiai!

— O kadangi jie gimsta beformiai, tai visi jie turi turėti Formos Laisvę,— pridūrė Džeras.

— Taigi, taigi,— pasakė Ilgis.— Bet jis to nesupras. O dabar prašau man atleisti. Noriu pagalvoti.— Ir ąžuolas nutilo.

Pidas nelinksmai nusijuokė.

— Žmonės jus išgalabys,— tarė jis.— Lygiai taip, kaip jie išgalabijo kitas ekspedicijas.

— Nė vienas glomas nenugalabytas,— pasakė Džeras.— Visos mūsų ekspedicijos yra čia.

— Gyvos?

— Suprantama. Žmonės net neįtaria, jog mes — čia. Šuo, su kuriuo medžiojau,— penkioliktosios ekspedicijos glomas. Mūsų čia šimtai, Pilote. Mums čia patinka.

Pidas stengėsi visa tai suprasti. Jis visad žinojo, kad žemesnėms kastoms stinga formos supratimo. Bet tai jau... tai tiesiog absurdas!

Tai štai kur slypėjo šios planetos pavojus — laisvėje!

— Prisidėkite prie mūsų, Pilote,— pasiūlė Džeras.— Čia tikras rojus. Žinote, kiek šioje planetoje įvairių rūšių? Nesuskaičiuojama daugybė! Čia esama formų visiems gyvenimo atvejams!

Pidas pakratė galvą. Jo gyvenimui čia formos nėra. Jis — Pilotas.

Bet juk žmonės nieko nežino apie glomus. Prasigauti prie reaktoriaus juokingai lengva.

— Jumis visais pasirūpins Aukščiausiasis Glomo teismas,— sušvokštė Pidas ir pasivertė Šuniu.— Aš pats pastatysiu Perkėlėją.

Valandėlę jis tyrė save, paskui pasišiaušė prieš Džerą ir nuliuoksėjo vartų linkui.

Žmonės prie vartų net nepažvelgė į jį. Paskui kažkokį Žmogų jis įsmuko pro centrines pastato duris ir nudūmė koridoriumi.

Kūno krepšyje pulsavo ir virpėjo Perkėlėjas, traukdamas Pidą į reaktoriaus salę.

Jis strimgalviais užlėkė kažkokiais laiptais, nukūrė kitu koridoriumi. Iš už kampo pasigirdo žingsniai, ir Pidas instinktyviai pajuto, kad Šunims draudžiama būti pastate.

Jis beviltiškai dairėsi kur pasislėpti, bet koridorius buvo lygus ir tuščias. Tik palubėje kabojo žibintai.

Pidas pašoko ir prisiklijavo prie lubų. Jis įgavo žibinto formą ir visa širdimi vylėsi, kad Žmogus nesistengs išsiaiškinti, kodėl jis nedega.

Žmonės prabėgo.

Pidas pasivertė Žmogaus kopija ir nuskubėjo prie tikslo.

Reikia prieiti arčiau.

Koridoriuje pasirodė dar vienas Žmogus. Jis įdėmiai pažvelgė į Pidą, bandė kažką sakyti ir ūmai pasileido bėgti.

Pidas nežinojo, kodėl Žmogus išsigando, bet taip pat pasipustė kojas. Perkėlėjas drebėjo ir tvinkčiojo krepšyje, kritinė distancija buvo beveik pasiekta.

Staiga galvą nusmelkė baisi abejonė. Visos ekspedicijos dezertyravo. Visi, visi glomai!

Jo žingsnis šiek tiek sulėtėjo.

Formos Laisvė... kokia keista sąvoka. Jaudinanti sąvoka. „Tai, be abejonės, Paties Beformiškumo pinklės",— tarė jis sau ir leidosi priekin.

Koridorius užsibaigė milžiniškomis užrakintomis durimis.

Tolimajame koridoriaus gale sudundėjo žingsniai, pasigirdo Žmonių šauksmai.

Kurgi jis padarė klaidą? Kaip jį susekė? Greitai apžiūrėjo save, pasičiupinėjo veidą. Jis užmiršo suformuoti sau veido bruožus.

Nevilties apimtas, jis truktelėjo duris. Paskui išėmė iš

krepšio mažutį Perkėlėją, bet pulsacija dar nebuvo pakankamai stipri. Reikėjo prieiti arčiau prie reaktoriaus.

Jis apžvelgė duris. Prie grindų buvo siaurutėlis plyšys. Pidas greitai tapo beformiu ir pratekėjo po durimis, sunkiai tempdamas Perkėlėją.

Iš vidaus durys turėjo skląstį. Pidas užstūmė jį ir apsidarė, ieškodamas, kuo galima būtų užbarikaduoti duris. Kambariukas buvo mažutėlis. Iš vienos pusės — švininės durys į reaktorių. Iš kitos — langiukas. Tai ir viskas.

Pidas žvilgtelėjo į Perkėlėją. Pulsacija stipri. Pagaliau jis prie tikslo. Čia Perkėlėjas gali dirbti, semdamasis energiją iš reaktoriaus ir perdirbdamas ją. Tiktai reikia jį prijungti.

Tačiau jie dezertyravo, visi iki vieno.

Pidas abejojo. Visi glomai gimsta beformiai. Tas teisybė. Glomų vaikai būna tol amorfiniai, kol užauga tiek, kad jau galima suteikti jiems kastinę protėvių formą. Bet Formos Laisvė?..

Pidas svarstė galimybes. Nekliudomai priimti kokią tik nori formą! Šioje rojaus planetoje jis gali įgyvendinti garbėtroškiškiausias svajones, tapti kuo tik nori, veikti ką nori. Jis nebus vienišas. Ir kiti glomai mėgaujasi tuo, ką duoda Formos Laisvė.

Žmonės laužė duris. Pidas vis dar abejojo. Kaip pasielgti? Laisvė...

Bet ne jam, pagalvojo su kartėliu. Lengva tapti Medžiotoju ar Mąstytoju. O jis — Pilotas. Piloto darbas — jo aistra, jo gyvenimas. Kaip jis bus Pilotu čia?

Žinoma, žmonės turi laivus. Galima tapti Žmogumi, susirasti laivą...

Deja... Lengva tapti Medžiu ar Šuniu. Niekad jam nepavyks apsimesti Žmogumi.

Durys braškėjo nuo nepaliaujamų smūgių.

Pidas priėjo prie lango paskutinį kartą žvilgtelėti į planetą, prieš paleisdamas Perkėlėją. Jis pažvelgė — ir kone apalpo: taip jis buvo sukrėstas. Tikrai taip yra! O jis juk nesuprato Džero, kai tas sakė, kad šioje planetoje esama visų gyvybės rūšių, visų formų, galinčių patenkinti visų troškimus! Netgi jo!

Karštą visos Pilotų Kastos troškimą, dar karštesnį už Pilotavimą.

Jis pažvelgė dar sykį, paskui trenkė Perkėlėją į grindis ir sukūlė jį į šipulius.

Durys pasviro, ir tą pat akimirką Pidas išlėkė pro langą.

Žmonės šoko prie lango. Jie pažvelgė laukan, bet taip ir nesuprato, ką mato.

Už lango kilo aukštyn didelis baltas paukštis. Jis mojavo sparnais — nerangiai, bet vis stipriau ir stipriau, stengdamasis pavyti nuskrendantį paukščių pulką.

SPECIALISTAS

Fotoninė audra prasidėjo staiga, iš anksto neįspėjusi, užgriuvo Laivą iš už raudonų žvaigždžių gigantų plejados. Akis su Perdavėjo pagalba vos suskubo duoti antrąjį ir paskutinį nelaimės signalą, o audra jau šėlo visu smarkumu.

Tai buvo trečias tolimasis Perdavėjo skridimas ir pirmoji jo gyvenime šviesos spindulių audra. Perdavėjas ne juokais išsigando, kai Laivas žymiai nukrypo nuo kurso, atlaikė bangos fronto smūgį ir baisiai pasviro į šoną. Tačiau baimė tučtuojau dingo, virtusi labai smarkiu jaudinimusi.

„Ko bijoti,— pagalvojo Perdavėjas,— argi neruošė manęs būtent tokiems avariniams atvejams?"

Audrai atūžiant, Perdavėjas kalbėjosi su Maitintoju, bet ūmai pokalbis buvo nutrauktas. Jis tikėjosi kad Maitintojui pavyks sėkmingai išsikapstyti. Gaila jaunuolio — tai pirmas jo reisas.

Didesnę Perdavėjo kūno dalį sudarė panašūs į siūlus laidai; jie buvo išvedžioti po visą Laivą. Perdavėjas skubiai juos sutraukė po savim, visus, išskyrus tuos, kurie jungė jį su Akimi, Varikliu ir Sienelėmis. Dabar viskas priklausė nuo jų. Kitiems Komandos nariams reikės pasikliauti tik savo jėgomis, kol aprims audra.

Akis savo panašiu į diską kūnu prisiplojo prie Sienelės ir iškišo laukan vieną savo regėjimo organą. Norėdamas susikaupti, likusias dalis jis sulankstė ir įsitraukė vidun.

Naudodamasis Akies regėjimo organu, Perdavėjas sekė audrą. Grynai regimąjį Akies suvokimą jis paversdavo kamandomis Varikliui, kuris vedė Laivą per audros bangas. Beveik tuo pačiu metu jis sujungdavo kurso ir greičio komandas; tai buvo daroma, kad Sienelės padidintų stangrumą ir geriau pakeltų smūgius.

Veiksmai buvo koordinuojami greitai ir tvirtai: Akis matavo bangų stiprumą, Perdavėjas teikė informaciją Varikliui ir Sienelėms. Variklis vedė Laivą iš bangos į bangą, o Sienelės, įveikdamos smūgius, dar glaudžiau susispausdavo.

Įsitraukęs į smarkų, darnų, bendrą darbą, Perdavėjas užmiršo savo baiminimąsi. Galvoti nebuvo kada. Kaip Laivo ryšių sistema, jis turėjo rekordiniu greičiu išversti ir perduoti signalus, koordinuodamas informaciją bei vadovaudamas veiksmams.

Po keleto minučių audra nurimo.

— Puiku,— tarė Perdavėjas.— Pažiūrėsim, ar kas nors nesugedo.— Audros metu jo laidai susipynė, bet dabar jis išnarpliojo juos ir nutiesė po visą Laivą, įjungdamas kiekvieną Komandos narį į savo grandinę.— Varikli!

— Jaučiuosi gerai,— atsiliepė Variklis. Audros metu jis aktyvino žiaunas-lėtintojas, mažindamas savo viduriuose atominius sprogimus. Jokiai audrai nepavyktų netikėtai užklupti tokį prityrusį astronautą, koks buvo Variklis.

— Sienelės!

Sienelės raportavo viena paskui kitą; tai truko labai ilgai. Jų buvo daugiau kaip tūkstantis — ploni stačiakampiai sudarė Laivo apdangą. Savaime suprantama, kad

audros metu jos stiprino Laivo sudūrimus, tuo pačiu padidindamos Laivo stangrumą. Tačiau viena ar dvi Sienelės buvo smarkiai įlenktos.

Daktaras pranešė, kad jis sveikių sveikiausias. Jį sudarė vienos rankos; audros metu buvo įsitvėręs į kažkokį Akumuliatorių. Dabar jis nusiėmė nuo galvos laidą, ateinantį nuo Perdavėjo, atsijungė tokiu būdu nuo grandinės ir ėmė tvarstyti įlaužtas Sieneles.

— Nagi, greičiau,— pasakė Perdavėjas, nepamiršdamas, kad reikia dar nustatyti Laivo buvimo vietą. Jis leido kalbėti keturiems Akumuliatoriams.— Na, kaip jūs ten? — paklausė.

Niekas neatsakė. Akumuliatoriai saldžiai miegojo. Audros metu jų receptoriai buvo atdari, ir visi keturi išsipūtė nuo energijos pertekliaus. Perdavėjas patimpčiojo savo laidus, bet Akumuliatoriai net nekrustelėjo.

— Leisk man...— pasisiūlė Maitintojas. Vargšas nesusiprato tučtuojau prisitvirtinti prie Sienelės savo siurbiančiais vamzdeliais, ir jam teko gerokai pavargti, bet nepasidavė, kaip visada. Maitintojas buvo vienintelis Komandos narys, kuriam nereikėjo Daktaro paslaugų: jo kūnas regeneravosi pats.

Jis skubiai perėjo grindis savo čiuptuvėliais — jų buvo apie dvylika ir spyrė artimiausiam Akumuliatoriui. Didžiulis konusas, primenantis milžinišką taupyklę, pramerkė vieną akį, bet tučtuojau ją vėl užmerkė. Maitintojas antrą kartą spyrė. Šįsyk Akumuliatorius visiškai nereagavo. Tada jis pasiekė apsauginį vožtuvą, esantį Akumuliatoriaus viršuje, ir išleido dalį energijos.

— Tučtuojau atsitrauk,— burbtelėjo Akumuliatorius.

— O tu pabusk ir raportuok kaip pridera.

Suirzę Akumuliatoriai pasakė, jog jie visiškai sveiki, kad tai aišku bet kokiai kvailai galvai. Audros metu juos pritvirtino prie grindų montažiniai varžtai.

Toliau buvo tikrinama sparčiai. Mąstytojas buvo žvalus ir sveikas, o Akis susižavėjusi gyrė audros grožį. Įvyko tik vienas nelaimingas atsitikimas.

Žuvo Greitintojas. Jis buvo dvikojis ir ne toks stabilus, kaip kiti Komandos nariai. Audra užklupo jį vidur Laivo, trenkė į Sienelę, kuri jau buvo suskubusi sustangrėti, ir sulaužė jam kažkokius gyvybiškai svarbius kaulus. Dabar net Daktaras nieko negalėjo padėti.

Valandėlę visi tylėjo. Kurios nors laivo dalies žuvimas — ne juokai. Laivas — vieninga visuma, kurią sudaro tik Komandos nariai. Vieno jų netekimas — smūgis visai Komandai.

Tai ypač dabar buvo svarbu. Laivas ką tik nugabeno krovinį į uostą, nutolusį nuo Galaktikos Centro per kelis šviesos tūkstantmečius. Praslinkus audrai, Laivo koordinatos buvo visiškai nežinomos.

Akis prišliaužė prie vienos Sienelės ir iškišo regos organą laukan. Sienelė praleido jį ir tučtuojau vėl susiglaudė. Išlindęs iš Laivo, regos organas tiek pailgėjo, kad galėtų apžvelgti visą žvaigždžių sferą. Vaizdas buvo nusakytas Perdavėjui, kuris apibūdino jį Mąstytojui.

Mąstytojas — milžiniškas beformis protoplazmos luitas — gulėjo kajutės kertėje. Jis kaupė visų savo prosenelių — kosmoso užkariautojų atmintį. Jis išnagrinėjo gautą vaizdą, akimirksniu palygino jį su daugybe kitų, įsidėmėtų jo narveliuose, ir pranešė:

— Nėra jokios planetos, įeinančios į Galaktikos Sandraugą, kurią būtų galima pasiekti.

Perdavėjas mechaniškai visus supažindino su pranešimu, kurio labiausiai bijojo.

Su Mąstytojo pagalba Akis nustatė, kad Laivas nukrypo nuo kurso kelis šviesos tūkstantmečius ir yra Galaktikos pakraštyje.

Kiekvienas Komandos narys gerai suprato, ką tai reiškia. Be Greitintojo, suteikiančio Laivui daug kartų dides-

nį, negu šviesos, greitį, jie niekad nebesugrįš namo. Skridimas atgal be Greitintojo truks ilgiau, negu kiekvieno jų gyvenimas.

— Mums tik lieka pasirinkti vieną iš dviejų galimybių. Pirmoji: pasinaudodami atomine Variklio energija, pasukame Laivą prie artimiausios galaktinės planetos. Tai truks maždaug du šviesos šimtmečius. Galimas dalykas, Variklis išgyvens iki kelionės pabaigos, bet kiti tikriausiai neišgyvens. Antroji: surandame mūsų buvimo vietos zonoje primityvią planetą, apgyvendintą potencialiais Greitintojais. Pasirenkame vieną iš jų ir išmokome suteikti mūsų Laivui reikiamą greitį kelionei į Galaktikos teritoriją.

Išdėstęs visus prosenelių atmintyje surastus variantus Mąstytojas nutilo.

Greitai nubalsavus, pasirodė, kad visi labiau linksta prie antrojo Mąstytojo pasiūlymo. Betgi ir rinktis, teisybę šnekant, nebuvo ko. Tik antrasis variantas davė šiokią tokią viltį sugrįžti namo.

— Gerai,— pasakė Mąstytojas.— O dabar užvalgysim. Manau, kad visi mes to nusipelnėme.

Žuvusiojo Greitintojo kūną įmetė į Variklio nasrus, kurie tučtuojau prarijo jį ir atomus pavertė energija.

Iš visų Komandos narių tik Variklis maitinosi atomine energija.

Norėdamas pamaitinti kitus, Maitintojas skubiai pasikrovė iš artimiausio Akumuliatoriaus. Pasikrovęs jis paversdavo savyje turimas maitinamąsias medžiagas produktais, kurių reikėjo kitiems Laivo nariams. Maitintojo kūno chemija nuolat keisdavosi, naujai atgimdavo, adaptuodavosi, paruošdama įvairias maitinimo formas.

Akis naudojo maistui tik sudėtingas chlorofilo molekulių grandinėles. Paruošęs jai tokias grandinėles, Maitintojas suvalgydino Perdavėjui angliavandenius, o Sienelėms — chloro junginius. Daktarui pagamino tikslią

silicio prisodrintą vaisių kopiją, prie jų šis buvo įpratęs savo tėvynėje.

Pagaliau buvo pavalgyta, ir Laivas vėl sutvarkytas. Kertėje saldžiai sau pūtė Akumuliatoriai. Akis, kaip begalėdama, išplėtė savo regėjimo lauką, nukreipusi pagrindinį regos organą į didelio jautrumo teleskopinę recepciją. Net tokiomis nepaprastomis aplinkybėmis Akis neatsispyrė pagundai ir ėmė kurti eilėraščius. Ji paskelbė visų žiniai, jog rašanti naują epinę poemą „Periferinis švytėjimas". Kadangi niekas nenorėjo tos poemos klausyti, Akis perteikė ją Mąstytojui, kurio atmintis saugojo absoliučiai viską, gera ir bloga, tikra ir netikra.

Variklis niekad nemiegojo. Kupinas gautos iš Greitintojo palaikų energijos, jis varė Laivą pirmyn daug kartų didesniu, negu šviesos, greičiu.

Sienelės ginčijosi, kuri jų buvo girčiausia paskutiniųjų atostogų metu.

Perdavėjas nutarė įsitaisyti patogiau. Jis atsikabino nuo Sienelių, ir apvalus jo kūnelis pakibo ore, ant persipynusių laidų tinklo.

Akimirkai jis atsiminė Greitintoją. Keista, juk visi jie bičiuliavosi su Greitintoju, o dabar jį bematant užmiršo. Jie anaiptol nebuvo kietaširdžiai, bet jiems rūpėjo Laivas — ta vieninga visuma. Netekus vieno savo nario liūdima, bet tuo atveju visų svarbiausia — nepakenkti visumai.

Laivas skriejo pro Galaktikos pakraščio saules.

Mąstytojas apskaičiavo, jog Greitintojų planetos suradimo tikimybė yra maždaug keturi prieš penkis ir atliko spiralinį ieškojimų maršrutą. Praėjus savaitei, jie aptiko pirmykščių Sienelių planetą. Skrendant skutamuoju skridimu, buvo galima pamatyti, kaip tie storaodžiai stačiakampiai šildosi saulėje, laipioja kalnais, susijungia į plonutes, bet plačias plokštumas, kad jas pakeltų lengvas vėjelis.

Visos Laivo Sienelės sunkiai dūsavo, apimtos gilaus tėvynės ilgesio. Kaip čia panašu į jų gimtąją planetą!

Su naujai atrastos planetos Sienelėmis dar neturėjo kontakto jokia Galaktikos ekspedicija. Sienelės dėl to nenutuokė didžiosios savo paskirties — įsilieti į plačią Galaktikos Sandraugą.

Spiralinis maršrutas ėjo pro daugybę pasaulių — ir mirusių, ir per jaunų gyvybei atsirasti. Sutiko Perdavėjų planetą. Ryšių linijų voratinklis išsidriekė čia vos ne per pusę kontinento.

Perdavėjas, naudodamasis Akimi, įdėmiai apžiūrinėjo planetą. Jam pagailo savęs. Prisiminė namus, šeimą, bičiulius. Prisiminė medį, kurį grįžęs ketino nusipirkti.

Kokią akimirką Perdavėjas stebėjosi: ką jis veikia čia, tolimame Galaktikos kampelyje, be to, dar — kaip Laivo prietaisas?

Tačiau jis atsikratė laikino silpnumo. Būtinai atsiras Greitintojų planeta — reikia tik gerai paieškoti.

Galų gale bent jis to tikėjosi.

Laivas skriejo neištirtu pakraščiu, pro ilgą bevaisių pasaulių virtinę. Bet štai kely pasitaikė ištisas sąnašynas planetų, apgyvendintų pirmykščiais Varikliais, plaukiojančiais radioaktyviame okeane.

— Kokia turtinga teritorija,— kreipėsi Maitintojas į Perdavėją.— Galaktika turėtų pasiųsti čia kontaktininkų būrį.

— Galimas daiktas, kad mums sugrįžus taip ir bus padaryta,— atsakė Perdavėjas.

Jie buvo labai geri bičiuliai — juos jungė dar šiltesnis jausmas, negu viską aprėpianti Komandos narių draugystė. Tai lėmė ne tik kad jiedu buvo jauniausi Komandos nariai, nors jų bičiulystei turėjo įtakos ir ta aplinkybė. Jiedu atliko tas pačias funkcijas — štai kur glūdėjo sielų gimininguma s. Perdavėjas versdavo informaciją, Maitintojas keisdavo maistą. Jie vienas į kitą buvo panašūs.

Perdavėjas buvo centrinis branduolys su į visas puses išsidriekusiais laidais, o Maitintojas — centrinis branduolys su į visas puses išsišakojusiais vamzdeliais.

Perdavėjas galvojo, kad, be jo, protingiausia būtybė laive yra Maitintojas. Tikrai Perdavėjas niekad nesuprato, kaip vyksta kai kurių Komandos narių sąmoningi procesai.

Dar saulės, dar planetos. Variklis ėmė kaisti. Kaip paprastai, jis buvo naudojamas kylant ir leidžiantis, o taip pat ir tikslaus manevravimo metu planetinės sistemos viduje. Dabar jis be perstogės dirbo daug savaičių, čia viršydamas šviesos greitį, čia jo nepasiekdamas. Pradėjo atsiliepti įtampa.

Su Daktaro pagalba Maitintojas paleido į darbą Variklio aušinimo sistemą. Grubi priemonė, bet teko ja pasitenkinti. Pergrupavęs azoto, deguonies ir vandenilio atomus, Maitintojas sudarė aušinantį skystį. Daktaras rekomendavo Varikliui ilgalaikį poilsį. Jis perspėjo, kad šaunusis veteranas netesės nė savaitės, taip įtemptai darbuodamasis.

Ieškoma buvo toliau, bet Komandos nuotaika pamažėli gedo. Visi suprato, kad Galaktikoje sunku rasti Greitintojų, tai jau ne Sienelės ar Varikliai, kurių visur pilna.

Nuo tarpžvaigždinių dulkių Sienelės pasidarė raupėtos. Dejavo, kad jos visai nuskurs, sugrįžusios namo, nes turės apmokėti kosmetikos kabinetui už visą gydymo kursą. Perdavėjas patikino jas, kad firma atlygins visas išlaidas.

Net Akis pritvinko kraujo, be perstogės spoksodama į erdvę.

Jie priartėjo dar prie vienos planetos. Jos charakteristikas davė Mąstytojui, kuris ilgam susimąstė.

Nusileido arčiau — taip, kad galima buvo skirti daiktus.

Greitintojai! Primityvūs greitintojai!

Skubiai pasisuko atgal, į kosmosą — sudaryti tolesnių planų.

Tam įvykiui atšvęsti Maitintojas paruošė dvidešimt tris svaigius gėrimus.

Laivas trims paroms išėjo iš rikiuotės.

— Na kaip, visi pasiruošę?— ketvirtą parą vos girdimai paklausė Perdavėjas. Jis kankinosi: pagiriojant skaudėjo visus nervų galiukus.

Na ir truktelėjo jis! Lyg pro miglą atsimena, kaip glėbesčiavo Variklį ir kvietė, grįžus į namus, apsigyventi viename medyje.

Vien apie tai pagalvojus, dabar Perdavėją krėtė šiurpas.

Kiti Komandos nariai jautėsi ne geriau. Sienelės leido orą — jos per daug buvo nusilpusios ir negalėjo kaip reikiant susiglausti. Daktaras drybsojo be sąmonės.

Blogiausia buvo Maitintojui. Jo sistemai tiko visi degalai, išskyrus atominį, taigi jis ir prisiragavo visų savo paties gamintų skysčių, tarp jų ir nepatvaraus jodo, gryno deguonies ir sudėtinio sprogstamo eterio. Atrodė jis labai pasigailėtinai. Paprastai gražios jūros vandens spalvos vamzdeliai apsitraukė oranžinėmis dėmėmis. Jo viršKinimo traktas dirbo iš visų jėgų, valydamasis nuo visokiausios šlykštynės. Maitintoją kankino palaidi viduriai.

Blaivūs buvo tik Mąstytojas ir Variklis. Mąstytojas gerti nemėgo — tokia savybė neįprasta astronautui, tačiau būdinga Mąstytojui. Variklis gerti nemokėjo.

Visi klausėsi nuostabių, žerte žeriamų Mąstytojo pranešimų. Su Akies pagalba apžiūrėjęs planetos paviršių, Mąstytojas aptiko metalinius įrenginius. Jis pareiškė bauginančią hipotezę, jog šios planetos Greitintojai sukūrę mechaninę civilizaciją.

— Tai neįmanoma,— kategoriškai pareiškė trys Sienelės, ir Komandos dauguma sutiko su jomis. Jų nuomone, visas metalas buvo paslėptas žemės gelmėse arba riogsojo kaip niekam vertos surūdijusios nuolaužos.

— Tu nori pasakyti, kad jie daro daiktus iš metalo?— pasiteiravo Perdavėjas.— Tiesiog iš paprasto negyvo metalo? O ką iš jo galima padaryti?

— Nieko negalima padaryti,— tvirtai pasakė Maitintojas.— Tokie gaminiai nuolat lūžtų. Juk metalas nejaučia, kada jis suyra, nuovargio įveiktas.

Mąstytojo buvo teisybė. Akis padidino vaizdą, ir kiekvienas išvydo, jog Greitintojai iš negyvo metalo buvo prisidirbdinę didelių pastogių, ekipažų bei kitų daiktų.

Sunku buvo staiga paaiškinti tokią keistą civilizacijos kryptį, bet buvo aišku, kad tai gero nelemia. Tačiau, šiaip ar taip, blogiausia praėjo. Greitintojų planeta surasta. Palyginus, jų laukė lengvas uždavinys — įkalbėti vieną iš čiabuvių.

Vargu ar tai bus jau taip sudėtinga. Perdavėjas žinojo, kad net primityvioms tautoms šventi Galaktikos principai — bendradarbiavimas ir tarpusavio pagalba — nepažeidžiami.

Komanda nutarė netūpti tankiai gyvenamame rajone. Žinoma, bijotis priešiško sutikimo nebuvo ko, bet užmegzti santykius su šiomis būtybėmis, kaip su gentimi — kontaktininkų būrio pareiga. Komandai tereikėjo vieno individo. Todėl jie pasirinko beveik negyvenamą žemės masyvą ir nutūpė, vos tik tą planetos dalį apgaubė naktis.

Beveik tuojau pat pavyko aptikti vienišą Greitintoją. Akis adaptavosi, kad matytų tamsoje, ir visi ėmė sekti, ką Greitintojas daro. Netrukus jis atsigulė prie laužo. Mąstytojas paaiškino, kad tai įprastas Greitintojų poilsio būdas.

Prieš pat aušrą Sienelės prasiskleidė ir Maitintojas, Perdavėjas ir Daktaras išėjo iš Laivo.

Maitintojas puolė į priekį ir patapšnojo čiabuviui per petį. Paskui jį ir Perdavėjas nutiesė ryšių liniją.

Greitintojas atvėrė regėjimo organus, sumirksėjo jais ir keistai pakrutino organą, skirtą maistui ryti. Tada jis pašoko ir leidosi bėgti.

Komandos narių trijulė buvo sukrėsta. Greitintojas net nebandė išsiaiškinti, ko nori iš jo trys svetimos planetos gyventojai.

Perdavėjas skubiai pailgino kažkokį laidą ir, nors Greitintojas jau buvo už penkiolikos metrų, nutvėrė jį už galūnės. Tasai parkrito.

— Būk jam švelnesnis,— patarė Maitintojas.— Tikriausiai jį išgąsdino mūsų išvaizda.— Visi jo vamzdeliai sutirtėjo nuo juoko, pagalvojus, kad Greitintoją, vieną įstabiausių Galaktikos būtybių, apdovanotą daugybe organų, gali išgąsdinti kieno nors išvaizda.

Maitintojas ir Daktaras pašokinėjo apie parkritusį Greitintoją, pakėlė jį ir nusinešė į Laivą.

Sienelės vėl susiglaudė. Tvirtai suimtą Greitintoją paleido ir pasiruošė deryboms.

Vos ištrūkęs, Greitintojas pašoko ir puolė ten, kur ką tik susiglaudė Sienelės. Jis daužė jas viršutinėmis galūnėmis, jo valgio rijimo plyšys tirtėjo.

— Nustok,— pasipiktino Sienelė. Ji įsitempė, ir Greitintojas parkrito ant grindų. Bematant pašokęs, jis vėl puolė į priekį.

— Sustabdykite jį,— paliepė Perdavėjas.— Jis gali susižeisti.

Vienas iš Akumuliatorių truputį nubudo, norėdamas pasiristi po Greitintojo kojomis. Greitintojas parpuolė, vėl pašoko ir nudūmė išilgai Laivo.

Perdavėjo linijos tiesėsi visur, todėl jis sučiupo Greitintoją pačiame Laivo priešakyje. Greitintojas ėmė traukyti laidus, ir Perdavėjas skubiai paleido jį.

— Prijunk jį prie ryšių sistemos! — sušuko Maitintojas.— Gal būt, pasiseks įtikinti jį!

Perdavėjas prikišo prie Greitintojo galvos laidą ir pamosavo juo. Visa Galaktika suprato tą ženklą: ryšys užmegztas. Deja, Greitintojas elgėsi iš tiesų keistai: jis vis stengėsi ištrūkti, beviltiškai mojuodamas rankoje laikomu metalo gabalu.

— Kaip jūs manote, ką jis ketina daryti su tuo daikčiuku?— paklausė Maitintojas.

Greitintojas atakavo Laivo bortą, puolė metalu bubinti vieną Sienelių. Sienelė instinktyviai sukietėjo, ir metalas žvangtelėjo ant grindų.

— Palikite jį ramybėje,— pasakė Perdavėjas.— Duokite jam laiko nusiraminti.

Perdavėjas pasitarė su Mąstytoju, bet taip ir nenusprendė, ką daryti su Greitintoju. Tas niekaip nenorėjo užmegzti ryšio. Kiekvieną kartą, kai Perdavėjas kišo jam savo laidą, Greitintojas rodė neįveikiamą siaubą. Kol kas padėtis buvo be išeities.

Pasiūlymą ieškoti šioje planetoje kito Greitintojo Mąstytojas tučtuojau atmetė. Manė, kad Greitintojo elgesys tipiškas; vadinasi, su kitu bus tas pats vargas. Be to, pirmasis kontaktas su planeta — kontaktininkų būrio prerogatyva.

Jei bendros kalbos su šiuo Greitintoju jie nesuras, šioje planetoje jau nesusiriš su kitu.

— Man atrodo, aš supratau, kur čia visa bėda,— pasakė Akis. Ji užsiropštė ant Akumuliatoriaus kaip ant tribūnos.— Vietiniai Greitintojai buvo sukūrę mechaninę civilizaciją. Tačiau kaip? Įsivaizduokite, jie išmiklino savo pirštus kaip Daktaras ir išmoko keisti metalų formą. Jie naudojosi savo regėjimo organais taip, kaip aš. Gal

būt, jie išvystė ir daugybę kitų organų.— Ji padarė įspūdingą pauzę.— Čionykščiai Greitintojai prarado specializaciją!

Keletą valandų jie apie tai ginčijosi. Sienelės tvirtino, kad protaujantis padaras neįmanomas be civilizacijos. Galaktikoje tokių nėra. Tačiau faktai buvo akivaizdūs — Greitintojų miestai, jų ekipažai... Šis Greitintojas, kaip ir visi kiti, daug ką mokėjo.

Jis sugebėjo daryti viską, tik ne greitinti!

Mąstytojas tik iš dalies paaiškino tą nesusipratimą:

— Ši planeta nėra pirmykštė. Palyginus, ji sena ir turėjo įstoti į Sandraugą prieš daug tūkstantmečių. Kadangi ji neįstojo, čionykščiai Greitintojai apgaulingai neteko teisių, priklausančių jiems nuo gimimo dienos. Jie gabūs, jų specialybė — greitinimas, bet jiems nebuvo ko greitinti. Todėl natūralu, kad jų kultūra vystėsi patologiškai. Kas tai per kultūra, tegalime tik spėlioti. Tačiau, atsižvelgdami į turimus duomenis, galime teigti, kad vietiniai Greitintojai... nekontaktiški.

Mąstytojas buvo įpratęs visų nuostabiausius pareiškimus daryti labiausiai šaltakrauju tonu.

— Visiškai galimas daiktas,— nepalenkiamasis Mąstytojas dėstė toliau,— kad vietiniai Greitintojai nenorės turėti su mumis nieko bendra. Tuomet galimybė rasti kitą Greitintojų planetą yra vienas prieš du šimtus aštuoniasdešimt tris.

— Neužmezgus su juo kontakto, negalima tikrai tvirtinti, kad jis nenorės bendradarbiauti,— pastebėjo Perdavėjas. Jam labai buvo sunku patikėti, kad protingas padaras gali atsisakyti laisvanoriško bendradarbiavimo.

— O kaip tai padaryti? — paklausė Maitintojas.

Jie numatė veikimo planą. Daktaras lėtai priėjo prie Greitintojo; tas pasitraukė atatupstas. Tuo tarpu Perdavėjas per Sienelę iškišo laidą laukan, nutiesė išilgai Laivo ir vėl įtraukė vidun, kaip tik Greitintojo užpakalyje.

Traukdamasis Greitintojas atsirėmė nugara į Sienelę, ir Perdavėjas įvedė laidą jam į galvą, į ryšio, esančio smegenų centre, įdubimą.

Greitintojaš be sąmonės nugriuvo ant grindų.

Greitintojui atsipeikėjus, Maitintojas ir Daktaras laikė jį už rankų ir už kojų; paleistas jis būtų nutraukęs ryšio liniją. Tuo tarpu Perdavėjas, naudodamasis savo sugebėjimais, mokėsi Greitintojo kalbos.

Uždavinys nebuvo iš sunkiųjų. Visos Greitintojų kalbos priklausė tai pačiai kalbų grupei, ir šioji nebuvo išimtis. Perdavėjui pavyko aptikti žievės paviršiuje pakankamai minčių, kad įsivaizduotų svetimos kalbos sandarą.

Jis pabandė užmegzti ryšį su Greitintoju.

Greitintojas tylėjo.

— Man atrodo, jis nori valgyti,— pasakė Maitintojas.

Visi atsiminė, kad Greitintojas Laive jau dvi paros. Maitintojas paruošė vieną standartinį, Greitintojo mėgiamą patiekalą ir padavė jam.

— O dieve! Bifšteksas! — sušuko Greitintojas.

Perdavėjo pasikalbėjimo grandinėmis visa Komanda paleido džiaugsmingą šūksnį. Greitintojas ištarė pirmuosius žodžius!

Perdavėjas išanalizavo žodžius ir pasirausė atminty. Jis žinojo apie du šimtus Greitintojų kalbų, o paprasčiausių dialektų dar daugiau. Perdavėjas nustatė, kad Greitintojas kalba dviejų tarmių mišiniu.

Greitintojas kažkaip keistai suvokė aplinką. Laivas jam atrodė spalvų siautuliu. Sienelės bangavo. Tiesiai prieš jį buvo kažkas panašaus į milžinišką juodai žalią vorą; jo voratinkliai buvo apnarplioję visą laivą ir nusidriekę į kitų neregėtų padarų galvas. Akis jam atrodė lyg žvėrelis be kailio,— būtybė iš dalies panaši į nudirtą triu-

šį, iš dalies į kiaušinio trynį. (Niekas Laive nežinojo, kas tai per keisti daiktai.)

Perdavėją pavergė naujas regėjimo taškas, surastas Greitintojo smegenyse. Iki šiol jis niekad nematė pasaulio tokioje šviesoje. Dabar, kai Greitintojas tai pastebėjo, Perdavėjas negalėjo nepripažinti, jog Akis iš tiesų atrodo juokingai.

Pabandė užmegzti ryšį.

— Kas jūs per sutvėrimai, velniai jus griebtų?! — paklausė Greitintojas; baigiantis antrai parai jis gerokai apsiramino.— Kam mane sučiupote? O gal aš tiesiog išsikrausčiau iš proto?

— Ne,— nuramino jį Perdavėjas,— tavo psichika visai normali. Tu esi prekybiniame Galaktikos Laive. Audra mus nubloškė į šalį, o mūsų Greitintojas žuvo.

— Tarkime, kad taip buvo, bet kuo aš čia dėtas?

— Mes norėtume, kad tu prisijungtum prie mūsų komandos,— atsakė Perdavėjas,— ir pasidarytum nauju Greitintoju.

Greitintojui paaiškino aplinkybes, ir jis susimąstė. Perdavėjas jautė vidinę jo minčių kovą. Tas niekaip negalėjo nuspręsti, sapnuoja jis ar ne. Pagaliau Greitintojas suvokė, jog jis pilno proto.

— Klausykit, draugužiai, — pasakė jis, — nežinau, kas jūs tokie ir ko jums reikia, bet man metas iš čia nešdintis. Mano laisvalaikis baigiasi, ir jeigu aš kuo skubiausiai nesugrįšiu, neišvengsiu disciplinarinės bausmės.

Perdavėjas paprašė Greitintoją paaiškinti, kas per daiktas toji „disciplinarinė bausmė", ir gautą informaciją pasiuntė Mąstytojui.

„Šitie Greitintojai kivirčijasi" — taip manė Mąstytojas.

— O kodėl? — paklausė Perdavėjas. Jis liūdnai pagalvojo, kad tikriausiai Mąstytojo tiesa: Greitintojas nerodė ypatingo noro bendradarbiauti.

— Mielai jums padėčiau, vyručiai,— tebekalbėjo Grei-

tintojas,— bet iš kur jūs ištraukėte, kad aš galiu suteikti greitį tokiam milžiniškam agregatui? Juk vien tik pajudinti jūsų laivą reikia visos tankų divizijos.

— Jūs pritariate karams? — Mąstytojo pasiūlymu, paklausė Perdavėjas.

— Niekas nemėgsta karo, labiausiai tie, kam tenka lieti kraują.

— Kodėl jūs kariaujate?

Maisto priėmimo organu Greitintojas padarė grimasą, kurią Akis užfiksavo ir perdavė Mąstytojui. „Vienas iš dviejų: arba tu užmuši, arba tave užmuš. O jūs, draugužiai, žinote, kas yra karas?"

— Pas mus nėra karų,— atkirto Perdavėjas.

— Laimingi,— gaižiai tarė Greitintojas.— O pas mus yra. Ir daug.

— Žinoma,— pasitvėrė Perdavėjas. Jis jau spėjo gauti išsamius Mąstytojo paaiškinimus. — O tu norėtum juos nutraukti?

— Žinoma.

— Tuomet skrisk su mumis. Pasidaryk Greitintoju.

Greitintojas atsistojo ir priėjo prie Akumuliatoriaus. Atsisėdęs ant jo, sugniaužė kumščius.

— Ką tu čia po galais svaičioji? Kaip aš galiu nutraukti visus karus? — pasidomėjo jis. — Net jeigu aš kreipčiausi į visų žymiausius asmenis ir pasakyčiau...

— To nereikia, — pertraukė jį Perdavėjas. — Užteks, jeigu iškeliausi su mumis. Nugabensi mus į bazę. Galaktika pasiųs į jūsų planetą kontaktininkų būrį. Tuomet karams bus galas.

— Papūsk į uodegą,— atsakė Greitintojas.— Jūs, mielieji, įstrigote čia? Na ir puiku. Jokioms pabaisoms nepavyks užimti Žemės.

Apstulbintas Perdavėjas mėgino suprasti pašnekovo minčių eigą. Nejaugi Greitintojas jo nesuprato? Ar jis nevykusiai išsireiškė?

— Aš maniau, kad tu nori nutraukti karus,— pastebėjo jis.

— Na aišku, noriu. Bet aš nenoriu, kad mus *priverstų* juos nutraukti. Aš ne išdavikas. Geriau jau kariausiu.

— Niekas jūsų nevers. Jūs patys paliausite savaime, kadangi nebus reikalo kariauti.

— O tu žinai, kodėl mes kariaujame?

— Savaime suprantama.

— Nejaugi? Įdomu paklausyti.

— Jūs, Greitintojai, per ilgai buvote atskirti nuo pagrindinės Galaktikos srovės, — paaiškino Perdavėjas. — Jūs turite specialybę — greitinimą, bet neturite ko greitinti. Todėl jūs neturite tikro darbo. Jūs žaidžiate daiktais — metalais, negyvais daiktais,— bet nerandate čia tikro pasitenkinimo. Netekę tikrojo pašaukimo, jūs kariaujate iš nuobodumo. Vos tik jūs užimsite savo vietą Galaktikos Sandraugoje — užtikrinu jus, tai garbinga vieta,— jūsų karai pasibaigs. Kam kariauti — juk tai priešingas prigimčiai darbas — jei galima greitinti? Be to, išnyks jūsų mechaninė civilizacija, kadangi jos nebereikės.

Greitintojas palingavo galvą. Perdavėjas tą judesį palaikė sumišimo požymiu.

„O kas tai per daiktas — greitinimas?"

Perdavėjas stengėsi paaiškinti kaip galima suprantamiau, bet greitinimas nebuvo jo kompetencijoje; jis pats tik apytikriai išmanė šį dalyką.

— Nori pasakyti, kad *tai* turi daryti kiekvienas Žemės gyventojas?

— Be abejonės,— patvirtino Perdavėjas.— Tai jūsų didžioji profesija.

Greitintojas valandėlę susimąstė.

„Aš manau, kad tau reikia gydytojo psichiatro ar ko nors panašaus. Niekad gyvenime nesugebėčiau tai daryti. Aš esu pradedantis architektas. Be to... na, bet tai jau sunku paaiškinti..."

Tačiau Perdavėjas jau priėmė Greitintojo prieštaravimą. Greitintojo mintys sukosi apie moteriškos giminės asmenį. Ir ne vieną, o du ar tris. Be to, Perdavėjas sugavo vienišumo, atsiskyrimo jausmą.

Greitintojas buvo kupinas abejonių.

Jis bijojo.

— Kai mes pateksim į Galaktiką,— pasakė Perdavėjas, karštai tikėdamasis, kad rado tinkamus argumentus,— tu susipažinsi su kitais Greitintojais. Ir Greitintojomis. Jūs, Greitintojai, visi panašūs, todėl tu su jais būtinai susidraugausi. O kas dėl vienišumo Laive, tai jo čia paprasčiausiai nėra. Tu dar nesupratai, kur Sandraugos esmė. Sandraugoje niekas nesijaučia vienišas.

Greitintojas ilgam susimąstė apie nežemiškų Greitintojų egzistavimo idėją. Perdavėjas stengėsi suprasti, kodėl ši idėja taip sukrėtė jo pašnekovą. Galaktika pilna Greitintojų, Maitintojų, Perdavėjų ir daugybės kitų įvairiausių protingų būtybių.

— Vis dėlto nesinori tikėti, kad kas nors sugebėtų baigti karus,— sumurmėjo Greitintojas.— Iš kur aš galiu žinoti, kad tai ne melas?

Perdavėjui lyg kas būtų trenkęs į patį branduolį. Tur būt, Mąstytojas sakė teisybę, tvirtindamas, kad Greitintojas nesutiks bendradarbiauti. Vadinasi, Perdavėjo veikla baigsis? Vadinasi, dėl saujelės Greitintojų bukumo jis su kitais Komandos nariais baigs gyvenimą Kosmose?

Tačiau net šios gaižios mintys nenustelbė gailesčio jausmo Greitintojui.

Kaip baisu, galvojo Perdavėjas. Amžinai abejoti, nesiryžti, niekuo netikėti. Jei šie Greitintojai neužims atitinkamos vietos Galaktikoje, jie išgalabys kits kitą. Seniai metas jiems įstoti į Sandraugą.

— Kaip man įtikint tave? — sušuko Perdavėjas.

Nevilties apimtas, jis prijungė Greitintoją prie visų grandinių. Jis atskleidė Greitintojui gruboką Variklio su-

kalbamumą, pramuštgalvišką Sienelių būdą; parodė jam poetiškus Akies polinkius ir drąsų Maitintojo geraširdiškumą. Jis lapote atlapojo savo smegenis ir pademonstravo Greitintojui savo gimtąją planetą, šeimą ir medį, kurį svajojo sugrįžęs įsigyti.

Jis atskleidė Greitintojui vaizdus, parodydamas kiekvienos planetos atstovų istoriją. Jie buvo skirtingų moralinių įsitikinimų, bet visus juos jungė Galaktikos Sandraugos saitai.

Greitintojas žiūrėjo, nerodydamas jokio susidomėjimo.

Kiek luktelėjęs, jis palingavo galvą. Atsakyta buvo judesiu — netvirtu, miglotu, bet aiškiai neigiamu.

Perdavėjas įsakė Sienelėms atsiverti. Tos pakluso, ir Greitintojas apstulbęs įsispoksojo į atsivėrusią angą.

— Tu laisvas,— pasakė Perdavėjas.— Atjunk tik ryšio liniją ir eik.

— O kaip jūs?

— Paieškosime kitos Greitintojų planetos.

— Kokios? Marso? Veneros?

— Nežinom. Belieka tikėtis, kad netoliese yra kita.

Greitintojas pažvelgė į angą — ir nukreipė žvilgsnį į Komandą. Jis abejojo, ir jo veidas aiškiai bylojo apie vidinę kovą.

— Viskas, ką man parodėte, — tiesa?

Atsakyti neteko.

— Gerai, — netikėtai pasakė Greitintojas, — vyksiu. Aišku, aš esu tikras kvailys, tačiau vyksiu. Jei taip sakote, vadinasi, taip ir yra.

Perdavėjas matė, kad Greitintojas nusikamavo, svyruodamas sutikti ar ne, ir nebejaučia to, kas vyksta, realumo. Jis veikė tarytum sapne, kada sprendžiama lengvai ir nerūpestingai.

— Beliko mažytis keblumas, — pridūrė Greitintojas su isterišku lengvapėdiškumu. — Vyrai, tegu mane velniai rauna, jei aš moku greitinti. Jūs, rodos, minėjote šviesą

pralenkiantį greitį? Bet aš nesuteiksiu net mylios per valandą.

— O aš tau sakau, kad tu moki greitinti, — tikino jį Perdavėjas, pats ne visai tikėdamas tuo, ką sako. Jis puikiai žinojo, ką gali Greitintojai, bet šis...

— Tu tik pamėgink.

— Būtinai,— sutiko Greitintojas.— Bent jau tada aš tikrai pabusiu.

Kol Laivas buvo ruošiamas startui, Greitintojas kalbėjosi pats su savimi.

— Keista, — murmėjo Greitintojas. — Aš maniau, kad turistinis žygis — geriausias poilsis, o mane apniko košmarai!

Variklis pakėlė Laivą į orą. Sienelės susiglaudė dar prieš tai, o Akis dabar vairavo Laivą tolyn nuo planetos.

— Mes išėjome iš traukos zonos,— pranešė Perdavėjas. Klausydamasis Greitintojo, jis maldavo likimą pasigailėti to vargšo proto.— Dabar Akis ir Mąstytojas duos kursą, aš perduosiu jį tau, o tu greitink nurodyta kryptimi.

— Tu beprotis, — sulemeno Greitintojas. — Pataikei ne į tą planetą. Ir aplamai, kad visi jūs pranyktumėte, košmariški vaiduokliai!

— Dabar tu esi Sandraugos narys, — atkirto jam nevilties apimtas Perdavėjas. — Štai tau kursas. Greitink!

Trumpą akimirką Greitintojas nieko nedarė. Jis pamažėle kratėsi sustingimo, imdamas suprasti, kad visa tai ne sapnas. Jis pajuto Sandraugą. Jis pajuto, kaip vieningi — Akis su Mąstytoju, Mąstytojas su Perdavėju, Perdavėjas su Greitintoju, visi keturi su Sienelėmis, su kitais Komandos nariais — visi su visais.

— Kas tai? — suglumęs paklausė Greitintojas. Jis persiėmė Laivo vienybe, neapsakoma šiluma, artumu, įmanomu tik Sandraugoje.

Jis ėmė greitinti.

Nieko neišėjo.

— Dar kartą pamėgink,— puolė prašyti Perdavėjas.

Greitintojas pažvelgė į savo vidų. Jam atsivėrė bedugnis abejonių ir baimės šulinys. Žiūrėdamas į jį, kaip į veidrodį, jis tematė siaubo iškraipytą savo veidą.

Mąstytojas apšvietė jam tą šulinį.

Greitintojus amžinai persekiodavo abejonės ir baimė. Greitintojai kovojo iš baimės, užmušinėjo, abejonių kamuojami.

Tačiau šulinio dugne... tenai slypėjo greitinimo paslaptis!

Žmogus, Specialistas, Greitintojas — dabar jis visas įsijungė į Komandą, ištirpo joje ir tarsi apglėbė per pečius Mąstytoją ir Perdavėją.

Ūmai Laivas leidosi į priekį, aštuonis kartus viršydamas šviesos greitį. Tas greitis vis didėjo.

DEMONAI

Eidamas Antrąja aveniu, Arturas Gametas pagalvojo, jog diena kuo puikiausia, tikrai pavasariška — ne per šalta, bet gaivu ir vėsu. Ideali diena sudarinėti draudimo sutartis, tarė jis sau. Devintosios gatvės kampe jis žengė nuo šaligatvio.

Ir dingo.

— Matėte? — paklausė mėsininką padėjėjas. Abudu stovėjo mėsinės tarpduryje, tingiai spoksodami į praeivius.

— Ką „matėte"? — atsiliepė storas, raudonveidis mėsininkas.

— Ana tą mažiulį su paltu. Jis dingo.

— Pasuko į Devintąją, — burbtelėjo mėsininkas, — na ir kas iš to?

Mėsininko padėjėjas nematė, kad Arturas būtų pasukęs į Devintąją arba perėjęs Antrąją. Jis matė, kaip tas žaibiškai pranyko. Tačiau kokia prasmė ginčytis? Pasakysi šeimininkui: „Jūs apsirinkate", o toliau kas? O gal vaikinas su paltu tikrai pasuko į Devintąją. Kur kitur jis galėjo dėtis? Tačiau Arturo Gameto jau nebebuvo Niujorke. Jis pražuvo be pėdsako.

Visai kitoje vietoje, gal net ne Žemėje, būtybė, vadinanti save Nelzebubu, įsmeigė akis į penkiakampį. Penkiakam-

pio viduje pasirodė kažkas, ko jis visai nesitikėjo. Rūsčiu žvilgsniu Nelzebubas pervėrė tą „kažką"; na ir buvo jau dėl ko tūžti. Ilgus metus jis ieškojo magiškų žodžių, eksperimentavo su žolėmis ir eliksyrais, studijavo geriausias magijos ir raganavimo knygas. Visa, ką išmoko, sutelkė į vieną vienintelę titanišką pastangą, ir kas išėjo? Pasirodė ne tas demonas.

Suprantama, šiame darbe galėjo pasitaikyti visokių nesklandumų. Imkime, pavyzdžiui, kad ir nukirstą numirėlio ranką: visai *galimas dalykas,* kad lavonas buvo savižudžio, — ar galima tikėti net geriausiuoju iš prekybininkų? O gal viena penkiakampio šonus sudarančių linijų šiek tiek kreivoka — tai juk labai svarbu. Arba burtažodžiai buvo pasakyti ne ta tvarka, kaip turėjo būti pasakyti. Viena netikra gaida — ir viskas žuvo! Šiaip arba taip, jau kas padaryta, nepataisysi. Nelzebubas atsirėmė į milžinišką butelį pečiu, padengtu raudonais žvynais, ir pasikasė kitą petį panašiu į durklą nagu. Kaip visada, kada būdavo sutrikęs, jis bilsnojo į grindis dyglėta savo uodega.

Bet šiokį tokį demoną jis vis dėlto nutvėrė.

Tiesa, penkiakampyje įkalintoji būtybė nebuvo panaši į jokį jam žinomą demoną. Imkime, pavyzdžiui, tas maskatuojančias pilko kūno klostes... Beje, visos istorinės žinios garsėja savo netikslumu. Kad ir kaip ten atrodytų antgamtiška būtybė, ji negali būti šykšti. Kuo, kuo, bet tuo jis buvo tikras. Nelzebubas kaip galima patogiau sudėjo kanopas ir ėmė laukti, kada keistoji būtybė prabils.

Arturas Gametas buvo pernelyg apstulbęs ir negalėjo ištarti žodžio. Ką tik jis ėjo į draudimo kontorą, nieko nelietė, mėgavosi nuostabiu ankstyvo pavasario ryto oru. Antrosios ir Devintosios sankryžoje žengė nuo šaligatvio — ir... staiga atsidūrė čia. Tik neaišku kur.

Kiek svirduliuodamas, jis ėmė priprasti prie kambarį gaubiančios tirštos miglos ir įžiūrėjo didžiulę pabaisą raudonais žvynais. Pabaisa tupėjo. Šalia jos kūpsojo kažkas panašaus į butelį — permatomas gerų trijų metrų aukščio įrenginys. Pabaisa buvo su spygliuota uodega — dabar ji kasėsi ja galvą — ir kiaulės akutėmis, kurios spoksojo į Arturą. Arturas mėgino skubiai trauktis atgalios, bet jam tepavyko žengti žingsnį. Jis pamatė, kad stovi kreida nubrėžtos figūros viduje ir nežinia kokia jėga jam neleidžia peržengti baltų linijų.

— Na, mat, — pasakė raudonasis siaubūnas, pagaliau sudrumstęs tylą, — dabar tu pakliuvai.

Jis pasakė visai kitokius žodžius, tokių garsų Arturas nebuvo girdėjęs. Tačiau kažkokiu būdu suprato, ką jam pasakė. Tai buvo ne telepatija: tarytum Arturas automatiškai, be įtampos vertė iš svetimos kalbos.

— Teisybę šnekant, aš kiek nusivylęs, — Nelzebubas kalbėjo toliau, nelaukdamas penkiakampyje uždaryto demono atsakymo. — Visos legendos sako, jog demonai — siaubingi penkių metrų aukščio, sparnuoti, mažiuliukėmis galvomis sutvėrimai, ir jų krūtinės esančios su skylėmis, iš kurių švirkščia šalto vandens čiurkšlės.

Arturas Gametas nusivilko paltą: šis nukrito jam po kojų, kaip beformis permirkęs gniutulas. Galvoje šmėkštelėjo neaiški mintis, kad šalto vandens švirkštimo idėja ne tokia jau bloga. Kambarys priminė įkaitintą krosnį. Jo pilkas tvido kostiumas jau spėjo pavirsti suglamžytu medžiagos ir prakaito jaukalu.

Šitaip pamanęs, jis susitaikė ir su raudonąja pabaisa, ir su kreida nubrėžtomis linijomis, kurių neperžengsi, su karštu kambariu — žodžiu, galutinai su viskuo.

Jis buvo pastebėjęs, kad knygų, žurnalų bei kino filmų herojai, pakliuvę į nepaprastas situacijas, visad sako: „Įgnybkite man, tikrovėje taip nebūna!" arba: „Viešpatie, ar aš sapnuoju, ar girtas esu, ar iš proto išsikraus-

čiau." Arturas visai neketino sakyti tokios aiškios nesąmonės. Pirma, jis buvo įsitikinęs, kad milžiniška raudona pabaisa to neįvertins, antra, žinojo, kad nemiega, nėra girtas ir neišsikraustė iš proto. Arturui Gametui tam stigo žodžių, bet jis suprato: miegas — tai miegas, o tai, ką jis dabar regi — visiškai kas kita.

— Kažkodėl negirdėjau, kad legendose būtų minima apie sugebėjimus nusidirti sau odą, — susimąstęs suburbeno Nelzebubas, žiūrėdamas į paltą po Arturo kojomis.— Įdomu.

— Tai klaida,— tvirtai atsakė Arturas. Draudimo agento darbo patirtis dabar jam labai pravertė. Arturui tekdavo susidurti su visokiais žmonėmis ir susigaudyti visokiose painiausiose situacijose. Matyt, pabaisa mėgino išsikviesti demoną. Ne ji kalta, kad susidūrė su Arturu Gametu, ir jai atrodo, jog Arturas ir yra demonas. Klaidą reikia kaip galima greičiau ištaisyti.

— Aš esu draudimo agentas,— pasakė jis.

Pabaisa palingavo didžiulę raguotą galvą. Ji pliaukšėjo sau per šonus, nemaloniu švilpesiu skrosdama orą.

— Ką tu ten veikei, manęs nė kiek nedomina,— suurzgė Nelzebubas.— Tikrai sakant, man net nesvarbu, kokiai demonų veislei tu priklausai.

— Bet aš jums aiškinu, kad aš ne...

— Nepavyks! — suriaumojo Nelzebubas, priėjęs prie pat penkiakampio krašto ir nuožmiai žiburiuodamas akimis.— Aš žinau, kad tu demonas. Man reikia spindūno.

— Spindūno? Aš kažkaip ne...

— Visus jūsų demoniškus išsisukinėjimus kiaurai matau,— pasakė Nelzebubas, aiškiai tramdydamas save. — Žinau, kaip ir tu, jog užkeikimu iškviestas demonas turi įvykdyti vieną užkeikėjo norą. Aš tave iškviečiau, ir man reikia spindūno. Dešimt tūkstančių svarų spindūno.

— Spindūno... — sumišęs prabilo Arturas, stengdamasis būti toliausioje penkiakampio kertėje, kuo atokiau nuo baisenybės, įnirtingai mosikuojančios uodega.

— Spindūno arba žėrūno, arba fon-der-pšiko. Tai vienas ir tas pats.

„Jis apie pinigus kalba",— ūmai šovė Arturui į galvą. Žargoniški žodžiai buvo negirdėti, bet intonacijos, kaip jie buvo tarti, su niekuo nesupainiosi. Spindūnu, be abejonės, vadinama vietinė valiuta.

— Dešimt tūkstančių svarų ne taip daug,— su gudria šypsenėle kalbėjo Nelzebubas.— Bent jau tau. Turi džiaugtis, kad aš ne iš tų bukapročių, kurie kaulija nemirtingumo.

Ir džiaugėsi Arturas.

— O jei aš nesutiksiu? — paklausė.

— Tuomet,— atsakė Nelzebubas, ir jo šypsnys pavirto niauria grimasa,— man reikės tave užburti. Uždaryti į šitą butelį.

Arturas dirstelėjo į permatomą žalią griozdą, stūksantį viršum Nelzebubo galvos. Plačiadugnis butelis pamažėli siaurėjo į viršų. Jei tik pabaisa įstengs įsprausti Arturą į vidų, jis niekad gyvenime neišlįs pro siaurą kakliuką. O kad pabaisa įstengs, Arturas neabejojo.

— Taigi,— pasakė Nelzebubas, vėl išsiviepdamas dar gudriau, negu pirma,— nėra jokios prasmės vaidinti herojaus. Kas tau dešimt tūkstančių svarų seno, gero fonder-pšiko? Aš būsiu laimingas, o tau tereikia tik ranka mostelti, ir jis atsiras.

Jis nutilo ir ėmė meilikaujamai šypsotis.

— Žinai,— kalbėjo jis tyliai,— juk aš marias laiko sugaišau. Galybę knygų perskaičiau, krūvą žėrūno išeikvojau.— Staiga jo uodega pliaukštelėjo į grindis tarsi kulka, rikošetu atšokusi nuo granito.— Nemėgink manęs vedžioti už nosies! — subliuvo jis.

Arturui paaiškėjo, kad magiška kreidos linijų jėga vei-

kia tokį atstumą, kiek siekia jo ūgis. Jis atsargiai atsirėmė į neregimą sieną ir, konstatavęs, jog ji atlaiko sunkumą, patogiai į ją atsišliejo.

Dešimt tūkstančių svarų spindūno, mąstė jis. Matyt, ši pabaisa — dievai žino kokios šalies burtininkas. Gal iš kitos planetos. Savo užkeikimais ji mėgino išsikviesti demoną, vykdantį bet kokius norus, bet išsikvietė jį, Arturą Gametą. Dabar ji kažko nori iš jo ir, jeigu jis nepaklausys, graso jam buteliu. Visa tai baisiai nelogiška, bet Arturas Gametas įtarė, jog burtininkai dažniausiai nepaiso logikos.

— Aš pasistengsiu tau gauti spindūno, — suvapėjo Arturas, pajutęs, kad reikia bent žodį pasakyti. — Bet man jo reikia sugrįžti į... eee ... pragarą. Visi tie tauškalai apie rankos mostelėjimą išėjo iš mados.

— Gerai,— sutiko pabaisa, stovėdama prie pat penkiakampio ir plėšriai žiūrėdama į Arturą.— Pasitikiu tavimi. Tačiau atmink, aš galiu tave iškviesti bet kada. Niekur nepradingsi, pats supranti, verčiau ir nemėgink. Beje, mane vadina Nelzebubu.

— O Belzebubas kartais ar ne giminė jums?

— Tai mano prosenelis, — atsakė Nelzebubas, įtariai šnairuodamas į Arturą.— Jis buvo kariškis. Gaila, jis...— Nelzebubas ūmai užsičiaupė ir piktai dėbtelėjo į Arturą.— Beje, jums, demonams, visa tai žinoma! Prasmek! Ir atgabenk spindūno.

Arturas Gametas vėl pradingo.

Jis vėl pasidarė materialus ant Antrosios aveniu ir Devintosios gatvės kampo — ten, kur išnyko. Paltas žlegsojo jam po kojų, drabužiai buvo sumirkę prakaitu. Jis susverdėjo — juk tą akimirką, kai Nelzebubas jį paleido, jis rėmėsi į magiškąją sieną,— tačiau neprarado pusiausvyros, pakėlė nuo žemės paltą ir nuskubėjo namo. Laimė, aplinkui buvo mažai žmonių. Dvi moteriškės, nešinos krep-

šiais, aiktelėjusios nėrė į šalį. Kažkoks išsičiustijęs ponas kokius keturis penkis kartus sumirksėjo, paėjo link jo, lyg ketindamas kažko klausti, persigalvojo ir skubiai nuėjo į Aštuntąją gatvę. Kiti arba nematė Arturo, arba jiems buvo vis tiek.

Įėjęs į savo dviejų kambarių butą, Arturas iš dalies mėgino užmiršti viską, kas atsitiko, kaip užmirštamas biaurus sapnas. Jam nepavyko, ir jis ėmė galvoti, ką jam daryti.

Jis galėtų gauti spindūno. Galimas daiktas, kad galėtų, jei išsiaiškintų, kas jis toks. Nelzebubas gali laikyti brangia bet kokią medžiagą. Pavyzdžiui, švinų arba geležį. Tačiau ir tokiu atveju Arturas, gyvenantis iš kuklių savo pajamų, liktų plikas kaip tilvikas.

Jis galėtų pranešti policijai. Ir pakliūti į beprotnamį. Ne, negerai.

Juk gali negauti spindūno — ir tupėti iki amžiaus galo butelyje. Irgi negerai.

Belieka tik laukti, kol Nelzebubas vėl jį išsikvies, ir tada jau išsiaiškins, kas yra spindūnas. O jeigu ims ir staiga pasirodys, kad tai paprasčiausias mėšlas? Arturas gali jo imti iš dėdės fermos Niu Džersyje, bet tegu jau pats Nelzebubas pasirūpina jį nusigabenti.

Arturas Gametas paskambino į kontorą ir pranešė, jog sergąs ir sirgsiąs dar keletą dienų. Paskui pasigamino virtuvėlėje gerus pusryčius, širdies gilumoje didžiuodamasis savo apetitu. Ne kiekvienas gebės sušluoti tokią porciją, jeigu jam teks lįsti į butelį. Jis viską sutvarkė ir užsimovė maudymosi kelnaites. Laikrodis rodė pusę penktos po pietų. Arturas išsitiesė ant lovos ir ėmė laukti. Maždaug pusę dešimtos jis išnyko.

— Vėl pakeitei odą,— pastebėjo Nelzebubas.— Kur spindūnas?

Nekantriai trūkčiodamas uodegą, jis ėmė lakstyti aplink penkiakampį.

— Aš neturiu jo ant nugaros,— atsakė Arturas, gręždamasis veidu į Nelzebubą.— Man reikia papildomos informacijos.— Jis stovėjo laisvai, atsirėmęs į nematomąją sieną, kurią spinduliavo kreidos linijos.— Ir jūsų pažado, jog kai atiduosiu spindūną, mane paliksite ramybėje.

— Žinoma,— džiaugsmingai sutiko Nelzebubas.— Šiaip ar taip, aš turiu teisę pareikšti tik vieną norą. Girdi, aš tau prisieksiu didžiąja Šėtono priesaika. Tu žinai, kad jokiu būdu jos negalima sulaužyti.

— Šėtono?

— Tai vienas pirmųjų mūsų prezidentų,— paaiškino Nelzebubas, nutaisęs nuolankiausią miną.— Jam tarnavo mano prosenelis Belzebubas. Nelaimė... Beje, ir taip tu viską žinai.

Nelzebubas davė didžiąją Šėtono priesaiką, ir ji pasirodė esanti labai įspūdinga. Jam nutilus, žydrų miglos kamuolių kambary pakraščiai paraudo, o milžiniško butelio kontūrai kraupiai suliūliavo blandžioje šviesoje. Net su savo pernelyg lengvais drabužiais Arturas apsipylė prakaitu. Jam pasidarė gaila, kad negimė šaldomuoju demonu.

— Šit kaip,— užbaigė Nelzebubas, išsitiesęs visu ūgiu vidur kambario ir apsukęs uodegą aplink riešą. Jo akys žėrėjo keista ugnimi — buvusios šlovės atminimų atspindžiu.

— Tai kokios tau reikia informacijos? — pasiteiravo Nelzebubas, žingsniuodamas pirmyn ir atgal palei penkiakampį ir vilkdamas uodegą.

— Apsakykite man, kaip atrodo tas spindūnas.

— Na, jis toks sunkus, nelabai kietas...

— Gal švinas?

— ...ir geltonas.

Auksas...

— Hm... — sumurmėjo Arturas, atidžiai apžiūrėdamas butelį.

— O jis ar niekad nebūna pilkas, a? Arba tamsiai rudas?

— Ne. Jis visad geltonas. Kartais su rausvu atspalviu. Vis dėlto auksas. Arturas susimąstęs ėmė stebėti žvynėtąją pabaisą, kuri vaikščiojo po kambarį, neįstengdama nuslėpti nekantravimo. Dešimt tūkstančių svarų aukso. Tai kainuos... Ne, verčiau apie tai negalvoti. Neįmanomas dalykas.

— Man reikės šiek tiek laiko,— pasakė Arturas.— Šešiasdešimt — septyniasdešimt metų. Susitarkime taip: tučtuojau pranešiu jums, kai tik...

Nelzebubas pertraukė jį, sugriaudėdamas baisiu juoku. Matyt, Arturas pakuteno jam humoro gyslelę, nes Nelzebubas, apkabinęs priešakinėmis letenomis kelius, inzgė iš linksmumo.

— Šešiasdešimt — septyniasdešimt metų! — subliovė springdamas Nelzebubas, kad net sudrebėjo butelis, o penkiakampio kraštai susiūbavo.— Aš tau duosiu šešiasdešimt — septyniasdešimt minučių! O jei ne — galas!

— Valandėlę,— tarė Arturas, stovėdamas tolimajame penkiakampio kampe.— Man reikės šiek tiek... Luktelėkit! — Jam ką tik šmėkštelėjo išsigelbėjimo mintis. Nėra abejonės, geriausia jo gyvenimo mintis. To negana, ji buvo jo paties mintis.

— Man reikia tikslios užkeikimo formulės, kuria jūs mane iškviečiate,— pasakė Arturas.— Aš turiu įsitikinti centrinėje kontoroje, kad viskas gerai.

Pabaisa ėmė siautėti ir laidytis prakeiksmais. Oras pajuodo, ir jame atsirado raudonos dėmės; Nelzebubo balsui pritardamas, suskambo butelis, o pats kambarys, rodos, ėmė suktis ratu. Tačiau Arturas Gametas tvirtai laikėsi savo reikalavimo. Jis kantriai, septynis ar aštuonis kar-

tus, aiškino, kad įkalinti jį butelyje neapsimoka — tada jau Nelzebubas tikrai negaus aukso. Viskas, ko iš jo reikalaujama, tai formulė, ir ji, be abejo, ne...

Pagaliau Arturas gavo formulę.

— Ir kad nekrėstumei man juokų! — sugriaudė atsisveikindamas Nelzebubas, abiem rankom ir uodega rodydamas į butelį.

Arturas nežymiai linktelėjo ir vėl atsirado savo kambaryje.

Kelias dienas jis pašėlusiai lakstė po visą Niujorką. Kai kuriuos magiškosios formulės ingredientus lengva buvo rasti, pavyzdžiui, amalo šakutę gėlių krautuvėje, o taip pat sierą. Blogiau buvo su kapų žeme ir kairiuoju šikšnosparnio sparnu. Tikrai Arturą į ožio ragą surietė nukirsta užmuštojo ranka. Galų gale vargšui pavyko ir ją gauti specializuotoje krautuvėje, kur būdavo prekės studentams medikams. Pardavėjas tikino, esą, numirėlis, kurio buvo ranka, smurto auka... Arturas įtarė, jog pardavėjas nerimtai tvirtina, laikydamas pirkėjo reikalavimą paprastu paprasčiausia paikyste, bet ką jau čia padarysi.

Tarp kitų ingredientų jis įsigijo didelį stiklinį butelį, ir nepaprastai pigiai. Vis dėlto Niujorko gyventojai turi šiokių tokių pranašumų, nusprendė Arturas. Nieko nebuvo — tiesiog nieko,— kas nebūtų parduodama už pinigus.

Visos reikalingos medžiagos buvo supirktos per tris dienas, ir trečiosios paros vidurnaktį jis išdėliojo jas ant savo kambario grindų. Pro langą švietė antros fazės mėnulis; apie mėnulio fazę magiškoji formulė nedavė jokių nurodymų. Atrodė, viskas eina, kaip sviestu patepta. Arturas nubrėžė penkiakampį, uždegė žvakes, smilkalus ir pragydo užkeikimo žodžius. Jis tikėjo, kad, tiksliai vykdydamas gautus nurodymus, sugebės užburti Nelzebubą.

Vienintelis jo troškimas, kad Nelzebubas paliktų jį ramybėje šiandieną ir visados. Planas atrodė be priekaištų.

Jis ėmėsi užkeikimo. Kambarys prisklido žydros miglos, ir netrukus Arturas išvydo kažką kylant penkiakampio centre.

— Nelzebubas! — sušuko jis.

Tačiau tai buvo ne Nelzebubas.

Kai Arturas užbaigė sakyti užkeikimo žodžius, būtybė penkiakampio vidury pasiekė kone penkių metrų aukštį. Jai teko pasilenkti beveik iki grindų, kad sutilptų po Arturo kambario lubomis. Tai buvo baisios išvaizdos padaras, sparnuotas, mažuliuke galva ir su skyle krūtinėje.

Arturas Gametas iškvietė ne tą demoną.

— Ką visa tai reiškia? — nustebo demonas ir išvirkštė iš krūtinės šalto vandens čiurkšlę. Vanduo pliūptelėjo į nematomas penkiakampio sienas ir nutekėjo ant grindų. Tur būt, demonui pasireiškė įprastas refleksas: Arturo kambaryje ir taip buvo maloniai vėsu.

— Aš noriu, kad tu įvykdytum vienintelį mano norą,— aiškiai pasakė Arturas.

Demonas buvo žydros spalvos ir neregėtai liesas: jam vietoj sparnų styrojo rudimentinės ataugos. Prieš atsakydamas, jis du kartus paplekšnojo jomis sau per kaulėtą krūtinę.

— Nežinau, kas tu esi ir kaip tau pavyko mane sugauti,— pasakė demonas,— bet tai gudragalvio darbas. Tikrai gudragalvio darbas.

— Neaušinsim tuščiai burnų,— irzliai atsakė Arturas, svarstydamas, kada Nelzebubas susigalvos jį vėl išsikviesti. — Man reikia dešimt tūkstančių svarų aukso. Jis vadinamas ir spindūnu, žėrūnu ir fon-der-pšiku.— Kiekvieną akimirką, pagalvojo jis, aš galiu atsidurti butelyje.

— Na,— sumurmėjo šalčio demonas,— atrodo, jog tu suklydai, manydamas, kad aš...

— Duodu tau dvidešimt keturias valandas...

— Aš neturtingas,— pasakė šalčio demonas.— Esu tik smulkus vertelga. Bet, gal būt, jei duosi man laiko...

— Antraip — galas!— užbaigė Arturas. Jis parodė į didelį butelį, stovintį kampe, ir tučtuojau suprato, jog jame nesutilps penkiametrinis šalčio demonas.

— Kai aš tave išsikviesiu kitą kartą, butelis bus pakankamai didelis,— pridūrė Arturas.— Nemaniau, kad būsi toks augalotas.

— Mes žinome legendų apie paslaptingus dingimus,— garsiai galvojo demonas.— Tai mat, kas tada atsitinka! Atsiduri požemio karalystėje... Beje, vargu ar kas manimi patikės.

— Atgabenk spindūno,— įsakė Arturas.— Prasmek!

Ir šalčio demonas išnyko.

Arturas Gametas žinojo, kad ilgiau kaip parą delsti nebegalima. Gal ir para per ilgai, nes niekam neaišku, kada Nelzebubas nuspręs, jog laikas baigėsi. Ir dar visai nežinia, ko griebsis raudonai žvynėta būtybė, jei bus apvilta ir trečią kartą. Vakare Arturas pastebėjo, kad iš visų jėgų gniaužia centrinio šildymo vamzdį. Ką jis bepadės prieš užkeikimą?! Tiesiog malonu įsitverti į kokį nors tvirtą daiktą.

Arturas pagalvojo, kad gėdinga kibti prie šalčio demono ir piktnaudžiauti jo sugebėjimais. Visiškai aišku, jog tai ne tikras demonas — toks, kaip ir jis pats, Arturas. Ką gi, jis niekad neįkiš žydrojo demono į butelį. Vis tiek jokios naudos iš to, jei Nelzebubo noras nebus įvykdytas.

Pagaliau Arturas vėl sumurmėjo užburimo žodžius.

— Padarytum penkiakampį platesnį,— paprašė šalčio demonas, nepatogiai susigūžęs vidur magiškosios zonos.— Man trūksta vietos...

— Prasmek,— sušuko Arturas ir skubiai nutrynė penkiakampį. Jis nubrėžė kitą, didelį, per visą kambarį. Nutempė į virtuvę butelį (tą patį, kadangi penkių metrų aukščio buteliui jo bute vietos nebuvo), įlindo į sieninę

spintą ir kalbėjo burtažodžius nuo pradžios iki pabaigos. Vėl pakibo tiršta, vilnijanti mėlyna migla.

— Tik nesikarščiuok,— prabilo penkiakampyje šalčio demonas.— Fon-der-pšiko dar nėra. Atsirado kliūtis. Tuoj viską tau paaiškinsiu.— Jis suplasnojo sparnais, norėdamas išsklaidyti miglą. Šalia jo stovėjo trijų metrų aukščio butelis. Butelyje, pažaliavęs iš pykčio, kiūtojo Nelzebubas. Jis kažką šaukė, bet kamštis buvo gerai užkimštas, ir todėl nebuvo girdėti, ką jis šaukia.

— Nusirašiau burtažodžius bibliotekoje,— paaiškino demonas.— Ko tik nepakvaišau, kai jie paveikė. Aš visada, žinotum, buvau blaivus vertelga. Nepripažįstu visos tos antgamtiškos makalynės. Tačiau reikia žiūrėti faktams į akis. Kaip sau norit, užkeikiau va šitą demoną.— Jis dūrė kaulėtu pirštu butelio link.— Bet jis jokiu būdu nenori pakratyti savo kišenės. Tai aš ir įkišau jį į butelį.

Šalčio demonas giliai atsiduso, lyg akmuo jam būtų nusiritęs nuo krūtinės, kai pastebėjo, kad Arturas šypso. Jis galėjo šypsotis — mirties nuospredis buvo atidėtas.

— Man to butelio visai nereikia,— kalbėjo šalčio demonas,— aš turiu žmoną ir tris vaikučius. Tu žinai, kaip būna. Dabar mes pergyvename draudimo biznio krizę ir panašiai, aš nesurinksiu dešimt tūkstančių svarų spindūno, net jeigu man duotų į pagalbą visą armiją. Bet kai tik aš įkalbėsiu va šitą demoną...

— Nesirūpink spindūnu,— pertraukė jį Arturas.— Tik imk šį demoną sau. Labai gerai jį saugok. Aiškus dalykas, butelyje.

— Aš taip ir padarysiu,— patikino mėlynsparnis draudimo agentas.— O kai dėl spindūno...

— Trauk jį devynios! — nuoširdžiai atsakė Arturas. Galų gale, draudimo agentai turi vienas kitą užstoti.— Ar tu irgi draudi nuo gaisrų ir vagysčių?

— Aš daugiausia draudžiu nuo nelaimingų atsitikimų,— atsakė draudimo agentas.— Bet žinai, aš vis galvoju...

Butelyje siuto, daužėsi ir baisingai burnojo Nelzebubas, o du draudimo agentai ramiai kalbėjosi apie savo profesijos smulkmenas.

PIENO FURGONO REISAS

— Tokia proga daugiau nebepasitaikys,— pasakė Arnoldas.— Milijoninis pelnas, nedidelis kapitalo investavimas, greitas išsimokėjimas. Girdi, ką sakau?

Ričardas Gregoras šiek tiek linktelėjo. Tarpplanetinės valymo tarnybos „Ass" kontoroje iš lėto, varginamai slinko diena, tokia pat, kaip ir kitos dienos. Gregoras dėliojo pasjansą. Jo kompanionas Arnoldas sėdėjo už rašomojo stalo, užsikėlęs kojas ant nesumokėtų sąskaitų pluoštų.

Anapus stiklinių durų šmėkščiojo šešėliai; pro šalį ėjo žmonės, skubėdami į „Marso-Plieno", „Neoromos naujovių", „Alfos-Diuaro produkcijos" ir kitas kontoras, esančias tame pačiame aukšte.

Dulkėtos „Ass" tarnybos patalpos tebebuvo tuščios ir tylios.

— Ko mes laukiame? — garsiai paklausė Arnoldas.— Imamės šio biznio ar ne?

— Tai ne mūsų sritis,— atsakė Gregoras.— Juk mes planetinio saugumo specialistai. Negi užmiršai?

— Niekam to saugumo nereikia,— atkirto Arnoldas.

Deja, jis sakė tiesą.

Sėkmingai išvaliusi iš Vaiduoklio-IV tariamas pabaisas, „Ass" tarnyba pergyveno trumpo pakilimo dienas. Tačiau

kosminė ekspancija greitai nutrūko. Žmonės ėmė rūpintis pelnu, miestų statymu, laukų dirbimu, kelių tiesimu.

Kada nors skridimai atsinaujins. Kol yra ko ieškoti, žmonija ieškos naujų pasaulių. Bet dabar su bizniu buvo striuka.

— Reikia žiūrėti perspektyvos,— pasakė Arnoldas.— Visi tie žmonės gyvena šviesiose, saulėtose, naujose planetose. Jiems reikia naminių gyvulių, kuriuos nugabensime iš čia...— Jis padarė dramatišką pauzę,— mudu su tavim.

— Mes neturime įrengimų pergabenti galvijams,— nesutiko Gregoras.

— Mes turime žvaigždėlaivį. Ko dar tau reikia?

— Visko. Svarbiausia — žinių ir patirties. Gyvų padarų gabenimas kosmosu — labai keblus darbas. Čia reikia specialistų. Ką tu darysi, jei tarp Žemės ir Omegos IV karvė apsirgs snukio ir nagų liga?

Arnoldas autoritetingai pasakė:

— Mes gabensime tik ištvermingus, patvarios veislės gyvulius. Atliksime medicininę apžiūrą. Ir prieš vedant gyvulius į laivą, aš pats jį išdezinfekuosiu.

— Nagi, svajotojau, — supyko Gregoras, — pasiruošk smūgiui. Mūsų kosmoso sektoriuje gyvulių gabenimą tvarko „Trigeilo" koncernas. Jis nepakenčia konkurentų, todėl konkurentų ir neturi. Kaip tu ketini jį apeiti?

— Imsime pigiau.

— Ir padvėsime badu.

— Mes ir taip jau dvesiame badu.

— Geriau badauti, negu „atsitiktinai" paskyrimo vietoje būti pramuštam kokio nors „Trigeilo" buksyro. Arba kelyje išsiaiškinti, jog kažkas vandens bakus pripylė žibalo. Ir visiškai tuščius paliko deguonies balonus.

— Na ir vaizduotė! — nervingai pasakė Arnoldas.

— Kas tau atrodo mano vaizduotės padarinys, jau ne kartą pasitvirtino tikrovėje. Šioje sferoje „Trigeilas" nori

viešpatauti vienas, ir jis viešpataus. Ir še tau, jei nori, kalambūras,— nelaimingas atsitikimas.

Tą akimirką atsidarė durys. Arnoldas bematant nukėlė nuo stalo kojas, o Gregoras sumetė žemėlapius į stalčių.

Interesantas, sprendžiant iš jo kresnos figūros, neproporcingai mažos galvos ir blyškiai žalios spalvos, buvo ne Žemės gyventojas. Jis tvirtu žingsniu priėjo tiesiai prie Arnoldo.

— Atvyks į centrinį „Trigeilo" pakhauzą po trijų dienų,— pasakė interesantas.

— Taip greit, misteri Vensai? — atsiliepė Arnoldas.

— Taip. Smagus reikia itin atsargiai transportuoti, o kvilus nugabeno dar prieš kelias dienas.

— Puiku. Tai mano kompanionas,— pasakė Arnoldas, atsisukdamas į Gregorą, kuris apstulbęs vartė akis.

— Malonu susipažinti,— Vensas tvirtai suspaudė Gregorui ranką.— Žaviuosi jumis, vyrai. Laisva iniciatyva, konkurencija — tuo aš tikiu. Žinote maršrutą?

— Viskas užrašyta,— atsakė Arnoldas.— Mano kompanionas pasiruošęs startuoti bet kada.

— Aš tuoj vykstu į Verminą II ir ten jūsų lauksiu. Viso labo.

Jis apsigręžė ir išėjo.

Gregoras neskubėdamas paklausė:

— Arnoldai, ką tu išdarinėji?

— Kraunu turtą tau ir sau, štai ką išdarinėju,— kandžiai atsakė Arnoldas.

— Gabendamas galvijus?

— Taip.

— Į „Trigeilo" teritoriją?

— Taip.

— Parodyk kontraktą.

Arnoldas išėmė dokumentus. Juose buvo parašyta, jog Tarpplanetinė valymo (ir transporto) „Ass" tarnyba įsipareigoja pristatyti penkis firgelius bei dešimtį kvilų į Ver-

moino žvaigždės sistemą. Prekes reikia pasikrauti centriniame „Trigeilo" pakhauze ir atiduoti Vermoino II pakhauzui. „Ass" tarnybai taip pat leidžiama savo nuožiūra įsirengti nuosavą pakhauzą.

Anksčiau suminėtus gyvulius reikia pristatyti gyvus, sveikus, gerai atrodančius, galinčius veistis ir taip toliau. Buvo punktai, kurie numatė didžiules pabaudas tuo atveju, jei gyvuliai bus prarasti arba pristatyti negyvi, nesveiki, netinkami veislei ir taip toliau.

Dokumentas skambėjo kaip sutartis apie laikinas dviejų priešiškų valstybių paliaubas.

— Tu tikrai pasirašei šį mirties nuosprendį? — įtariai paklausė Gregoras.

— Aišku. Visas tavo darbas — susikrauti tuos padarus, nugabenti į Vermoiną ir ten juos išmesti.

— Mano? O ką tu veiksi?

— Aš liksiu čia ir užtikrinsiu tau pagalbą,— atsakė Arnoldas.

— Padėk man laive.

— Ne-ne, negaliu. Matant kvilą, man bloga darosi.

— O man lygiai taip pat bloga darosi nuo šios sutarties. Nagi, dėl įvairumo imkim ir užkraukim tą darbą tau.

— Bet aš juk dirbu mokslinio tyrimo darbą,— atsikirto Arnoldas, o jo veidu prakaitas upeliais sruveno.— Mudu taip susitarėme. Argi užmiršai?

Gregoras neužmiršo. Jis atsiduso ir bejėgiškai gūžtelėjo pečiais.

Kompanionai ėmėsi nedelsdami tvarkyti laivą. Triumą sudarė trys izoliuotos patalpos — atskirai kiekvienai veislei. Visi gyvuliai kvėpavo deguonimi ir buvo gyvybingi esant temperatūrai 70° Farenheito; taigi čia jokių problemų nekilo. Į laivą jie pakrovė reikalingo pašaro.

Po trijų dienų, kai viskas lyg ir buvo paruošta, Arnoldas nusprendė palydėti Gregorą iki centrinio „Trigeilo" firmos pakhauzo.

Vykstant į „Trigeilą", nebuvo jokių nuotykių, bet Gregoras, tirtindamas kinkas, nusileido nutūpimo platformoje. Pernelyg daug pasakojimų sklido apie šį koncerną, kad jo citadelėje galėtum jaustis kaip namie. Gregoras ėmėsi visų atsargumo priemonių. Degalais ir visokiomis reikalingomis atsargomis jis apsirūpino Mėnulio stotyje ir neketino „Trigeilo" tarnautojų įsileisti į laivą.

Jei stoties darbuotojams ir kėlė nerimą seno, aplamdyto žvaigždėlaivio išvaizda, tai jie vykusiai nuslėpė. Du traktoriai užtraukė laivą ant pakrovimo platformos ir įspraudė jį tarp dviejų blizgančių „Trigeilo" ekspresų — krovininių laivų.

Palikęs Arnoldą stebėti pakrovimo, Gregoras nuėjo pasirašyti deklaracijos. Įtaikus „Trigeilo" valdininkas padavė jam dokumentus ir susidomėjęs žiūrėjo į Gregorą, kol tas juos skaitė.

— Smagus krausite, a? — mandagiai paklausė valdininkas.

— Taip,— atsakė Gregoras, sukdamas galvą, kaipgi tie smagai atrodo.

— Be to, dar kvilų ir firgelių,— susimąstęs pasakė valdininkas.— Visus kartu. Jūs labai drąsus žmogus, misteri Gregorai.

— Kas aš? Kodėl?

— Žinote seną patarlę: „Jei vyksti su smagais, nepamiršk pasiimti padidinamąjį stiklą."

— Ne, aš negirdėjau tokios patarlės.

Valdininkas maloniai šyptelėjo ir paspaudė Gregorui ranką.

— Po tokio reiso jūs patys sudarinėsite patarles. Linkiu geros sėkmės, misteri Gregorai. Savaime suprantama, neoficialiai.

Gregoras truputį nusišypsojo valdininkui. Paskui sugrįžo į pakrovimo platformą. Smagai, kvilai ir firgeliai jau buvo laive. Arnoldas įjungė oro padavimą, patikrino temperatūrą ir išdavė visiems paros racioną.

— Na, tau metas,— linksmai pasakė Arnoldas.

— Tikrai metas,— sutiko Gregoras be ypatingo entuziazmo. Jis įsiropštė į laivą, nekreipdamas dėmesio į kikenančių žiopsotojų būrį.

Laivą nuvilko į pakilimo ruožą. Netrukus Gregoras jau buvo kosmose ir skrido į mažuliuką pakhauzą, besisukantį orbita aplink Vermoiną II.

Pirmajai kosminio reiso dienai darbo visad užtenka. Gregoras patikrino prietaisus, paskui apžiūrėjo bakus, rezervuarus, vamzdyną ir elektros tinklą. Jis norėjo įsitikinti, kad starto metu niekas laive nesugedo. Paskui nutarė žvilgterėti į krovinį. Atėjo metas išsiaiškinti, į ką panašūs tie žvėrys.

Priešakinėse patalpose iš dešinės buvo kvilai. Jie priminė milžiniškus sniego rutulius. Gregoras žinojo, kad kvilai duoda brangią vilną, už kurią visur moka pašėlusius pinigus.

Gyvuliai, matyt, neįprato prie nesvarumo, nes jų maistas buvo nepaliestas. Jie nerangiai plaukiojo palei sienas ir paluby ir gailiai bliovė, prašėsi išleidžiami ant tvirtos žemės.

Firgeliai laikėsi gerai. Firgeliai — dideli lygiaodžiai driežai. Gregoras negalėjo įsivaizduoti, kam jie reikalingi žemės ūkiui. Jie miegojo ir turėjo miegoti iki reiso pabaigos.

Jam įėjus, linksmai sulojo penki smagai. Tie meilūs žolėdžiai žinduoliai aiškiai mėgavosi nesvarumo būkle.

Gregoras patenkintas sugrįžo į valdymo kabiną. Reisas prasidėjo gerai. „Trigeilas" neprisikabino prie jo, o gyvuliai laive jautėsi puikiai.

Tur būt, iš tikrųjų šis verslas ir nėra pavojingesnis už pieno furgono reisą, pagalvojo Gregoras.

Patikrinęs, kaip dirba radijo siųstuvas ir valdymo perjungikliai, jis užsuko žadintuvą ir išsitiesė miegoti.

Po aštuonių valandų pabudo. Miegas jo neatgaivino, galva plyšo nuo skausmo. Kava turėjo biaurų glitėsių prieskonį. Gregoras vargais negalais sutelkė dėmesį į pultą su prietaisais.

Konservuoto oro poveikis, pagalvojo jis ir pranešė per radiją Arnoldui, kad viskas gerai. Tačiau bekalbėdamas pastebėjo, kad jo akių vokai limpa.

— Baigiu,— pasakė jis, saldžiai žiovaudamas.— Tvanku čia. Eisiu snustelėti.

— Tvanku? — paklausė Arnoldas; per radiją jo balsas atrodė tolimas tolimas.— Negali būti. Oro cirkuliuotojai...

Gregoras pastebėjo, kad prietaisai lyg girti svyruoja prieš jį ir slysta į visas puses, netekdami kontūrų. Jis atsirėmė alkūnėmis į pultą ir užsimerkė.

— Gregorai!

— Mmm...

— GREGORAI! Patikrink deguonies sudėtį.

Gregoras pravėrė pirštu vieną akį tik tiek, kiek reikėjo mesti žvilgsniui į skalę. Neapsakomai pralinksmėjo, pamatęs, kad deguonies dujų koncentracija fantastiškai pakilo.

— Nėra deguonies,— pranešė jis Arnoldui.— Šit pabusiu ir viską sutvarkysiu.

— Tai kenkėjų rankos! — subaubė Arnoldas.— Gregorai, pabusk!

Neįtikimomis pastangomis Gregoras pasidavė į priekį ir atidarė avarinį oro tiekimo kraną. Gryno deguonies srovė jį išblaivė. Jis atsistojo, pamažėli siūbuodamas, ir šliūkštelėjo sau ant veido vandens.

— O gyvuliai? — klykė Arnoldas.— Pažiūrėk, kaip ten gyvuliai!

Gregoras įjungė pagalbinę vėdinimo sistemą visoms trims patalpoms ir nuskubėjo koridoriumi.

Firgeliai buvo gyvi ir kietai tebemiegojo.

Smagai, matyt, nepastebėjo tokio atmosferos skirtumo.

Du kvilai buvo beprarandą sąmonę, bet dabar greitai atsigavo. Kvilų patalpoje Gregoras pagaliau suprato, kas atsitiko.

Jokio kenkimo nebūta. Sienų ir lubų ventiliatoriai, kuriais laive cirkuliavo oras, buvo užkimšti kvilų vilna. Vilnos kuokštai pleveno ramiame ore, primindami krintantį sniegą sulėtintame filme.

— Žinoma, žinoma,— pasakė Arnoldas, kai Gregoras jam pranešė, kas atsitiko.— Argi aš nebuvau perspėjęs tavęs, kad kvilus reikia kirpti du kartus per savaitę? Tikriausiai pamiršai. Štai kas pasakyta knygoje: „Kvilai — *Queelis Tropicalis* — maži smulkiavilniai žinduoliai yra tolimi Žemės avių giminaičiai. Kvilų tėvynė — Tensis V, tačiau juos sėkmingai veisia ir kitose didelės traukos planetose. Iš kvilų vilnos išausta medžiaga atspari ugniai, jos nepragelia vabzdžiai, ji nepūva ir praktiška, tvirta, kadangi vilnoje yra daug metalo. Kvilus reikia kirpti du kartus per savaitę. Dauginasi femišu."

— Jokio kenkimo,— pakomentavo Gregoras.

— Jokio kenkimo, bet bus geriau, jeigu tu nukirpsi kvilus,— atsakė Arnoldas.

Gregoras išjungė radiją, surado instrumentų krepšyje žirkles skardai kirpti ir nuėjo į kvilų patalpą. Tačiau metalinė vilna tučtuojau atšipino žirklių ašmenis. Kvilus visų greičiausiai reikėjo kirpti specialiomis kokio nors tvirto lydinio žirklėmis.

Jis šiaip taip sugraibė skraidančią vilną ir vėl išvalė ventiliatorius.

Dar kartą viską apžvelgęs, nuėjo vakarieniauti.

Mėsos patiekale plūduriavo riebaluota metalinė kvilų vilna.

Jis atsigulė, jausdamas pasibiaurėjimą.

Pabudęs įsitikino, kad senas braškantis laivas vis dar skrenda teisingu kursu. Pagrindinis laidas dirbo gerai, ir Gregorui atrodė, kad jo ateitis bus šviesi, ypač kai firgelius rado tebemiegančius, o smagai laikėsi visai padoriai.

Tačiau, apžiūrėdamas kvilus, Gregoras pamatė, kad nuo tada, kai jie pateko į laivą, nesuėdė nė žiupsnelio. Čia jau buvo menki juokai. Jis užmezgė ryšį su Arnoldu, norėdamas pasitarti.

— Nieko čia nuostabaus,— tarė Arnoldas, pasklaidęs keletą informacinių knygų.— Kvilai neturi gerklės raumenų. Kad maistas patektų į stemplę, jiems reikia traukos. Bet nesvarumo būklėje traukos nėra, todėl maistas nepatenka į skrandį.

Tikrai nenuostabu. Viena iš tų smulkmenų, kurių Žemėje nenumatysi. O kosmose, dirbtinėse sąlygose, net paprasčiausias klausimas pasidaro sudėtingiausia problema.

— Tau reikės suteikti laivui sukimąsi, kad susidarytų bent kokia slėgimo jėga,— pasakė Arnoldas.

Gregoras skubiai mintimis paskaičiavo.

— Išeikvosime daug energijos.

— Tada, kaip pasakyta knygoje, ranka gali jiems sukišti maistą. Susuki į drėgną gumulą, įkiši ranką iki alkūnės į gerklę ir...

Gregoras nutraukė ryšį, įjungė šonines išmetamąsias tūtas, plačiai išsižergė ir su nerimu ėmė laukti, kas bus.

Kvilai puolė pašarą su tokiu apetitu, kuris būtų sužavėjęs kiekvieną kvilų augintoją.

Reikės dabar apsirūpinti degalais kosminiame Vermoino II pakhauze. Išlaidos smarkiai pakils, nes naujai įsisavintose planetų sistemose degalai itin brangūs. Bet vis tiek pelnas bus gana didelis.

Jis grįžo prie savo, laivo vadovo, pareigų. Žvaigždėlaivis pamažėli įveikė beribę erdvę.

Vėl atėjo šėrimo metas. Gregoras padavė pašarą kvilams ir nuėjo į smagų patalpą. Atidarė duris ir pašaukė: „Eikit šen!"

Niekas nepriėjo.

Patalpa buvo tuščia.

Gregorui kažkaip keistai nusmelkė po krūtine. Negalimas dalykas. Smagai niekur negalėjo išeiti. Jie sumanė pasijuokti iš jo ir kur nors pasislėpė. Bet patalpoje penkiems dideliems smagams nebuvo kur pasislėpti.

Šiurpas virto tikru drebuliu. Gregoras atsiminė, kas jam bus, jei neištesės sutarties, praras ką nors, sužalos ir taip toliau, ir taip toliau.

— Ei smage! Pasirodyk, smage! — šūktelėjo jis.

Niekas neatsiliepė.

Jis atidžiai apžiūrėjo sienas, lubas, duris ir ventiliatorius — gal smagai kaip nors pro juos pralindo.

Tačiau jie dingo be pėdsako.

Staiga jis išgirdo kažkokį šlamesį sau po kojų. Pažvelgęs žemyn, pastebėjo, kaip kažkas šmėkštelėjo pro šalį.

Tai buvo vienas smagas, susitraukęs iki penkių centimetrų ilgio. Gregoras surado ir kitus keturis — jie buvo susigrūdę kertėje, visi tokie pat mažuliukai.

Ką sakė „Trigeilo" valdininkai? „Jei vyksti su smagais, nepamiršk pasiimti padidinamojo stiklo."

Gregoras neturėjo laiko atsidurti pilname, gerame šoko stovyje. Jis rūpestingai uždarė duris ir puolė prie racijos.

— Labai keista,— tarė Arnoldas, išgirdęs per radiją Gregoro pranešimą.— Sakai, susitraukė? Tuojau pažiūrėsiu. Aha... Nesudarei dirbtinės traukos, a?

— Žinoma, kad sudariau. Kvilams pašerti.

— Be reikalo,— priekaištingai pasakė Arnoldas.— Smagai įpratę prie silpnos traukos.

— Iš kur aš galėjau žinoti?

— Veikiami neįprastos jiems traukos, smagai sudžiūsta iki mikroskopinio dydžio, netenka sąmonės ir žūsta.

— Betgi tu pats man liepei sudaryti dirbtinę trauką.

— Ką tu! Aš tik šiaip sau užsiminiau, kad taip maitinami kvilai. Aš tau siūlau juos šerti ranka.

Gregoras įveikė beveik nenugalimą norą nuplėšti nuo sienos radijo siųstuvą. Jis pasakė:

— Arnoldai, smagai įpratę prie silpnos traukos. Taip?

— Taip.

— O kvilai — prie stiprios. Žinojai, pasirašydamas sutartį?

Arnoldas spazmiškai gurkštelėjo oro, paskui nusikosėjo.

— Matai, man iš tiesų pasirodė, kad tai truputį apsunkina padėtį. Bet tai puikiai apsimokės.

— Žinoma, jei tik viskas laimingai pasibaigs. Ką įsakysi man dabar daryti?

— Sumažink temperatūrą,— tvirtai atsakė Arnoldas.— Smagai stabilizuojasi, esant nuliui laipsnių.

— O žmonės prie tokios temperatūros sušąla,— pastebėjo Gregoras.— Gerai, pokalbį baigėme.

Gregoras užsivilko viską, ką tik rado laive, ir įjungė šaldymo sistemą. Po valandos smagai vėl atgavo normalų dydį.

Kol kas viskas ėjo gerai. Jis žvilgtelėjo į kvilus. Atrodė, kad šaltis jiems suteikė žvalumo. Jie buvo guvesni, negu kada nors, ir bliovė, prašydami ėdesio. Jis sušėrė jiems eilinį racioną. Suvalgęs buterbrodą su kumpiu ir vilna, Gregoras atsigulė.

Kitą dieną laive jau buvo penkiolika kvilų. Dešimt stambių atsivedė penkis mažiulius. Visi penkiolika buvo alkani.

Gregoras juos pašėrė. Jis nusprendė, kad tai natūralus dalykas, nes vienoje patalpoje transportuojami ir patinai, ir patelės. Reikėjo tai numatyti: gyvulius reikėjo išskirstyti ne tik veislėmis, bet ir lytimis.

Kai vėl jis dirstelėjo į kvilus, jų buvo jau trisdešimt aštuoni.

— Veisiasi, taip? — perklausė Arnoldas per radiją; jo balse skambėjo susirūpinimas.

— Taip. Ir nepanašu, kad jie paliautų.

— Reikėjo to tikėtis.

— Kodėl? — suglumęs paklausė Gregoras.

— Aš tau sakiau. Kvilai dauginasi femišu.

— Aš taip ir išgirdau. O kas tai?

— Tai, ką girdi,— suirzusiai atsakė Arnoldas.— Kaip tau pavyko užbaigti mokyklą? Tai partenogenezė, esant vandens užšalimo temperatūrai.

— Taip ir yra,— niūriai pasakė Gregoras.— Aš suku laivą atgal.

— Negalima! Mes liksime elgetos!

— Taip spėriai kvilams veisiantis, man vietos greit nebeliks laive. Kvilui teks jį vairuoti.

— Gregorai, nekrisk į paniką. Yra idealiai paprasta išeitis.

— Klausau išsižiojęs.

— Padidink oro slėgimą ir drėgnumą. Tada jie nebesiveis.

— Gal būt. O ar tu tikrai įsitikinęs, kad smagai nepavirs drugeliais?

— Pašalinių reiškinių nebus.

Šiaip ar taip, tačiau grįžti į Žemę nevertėjo. Laivas jau buvo nuskridęs pusę kelio. Paskyrimo vietoje taip pat sėkmingai buvo galima atsikratyti tais šlykščiais padarais.

Nebent visus juos išmestum už borto! Nors ir neįvykdoma idėja, bet gundanti.

Gregoras padidino oro slėgimą ir drėgnumą, ir kvilai nustojo veistis. Dabar jų buvo keturiasdešimt septyni, ir daugiausia laiko Gregoras sugaišdavo, valydamas iš ventiliatorių vilną.

Sulėtinta siurrealistiška pūga siautėjo koridoriuje, mašinų salėje, vandens bakuose ir po Gregoro marškiniais.

Jis valgė skonio neturinčius produktus su vilna, o desertui — visą laiką pyragą su vilna.

Jam vaidenosi, tarytum jis pats tampa kvilu.

Bet štai horizonte pasirodė ryški dėmė. Priešakiniame ekrane suspindo Vermoino žvaigždė. Kitą dieną jis nuvyks į vietą, atiduos krovinį ir tada sugrįš į dulkėtą kontorą, prie neapmokėtų sąskaitų ir pasjanso.

Tą vakarą jis atkimšo vyno butelį, norėdamas atšvęsti kelionės galą. Vynas nuplovė vilnos skonį burnoje, ir jis atsigulė į lovą, truputį jausdamas malonų svaigulį.

Tačiau užmigti negalėjo. Temperatūra krito ir krito. Vandens lašai ant sienų stingo į ledą.

Teks įjungti šildymą.

Nagi, apgalvokime viską. Jei įjungsiu šildymą, susitrauks smagai. Nebent pašalinčiau trauką. Bet tada keturiasdešimt septyni kvilai paskelbs bado streiką.

Velniop kvilus. Tokiam šaltyje negalima valdyti žvaigždėlaivio.

Jis sustabdė laivo sukimąsi ir įjungė šildytuvus. Ištisą valandą laukė, drebėdamas ir kaukšėdamas kojomis. Šildytuvai smagiai traukė variklių energiją, bet šilumos nedavė.

Tai buvo juokinga. Jis įjungė juos visu pajėgumu.

Po valandos temperatūra nukrito žemiau nulio. Nors Vermoinas jau buvo matyti, Gregoras abejojo, ar pavyks jam nutupdyti laivą.

Nesuspėjo jis pakurti ant kabinos grindų laužo, imdamas kurui iš laivo lengviausiai įsidegančius daiktus, kaip staiga atgijo radijas.

— Štai ką aš manau,— pasakė Arnoldas.— Tikriausiai tu nekeitei pernelyg ūmai traukos ir slėgimo?

— Argi tai svarbu? — išsiblaškęs paklausė Gregoras.

— Tai gali destabilizuoti firgelius. Staigūs temperatūros ir slėgimo pasikeitimai prižadina juos. Pažiūrėtum geriau, kaip jie laikosi.

Gregoras sukruto. Jis atidarė duris į firgelių patalpą, žvilgtelėjo į vidų ir krūptelėjo.

Firgeliai, savaime aišku, nemiegojo. Jie kranksėjo. Milžiniški apšerkšniję driežai skrajojo po patalpą. Iš patalpos pliūptelėjo ledinio oro srovė. Gregoras užtrenkė duris ir nuskubėjo prie radijo.

— Aišku, apšerkšniję, — pasakė Arnoldas. — Firgeliai vyksta į Vermoiną I. Vermoinas karšta vietelė — labai arti saulės. Firgeliai konservuoja šaltį. Jie visų geriausi Visatos portatyviniai įrenginiai kondicionuoti orui.

— O kodėl anksčiau man to nesakei? — kandžiai paklausė Gregoras.

— Būtum sutrikęs. Be to, jie būtų tebemiegoję, jei nebūtum krėtęs kvailysčių su trauka ir slėgimu.

— Firgeliai vyksta į Vermoiną I. O kaip su smagais?

— Į Vermoiną II. Maža planetikė, trauka nedidelė.

— O kvilai?

— Aiškus dalykas, kad į Vermoiną III.

— Idiotas! — sušuko Gregoras.— Tu duodi man tokį krovinį ir lauki, kad aš imsiu juo žongliruoti? — Jei tą momentą Arnoldas būtų buvęs laive, Gregoras jį būtų apskaldęs.

— Arnoldai,— prabilo jis labai lėtai,— užtenka idėjų, užtenka planų. Pažadi?

— Na, gerai,— taikiu balsu pasakė Arnoldas.— Nėra ko taip niurnėti.

Gregoras išjungė radiją ir ėmėsi darbo, mėgindamas sušildyti laivą. Jam pavyko pakelti temperatūrą iki dvi-

dešimt septynių laipsnių Farenheito, o paskui perkrauti šildytuvai galutinai sugedo.

Tuo metu Vermoino II planeta buvo visiškai arti.

Gregoras sviedė medžio gabalą, kurį ruošėsi sudeginti, ir paėmė juostą. Jis perforavo joje kursą į pagrindinį pakhauzą, besisukantį orbita aplink Vermoiną II, ir staiga išgirdo kraupų girgždesį. Tuo pat metu dešimties diskų ir ciferblatų rodyklės sustojo ties nuliu.

Išvargęs jis nuplaukė į mašinų salę. Pagrindinis laidas nedirbo, ir nereikėjo specialaus technikos mokslo, kad suprastum kodėl.

Sustingusiame mašinų salės ore pleveno kvilų vilna. Ji buvo užkimšusi guolius, tepimo sistemą, ji užpleištavo vėsinimo ventiliatorius.

Nusvidintoms variklio detalėms metalinė vata buvo smarkiai veikiančia trinties medžiaga. Nuostabu, kaip dar laidas taip ilgai laikė.

Gregoras sugrįžo į valdymo kabiną. Negalima nutupdyti laivo be pagrindinio laido. Reikės taisyti kosmose, išleisti pelną. Laimė, žvaigždėlaivis varomas išmetamosiomis šoninių reaktyvinių variklių tūtomis. Jomis dar galima manevruoti.

Sėkmės tikimybė — vienas prieš vieną, bet dar ne vėlu užmegzti ryšį su dirbtiniu palydovu, kurį Vermoinas naudoja kaip pakhauzą.

— Kalba „Ass",— pasakė Gregoras, išvesdamas laivą į orbitą aplink palydovą.— Prašau leidimo tūpti.

Pasigirdo statinio iškrūvio traškesys.

— Kalba palydovas,— atsakė jam kažkas.— Praneškite apie save smulkiau.

— Čia „Ass" tarnybos laivas, vykstąs į Vermoiną II iš centrinio „Trigeilo" pakhauzo,— patikslino Gregoras.— Dokumentai tvarkingi.

Jis pakartojo tradicinį formalų prašymą, kad būtų leidžiama nutūpti, ir atsilošė į kėdės atkaltę.

Kova buvo nelengva, bet visi gyvuliai atvyko gyvi, sveiki, žvalūs ir taip toliau, ir taip toliau. „Ass" tarnyba uždirbo gražią sumelę. Bet dabar Gregoras tik svajojo, kaip galima greičiau išlįsti iš laivo ir gulti į karštą vonią. Ir daugiau gyvenime toliau nuo kvilų, smagų ir firgelių. Jis norėjo...

— Nutūpti leidimas neduodamas.

— Ką-ą?

— Labai gaila, bet šiuo metu nėra laisvų vietų. Jei norite, likite orbitoje, mes pasistengsime jus priimti po kokių trijų mėnesių.

— Palaukite! — sustaugė Gregoras.— Taip daryti negalima! Baigiasi mano produktai, pagrindinis laidas sudegė, ir aš nebegaliu ilgiau pakęsti tų gyvulių!

— Labai gaila.

— Jūs teisės neturite mane nuvaryti,— dusliu balsu pasakė Gregoras.— Čia visuomeninis pakhauzas. Jums teks...

— Visuomeninis? Atleiskite, sere. Šitas pakhauzas priklauso „Trigeilo" koncernui.

Radijo siųstuvas nutilo. Keletą minučių Gregoras neatitraukė nuo jo akių.

„Trigeilas"!

Štai kodėl jie neprikibo prie jo savo Centriniame pakhauze. Kur kas išradingiau neleisti jam nutūpti ant Vermoino palydovo.

Visų skaudžiausia, kad jie, galimas daiktas, turi teisę taip elgtis.

Jis negali nusileisti ant planetos.

Žvaigždėlaivio, neturinčio pagrindinio laido, nutūpimas lygus savižudybei.

O Vermoino saulės sistemoje kito kosminio pakhauzo nėra.

Ką gi, jis atgabeno gyvulius *beveik* į patį pakhauzą. Misteris Vensas, be abejo, viską supras ir įvertins gerus jo norus.

Jis užmezgė ryšį su Vensu, esančiu Vermoine II, ir paaiškino jam, kas atsitiko.

— Ne pakhauze?— perklausė Vensas.

— Tik už kokių penkiasdešimt kilometrų nuo pakhauzo.

— Ne, taip nesutarta. Aišku, aš priimsiu gyvulius. Jie mano. Bet yra punktų, numatančių piniginius atskaitymus, netesėjus sutartį, nepilnavertiškai atgabenus krovinį.

— Bet juk jūs to nedarysite, ar ne?— Gregoro balse suskambo maldavimas.— Mano norai...

— Manęs jie nedomina,— pertraukė jį Vensas.— Mane domina pelno dydis ir taip toliau. Mums, kolonistams, kiekvienas trupinys tinka.

Ir nutraukė pokalbį.

Apsipylęs prakaitu, nors patalpoje buvo šalta, Gregoras išsikvietė Arnoldą ir pranešė jam naujienas.

— Tai neetiška! — pašėlo Arnoldas.

— Bet teisėta.

— Žinau, velniai griebtų. Man reikia pagalvoti.

— Sugalvok ką nors doro,— pasakė Gregoras.

— Aš užmegsiu ryšį su tavim vėliau.

Po pasikalbėjimo Gregoras keletą valandų šėrė gyvulius, iššukavo iš savo plaukų kvilų vilną ir sudegino laivo denio baldus. Kai sudūzgė radijo siųstuvas, jis prietaringai sunėrė pirštus ir tik tada paklausė:

— Arnoldas?

— Ne, čia Vensas.

— Klausykite, misteri Vensai,— pasakė Gregoras.— Jeigu mums bent trumpam atidėtumėte sutarties terminą, galėtume viską užbaigti kaip bičiuliai. Esu tikras...

— E, vis dėlto pavyko jums mane apmauti,— atšovė Vensas.— Be to, visiškai teisėtu pagrindu. Aš pasiteira-

vau. Gudriai padaryta, sere, labai gudriai. Aš siunčiu buksyrą paimti gyvulius.

— Bet punktas apie sutarties netesybas...

— Suprantama, negaliu jo taikyti.

Gregoras įsispitrėjo į siųstuvą. Gudriai padaryta? Ką sugalvojo Arnoldas?

Jis susirišo su Arnoldo kontora.

— Kalba misterio Arnoldo sekretorė,— atsakė jam jaunas moteriškas balselis.— Misterio Arnoldo šiandien jau nebebus.

— Nebebus? Sekretorė? Man reikia Arnoldo iš „Ass". Aš patekau pas kitą Arnoldą, ar ne taip?

— Ne, sere, čia misterio Arnoldo kontora. Čia tarptautinė valymo kontora „Ass". Norėjote ką nors užsakyti? Mes turime pirmos rūšies pakhauzą Vermoino sistemoje, skriejantį artima orbita aplink Vermoiną II. Mes gabename gyvulius iš mažos, vidutinės ir didelės traukos planetų. Misteris Gregoras asmeniškai vadovauja darbams. Manau, kad mūsų kainos jums nebus per aukštos.

Štai ką sugalvojo Arnoldas — laivą paversti pakhauzu! Bent jau dokumentuose. O juk sutartis tikrai leido jam įsirengti pakhauzą ten, kur jis norės. Gudriai!

Bet tas susna Arnoldas nepagalvoja, kad iš gero gera neieškoma. Dabar jis nori verstis pakhauzų bizniu!

— Ką jūs pasakėte, sere?

— Pasakiau, kad čia kalba pakhauzas. Priimkite radiogramą misteriui Arnoldui.

— Klausau, sere.

— Praneškite misteriui Arnoldui, kad jis anuliuotų visus užsakymus,— niauriai pasakė Gregoras.— Jo pakhauzas kaip patrakęs skrenda namo.

RITUALAS

Akienobobas pristrykčiojo prie Vyriausiojo Dainiaus trobelės ir pasileido šokti Svarbaus Pranešimo šokį, akompanuodamas sau ritmingais uodegos smūgiais į žemę. Vyriausiasis Dainius tučtuojau pasirodė tarpduryje ir nutaisė dėmesingą pozą: rankos sudėtos ant krūtinės, uodega apsivijusi aplink pečius.

— Atvyko dievų laivas,— prodainiu pasakė Akienobobas, šokdamas pritinkamą šokį.

— Tikrai?— atsiliepė Vyriausiasis Dainius, palankiai dėbčiodamas į sudėtingus šokio žingsnius. Štai priderama maniera! Tai ne išglebę, suprastinti judesiai, kuriuos diktuoja Algonos erezija.

— Iš dieviško ir nedirbtinio metalo! — springo iš susižavėjimo Akienobobas.

— Garbė dievams,— ceremoningai atsakė Vyriausiasis Dainius, slėpdamas apėmusį jį susijaudinimą.—„Pagaliau! Dievai sugrįžo!"— Sušauk bendruomenę.

Akienobobas nuvyko į kaimo aikštę ir pašoko ten Susirinkimo Šokį. Tuo tarpu Vyriausiasis Dainius sudegino žiupsnelį šventųjų smilkalų, apsitrynė uodegą smėliu ir, taip apsivalęs nuo biaurasties, nuskubėjo vadovauti sveikinimo šokiams.

Dievų laivas — milžiniškas pajuodavusio, sužaloto me-

talo cilindras — gulėjo nedideliame slėnyje. Gyventojai, sustoję per pagarbų atstumą nuo jo, išsirikiavo simboline figūra „Bendras Pasveikinimas Visiems Dievams".

Dievų laivas atsidarė, ir iš ten svyruodami vos-ne-vos išlipo du dievai.

Vyriausiasis Dainius, juos pamatęs, beregint atpažino. Didžiojoje Knygoje apie dievus, parašytoje beveik prieš penkis tūkstančius metų, buvo nusakytos visos įmanomos dievybių rūšys. Ten buvo rašoma apie dievus didelius, mažus ir sparnuotus, dievus su kanopomis, vienarankius, dvirankius ir trirankius, dievus su čiuptuvėliais, žvynuotus ir daugybė kitų pavidalų, kuriuos teikiasi įgauti dievai.

Kiekvieną rūšį derėjo sutikti ypatinga, tik jai vienai skirta pasveikinimo apeiga, nes taip buvo parašyta Didžiojoje Knygoje apie dievus.

Vyriausiasis Dainius tuoj pat pastebėjo, kad prieš jį dvikojai, dvirankiai, beuodegiai dievai. Jis skubiai perrikiavo savo gentainius į atitinkamą figūrą.

Prie jo pristrykčiojo Glatas, pramintas Jaunesniuoju Dainiumi.

— Nuo ko pradėsime?— pagarbiai kostelėjo jis.

Vyriausiasis Dainius pervėrė jį priekaištingu žvilgsniu.

— Nuo šokio Leidimas nutūpti,— atsakė jis, išdidžiai tardamas senovinius, nebetekusius prasmės žodžius.

— Argi?— Glatas uodega pasikasė kaklą. Tai buvo tikras paniekos mostas.— Pagal Algonos įsakymus — visų pirmiausia puota.

Vyriausiasis Dainius nusigręžė, tuo parodydamas, kad nesutinka. Kol valdžia jo rankose, jis nesileis į jokius kompromisus su Algonos erezija — mokymu, sukurtu vos prieš kažkokius ten tris tūkstantukus metų.

Jaunesnysis Dainius Glatas grįžo į savo vietą šokėjų eilėse. „Juokinga! — galvojo jis, kad toks konservatyvus

iškaršėlis, kaip Vyriausiasis Dainius, nustato šokių tvarką. Visiška nesąmonė — juk buvo įrodyta..."

O du dievai bandė judėti! Krypuodami jie balansavo ant plonų kojų. Vienas susverdėjo ir pargriuvo kniūbsčias. Kitas padėjo jam atsistoti, paskui ir pats išsitiesė. Iš lėto, šiaip taip jis pakilo.

Dievai buvo nuostabiai panašūs į paprastus mirtinguosius.

— Jie šokiu išreiškė savo palankumą! — sušuko Vyriausiasis Dainius.— Pradėkite Leidimo Nutūpti šokį.

Čiabuviai šoko tūpčiodami, plakdami uodegomis žemę, kosuliu bei lojimu reikšdami savo džiaugsmą. Paskui, griežtai prisilaikydami ceremonialo, užkėlė dievus ant neštuvų iš šventojo medžio šakų ir nunešė ant Šventojo Pilkapio.

— Imkime ir kaip reikiant viską aptarkime,— pasiūlė Glatas, atsidūręs greta Vyriausiojo Dainiaus.— Kadangi per tūkstančius metų tai pirmas atvejis, kai pas mus atvyko dievai, be abejo, protinga būtų imtis Algonos apeigų. Tiesiog dėl viso pikto.

— Ne,— ryžtingai atsisakė Vyriausiasis Dainius, energingai mindžikuodamas šešiomis kojomis.— Visos prideramos apeigos aprašytos senosiose ritualų knygose.

— Žinau,— mygė Glatas,— bet juk nieko baisaus ne atsitiks...

— Niekad,— tvirtai pasakė Vyriausiasis Dainius.— Kiekvienas dievas turi savo Leidimo Nutūpti Šokį. Paskui eina Astrodromo Patvirtinimo Šokis, Muitinio Apžiūrėjimo Šokis, Iškrovimo Šokis ir Medicininio Patikrinimo Šokis.— Vyriausiasis Dainius paslaptingus, senovinius padavimus tarė aiškiai ir įspūdingai.— Tiktai tada ir galima pradėti puotą.

Užkelti ant neštuvų dievai vaitojo ir tingiai kilnojo rankas. Glatas žinojo: dievai atlieka Pamėgdžiojimo Šokį,

vaizduodami mirtingųjų kančias ir skausmus, patvirtindami, kad jie giminingi tiems, kurie juos garbina.

Viskas buvo taip, kaip ir turėjo būti,— taip, kaip parašyta paskutiniojo atėjimo Knygoje. Ir vis dėlto Glatas buvo apstulbintas, matydamas, kaip tobulai dievai kopijuoja paprastų mirtingųjų jausmus. Žiūrėdamas į juos, galėjai pamanyti, kad jie tikrai miršta iš alkio ir troškulio.

Glatas nusišypsojo iš savo minčių. Visi žinojo, kad dievai nejaučia nei alkio, nei troškulio.

— Supraskite,— tarė Glatas Vyriausiajam Dainiui.— Mums reikia išvengti tos lemtingos klaidos, kurią padarė mūsų protėviai Kosminių skridimų dienomis. Ar teisybę kalbu?

— Aišku,— atsakė Vyriausiasis Dainius, pagarbiai nulenkdamas galvą prieš ritualinį Aukso amžiaus pavadinimą. Prieš penkis tūkstančius metų jų gentis buvo turto ir gerovės viršūnėje, ir dievai lankydavo ją dažnai. Tačiau, kaip pasakoja legenda, vieną gražią dieną kažkas padarė ritualo klaidą, ir jų gentis nugrimzdo Užmaršin. Nuo tos dienos dievai visai paliovė lankęsi.

— Jeigu dievai pritars mūsų apeigoms,— pasakė Vyriausiasis Dainius,— tai mes nusikratysime Užmaršties. Tuomet atvyks ir kiti dievai, kaip senovėje.

— Taigi! O juk Algona buvo paskutinysis savo akimis matęs dievą. Jis tai jau tikrai žino, ką sako, reikalaudamas pradėti puotą, o ceremonijas palikti pabaigai.

— Algonos mokymas — pražūtinga erezija,— atkirto Vyriausiasis Dainius.

Ir Jauniausiasis Dainius šimtąjį kartą susimąstė, ar ne laikas nusimesti veidmainiškumo kaukę, ar neįsakyti bendruomenei nedelsiant pradėti Vandens ir Puotos Apeigas. Juk daugelis buvo slapti Algonos pasekėjai.

Ne, kol kas dar ne laikas, nes Vyriausiojo Dainiaus valdžia dar perdaug stipri. O ir momentas netinkamas.

Reikia palaukti, galvojo Glatas, reikia pačių dievų ženklo.

O dievai, kaip ir pirmiau, gulėjo ant neštuvų, džiugindami tikinčiųjų akį nuostabiu konvulsijų šokiu — paprastų mirtingųjų alkio ir troškulio Pamėgdžiojimu.

Dievus pasodino Šventojo Pilkapio viršūnėje, ir Vyriausiasis Dainius pats vadovavo Astrodromo Patvirtinimo Šokiui. Į aplinkines gyvenvietes išsiuntė pasiuntinius sukviesti visų suaugusių gyventojų ritualiniams šokiams.

Pačioje gyvenvietėje moterys pradėjo ruoštis Puotai. Kai kurios jų iš džiaugsmo ėmė šokti, nes argi nepasakyta Rašte, kad vėl atvyksią dievai ir pasibaigsianti Užmarštis, kad kiekvieną aplankysiąs turtas ir gerovė, kaip ir Kosminių skridimų dienomis?

Ant pilkapio vienas dievų sukniubo. Antras šiaip taip atsisėdo ir drebančiu pirštu rodė į savo burną.

— Tai palankumo ženklas! — sušuko Vyriausiasis Dainius.

Glatas, nepertraukdamas šokio, linktelėjo, jo odos raukšlėmis žliaugė prakaitas. Vyriausiasis Dainius buvo gabus aiškintojas. To negalima paneigti.

Bet štai sėdintis dievas suspaudė viena ranka gerklę, pašėlusiai mostaguodamas antrąja.

— Geičiau! — sušvogždė Vyriausiasis Dainius; jis jautriai gaudė menkiausią dievų judesį.

Dabar dievas kažką rėkė baisiu, gergždžiančiu balsu. Rėkė, rodydamas sau į gerklę, ir vėl rėkė, supanašėjęs į kenčiantį mirtingąjį.

Viskas ėjo taip, kaip reikalavo Dievų Šokis, aprašytas Paskutiniojo atėjimo knygoje.

Kaip tik tą akimirką į aikštę priešais pilkapį įsiveržė jaunuolių būrys iš gretimos gyvenvietės ir pakeitė šeimininkus šokyje. Valandėlę Jaunesnysis Dainius galėjo išeiti iš rato. Giliai alsuodamas, priėjo prie Vyriausiojo Dainiaus.

— Jūs šoksite visus šokius?— paklausė.

— Žinoma,— Vyriausiasis Dainius nenuleido akių nuo šokėjų, nes šį kartą nebuvo galima padaryti klaidos. Jis turėjo paskutinę galimybę išpirkti savo kaltę prieš dievus ir susigrąžinti gerą vardą jų akyse.

— Šokiai truks lygiai aštuonias dienas,— tvirtai pasakė Vyriausiasis Dainius.— Jei padarysime bent vieną klaidą, pradėsime viską iš naujo.

— Pasak Algonos, pirmiausia reikia skubėti atlikti Vandens Apeigas,— paprieštaravo Glatas,— o paskui...

— Grįžk į ratą! — atšovė Vyriausiasis Dainius, mostu rodydamas, jog jis didžiai pasipiktinęs.— Girdėjai, kaip dievai pritariamai kosėjo. Taip ir tik taip mums pavyks atsikratyti senojo prakeikimo.

Jaunesnysis Dainius nusigręžė. Ak, jei būtų jo valia! Senovėje, kai dievai nuolat čia išvykdavo, čia sugrįždavo — Vyriausiojo Dainiaus paprotys buvo teisingu pasirinkimu. Glatas prisiminė dievų laivo atvykimo aprašymą paskutiniojo atėjimo Knygoje:

Prasidėjo Leidimo Nutūpti Apeiga (anuo metu apeigos dar nesivadino šokiais).

Dievai pašoko Skausmo ir Kančios šokį.

Paskui buvo atlikta Astrodromo Patvirtinimo Apeiga.

Dievai jiems pašoko Alkio ir Troškulio Šokį,— visai taip, kaip šiandieną.

Paskui ėjo Muito Apžiūrėjimo, Iškrovimo ir Medicininio Patikrinimo Apeigos. Per visas apeigas dievams jie nedavė nei valgyti, nei gerti — taip reikalavo ritualo taisyklės.

Po visų apeigų, nežinia kodėl, vienas dievų apsimetė negyvu. Kitas nunešė jį atgal į dangaus laivą, ir dievai amžiams paliko planetą.

Netrukus prasidėjo Užmarštis.

Tačiau nėra nė dviejų senovinių raštų, vienodai aiškinančių užmaršties priežastis. Kai kurie tvirtina, kad

dievus įžeidė netobulas kažkurio šokio atlikimas. Kiti, kaip Algona, rašo, kad reikia pradėti puotavimu bei išgertuvėmis, o jau paskui pereiti prie apeigų.

Toli gražu ne visi godojo Algoną. Galų gale juk dievai nežino nei alkio, nei troškulio. Kodėl tada puota turi nustumti apeigas?

Glatas šventai tikėjo Algonos mokymu ir dėjo viltis, jog vieną gražią dieną išaiškins tikrąją Užmaršties priežastį.

Staiga šokis nutrūko. Glatas nuskubėjo pažiūrėti, kas atsitiko. Kažkoks žioplys paliko prie Šventojo Pilkapio paprastą ąsotį vandens. Vienas dievų prišliaužė prie ąsočio. Dievo rankos buvo bestveriančios netinkamą daiktą.

Vyriausiasis Dainius kone plėšte išplėšė iš dievo rankų ąsotį, skubiai nunešė jį, ir visa gentis su palengvėjimu atsiduso. Kokia šventvagystė — palikti netoli dievų paprastą, neišvalytą, nešventintą vandenį, be to, dar skurdžiame, nemargintame ąsoty. Prisiliestų prie jo dievas — ir jo teisingas pyktis pelenais paleistų visą gyvenvietę.

Dievas įtūžo. Jis kažką suriko, pirštu baksnodamas į užgaulų indą. Paskui parodė į antrąjį dievą, vis dar nugrimzdusį į dangišką ekstazę ir gulintį kniūbsčią. Jis parodė į savo gerklę, į išdžiūvusias, suskilusias lūpas ir vėl į ąsotį vandens. Jis paėjo porą netvirtų žingsnių ir parpuolė. Dievas pravirko.

— Gyviau! — sušuko Jaunesnysis Dainius.— Pradėkite Abipusiai Naudingo Prekybinio Susitarimo Šokį!

Tik jo išradingumas ir išgelbėjo padėtį. Šokantieji padegė šventąsias šakas ir, greitai sukdamiesi, ėmė jomis mojuoti dievams prieš veidus. Dievai įsikosėjo ir sunkiai sualsavo, rodydami, kad jie tam pritaria.

— Na ir gudrus tu išmonėms,— burbėdamas pripažino Vyriausiasis Dainius.— Kaip tau atėjo į galvą tas šokis?

— Jo pavadinimas — visų paslaptingiausias,— paaiškino Glatas.— Žinojau, kad dabar reikia veikti ryžtingai.

— Nieko neprikiši, šauniai pasielgei,— pagyrė Vyriausiasis Dainius ir sugrįžo prie savo pareigų šokyje.

Patenkintas Glatas šypsodamas apsisuko uodega juosmenį. Laiku duota komanda buvo sėkmingas žingsnis.

Dabar reikėjo pagalvoti, kaip geriau atlikti Algonos apeigas.

Dievai gulėjo ant žemės, kosėdami ir gaudydami orą, lyg mirštantys. Jaunesnysis Dainius nutarė palaukti tinkamesnio momento.

Visą dieną jie šoko Abipusiai Naudingo Prekybinio Susitarimo Šokį. Dievai taip pat šoko. Jiems nusilenkti ateidavo tolimų gyvenviečių gyventojai, ir dievai dusdami reiškė jiems savo palankumą.

Baigiantis šokiui, vienas iš dievų nepaprastai pamažu atsistojo, paskui puolė ant kelių, su perdėtu patosu mėgdžiodamas be galo nusilpusio mirtingojo judesius.

— Jis pranašauja,— sušnibždėjo Vyriausiasis Dainius, ir visi nutilo.

Dievas atkišo rankas. Vyriausiasis Dainius linktelėjo.

— Jis žada mums gerą derlių,— paaiškino Vyriausiasis Dainius.

Dievas suspaudė kumščius, bet tuojau atgniaužė juos, užėjus kosulio priepuoliui.

— Jis atjaučia mūsų neturtą ir troškulį,— pamokomai ištarė Vyriausiasis Dainius.

Dievas vėl parodė į savo gerklę tokiu skausmingu mostu, jog kai kurie gyventojai apsiverkė.

— Jis nori, kad mes pakartotume šokį iš pat pradžių,— paaiškino Vyriausiasis Dainius.— Nagi, stokime į pirmąją poziciją.

— Jo mostas visai ką kita reiškia,— įžūliai pasakė Glatas, taręs, jog valanda atėjo.

Visi sukrėsti į jį sužiuro. Stojo kapų tyla.

— Dievui reikia Vandens Apeigos,— pasakė Glatas.

Šokančiųjų eilės atsiduso. Vandens Apeiga sudarė ereziško Algonos mokymo dalį, mokymo, kurį Vyriausiasis Dainius be paliovos koneveikė. Beje, antra vertus, Vyriausiasis Dainius jau senas. Gal būt, Glatas, Jaunesnysis Dainius...

— Neleisiu! — suspigo Vyriausiasis Dainius.— Vandens Apeiga eina po puotos, kuri prasideda po visų šokių. Tik taip mes išsigelbėsime nuo Užmaršties.

— Reikia pasiūlyti dievams vandens! — sugriaudėjo Jaunesnysis Dainius.

Abu pažvelgė į dievus — ar neduos šie ženklo, bet dievai tylėdami juos stebėjo pavargusiomis, krauju pasruvusiomis akimis.

Bet štai vienas dievų sukosėjo.

— Ženklas! — sušuko Glatas anksčiau, negu Vyriausiasis Dainius suskubo išaiškinti tą kosulį savo naudai.

Vyriausiasis Dainius bandė prieštarauti, bet veltui. Juk gyventojai dievą girdėjo savo ausimis.

Apvalytais nuo nešvarybių, gražiai raštuotais ąsočiais atnešė vandenį, ir šokėjai sustojo į atitinkančias apeigai pozas. Dievai žiūrėjo į juos, tyliai kalbėdamiesi dievų kalba.

— Na! — sukomandavo Jaunesnysis Dainius. Ant pilkapio jie pastatė ąsotį vandens. Vienas dievų buvo beimąs ąsotį. Kitas atstūmė jį ir pats čiupo ąsotį.

Minia susijaudinusi suūžė.

Pirmasis dievas bakstelėjo antrajam ir paėmė vandenį. Antrasis atėmė ąsotį ir prikišo jį prie lūpų. Tuomet pirmasis puolė, ir ąsotis nusirito pilkapio šlaitu.

— Aš tave įspėjau! — sustaugė Vyriausiasis Dainius.— Kaip ir aš maniau, jie atmetė vandenį. Pašalink jį greičiau, kol mes dar nepasmerkti pražūčiai!

Dviese griebė ąsočius ir nudūmė su jais šalin. Dievai sustaugė, bet tuoj nutilo.

Vyriausiojo Dainiaus įsakymu tučtuojau prasidėjo Muitinio Apžiūrėjimo Šokis. Vėl jie uždegė šventąsias šakas ir jomis, kaip vėduoklėmis, vėdavo dievus. Dievai silpnai sukosėjo, tam pritardami. Vienas net bandė nušliaužti nuo pilkapio, bet išsitiesė kniūbsčias. Kitas gulėjo nejudėdamas.

Ilgą laiką taip gulėjo dievai, nerodydami jokio ženklo.

Jaunesnysis Dainius stovėjo šokančiųjų grandinės gale. Kodėl, klausinėjo jis savęs, kodėl dievai jo išsižadėjo?

Nejaugi Algona klysta?

Bet juk dievai *atstūmė* vandenį.

Algona juodu ant balto rašo, kad vienintelis būdas nuimti paslaptingą Užmaršties prakeikimą — nedelsiant atnešti dievams valgyti ir gerti. Gal dievams per ilgai teko laukti?

„Nežinomi dievų keliai,— liūdnai galvojo Glatas.— Proga dabar praleista visam laikui. To pat būtum sulaukęs, pritardamas Vyriausiojo Dainiaus tikėjimui."

Ir jis nusiminęs nukiūtino į šokančiųjų ratą.

Vyriausiasis Dainius liepė pradėti šokius iš pradžių ir šokti juos keturias dienas ir keturias naktis. Paskui, jeigu dievai norės, jų garbei bus surengta puota.

Dievai nerodė jokio ženklo. Jie gulėjo ant šventojo pilkapio, išsitiesę visu ūgiu, ir tik retkarčiais sutrūkčiodavo galūnėmis, vaizduodami nuovargio ir nežmoniško troškulio kankinamus mirtinguosius.

Tai buvo labai galingi dievai. Ar galėtų jie taip puikiai pamėgdžioti mirtinguosius?

Paryčiu atsitiko štai kas: nors Vyriausiasis Dainius atšaukė Gero Oro Šokį, danguje ėmė kauptis debesys. Didžiuliai ir juodi, jie uždengė rytmečio saulę.

— Praeis pro šalį,— pranašavo Vyriausiasis Dainius, šokdamas Lietaus Atsižadėjimo šokį.

Tačiau debesys pratrūko, ir ėmė pilti lietus. Dievai pamažu sujudo, pakėlė veidus į dangų.

— Tempkite lentas! — šaukė Vyriausiasis Dainius.— Padarykite jiems pastogę! Dievai prakeiks lietų, iki apeigų pabaigos juk nė vienas lašas neturi paliesti dieviškųjų kūnų!

Glatas, supratęs, kad vėl pasitaikė gera proga, ėmė prieštarauti:

— Ne! Šį lietų atsiuntė patys dievai!

— Nuveskite jaunąjį eretiką! — šaižiai suspigo Vyriausiasis Dainius.— Duokite šen pastogę!

Šokėjai nutempė Glatą į šalį ir ėmė statyti viršum dievų stoginę, norėdami apsaugoti juos nuo lietaus. Vyriausiasis Dainius pats dengė stogą, dirbo spėriai ir nuolankiai.

Dievų neišjudino staigiai pratrūkusi liūtis,— jie gulėjo, plačiai išsižioję. Pamatę, kad Vyriausiasis Dainius daro virš jų stogą, pabandė atsistoti.

Vyriausiasis Dainius skubėjo: jis žinojo, kad, nepelnytai stovėdamas ant brangaus pilkapio, išniekina jį.

Dievai susižvalgė. Vienas jų lėtai atsiklaupė. Kitas ištiesė jam rankas ir padėjo atsistoti.

Dievas stovėjo svyruodamas lyg girtas, spausdamas gulinčio dievo ranką. Ir staiga abiem rankomis įnirtingai smogė Vyriausiajam Dainiui į krūtinę.

Vyriausiasis Dainius neteko pusiausvyros ir ėmė kūliais ristis nuo Šventojo Pilkapio, kvailai spardydamasis kojomis. Dievas nuplėšė stogą ir padėjo atsistoti kitam dievui.

— Ženklas! — sušuko Jaunesnysis Dainius, ištrūkęs iš laikiusių jį rankų.— Ženklas!

Niekas negalėjo to paneigti. Dabar abu dievai stovėjo, užvertę galvas, išsižioję burna gaudė lietaus čiurkšles.

— Pradėkite puotą! — suriko Glatas.— Tokia dievų valia!

Šokėjai dvejojo. Pulti į Algonos ereziją — rimtas žingsnis, kurį reikia labai gerai apgalvoti.

Tačiau dabar, kai viskam ėmė vadovauti Jaunesnysis Dainius, teko rizikuoti.

Pasirodė, kad Algonos tiesa. Dievai iš tikrųjų dieviškai reiškė savo pritarimą: grūdo valgius į gerkles didžiuliais gabalais — koks nuostabus mirtingųjų pamėgdžiojimas! — ir lenkė gėrimus taip uoliai, lyg tikrai būtų marinami troškulio.

Glatas tik apgailestavo, kad nemoka dievų kalbos, nes labiau už viską pasauly norėjo sužinoti, kur buvo tikrosios Užmaršties priežastys.

„IEŠKOTOJŲ YPATINGASIS"

Smėliaeigis minkštai riedėjo banguotomis kopomis. Šešetas plačių jo ratų pakildavo ir nusileisdavo, kaip gremėzdiškos dramblių vilkstinės strėnos. Neregima saulė plieskė pro negyvai baltą dangaus skliauto uždangą, žerdama savo karštį ant brezentinio mašinos viršaus ir atsispindėdama nuo išdžiūvusių smėlynų.

— Kad tik neužmigčiau,— pasakė sau Morisonas, pagal kompasą tiesindamas smėliaeigio kursą.

Jau dvidešimt pirma diena jis važiuoja Veneros Skorpionų dykuma; dvidešimt pirma diena jis kovoja su miegu, sėdėdamas už smėliaeigio vairo, kuris, linguodamas į šalis, vieną po kitos kerta smėlio bangas. Naktį važiuoti būtų lengviau, bet čia pernelyg dažnai tekdavo aplenkti skardžias daubas ir riedulius sulig namu didumo. Dabar jis suprato, kodėl į kelionę per dykumą leidžiamasi dviese: vienas vairuoja mašiną, o kitas purto jį, neleisdamas užmigti.

— Bet vienam geriau,— priminė sau Morisonas.— Dvigubai mažiau maisto ir nerizikuoji, kad netyčia gali būti užmuštas.

Jis ėmė knapsėti ir prisivertęs staiga kilstelėjo galvą. Priešais jį, už poliaroidinio priešakinio stiklo, mirgėjo ir ribuliavo dykuma. Smėliaeigis apgaulingai minkštai bu-

vo mėtomas ir supamas. Morisonas prasitrynė akis ir įjungė radiją.

Jis buvo stambus, nudegęs, muskulingas vaikinas su trumpai pakirptais juodais plaukais ir pilkomis akimis. Jis sukrapštė dvidešimt tūkstančių dolerių ir atvyko į Venerą, į Skorpionų dykumą, norėdamas praturtėti, kaip atvykdavo daugelis kitų. Preste — paskutiniame miestelyje prie dykumos,— įsigijęs įrankius bei smėliaeigį, jis liko su dešimčia dolerių kišenėje.

Preste jam kaip tik užteko dešimt dolerių išgerti vieninteliame visame miesto bare. Morisonas užsisakė viski su soda, išgėrė su šachtininkais bei ieškotojais ir pasijuokė iš senbuvių pasakojimų apie vilkų gaujas ir plėšriųjų paukščių eskadriles dykumos gilumoje. Jis viską žinojo: ir apie saulės aklumą, ir apie šiluminį smūgį, ir apie telefono gedimą. Jis buvo įsitikinęs, kad jam nieko panašaus neatsitiks.

Tačiau dabar, per dvidešimt vieną dieną nukeliavęs 1800 mylių, jis išmoko gerbti šią sausingą smėlio ir akmenų platybę, tris kartus didesnę už Sacharą. Čia iš tiesų galima pražūti!

Bet galima ir praturtėti; būtent to ir siekė Morisonas.

Iš imtuvo pasigirdo ūžesys. Iki galo atsukęs garso reguliatorių, pagavo vos girdimus šokių muzikos garsus iš Venusborgo. Paskui muzika nutilo ir girdėjosi tik ūžesys.

Morisonas išjungė radiją ir abiem rankom stipriai įsikibo į vairą. Atgniaužęs vieną ranką, žvilgtelėjo į laikrodį: penkiolika dešimtos ryto. Pusę dešimtos jis sustos ir snustels. Tokiame karštyje reikia ilsėtis. Bet ne daugiau, kaip pusvalandį. Kažkur priekyje laukia lobiai, ir jis privalo rasti juos, kol dar nepasibaigė maisto atsargos.

Ten, priekyje, būtinai turi būti brangiųjų auksingųjų klodų išeigos! Štai jau dvi dienos, kaip jis aptiko jų

pėdsakus. O jeigu jis ras tikrą gyslą, kaip Kerkas aštuoniasdešimt devintaisiais, Edmondsonas ir Arsleris devyniasdešimt trečiaisiais? Tada jis pasielgs taip, kaip jie: užsisakys „Ieškotojų ypatingąjį" kokteilį, kad ir kiek už jį benuplėštų.

Smėliaeigis riedėjo į priekį pastoviu trisdešimt mylių per valandą greičiu, ir Morisonas prisivertė atidžiai įsižiūrėti į kaitros išdegintą gelsvai rudą vietovę. Aure ta smiltainio išeiga lygiai tokios spalvos, kaip Džeinės plaukai.

Kai aptiks turtingus klodus, jis sugrįš į Žemę; jie su Džeine susituoks ir nusipirks sau fermą okeane. Gana jam ieškojimų. Tik vieną turtingą gyslą, kad būtų galima nusipirkti gilaus, mėlyno Atlanto vandenyno lopinėlį. Gal kam nors žuvininkystė ir nuobodus užsiėmimas, bet jam tas darbas visai patinka.

Jis aiškiai įsivaizdavo, kaip skumbrių pulkai veisiasi planktono sodeliuose, o jis su savo ištikimu delfinu stebi, ar nesusidabruos plėšrioji barakuda, ar nepasirodys iš už koralų pilkai plieninis ryklys...

Morisonas pajuto, kad smėliaeigį krestelėjo į šoną. Atsipeikėjo, karštligiškai sugniaužė vairą ir iš visų jėgų pasuko jį. Jam besnūduriuojant, mašina nuslydo nuo purios kopų bangos keteros. Smarkiai pasviręs, smėliaeigis kabinosi ratais už keteros. Smėlis ir akmenukai skriejo iš po plačių ratų, kurie cypdami ir staugdami ėmė traukti mašiną aukštyn šlaitu.

Štai tuomet ir nugriuvo visa atšlaitė.

Morisonas pakibo ant vairo. Smėliaeigis nuvirto ant šono ir nuriedėjo pakalnėn. Smėlis biro į burną ir akis. Spiaudydamasis Morisonas nepaleido iš rankų vairo. Paskui mašina dar sykį apsivertė ir nugarmėjo į tuštumą.

Keletą akimirkų Morisonas kabojo ore. Paskui smėliaeigis iš karto su visais ratais trenkėsi į dugną. Morisonas išgirdo pokštelėjimą: sprogo abi užpakalinės pa-

dangos. Jis susidaužė galvą į priešakinį stiklą ir neteko sąmonės.

Atsipeikėjęs pirmiausia pasižiūrėjo į laikrodį. Buvo trisdešimt penkios vienuoliktos.

„Pats laikas nusnūsti,— tarė sau Morisonas.— Bet, tur būt, bus geriau, jei pirma išsiaiškinsiu padėtį."

Jis pamatė esąs negilios daubos dugne, kur pilna aštrių akmenėlių. Nuo smūgio plyšo dvi padangos, sudužo priešakinis stiklas ir nutrūko durelės. Įrankiai išsibarstė aplink, bet, atrodo, liko sveiki.

„Galėjo būti ir blogiau",— tarė sau Morisonas. Jis pasilenkė ir atidžiai apžiūrėjo padangas.

„Tai ir yra blogiau",— pridūrė.

Abi plyšusios padangos buvo taip sudraskytos, kad pataisyti jas nebuvo įmanoma. Gumos likučių neužtektų net vaikiškam sviedinukui. Atsarginius ratus jis sunaudojo dar prieš dešimt dienų, pravažiuodamas Velnio Grotas. Sunaudojo ir išmetė. Keliauti toliau be padangų jis negalėjo.

Morisonas išsitraukė telefoną, nušluostė dulkes nuo juodo plastmasinio futliaro ir surinko Elo garažo Preste numerį. Po sekundės nušvito mažas videoekranas. Morisonas pamatė ilgą, paniurusį, alyva ištepliotą veidą.

— Elo garažas. Prie aparato Edis.

— Sveikas, Edi. Čia Tomas Morisonas. Prieš mėnesį nusipirkau pas jus šitą „Džeineral Motors" smėliaeigį. Prisimenate?

— Žinoma, prisimenu,— atsakė Edis.— Jūs tas vaikinas, kuris vienas nuvažiavo Pietvakarių taku. Na, kaip tempia važelis?

— Puikiai. Mašina padori. Štai ko man reikia...

— Ei,— pertraukė jį Edis,— kas jūsų veidui?

Morisonas perbraukė ranka kaktą; ranka susikruvino.

— Nieko baisaus,— pasakė jis.— Nudardėjau nuo kopos ir trūko dvi padangos.

Jis pakreipė telefoną, kad Edis jas pamatytų.

— Nebesutaisysi,— tarė Edis.

— Taip ir maniau. O atsargines sunaudojau, važiuodamas per Velnio Grotą. Klausykit, Edi, ar negalėtumėte jūs man teleportuoti porą padangų? Tiks net atnaujintos. O jei ne, iš vietos nepajudėsiu.

— Žinoma,— atsakė Edis,— tik atnaujintų neturiu. Teleportuoju naujas po penkis šimtus dolerių. Be to, keturi šimtai dolerių už teleportavimą. Tūkstantis keturi šimtai dolerių, misteri Morisonai.

— Sutinku.

— Gerai, sere. Jeigu jūs dabar man parodysite grynus arba čekį, kurį pasiųsite su rašteliu, aš pradėsiu veikti.

— Tuo tarpu,— pasakė Morisonas,— aš neturiu nė cento.

— O sąskaita banke?

— Išnaudota visiškai.

— Obligacijų? Nekilnojamo turto? Ko nors, ką galima paversti grynais?

— Nieko, išskyrus šį smėliaeigį, kurį jūs pardavėte man už aštuonis tūkstančius dolerių. Grįžęs atsiskaitysiu su jumis šituo smėliaeigiu.

— *Jei* grįšit. Man labai gaila, misteri Morisonai, bet nieko neišeis.

— Ką jūs norite pasakyti?— paklausė Morisonas.— Jūs gi žinote, kad aš atsilyginsiu už padangas.

— O jūs žinote Veneros įstatymus,— nenusileido Edis.— Jokio kredito! Pinigus į rankas!

— Juk negaliu važiuoti be padangų,— pasakė Morisonas.— Negi jūs mane paliksite čia?

— Kas gi jus paliks?— atšovė Edis.— Ieškotojams kasdien taip atsitinka. Žinote, ką reikia daryti, misteri Morisonai. Paskambinkite į „Komunalinių paslaugų" kompaniją ir paskelbkite sau bankrotą. Pasirašykite raštą,

kad perleidžiate kompanijai savo smėliaeigio likučius, įrankius ir viską, ką radote kelyje. Jie jus išgelbės.

— Aš nenoriu grįžti,— atsakė Morisonas.— Žiūrėkite!

Jis prikišo aparatą prie pat žemės.

— Matote, Edi? Matote šiuos raudonus ir purpurinius šlakelius? Kažkur čia guli turtinga rūda!

— Pėdsakus randa visi ieškotojai,— pasakė Edis.— Prakeiktoji dykuma pilna tokių pėdsakų.

— Bet čia turtingas telkinys,— užsispyręs tvirtino Morisonas.— Pėdsakai veda tiesiog į klodus, į didelę gyslą. Edi, žinau, tai labai didelė paslauga, bet jei jūs surizikuotumėte porą padangų...

— Negaliu,— atsakė Edis.— Aš juk tik vietinis tarnautojas. Negaliu teleportuoti jums jokių padangų, kol neparodysite man pinigų. Antraip mane išgins iš darbo, o gal ir pasodins. Žinote įstatymą.

— Pinigus į rankas,— niūriai tarė Morisonas.

— Taigi. Nedarykite kvailysčių ir grįžkite. Gal kada pabandysite dar sykį.

— Dvylika metų aš taupiau pinigus,— atsakė Morisonas.— Nesuksiu atgal.

Jis išjungė telefoną ir pabandė ką nors sugalvoti. Kam dar čia, Veneroje, jis galėtų paskambinti? Tik Maksui Krendolui, savo brangakmenių makleriui. Bet Maksas neturėjo iš kur paimti keturis šimtus dolerių — savo ankštoje kontoroje šalia juvelyrinės Venusborgo biržos jis vos vos užsidirba apmokėti namų šeimininkui,— ką ten padės į bėdą patekusiems ieškotojams.

„Negaliu prašyti pagalbos iš Makso,— nusprendė Morisonas.— Bent jau, kol nerasiu aukso. Tikro aukso, o ne jo pėdsakus. Vadinasi, teks suktis pačiam."

Jis atidarė užpakalinį smėliaeigio bortą ir ėmė dėlioti įrankius ant smėlio. Reikės atsirinkti tik būtiniausius daiktus: viską, ką jis pasiims, teks pačiam tempti.

Reikia pasiimti telefoną, kilnojamąjį komplektą analizėms daryti, koncentratus, revolverį, kompasą. Ir nieko daugiau, tik vandens — tiek, kiek galės jo panešti. Visa kita reikės palikti.

Vakarop Morisonas susiruošė į kelią. Su gailesčiu jis žiūrėjo į dvidešimt vandens bakų, kuriuos tenka palikti. Dykumoje vanduo — brangiausias turtas, neskaitant telefono. Bet ką padarysi. Iki sočiai atsigėręs, užsimetė ant pečių ryšulį ir patraukė į pietvakarius, gilyn į dykumą.

Tris dienas jis ėjo į pietvakarius, vėliau, ketvirtą dieną, pasuko į pietus. Aukso žymės buvo vis aiškesnės. Niekad nepasirodanti iš už debesų saulė kepino, ir mirtinai baltas dangus skliaudėsi virš Morisono kaip įkaitintos geležies stogas. Jis ėjo aukso pėdsakais, o jo pėdsakais ėjo kažkas kitas.

Šeštą dieną jis pastebėjo kažką judant, bet buvo taip toli, kad nieko negalėjo įžiūrėti. Septintą dieną pamatė, kas jį seka.

Maži, liesi, geltona oda ir ilgais, tarsi pašaipos išlenktais žandikauliais Veneros vilkai — tai viena iš nedaugelio žinduolių veislių Skorpionų dykumoje. Morisonas įsižiūrėjo ir pamatė, kad šalia pirmojo vilko atsirado dar du.

Jis atsegė revolverio dėklą. Vilkai nesistengė prisiartinti. Laiko jie turėjo užtenkamai.

Morisonas vis ėjo ir ėjo, apgailestaudamas, kad nepasiėmė šautuvo. Bet šautuvas — dar aštuoni svarai, tai, vadinasi, aštuoni svarai mažiau vandens.

Apsistodamas nakvynei aštuntos dienos vakarą, jis išgirdo kažkokį spragsėjimą. Staigiai atsigręžė ir ore, dešimt pėdų kairiau, truputį aukščiau žmogaus ūgio, išvydo mažą sūkurį, panašų į vandens verpetą. Sūkurys sukosi ir spragsėjo, kaip paprastai ką nors teleportuojant.

— Kas čia man galėtų ką siųsti?— pagalvojo Morisonas, žiūrėdamas, kaip sūkurys pamažu didėja.

Daiktų teleportavimas iš stacionaraus projektoriaus į bet kurį duotą tašką buvo įprastu krovinių pristatymo būdu milžiniškuose Veneros atstumuose. Galima buvo teleportuoti bet kokį negyvą daiktą. Gyvų padarų teleportuoti nepajėgdavo, nes įvykdavo nežymūs, bet nepataisomi molekulinio protoplazmos sąstato pakitimai. Kai kurie tuo įsitikino patys, kai teleportavimas dar tik prasidėjo.

Morisonas laukė. Oro sūkurys pasiekė trijų pėdų diametrą. Iš jo išėjo chromu aptrauktas robotas su dideliu krepšiu.

— A, tai tu,— pasakė Morisonas.

— Taip, sere,— tarė robotas, visiškai išsivadavęs iš sūkurio.— Viljamsas-4 su Veneros paštu jūsų paslaugoms.

Robotas buvo vidutinio ūgio, plonų kojų ir plokščių pėdų, panašus į žmogų ir geraširdiško charakterio. Štai jau dvidešimt treji metai jam priklausė visa Veneros pašto žinyba — jis rūšiuodavo, saugodavo ir įteikdavo laiškus. Jis buvo nuodugniai padarytas, ir per visus dvidešimt trejus metus paštas nė karto nevėluodavo.

— Štai ir mes, misteri Morisonai,— pasakė Viljamsas-4.— Gaila, kad į dykumą paštas ateina tik dusyk per mėnesį, bet užtat laiku, o tai svarbiausia. Čia jums. Ir čia. Atrodo, yra dar vienas. Ką, sulūžo smėliaeigis?

— Taigi,— atsakė Morisonas, imdamas laiškus.

Viljamsas-4 tebesirausė krepšyje. Nors senasis robotas buvo puikus laiškanešys, tačiau buvo pagarsėjęs visose trijose planetose kaip didžiausias plepys.

— Kažkur čia buvo dar vienas,— kalbėjo Viljamsas-4.— Blogai, kad smėliaeigis sulūžo. Dabar jau smėliaeigiai nebe tie, kaip mano jaunystės metais. Paklausykite mano patarimo, jaunuoli. Grįžkite atgal, jei turite tokią galimybę.

Morisonas pakratė galvą.

— Kvaila, tiesiog kvaila,— pasakė senasis robotas.— Pamatytumėte tiek, kiek aš... Kiek kartų esu radęs tokius vaikinus — guli smėlyje savo paties išdžiūvusios odos maiše, o kaulus sugraužė smėlynų vilkai ir išnešiojo biaurūs juodi vanagai. Dvidešimt trečius metus nešioju paštą tokiems, kaip jūs, puikiems vaikinams, ir kiekvienas jų mano, kad jis nepaprastas, ne toks, kaip kiti.

Roboto regėjimo narelius apniaukė atsiminimai.

— Tačiau jie tokie pat, kaip ir visi,— įsišnekėjo Viljamsas-4.— Visi jie vienodi, kaip robotai, nuėję nuo konvejerio, ypač po to, kai juos sudoroja vilkai. Tada man tenka siųsti jų laiškus ir asmeninius daiktus mylimosioms į Žemę.

— Žinau,— atsakė Morisonas.— Bet kas nors lieka gyvas, tiesa?

— Žinoma,— sutiko robotas.— Mačiau, kaip žmonės susikraudavo vienąsyk, antrą, trečią turtus. O paskui mirdavo smėlynuose, besistengdami praturtėti ketvirtą sykį.

— Tik jau ne aš,— atsakė Morisonas.— Man užteks ir vieno sykio. O paskui nusipirksiu povandeninę fermą Žemėje.

Robotas krūptelėjo.

— Nekenčiu sūraus vandens. Bet kiekvieno kitoks skonis. Linkiu sėkmės, vaikine.

Robotas atidžiai apžiūrėjo Morisoną — tur būt, norėdamas nustatyti, ar daug jis turi asmeninių daiktų,— ir nėrė atgal į oro sūkurį.

Akimirka — ir jis dingo. Dar akimirka — dingo ir sūkurys.

Morisonas atsisėdo ir ėmė skaityti laiškus. Pirmasis buvo iš brangakmenių maklerio Makso Krendolo. Krendolas rašė apie Venusborgą apėmusią depresiją ir darė užuominas, jog galįs subankrutuoti, jei kuris nors ieškotojų neras ko nors vertingo.

Antrasis laiškas buvo Veneros Telefono kompanijos įspėjimas: Morisonas už dviejų mėnesių naudojimąsi telefonu buvo skolingas du šimtus dolerių ir aštuonis centus. Jei ši suma nebus tuojau sumokėta, telefoną išjungs.

Paskutinis laiškas, atėjęs iš tolimos Žemės, buvo nuo Džeinės. Jis buvo kupinas naujienų apie jo pusbrolius, tetas ir dėdes. Džeinė rašė apie Atlanto okeano fermas ir apie puikią vietelę, kurią ji rado Karibų jūroje, netoli Martinikos. Ji maldavo jį mesti ieškojimą, jeigu jam gresia pavojai; galima rasti ir kitų būdų užsidirbti fermą. Ji siuntė jam visą savo meilę ir iš anksto sveikino su gimimo diena.

„Gimimo diena?— paklausė savęs Morisonas.— Palaukite, šiandien liepos dvidešimt trečia. Ne, dvidešimt ketvirta. O mano gimimo diena rugpiūčio pirmą. Dėkoju, kad atsiminei, Džeine."

Tą naktį jis sapnavo Žemę ir žydras Atlanto platumas. Tačiau paryčiu, sustiprėjus karščiui, pastebėjo, kad regi sapne daugelį mylių aukso gyslą, iššiepusius dantis smėlynų vilkus ir „Ieškotojų ypatingąjį".

Morisonas ėjo toliau seniai išnykusio ežero dugnu, kur akmenis pakeitė smėlis. Paskui vėl prasidėjo akmenys, niaurūs, visaip susukalioti ir surangyti. Jam akys raibo nuo raudonos, geltonos bei rusvos spalvų. Visoje dykumoje nebuvo jokios žalios dėmelės.

Jis ėjo ir ėjo gilyn į dykumą, palei chaotiškas akmenų sąvartas, o iš tolo, iš abiejų pusių, neprisiartindami ir nenutoldami, slinko vilkai.

Morisonas nekreipė į juos dėmesio. Užteko rūpesčių, kuriuos jam kėlė stačios uolos ir ištisi riedulių laukai, pastojantys kelią į pietus.

Vienuoliktą kelionės dieną aukso žymės pasidarė tokios aiškios, kad uolieną jau buvo galima plauti. Vilkai vis dar jį persekiojo, o vanduo baigėsi. Dar viena diena žygio — ir galas.

Morisonas valandėlę susimąstė, paskui išpakavo telefoną ir surinko „Komunalinių paslaugų" kompanijos numerį.

Ekrane pasirodė rūsti, uniformuota moteris žilstelėjusiais plaukais.

— „Komunalinės paslaugos",— pasakė ji.— Kuo jums galime padėti?

— Sveiki,— linksmai atsiliepė Morisonas.— Kaip oras Venusborge?

— Karšta,— atsakė moteris.— O pas jus?

— Aš net nežinau,— nusišypsojo Morisonas.— Labai užsiėmęs: skaičiuoju savo turtus.

— Aukso gyslą radote?— paklausė moteris, ir jos veidas kiek sušvelnėjo.

— Žinoma,— atsakė Morisonas.— Bet kol kas niekam nesakykit. Aš dar nesutvarkiau paraiškos. Man reiktų pripildyti jas,— nerūpestingai šypsodamas, jis parodė jai savo gertuves. Kartais pavykdavo. Kartais, jeigu ieškotojas elgdavosi gana pasitikinčiai, „Komunalinės paslaugos" duodavo vandens, netikrindamos einamosios jo sąskaitos. Žinoma, tai buvo sukčiavimas, bet jam neberūpėjo padorumas.

— Manau, kad jūsų sąskaita sutvarkyta?— paklausė moteris.

— Žinoma,— atsakė Morisonas, jausdamas, kaip šypsena sustingo jo veide.— Mane vadina Tomu Morisonu. Galite patikrinti...

— O, tuo rūpinasi kiti. Stipriau laikykite gertuvę. Jau!

Stipriai abiem rankom laikydamas gertuvę, Morisonas žiūrėjo, kaip virš jos kaklelio plona, kristaline srovele sruveno vanduo, teleportuotas iš už keturių tūkstančių mylių, iš Venusborgo. Srovelė tekėjo į gertuvę, žavingai čiurlendama. Stebėdamas ją, Morisonas pajuto, kaip jo perdžiūvusi gerklė pritvinsta seilių.

Ūmai vaduo nustojo tekėjęs.

— Kas atsitiko?— paklausė Morisonas.

Telefono ekranas sutemo, paskui vėl nušvito. Morisonas prieš save pamatė liesą nepažįstamo vyro veidą. Vyras sėdėjo už didelio rašomojo stalo. Prieš jį buvo lentelė su užrašu: „Miltonas P. Ridas, viceprezidentas, sąskaitų skyrius".

— Misteri Morisonai,— pasakė Ridas,— jūsų sąskaita išeikvota. Jūs neteisėtai gavote vandenį. Tai kriminalinis nusikaltimas.

— Aš užmokėsiu už vandenį,— pasakė Morisonas.

— Kada?

— Kai tik grįšiu į Venusborgą.

— Kuo jūs ruošiatės mokėti?

— Auksu,— atsakė Morisonas.— Žiūrėkite, misteri Ridai. Čia aiškiausi požymiai! Aiškesni, negu Kerko, kuomet jis padavė savo paraišką! Dar diena — ir aš rasiu auksingąją uolieną.

— Taip mano kiekvienas ieškotojas Veneroje,— pasakė misteris Ridas.— Kiekvieną ieškotoją tik viena diena skiria nuo auksingosios uolienos. Ir visi jie tikisi gauti „Komunalinių paslaugų" kreditą.

— Bet šiuo atveju...

— „Komunalinės paslaugos",— kalbėjo misteris Ridas toliau,— ne labdarybės organizacija. Mūsų įstatai draudžia pratęsti kreditą, misteri Morisonai. Venera — dar ne įsisavinta planeta, ir labai tolima planeta. Bet kokį pramonės gaminį tenka gabenti iš Žemės, už nežmonišką kainą. Mes turime vandens, bet surasti jį, išvalyti ir paskui teleportuoti labai brangu. Mūsų kompanija, kaip ir bet kuri kita Veneroje, priversta tenkintis labai mažu pelnu, bet ir tas pelnas nuolat įdedamas verslui išplėsti. Štai kodėl čia negalimas kreditas.

— Aš visa tai žinau,— pasakė Morisonas.— Bet juk sakau, kad man reikia ne daugiau, kaip vienos ar dviejų dienų...

— Absoliučiai neįmanoma. Pagal taisykles mes jau dabar neturime teisės jums padėti. Jūs turėjote paskelbti bankrotą jau prieš savaitę, kada sulūžo jūsų smėliaeigis. Jūsų mechanikas pranešė tai mums, kaip reikalauja įstatymas. Bet jūs to nepadarėte. Mes turime teisę palikti jus. Suprantate?

— Taip, žinoma,— pavargusiu balsu atsakė Morisonas.

— Vis dėlto kompanija nutarė jūsų atžvilgiu pažeisti taisykles. Jei tučtuojau pasuksite atgal, aprūpinsime jus vandeniu kelionėje atgal.

— Kol kas nenoriu grįžti. Jau beveik radau telkinį.

— Jūs turite grįžti! Gerai pagalvokite, Morisonai! Kas lauktų mūsų, jei leistume kiekvienam ieškotojui švaistytis po dykumą ir tiektume jam vandenį. Tenai leistųsi dešimt tūkstančių žmonių, ir nepraeitų nė metai, kaip mes subankrutuotume. Aš ir taip pažeidžiu taisykles. Grįžkite!

— Ne,— atsakė Morisonas.

— Pagalvokite dar kartą. Jeigu jūs dabar nepasuksite atgal, „Komunalinės paslaugos" nusiima bet kokią atsakomybę už jūsų aprūpinimą vandeniu.

Morisonas linktelėjo. Eidamas toliau, jis rizikuoja mirti dykumoje. O jei grįš? Jis atsidurs Venusborge be skatiko kišenėje, aptekęs skolomis ir veltui ieškos darbo perpildytame gyventojų mieste. Jam teks miegoti nakvynės namuose ir maitintis nemokamu srėbalu kartu su kitais ieškotojais, kurie pasuko atgalios. O kur jis gaus pinigų grįžti į Žemę? Kada jis vėl pamatys Džeinę?

— Tur būt, eisiu toliau,— pasakė Morisonas.

— Tuomet „Komunalinės paslaugos" nusiima bet kokią atsakomybę,— pakartojo Ridas ir padėjo ragelį.

Morisonas sudėjo telefoną, gurkštelėjo vandens iš menkų savo atsargų ir vėl leidosi į kelią.

Smėlynų vilkai risnojo iš abiejų pusių, pamažėli artindamiesi. Iš viršaus jį pastebėjo peslys trikampiais

sparnais. Peslys dieną ir naktį sklandė kylančio oro srovėmis, laukdamas, kol vilkai pribaigs Morisoną. Paskui peslį pakeitė mažų skraidančių skorpionų pulkas. Jie nuginė paukštį aukštyn, į debesų sluoksnį. Skraidančios biaurybės laukė visą dieną. Paskui jas savo ruožtu nuvarė juodųjų peslių būrys.

Dabar, penkioliktąją dieną nuo smėliaeigio palikimo, aukso žymės pasidarė dar aiškesnės. Iš tikrųjų jis ėjo aukso gyslos paviršiumi. Matyt, visur aplinkui buvo auksas. Bet pačios gyslos jis dar nebuvo aptikęs.

Morisonas atsisėdo ir pakratė paskutinę savo gertuvę. Teliuskavimo nebeišgirdo. Atsuko kamštį ir apsižiojo kakliuką. Į sukepusią gerklę nutekėjo pora lašų.

Jau keturios dienos praėjo, kai jis kalbėjosi su „Komunalinėmis paslaugomis". Paskutinį vandenį jis išgėrė vakar. Ar užvakar?

Jis vėl užsuko tuščią gertuvę ir apžvelgė karščio išdegintą vietovę. Paskui ištraukė iš maišo telefoną ir surinko Makso Krendolo numerį.

Ekrane pasirodė apvalus, susirūpinęs Krendolo veidas.

— Tomi,— pasakė jis,— į ką tu panašus?

— Viskas gerai,— atsakė Morisonas.— Truputį išdžiūvau, ir viskas. Maksai, aš prie pat gyslos.

— Tu tikrai taip manai?— paklausė Maksas.

— Žiūrėk pats,— pasakė Morisonas, į visas puses sukaliodamas telefoną.— Žiūrėk, kokios čia formacijos! Matai ten raudonas ir purpurines dėmes?

— Tikrai, aukso žymės,— netvirtai pritarė Krendolas.

— Kažkur greta turtinga uoliena. Ji turi būti čia! — pasakė Morisonas.— Klausyk, Maksai, žinau, kad tau striuka su pinigais, bet noriu paprašyti tavęs paslaugos. Pasiųsk man pintą vandens. Tik pintą, kad man užtektų dienai ar dviem. Toji pinta gali mus padaryti turtuoliais.

— Negaliu,— liūdnai atsakė Krendolas.

— Negali?

— Ne, Tomi, aš pasiųsčiau tau vandens, netgi jei aplink tave nebūtų nieko daugiau, išskyrus smiltainį ir granitą. Negi manai, kad aš leisčiau tau mirti troškuliu, jei galėčiau ką nors padaryti? Aš nieko negaliu. Pažiūrėk.

Krendolas pasuko savo telefoną.

Morisonas pamatė, kad kėdės, stalas, kontorėlė, spinta ir seifas buvo dingę iš kontoros.

Likęs tik telefonas.

— Nežinau, kodėl nepaėmė telefono,— pasakė Krendolas.— Už du mėnesius esu įsiskolinęs.

— Aš taip pat,— įterpė Morisonas.

— Man kailį nulupo,— pasakė Krendolas.— Nė grašio neliko. Suprask, dėl savęs nesijaudinu. Galiu maitintis ir nemokamu srėbalu. Bet negaliu teleportuoti tau nė lašo vandens. Nei tau, nei Remstateriui.

— Džimui Remstateriui?

— Aha. Jis ėjo aukso pėdsakais šiaurėje, anapus Užmiršto Upelio. Praeitą savaitę lūžo jo smėliaeigio ašis, o grįžti jis nenorėjo. Vakar jis baigė vandenį.

— Aš laiduočiau už jį, jei galėčiau,— pasakė Morisonas.

— Jis taip pat laiduotų už tave, jei galėtų,— atsakė Krendolas.— Bet jis negali, ir tu negali, ir aš negaliu. Tomi, tau beliko viena viltis.

— Kokia?

— Rask uolieną. Ne šiaip sau aukso žymes, o tikrą telkinį, vertą tikrų pinigų. Paskui paskambink man. Jeigu tai bus tikrai auksinga uoliena, aš atvesiu Vilksą iš „Tri-Plenet-Mainingo" ir priversiu jį, kad duotų mums avanso. Jis, tur būt, pareikalaus penkiasdešimt procentų.

— Bet juk tai plėšikavimas!

— Ne, tiesiog Veneros kredito kaina,— atsakė Krendolas.— Nesirūpink, vis tiek nemažai liks. Bet pirmiau reikia rasti uolieną.

— Okei,— pasakė Morisonas.— Ji turi būti kažkur čia pat. Maksai, kuri šiandien diena?

— Liepos trisdešimt pirma. O kas?

— Taip sau. Paskambinsiu tau, kai ką nors rasiu.

Padėjęs ragelį, Morisonas atsisėdo ant akmens ir bukaprotišku žvilgsniu įsistebeilijo į smėlį. Liepos trisdešimt pirma. Rytoj jo gimimo diena. Apie jį galvos giminės. Teta Besė Pasadene, dvyniai Laose, dėdė Tedas Durange. Ir, žinoma, Džeinė, laukianti jo Tampoje.

Morisonas suprato, kad jeigu neras uolienos, rytojaus gimimo diena bus jam paskutinė.

Jis pakilo, vėl supakavo telefoną kartu su tuščiomis gertuvėmis ir pasileido į pietus.

Jis ėjo ne vienas. Dykumos paukščiai ir žvėrys sekė paskui. Virš galvos be perstogės tyliai sklandė juodi pesliai. Iš šonų, jau daug arčiau, jį lydėjo smėlynų vilkai, iškišę liežuvius, laukdami, kol jį pargriaus mirtis...

— Aš dar gyvas! — suriko jiems Morisonas.

Jis išsitraukė revolverį ir iššovė į artimiausią vilką. Tarp jų buvo kokia dvidešimt pėdų, bet jis nepataikė. Priklaupė ant vieno kelio, paėmė revolverį abiem rankom ir vėl iššovė. Vilkas sukaukė iš skausmo. Gauja tuojau puolė sužeistąjį, ir pesliai nėrė žemyn savo dalies.

Morisonas įsikišo revolverį į dėklą ir nubrido tolyn. Žinojo, kad jo organizmui labai trūksta vandens. Jam akyse viskas aplinkui šokinėjo, blaškėsi, ir jo žingsniai pasidarė netvirti. Jis išmetė tuščias gertuves, išmetė viską, tik pasiliko analizių prietaisą, telefoną ir revolverį. Arba jis išeis iš šios dykumos nugalėtoju, arba visai neišeis.

Aukso žymės buvo tokios pat gausios. Bet tikros gyslos jis vis dar negalėjo rasti.

Pavakare jis pastebėjo negilų urvą uolos papėdėje. Įšliaužė ten ir angą užvertė akmenimis. Paskui išsitraukė revolverį ir atsirėmė nugara į galinę sieną.

Anapus akmenų barikados urzgė ir dantimis kaleno vilkai. Morisonas įsitaisė patogiau, ketindamas budėti visą naktį.

Jis nei miegojo, nei nemiegojo. Jį kankino reginiai ir košmarai. Jis vėl buvo Žemėje, ir Džeinė kalbėjo jam:

— Tai tunai. Kažkas negerai su jų mityba. Žuvys serga ir serga.

— Prakeikimas,— atsakė Morisonas.— Tik prisijaukini žuvį, tuoj ji pradeda ožius varinėti.

— Na, ką tu ten filosofuoji, kai tavo žuvys serga?

— Paskambink veterinoriui.

— Skambinau. Jis pas Bleikus melžiamą banginį slaugo.

— Gerai. Eisiu pažiūrėti.

Jis užsidėjo kaukę ir šypsodamas tarė:

— Nespėji apdžiūti, ir vėl reikia lįsti į vandenį.

Jo veidas ir krūtinė buvo drėgni.

Morisonas atsimerkė. Jo veidas ir krūtinė tikrai buvo drėgni nuo prakaito. Įdėmiai pažiūrėjęs į užverstą angą, jis suskaičiavo dvi, keturias, šešias, aštuonias žalias akis.

Jis iššovė į jas, bet jos nepasitraukė. Jis iššovė dar kartą, ir kulka, atšokusi nuo sienos, apžėrė jį aštriomis akmenų skeveldromis. Šaudydamas įstengė sužeisti vieną vilką. Gauja išsilakstė.

Revolveris buvo tuščias. Morisonas pasirausė kišenėse ir rado dar penkis šovinius. Kruopščiai užtaisė revolverį. Tur būt, greit brėkš.

Jis vėl ėmė sapnuoti: šį sykį —„Ieškotojų ypatingąjį". Pasakojimus apie jį girdėjo visuose mažuose baruose, kurie juosia Skorpionų dykumą. Apžėlę barzdomis seni ieškotojai pasakojo apie jį šimtus įvairiausių istorijų, o prityrę barmenai pridėdavo naujų smulkmenų. Aštuoniasdešimt devintaisiais jo buvo užsisakęs Kerkas — didelę porciją, specialiai sau. Edmondsonas ir Arsleris paragavo jo devyniasdešimt trečiaisiais. Tai nekėlė

abejonių. Ir kiti užsisakydavo jo, sėdėdami ant savo brangių aukso gyslų. Bent jau taip kalbėdavo.

Bet ar tikrai jis buvo? Ar buvo iš viso toks kokteilis — „Ieškotojų ypatingasis"? Ar sulauks Morisonas tos dienos, kai pamatys tą vaivorykštinį stebuklą, aukštesnį už varpinę, didesnį už namus, brangesnį už pačią auksingąją uolieną?

Na, žinoma! Jis juk beveik jį regi...

Morisonas prisivertė atsipeikėti. Buvo rytas. Jis šiaip taip išlindo laukan sutikti dienos.

Jis vos-ne-vos šliaužė į pietus, paskui jį sekė vilkai, ant jo krito sparnuotų grobuonių šešėliai. Jis krapštė pirštais akmenis ir smėlį. Aplinkui buvo gausios aukso žymės. Tikros žymės!

Bet kurgi šioje apleistoje dykumoje auksingoji uoliena?

Kur? Jam jau buvo beveik vis viena. Jis stūmė į priekį saulės nudegintą, išsekusį savo kūną, sustodamas tik nubaidyti šūviu per daug arti priėjusius vilkus.

Liko tik keturios kulkos.

Jam teko iššauti dar kartą, kai pesliai neiškęsdami ėmė leistis jam ant galvos. Sėkmingu šūviu jis pataikė tiesiai į pulką, paklojęs du paukščius. Vilkai susiriejo dėl jų. Morisonas, jau nieko nebematydamas, nušliaužė pirmyn.

Ir nukrito nuo neaukštos uolos.

Krito nepavojingai, bet išmetė revolverį. Nespėjo jo susirasti, kai užpuolė vilkai. Tik jų godumas išgelbėjo Morisoną. Kol jie viršum jo grūmėsi, jis nusirito į šalį ir pastvėrė revolverį. Du šūviai išvaikė gaują. Liko viena kulka. Teks palaikyti ją sau: jis per daug pavargęs eiti toliau.

Jis atsiklaupė. Aukso žymės čia buvo dar gausesnės. Jos buvo fantastiškai gausios. Kažkur visai čia pat...

— Velniai griebtų,— tarė Morisonas.

Nedidelė dauba, į kurią jis nuvirto, buvo ištisa aukso gysla.

Jis pakėlė nuo žemės akmenuką. Net neapdorotas akmenukas visas spinduliavo auksu — jo viduje žėrėjo ryškūs raudoni ir purpuriniai taškai.

„Patikrink,— pasakė sau Morisonas.— Nereikia tuščio aliarmo. Nereikia miražų ir apgaulingų vilčių. Patikrink."

Jis atskėlė revolverio rankena gabaliuką akmens. Iš pažiūros — auksingoji uoliena. Jis išsitraukė analizių reikmenis ir užlašino ant akmenuko baltą skiedinį. Skiedinys suputojo ir pažaliavo.

— Auksingieji klodai, tikrai! — pasakė Morisonas, apmesdamas žvilgsniu žaižaruojančius daubos skardžius.— Eche, juk aš turtuolis!

Morisonas ištraukė telefoną ir virpančiomis rankomis surinko Krendolo telefono numerį.

— Maksai! — suriko jis.— Aš radau. Radau tikrą telkinį!

— Mane vadina ne Maksu,— atsiliepė balsas telefone.

— Ką?

— Mano pavardė Bojardas,— pasakė balsas.

Ekranas nušvito, ir Morisonas pamatė liesą geltonveidį žmogų siaurais ūsiukais.

— Atleiskite, misteri Bojardai,— tarė Morisonas,— tur būt, aš ne ten pataikiau. Aš skambinau...

— Nesvarbu, kur jūs skambinot,— pasakė misteris Bojardas.— Aš rajoninis Veneros telefono kompanijos kontrolierius. Jūs skolingas už du mėnesius.

— Dabar galiu užmokėti,— gudriai šypsodamasis pasakė Morisonas.

— Puiku,— atsakė misteris Bojardas.— Kai tik jūs tai padarysite, jūsų telefonas bus tučtuojau įjungtas.

Ekranas ėmė temti.

— Palaukite! — suriko Morisonas.— Aš užmokėsiu, kai

tik pasieksiu jūsų kontorą! Bet pirma turiu dar sykį paskambinti... Tik sykį, kad...

— Jokiu būdu,— griežtai atsakė misteris Bojardas.— Kai tik jūs apmokėsite sąskaitą, jūsų telefonas tučtuojau bus įjungtas.

— Bet mano pinigai čia! — pasakė Morisonas.— Čia, su manim.

Misteris Bojardas patylėjo.

— Na ką gi, taip nedera, bet aš manau, kad mes galime pasiųsti jums specialų robotą-pasiuntinį, jeigu sutinkate apmokėti išlaidas.

— Sutinku.

— Hm... Taip nedera, bet aš manau... Kur pinigai?

— Čia,— atsakė Morisonas.— Atpažįstate? Tai auksingieji klodai!

— Man jau nusibodo tie pokštai, kuriuos jūs, ieškotojai, amžinai stengiatės mums iškrėsti. Parodote saują akmenukų...

— Bet čia iš tiesų auksingieji klodai! Nejaugi nematote?

— Aš biznio žmogus, o ne juvelyras,— atsakė misteris Bojardas.— Negaliu atskirti auksingojo klodo nuo auksažiedžio.

Ekranas užgeso.

Morisonas karštligiškai bandė prisiskambinti. Telefonas tylėjo — nesigirdėjo net ūžesio. Jis buvo išjungtas.

Morisonas padėjo aparatą ant žemės ir apsižvalgė. Siaura dauba, į kurią jis įkrito, tiesiai ėjo kokia dvidešimt jardų, paskui suko į kairę. Stačiose jos pakriūtėse nesimatė jokios olos, jokios patogios vietos, kur galima būtų įsitaisyti barikadą.

Už nugaros pasigirdo kažkoks šnaresys. Atsisukęs jis pamatė, kad jį ketina pulti senas vilkas. Negalvodamas nė sekundės, Morisonas išsitraukė revolverį, iššovė, ir sukneždino žvėriui galvą.

— Velniai rautų,— pasakė Morisonas,— šitą kulką norėjau palikti sau.

Jis galėjo kelias minutes atsikvėpti ir puolė slėniu žemyn, ieškodamas išeities. Aplink raudonomis ir purpurinėmis kibirkštimis žėrėjo auksingieji klodai. O užpakalyj bėgo vilkai.

Morisonas sustojo. Daubos kilpa atvedė jį prie aklinos sienos.

Jis atsirėmė į ją nugara, laikydamas revolverį už vamzdžio. Vilkai, susispietę į būrį lemiamam šuoliui, sustojo už penkių pėdų. Jų buvo dešimt ar dvylika, ir siaurame praėjime jie susigrūdo trimis eilėmis. Viršuje sklandė pesliai, laukdami savo eilės.

Tą akimirką Morisonas išgirdo teleportavimo traškesį. Viršum vilkų galvų susidarė oro sūkurys, ir jie skubiai pasitraukė.

— Pačiu laiku,— pasakė Morisonas.

— Kam laiku?— paklausė paštininkas Viljamsas-4.

Robotas išlindo iš sūkurio ir apsidairė.

— Na, na, vaikine,— tarė Viljamsas-4,— nieko sau, priėjote liepto galą! Ar neįspėjau jūsų? Ar nepatariau grįžti? Tik pažiūrėkite!

— Tu sakei tikrą teisybę,— pasakė Morisonas.— Ką man atsiuntė Maksas Krendolas?

— Maksas Krendolas nieko neatsiuntė ir negalėjo atsiųsti.

— Kodėl tada tu čia?

— Todėl, kad šiandien jūsų gimimo diena,— atsakė Viljamsas-4. Mūsų paštas tokiu atveju visuomet specialiai pristato siuntą. Štai jums.

Viljamsas-4 padavė jam ryšuliuką laiškų — sveikinimus nuo Džeinės, tetų, dėdžių ir pusbrolių iš Žemės.

— Ir dar šis tas,— pasakė Viljamsas-4, rausdamasis savo krepšyje.— Dar kažkas turi būti. Palaukit... A, štai.

Jis padavė Morisonui mažą paketą.

Morisonas skubiai nuplėšė popierių. Tai buvo tetos Minos iš Niu Džersio dovana. Jis atidarė dėžutę. Joje buvo sūrūs saldainiai — tiesiai iš Atlantik-Sičio.

— Sako, labai skanūs,— pasakė Viljamsas-4, žiūrėdamas pro petį.— Bet nelabai tinkami dabartinėmis aplinkybėmis. Na, vaikine, labai gaila, kad jums teks mirti savo gimimo dieną. Geriausia, ką galiu jums palinkėti — greito ir neskausmingo galo.

Robotas žengė prie sūkurio.

— Palauk! — sušuko Morisonas.— Tu juk negali taip manęs palikti. Aš jau daug dienų nieko negėriau. O tie vilkai...

— Suprantu,— atsakė Viljamsas-4.— Patikėkit, tai neteikia man jokio džiaugsmo. Netgi robotas turi šiokius tokius jausmus.

— Tuomet padėk man!

— Negaliu. Pašto žinybos taisyklės kategoriškai draudžia. Atmenu, devyniasdešimt septintaisiais maždaug to pat manęs prašė Ebneris Letis. Jo kūno paskui ieškojo trejus metus.

— Bet tu turi avarinį telefoną? — paklausė Morisonas.

— Turiu. Tačiau juo pasinaudoti galiu tik tuomet, kai mane ištiks avarija.

— Bet tu gali nunešti mano laišką? Skubų laišką?

— Žinoma, galiu,— atsakė robotas.— Tam aš ir sukurtas. Aš net galiu jums paskolinti pieštuką ir popieriaus.

Morisonas paėmė pieštuką, popierių ir pabandė susikaupti. Jei jis parašys Maksui skubų laišką, tas gaus jį po poros valandų. Bet kiek laiko truks, kol Maksas sukals truputį pinigų ir atsiųs jam vandens bei šaudmenų. Dieną, dvi? Teks ką nors sugalvoti, kad išsilaikytum...

— Manau, kad turite ženklą? — paklausė robotas.

— Ne,— atsakė Morisonas.— Bet aš jį nusipirksiu iš tavęs.

— Puiku,— atsakė robotas.— Mes ką tik išleidome naują Venusborgo trikampių seriją. Man atrodo, kad jie gana estetiški. Kainuoja po tris dolerius.

— Gerai. Labai saikinga kaina. Duok vieną.

— Belieka išspręsti užmokesčio klausimą.

— Štai! — pasakė Morisonas, ištiesdamas robotui auksingo klodo gabalą, penkių tūkstančių dolerių vertės.

Laiškanešys apžiūrėjo akmenį ir sugrąžino.

— Atleiskite, bet aš galiu imti tik grynais.

— Bet tai kainuoja daugiau, negu tūkstantis ženklų! — pasakė Morisonas.— Tai juk auksingasis klodas!

— Labai gali būti,— atsakė Viljamsas-4,— bet aš neužprogramuotas prabavimo bandymams. Be to, Veneros paštas įsteigtas ne prekių keitimo sistema. Esu priverstas prašyti trijų dolerių pinigais arba monetomis.

— Aš jų neturiu.

— Labai gaila.

Viljamsas-4 pasisuko eiti.

— Bet juk tu negali šitaip nueiti ir palikti mane neabejotinai mirčiai!

— Ne tik galiu, bet ir privalau,— liūdnai pasakė Viljamsas-4.— Aš tik robotas, misteri Morisonai. Mane sukūrė žmonės ir, aišku, suteikė man kai kuriuos savo jausmus. Taip ir turi būti. Bet yra mano galimybių riba,— iš esmės, tokią ribą turi dauguma žmonių šioje atšiaurioje planetoje. Ir, skirtingai nuo žmonių, aš negaliu peržengti šios ribos.

Robotas lindo į sūkurį. Morisonas nesuprasdamas žiūrėjo į jį. Už roboto jis matė nekantraujančią vilkų gaują. Matė neryškų spindesį kelių milijonų vertės auksingųjų klodų, dengiančių slėnio krantus.

Ir staiga kažkas trūko jo viduje.

Nežmoniškai klykdamas, Morisonas puolė į priekį ir sugriebė robotą už kojų. Viljamsas-4, pusiau pasinėręs į teleportavimo sūkurį, spyrėsi, spardėsi ir buvo benusi-

kratąs Morisono. Bet šis įsikibo į jį kaip pamišęs. Sprindis po sprindžio jis ištraukė robotą iš sūkurio, parbloškė ant žemės ir prispaudė savo kūnu.

— Jūs pažeidžiate pašto darbą,— pasakė Viljamsas-4.

— Tai dar ne viskas, ką aš ketinu pažeisti,— suurzgė Morisonas.— Mirties nebijau. Aš pastačiau savo gyvybę ant kortos. Tačiau lai būsiu prakeiktas, jei mirsiu penkiolika minučių po to, kai tapau turtuoliu!

— Jūs neturite išeities.

— Turiu. Aš pasinaudosiu tavo avariniu telefonu.

— Tai neįmanoma,— atsakė Viljamsas-4.— Aš jo neduosiu. O jūs pats nepasieksite jo be mechaninės dirbtuvės pagalbos.

— Gali būti,— atsakė Morisonas.— Noriu pabandyti.

Jis išsitraukė savo iššaudytą revolverį.

— Ką jūs norite daryti? — paklausė Viljamsas-4.

— Noriu pažiūrėti, ar negalėčiau paversti tave metalo laužu be jokios mechaninės dirbtuvės pagalbos. Manau, kad logiška bus pradėti nuo tavo regėjimo narelių.

— Tikrai logiška,— atsakė robotas. — Žinoma, aš neturiu savisaugos instinkto. Bet leiskite pastebėti, kad jūs paliksite be laiškanešio visą Venerą. Daug žmonių nukentės nuo jūsų antivisuomeniško poelgio.

— Tikiuosi,— tarė Morisonas, užsimodamas revolveriu virš jo galvos.

— Be to,— skubiai pridūrė robotas,— jūs sunaikinsite valdišką turtą. Tai rimtas nusikaltimas.

Morisonas nusijuokė ir mostelėjo revolveriu. Robotas skubiai kryptelėjo galvą ir išvengė smūgio. Pabandė ištrūkti, bet Morisonas užgriuvo jį visais savo dviem šimtais svarų.

— Šį kartą aš pataikysiu,— pažadėjo Morisonas, vėl užsimodamas.

— Palaukit! — tarė Viljamsas-4.— Mano pareiga — saugoti valdišką turtą net tuo atveju, jei aš pats esu tas tur-

tas. Galite pasinaudoti mano telefonu, misteri Morisonai. Turėkite galvoj, kad už šį nusikaltimą baudžiama kalėjimu ne daugiau, kaip dešimt ir ne mažiau, kaip penkerius metus Saulės pelkių pataisos kolonijoje.

— Duok telefoną,— pasakė Morisonas.

Roboto krūtinė atsivėrė, ir iš jos išlindo mažas telefonas. Morisonas surinko Makso Krendolo numerį ir paaiškino jam padėtį.

— Aišku, aišku,— pasakė Krendolas.— Gerai, pabandysim rasti Vilksą. Bet, Tomai, nežinau, ką laimėsiu. Darbo diena baigėsi. Viskas uždaryta...

— Atidaryk!— pasakė Morisonas.— Aš viską galiu apmokėti. Ir padėk Džimui Remstateriui.

— Ne taip paprasta. Tu neapiforminai teisių į paraišką. Net neįrodei, kad šis telkinys tikrai ko nors vertas.

— Žiūrėk,— Morisonas pasuko telefoną taip, kad Krendolas matytų žėrinčias daubos sienas.

— Panašu į tiesą,— pastebėjo Krendolas.— Bet, gaila, ne viskas auksas, kas žiba.

— Kas gi mums daryti? — paklausė Morisonas.

— Reikia daryti viską paeiliui. Aš teleportuosiu tau Visuomeninį Markšeiderį. Jis patikrins tavo paraišką, nustatys telkinio dydį ir išsiaiškins, ar nepriklauso jis kam nors kitam. Duok jam auksingojo klodo gabalą. Didesnį.

— Kaip man jį atskelti. Neturiu jokių instrumentų.

— Ką nors sugalvok. Jis paims gabalą analizei. Jei klodas pakankamai turtingas, gali švęsti pergalę.

— O jei ne?

— Gal verčiau mums nekalbėti apie tai,— pasakė Krendolas.— Aš griebsiuosi darbo, Tomi. Linkiu sėkmės.

Morisonas padėjo ragelį, atsistojo ir padėjo atsistoti robotui.

— Per dvidešimt trejus tarnybos metus,— pasakė Viljamsas-4,— pirmąkart atsirado žmogus, grasinęs sunaikin-

ti valdišką pašto tarnautoją. Privalau apie tai pranešti policijai Venusborge, misteri Morisonai. Kitaip negaliu.

— Žinau,— pasakė Morisonas.— Bet, man rodos, penkeri ar dešimt metų kalėjimo vis dėlto geriau, negu mirtis.

— Abejoju. Aš ir tenai, žinote, nešioju paštą. Po šešių mėnesių patys jūs viską pamatysite.

— Kaip? — paklausė apstulbęs Morisonas.

— Po šešių mėnesių, kai apeisiu visą planetą ir sugrįšiu į Venusborgą. Tokį dalyką turi pats pranešti. Bet pirma man reikia išnešioti paštą.

— Ačiū, Viljamsai. Nežinau, kaip man...

— Aš tik atlieku savo pareigą,— pasakė robotas, eidamas prie sūkurio.— Jeigu po šešių mėnesių jūs dar būsite Veneroje, aš atnešiu jums paštą į kalėjimą.

— Manęs čia nebebus,— atsakė Morisonas.— Likite sveikas, Viljamsai.

Robotas dingo sūkuryje.

Paskui dingo ir sūkurys.

Morisonas liko vienas Veneros sutemose.

Jis surado auksingojo klodo iškyšulį didumo sulig žmogaus galva, trenkė į jį revolverio rankeną, ir ore sumirgėjo smulkios žaižaruojančios skeveldros. Po valandos revolveryje atsirado keturi įdubimai, o blizgančiame klodo paviršiuje — keletas įbrėžimų.

Smėlynų vilkai ėmė sėlinti artyn. Morisonas metė į juos keletą akmenų ir suriko sausu, gergždžiančiu balsu. Vilkai atsitraukė.

Jis vėl įsistebeilijo į iškyšulį ir pamatė jo apačioje plyšiuką, ne storesnį už plauką. Ėmė daužyti tą vietą. Akmuo nė nekrustelėjo.

Morisonas nusišluostė nuo kaktos prakaitą ir sutelkė mintis. Pleišto, reikia pleišto...

Nusisegė diržą. Pridėjęs prie plyšio plieninės sagties kraštą, revolverio smūgiais suvarė ją į plyšį per kokią

colio dalį. Dar trys smūgiai — ir visa sagtis dingo plyšyje, dar smūgis — ir iškyšulys atsiskyrė nuo gyslos. Nulūžęs gabalas svėrė apie dvidešimt svarų. Jei uncija kainuoja penkiasdešimt dolerių, nuolauža kainuos dvylika tūkstančių, jei tik auksas bus toks grynas, kaip atrodo.

Kada pasirodė teleportuotas Visuomeninis Markšeideris, jau buvo stojusi tamsiai pilka sutema. Jis buvo neaukštas, kresnas robotas, papuoštas senamadišku juodu laku.

— Laba diena, sere,— pasakė Markšeideris.— Jūs norite padaryti paraišką? Paprastą paraišką neribotai gavybai?

— Taip,— atsakė Morisonas.

— O kur jūsų sklypo centras?

— Kas? Centras? Aš ant jo stoviu.

— Labai gerai,— pasakė robotas.

Išsitraukęs plieninę ruletę, jis greitai nutolo nuo Morisono apie du šimtus jardų ir sustojo. Išvyniodamas ruletę, robotas vaikščiojo, šokinėjo ir laipiojo į visas puses kvadrato, kurio vidury buvo Morisonas. Baigęs matuoti, robotas ilgai stovėjo sustingęs.

— Ką tu darai?— paklausė Morisonas.

— Gilumines sklypo nuotraukas, — atsakė robotas. — Gana sudėtingas dalykas, esant tokiam apšvietimui. Ar negalėtumėte palaukti iki ryto?

— Ne!

— Ką gi, teks pavargti,— pasakė robotas.

Jis ėjo iš vietos į vietą, stoviniavo, vėl ėjo, vėl stoviniavo. Sutemoms tirštėjant, giluminėms nuotraukoms reikėjo vis didesnės ir didesnės ekspozicijos. Robotas būtų suprakaitavęs, jei tik būtų galėjęs.

— Viskas,— pagaliau pasakė jis.— Baigta. Duosite man pavyzdį?

— Štai jis,— pasakė Morisonas, pasverdamas rankoje auksingojo klodo nuolaužą ir duodamas ją Markšeideriui.— Viskas?

— Absoliučiai viskas,— atsakė robotas.— Aišku, neskaitant to, kad jūs dar nepateikėte man Ieškojimo akto.

Morisonas sumišęs ėmė mirksėti.

— Ko nepateikiau?

— Ieškojimo akto. Tai oficialus dokumentas, liudijąs, kad sklypas, į kurį jūs pretenduojate, sutinkamai su valdžios nurodymu, neturi radioaktyvių medžiagų, kurių kiekis viršytų penkiasdešimt procentų bendros masės iki šešiasdešimt pėdų gylio. Paprastas, bet būtinas formalumas.

— Aš niekad apie jį negirdėjau,— pasakė Morisonas.

— Jo imta reikalauti praeitą savaitę,— paaiškino nuotraukininkas.— Jūs neturite akto? Nuogąstauju, kad tuo atveju jūsų paprasta neribota paraiška negalioja.

— Kas gi man daryti?

— Jos vietoje galite apiforminti specialią apribotą paraišką,— pasakė robotas.— Ieškojimų akto jai nereikia.

— O ką tai reiškia?

— Matote, po penkių šimtų metų visos teisės atitenka Veneros vyriausybei.

— Gerai! — suriko Morisonas.— Puiku! Nuostabu! Tai viskas?

— Absoliučiai viskas,— atsakė Markšeideris.— Aš paimsiu šį pavyzdį ir atiduosiu jį skubiai analizei ir įkainojimui. Iš jo ir iš giluminių nuotraukų galėsim apskaičiuoti jūsų sklypo vertę.

— Atsiųskite man ką nors gintis nuo vilkų,— pasakė Morisonas.— Ir maisto. Ir klausykite, aš noriu „Ieškotojų ypatingojo".

— Gerai, sere. Visa tai bus jums teleportuota, jei jūsų paraiška bus pakankamai vertinga atlyginti išlaidas.

Robotas įlindo į sūkurį ir dingo.

Laikas slinko, ir vilkai vėl pradėjo artintis prie Morisono. Jie unkštė, kai Morisonas svaidė į juos akmenimis,

bet nesitraukė. Iššiepę snukius, iškišę liežuvius, jie prašliaužė keletą likusių jardų.

Staiga visų priešakyje šliaužęs vilkas sustaugė ir atšoko. Virš jo galvos pasirodė žėrintis sūkurys, iš jo iškrito šautuvas ir trenkė jam per priekinę leteną.

Vilkai spruko. Iš sūkurio iškrito dar vienas šautuvas, paskui didelė dėžė su užrašu „Granatos. Elgtis atsargiai", paskui dar viena dėžė su užrašu „Dykumos racionas K".

Morisonas laukė, žiūrėdamas į spindinčias sūkurio žiotis, šis sūkurys pralėkė dangumi ir sustojo už ketvirčio mylios. Iš sūkurio išlindo didelis varinis dugnas. Sūkurio žiotys pradėjo plėstis, praleisdamos dar didesnę varinę išgaubą. Dugnas jau stovėjo smėlyje, o išgauba vis didėjo. Kai pagaliau ji pasirodė visa, neaprėpiamoje dykumoje stūksojo milžiniška raižyta varinė punšo taurė. Sūkurys pakilo ir pakibo viršum jos.

Morisonas laukė. Sukepusią gerklę peršėjo. Iš sūkurio pasirodė plona vandens srovelė ir ėmė lietis į taurę. Morisonas vis dar nejudėjo.

O paskui prasidėjo. Srovelė virto srautu, kuris savo šniokštimu išvaikė vilkus ir peslius. Ištisas krioklys krito iš sūkurio į milžinišką taurę.

Morisonas nusvyravo prie jos. „Reikėjo man paprašyti gertuvės",— kalbėjo jis sau, kankinamas baisaus troškulio, klibikščiuodamas smėliu prie taurės. Štai pagaliau prieš jį stovėjo „Ieškotojų ypatingasis",— aukštesnis už varpinę, didesnis už namą, pripildytas vandens, brangesnio už visų auksingiausią klodą. Morisonas pasuko kraną prie taurės dugno. Vanduo sudrėkino geltoną smėlį ir upeliukais nutekėjo kopa žemyn.

„Reikėjo dar užsisakyti puoduką ar stiklinę",— pagalvojo Morisonas, gulėdamas aukštielninkas ir atvira burna gaudydamas vandens srovę.

TRYS BENO BAKSTERIO MIRTYS

Viso pasaulio likimas priklausė nuo to, ar jis gyvens, ar ne, o jis, nieko nepaisydamas, nutarė pasitraukti iš gyvenimo!

Vyriausiasis Žemės programuotojas Edvinas Džeimsas sėdėjo ant trikojės taburetės prieš Galimybių skaičiuotoją. Tai buvo ligūstas žmogus keistai negražiu veidu. Didelė kontrolinė lenta, skrajojanti viršum jo galvos kelių šimtų pėdų aukštyje, slėgte slėgė jį prie žemės.

Vienodas mašinos gaudesys ir lėtas žiburėlių šokis panelyje kėlė pasitikėjimą ir ramybę, ir, nors Džeimsas žinojo, kaip visa tai apgaulinga, nejučiomis leidosi šių jausmų užliūliuojamas. Bet vos jis prisnūdo, žiburėliai panelyje susidėstė kitokiu būdu.

Džeimsas ūmai išsitiesė ir perbraukė ranka veidą. Iš plyšio panelyje iššliaužė popierinė juosta. Vyriausiasis programuotojas nuplėšė skiautelę ir įsmeigė į ją akis. Paskui niūriai palingavo galvą ir išskubėjo iš kambario.

Po penkiolikos minučių jis įėjo į Pasaulinės planavimo tarnybos konferencijų salę. Ten jo jau laukė, susėdę aplink ilgą stalą, penki federatyvinių Žemės apygardų atstovai, pakviesti į skubų posėdį.

Šiais metais jų tarpe atsirado naujas kolega — Rodžeris Bitis, abiejų Amerikų atstovas. Aukštas dramblotas vyras

vešliais kaštoniniais plaukais, jau truputį retėjančiais viršugalvyje, matyt, čia jautėsi dar nesmagiai. Rimtas ir susikaupęs, jis įbedė akis į „Procedūros vadovą" ir staigiais, trumpais judesiais nuolat siekė deguonies pagalvio.

Kiti tarybos nariai buvo seni Džeimso pažįstami. Lanas Ilas, Pan Azijos atstovas, mažas, raukšlėtas ir kažkoks be galo gyvybingas, su azartu kažką sakė augalotam šviesiaplaukiui gydytojui Svegui, Europos atstovui. Žavi, puošni mis Čandragor, kaip visada, pliekė šachmatais su Okeanijos atstovu Auju.

Džeimsas įjungė įtaisytą sienoje deguonies prietaisą, ir visi kiti su dėkingumu padėjo į šalį savo pagalvius.

— Atleiskite, kad priverčiau jus laukti,— tarė Džeimsas,— aš tik dabar gavau paskutinę prognozę.

Jis išsitraukė iš kišenės užrašų knygutę.

— Praėjusiame posėdyje mes nutarėme panagrinėti ZBZSS Galimybių linijos, einančios nuo 1832 metų, raidą. Mus domino Alberto Levinskio gyvenimas. Pagal pagrindinę istorinę liniją Levinskis miršta 1935 metais per automobilio katastrofą. Bet kadangi mes persijungėme į Galimybių liniją ZBZSS, Levinskis išvengė katastrofos, išgyveno šešiasdešimt dvejus metus ir sėkmingai baigė savo misiją. To dėka mūsų laikais bus apgyvendinta Antarktida.

— O kaip su šalutiniais tyrimais? — paklausė Džana Čandragor.

— Apie juos kalbama rašte, kurį išdalinsiu jums vėliau. Trumpiau tariant, ZBZSS artimai siejasi su Istorine magistrale (sąlyginis pavadinimas dirbant). Joje palikti visi reikšmingi įvykiai. Bet, žinoma, yra ir prognozės nenumatytų faktų. Pavyzdžiui, naftos telkinio atradimas Patagonijoje, gripo epidemija Kanzase ir atmosferos užteršimas viršum Meksiko Sičio.

— Ar visi nukentėjusieji patenkinti?— pasidomėjo Lanas Ilas.

— Taip. Jau pradėjome Antarkties kolonizavimą.

Vyriausiasis programuotojas išvyniojo juostą, kurią išėmė iš Galimybių skaičiuotojo.

— Bet dabar mums prieš akis sunkus uždavinys. Kaip buvo numatyta, Istorinė magistralė žada mums didelių sunkumų, ir mes neturime tinkamų Galimybių linijų, į kurias galėtume persijungti.

Tarybos nariai ėmė šnibždėtis.

— Leiskite aptarti padėtį,— tarė Džeimsas. Jis priėjo prie sienos ir nuleido ilgą žemėlapį.— Kritiškas momentas laukiamas 1959 metų balandžio 12 dieną, ir kalba eina apie žmogų, vardu Benas Baksteris. Taigi aplinkybės tokios.

Vienoks ar kitoks įvykis gali baigtis įvairiai, ir bet kokia jo baigtis siejasi vis su kitokiais istorijos įvykiais. Kituose laiko ir erdvės pasauliuose. Ispanija galėtų pralaimėti prie Lepanto, Normandija — prie Hastingso, Anglija — prie Vaterlo.

Sakysime, kad Ispanija pralaimėjo prie Lepanto...

Ispanija buvo sutriuškinta. Ir nenugalima turkų jūrinė valstybė išvijo iš Vidužemio jūros europiečių laivus. Praėjus dešimčiai metų, turkų laivynas užgrobė Neapolį, ir to dėka maurai įsiveržė į Austriją...

Žinoma, visa tai būtų buvę kitu laiku ir kitoje erdvėje.

Panašios abstrakcijos pasidarė visiškai įmanomos po laikinos selekcijos atradimo ir atitinkamų pakitimų istorijoje. Jau 2103 metais Osvaldas Meineris ir jo grupė teoriškai įrodė Istorinės magistralės perjungimo galimybę į kitas Galimybių istorines linijas. Aišku, tam tikrose ribose.

Pavyzdžiui, mes galime persijungti į tolimą praeitį ir padaryti taip, kad, sakysime, Vilhelmas Normandietis pralaimėtų Hastingso mūšį. Po šio įvykio istorija būtų pakrypusi visiškai kitu, mums nepriimtinu, keliu. Persijungimas galimas tik į gretutines linijas.

Ši teorinė galimybė tapo praktine būtinybe 2213 metais, kai Saikso-Reiberno skaičiuotojas numatė visišką žemės atmosferos sterilizaciją dėl šalutinių radioaktyvių produktų susikaupimo. Šis procesas buvo neišvengiamas ir negrįžtamas. Jį buvo galima sustabdyti tik praeityje, kai prasidėjo atmosferos užteršimas.

Pirmas perjungimas buvo atliktas naujai išrasto Adamso-Holto-Martenso selektoriaus pagalba. Pasaulinė planavimo taryba parinko liniją, numatančią priešlaikinę Vasilijaus Ušenkos mirtį (o taip pat visiškai atsisakė jo klaidingų teorijų apie radiacijos kenksmingumą). Tuo būdu pavyko išvengti tolimesnio atmosferos užteršimo didesniu mastu — tiesa, už tai buvo sumokėta gyvybe septyniasdešimt trijų Ušenkos įpėdinių, kuriems nepavyko rasti kitų tėvų gretimoje istorinėje eilėje. Paskui kelio atgal jau nebebuvo. Perjungimas tapo tokia pat būtinybe, kaip profilaktika medicinoje.

Bet ir perjungimui buvo tam tikros ribos. Turėjo ateiti laikas, kai nė viena prieinama linija ėmė nebeatitikti poreikių, kai bet kokia ateitis pasidarė nebe palanki.

Ir, kai šitai įvyko, Planavimo taryba ėmėsi ryžtingesnių veiksmų.

— Štai kas mūsų laukia,— kalbėjo toliau Edvinas Džeimsas.— Ir jei mes nieko nesiimsime, tai pasidarys neišvengiama.

— Misteri programuotojau, jūs norite pasakyti,— atsiliepė Lanas Ilas,— kad Žemė nebaigs geruoju.

— Deja, taip.

Programuotojas įsipylė vandens ir atsivertė užrašų knygutės lapelį.

— Taigi, išeities objektas — tūlas Benas Baksteris, miręs 1959 metų balandžio 12 dieną. Norėdamas pakreipti pasaulinius įvykius, jis turėtų išgyventi mažiausiai dar dešimt metų. Per tą laiką Benas Baksteris nupirktų iš

vyriausybės Jeloustono parką. Jis tame parke nieko nekeistų, tik ten įsteigtų pavyzdinį miškų ūkį. Ši įmonė komerciškai save puikiausiai pateisintų. Baksteris įsigytų ir kitų didelių žemės valdų Šiaurės ir Pietų Amerikoje. Beno Baksterio įpėdiniai per artimiausius du šimtmečius pasidarytų medienos karaliais, jiems priklausytų milžiniški miškų plotai visame pasaulyje. Jų pastangų dėka iki pat mūsų laikų žemėje išliktų dideli miškų rajonai. Jeigu Baksteris mirtų...

Ir Džeimsas bejėgiškai numojo ranka.

— Benui Baksteriui mirus, miškai bus išnaikinti anksčiau, negu vyriausybės supras to pasekmes.

Po to seks... 03 metų Didžioji sausra, kuriai neįstengs atsispirti išlikusios pasaulyje negausios miškų zonos. Ir pagaliau ateis mūsų laikai, kada, išnaikinus medžius, natūralus ciklas anglis — anglies dvideginis — deguonis bus pažeistas, kada visi oksidacijos procesai nutruks, ir mums liks vienintelė gyvybės palaikymo priemonė — deguonies pagalviai.

— Mes vėl sodiname miškus,— įterpė Aujis.

— Taip, bet iki jie užaugs, net naudojant stimuliatorius, praeis šimtai metų, o per tą laiką pusiausvyra gali būti dar daugiau suardyta. Štai ką mums reiškia Benas Baksteris. Jo rankose oras, kuriuo mes kvėpuojame.

— Ką gi,— pastebėjo gydytojas Svegas,— magistralė, kurioje miršta Baksteris, aiškiai netinkama. Bet juk galimos ir kitos vystymosi linijos.

— Jų gausu,— atsakė Džeimsas.— Bet, kaip visuomet, dauguma atkrinta. Kartu su Pagrindine mes tegalime pasirinkti tris. Gaila, kiekviena iš jų numato Beno Baksterio mirtį 1959 metų balandžio 12 dieną.

Programuotojas nusišluostė prakaituotą kaktą.

— Tiksliau tariant, *Benas Baksteris miršta 1959 metų balandžio 12 dieną, antroje dienos pusėje, per tarnybinį susitikimą su žmogumi, vardu Nedas Brinas.*

Naujas tarnybos narys Rodžeris Bitis nervingai kostelėjo.

— Ir šį įvykį numato visi trys variantai?

— Taigi! Ir kiekviename Baksteris miršta dėl Brino kaltės.

Gydytojas Svegas sunkiai pakilo iš savo vietos. Iki šiol taryba nesikišo į esamas vystymosi linijas. Bet šis atvejis reikalauja įsikišti!

Tarybos nariai pritardami linktelėjo.

— Panagrinėkime klausimą iš esmės,— pasiūlė Aujis.— Ar negalima būtų išjungti Nedo Brino, kadangi to reikalauja Žemės interesai?

— Neįmanoma,— atsakė programuotojas.— Brinas ir pats ateityje bus žymiu žmogumi. Biržoje jis vienas gavo teisę vos ne šimto kvadratinių mylių miškui įsigyti. Todėl jam ir reikalinga Beno Baksterio finansinė parama. Bet jei būtų galima sukliudyti Brino ir Baksterio susitikimą...

— Kokiu gi būdu?— paklausė Bitis.

— Ogi bet kokiu. Grasinimais, įtikinėjimais, papirkimu, pagrobimu — gera bet kuri priemonė, tiktai ne žmogžudystė. Mūsų žinioje trys pasauliai. Sulaikykime Briną nors viename iš jų, ir uždavinys būtų išspręstas.

— Kuris metodas geresnis?— paklausė Aujis.

— Imkime ir išmėginkime įvairius, kiekvienam pasauliui skirtingus,— pasiūlė mis Čandragor.— Mes turėsime daugiau galimybių. Bet kas to imsis — mes patys?

— Ką gi, mes geriau nutuokiame,— atsakė Edvinas Džeimsas.— Žinome, kas pastatyta ant kortos. Čia reikalingas manevravimo menas, įmanomas tik politikui. Kiekviena brigada veiks savarankiškai. Bet argi galima vieniems kitus kontroliuoti, būnant skirtingose laiko eilėse?

— Tokiu atveju tegul kiekviena brigada atsižvelgia į tai, kad kitos pralaimėjo,— padarė išvadą gydytojas Svegas.

— Tebūnie taip,— nelinksmai nusišypsojo Džeimsas.— Imkime skirstytis į brigadas ir tartis dėl darbo metodų.

I

1959 metų balandžio 12 dienos rytą Nedas Brinas pabudo, nusiprausė ir apsirengė. Lygiai pirmą valandą trisdešimt minučių jis turėjo susitikti su Benu Baksteriu, „Baksterio" kompanijos vadovu. Nuo šio susitikimo priklausė visa Brino ateitis. O jeigu pavyktų užsitikrinti gigantiškų Baksterio įmonių paramą, ir dar pakenčiamomis sąlygomis...

Brinas buvo liemeningas, gražus trisdešimt šešerių metų brunetas. Jo dirbtinai maloniame žvilgsnyje jautėsi beveik fanatiškas išdidumas, o tvirtai sučiauptos lūpos rodė didelį atkaklumą. Iš judesių matėsi, kad šis žmogus pasitiki savimi, moka save kontroliuoti ir matyti iš šalies.

Brinas jau ruošėsi išeiti. Jis pasispaudė po pažastimi lazdelę ir įsikišo į kišenę Somerseto „Amerikoniškus perus". Jis niekados neišeidavo iš namų be šio patikimo palydovo.

Galiausiai jis įsisegė į švarko atlapą auksinį ženkliuką, vaizduojantį tekančią saulę,— savo aukšto rango emblemą. Brinas jau buvo antro laipsnio kamergeris ir nemažai tuo didžiavosi. Daugelis manė, kad jis dar per jaunas tokiam aukštam postui. Bet visi sutiko, kad Brinas ne pagal amžių uoliai žiūri į savo teises ir pareigas.

Jis užrakino butą ir nuėjo prie lifto. Čia jau stovėjo būrelis gyventojų, daugiausia — paprastų miestiečių, bet

tarp jų buvo ir du štalmeisteriai. Kai liftas atėjo, visi davė Brinui kelią.

— Puiki dienelė, *kamergeri,*— pasveikino jį berniukas liftininkas, spausdamas lifto mygtuką.

Brinas palenkė galvą lygiai per colį, kaip dera kalbant su prastuomene. Jam iš galvos neišėjo Baksteris. Ir vis dėlto žvilgtelėjęs pastebėjo lifte aukštą, gražiai nuaugusį vyrą, auksaspalvės odos ir tipiškų veido bruožų polinezietį — apie tai bylojo ir įkypos akys. Brinas net nusistebėjo, kas gi atvedė svetimšalį į jų prozaišką daugiabutį namą. Jis pažinojo daugumą gyventojų iš matymo, bet, aišku, nesiteikė atkreipti į juos dėmesio dėl kuklios jų padėties.

Kai liftas pasiekė vestibiulį, Brinas polineziečio nė nebeprisiminė. Tą dieną jis turėjo daug rūpesčių. Jis numatė, kad pokabis su Baksteriu bus nelengvas, ir norėjo viską apsvarstyti iš anksto. Išėjęs į gatvę pilką balandžio rytą, nutarė papusryčiauti „Princo Čarlzo" kavinėje.

Buvo be penkių minučių pusė vienuoliktos.

— Na, ką gi pasakysite?— paklausė Aujis.

— Matyt, su juo nesusibroliausi! — tarė Rodžeris Bitis. Jis alsavo visa krūtine, mėgaudamasis šviežiu, grynu oru. Kokia negirdėta prabanga — prisialsuoti deguonies! Jų laikais net patys turtingieji užsukdavo nakčiai deguonies baliono čiaupą.

Abu sekė Briną, atsilikę per pusę kvartalo. Aukšta, energingai žengianti jo figūra išsiskyrė net rytmetinėje Niujorko spūstyje.

— Ar pastebėjote, kaip jis įsistebeilijo į jus lifte?— paklausė Bitis.

— Pastebėjau,— šyptelėjo Aujis.— Manote, kad širdis jaučia?

— Neguldau galvos dėl jo uoslės. Gaila, kad visiškai neturime laiko.

Aujis gūžtelėjo pečiais.

— Tai buvo priimtinesnis variantas. Su kitu teko susidurti prieš vienuolika metų. Ir mes vis tiek būtume laukę tos dienos, kai galėsime tiesiogiai veikti.

— Galų gale sužinotume, kas jis per paukštis. Tokio ko gero neįbauginsi.

— Galimas daiktas. Bet mes patys pasirinkome šį metodą.

Jie, kaip ir anksčiau, ėjo paskui Briną, žiūrėdami, kaip minia skiriasi priešais jį, o jis eina ir eina, nesižvalgydamas nei kairėn, nei dešinėn. Nuo to viskas ir prasidėjo.

Susimąstęs Brinas užlėkė ant oraus rausvo storulio; jo krūtinę puošė raudonas su sidabru pirmo rango kryžiuočio medalionas.

— Kur lekiate kaip akis išdegęs?— sugriaudėjo kryžiuotis.

Brinas jau matė, su kuo turi reikalą. Dėdamasis neįsižeidęs, jis tarė:

— Atleiskite, sere!

Bet kryžiuotis nenorėjo atleisti.

— Painiojatės vyresniems po kojų!

— Aš netyčia,— tarė Brinas, visas raudonas nuo tramdomo pykčio. Aplinkui susirinko minia. Apstoję glaudžiu ratu abu išsipusčiusius džentelmenus, žiūrovai kumšėjo vienas kitą ir patenkinti šaipėsi.

— Kitą kartą patariu apsidairyti į šalis! — niršo storulis kryžiuotis.— Slankioja gatvėmis kaip pamišėlis. Jūsų broliją dar ne taip reikia mokyti mandagumo.

— Sere! — atsakė Brinas, tvardydamasis iš paskutiniųjų.— Jeigu norite mane pamokyti, aš mielai susitiksiu su jumis bet kur, su bet kokiu ginklu, kurį jūs malonėsite pasirinkti.

— Aš? Susitiksiu su jumis?— Rodėsi, kryžiuotis netiki savo ausimis.

— Mano rangas tai leidžia, sere!

— Jūsų rangas? Juk jūs esate penkiais laipsniais žemiau už mane, stuobry! Nutilkit, nes aš įsakysiu savo tarnams — jie jums irgi ne pora — tegul pamoko jus mandagumo. O dabar šalin iš kelio.

Ir kryžiuotis, atstumęs Briną, išdidžiai nužygiavo toliau.

— Bailys! — rėžė jam įkandin Brinas; jo veidą išmušė raudonos dėmės. Bet, kaip pastebėjo kažkas iš minios, tuos žodžius jis pasakė tyliai. Suspaudęs rankoje lazdelę, Brinas atsisuko į drąsuolį, bet minia šaipydamasi jau skirstėsi.

— Ar čia dar leidžiamos dvikovos?— nustebo Bitis.

— Kaipgi! — linktelėjo Aujis.— Jie remiasi 1804 metų įvykiu, kai Aronas Beras nužudė dvikovoje Aleksandrą Hamiltoną.

— Laikas veikti! — priminė Bitis.— Tik apmaudu, kad esame prastai ginkluoti.

— Mes pasiėmėm, ką tik galėjome. Reikės tuo pasitenkinti.

„Princo Čarlzo" kavinėje Brinas atsisėdo už vieno iš tolimesnių staliukų. Jam drebėjo rankos; vargais negalais jis susitvardė. Tebūnie prakeiktas tas pirmo rango kryžiuotis! Tuščias pasipūtėlis ir pagyrūnas. Nuo dvikovos jis, žinoma, išsisuko. Prisidengė aukštesniu savo laipsniu.

Brino širdyje kaupėsi baisiausias pyktis. Ėmęs nudobčiau tą žmogų ir nusispiaučiau į visas pasekmes. Spiauti į visą pasaulį. Jis niekam neleis iš savęs tyčiotis...

Ramiau, kalbėjo jis sau. Po muštynių kumščiais nebesišvaistoma. Reikia galvoti apie Beną Baksterį ir apie būsimą ypatingą susitikimą. Pažvelgęs į laikrodį, jis pamatė, kad jau greitai vienuolikta. Už pustrečios valandos jis turi būti Baksterio kontoroje ir...

— Ko pageidaujate, sere?— paklausė oficiantas.

— Karšto šokolado, tostų ir kiaušinių pašot.

— Gal norėtumėte keptų bulvių?

— Jeigu norėčiau jūsų bulvių, taip ir pasakyčiau! — užsipuolė jį Brinas.

Oficiantas išblyško, nurijo seilę ir, sušnibždėjęs: „Taip, sere, atleiskite, sere!", bematant dingo.

To dar betrūko, pamanė Brinas. Aš jau ir tarnus baru. Reikia susivaldyti.

— *Nedai Brinai!*

Brinas kryptelėjo ir apsidairė. Jis aiškiai girdėjo, kaip kažkas tyliai jį pašaukė. Bet aplinkui per dvidešimt pėdų nieko nesimatė.

— *Brinai!*

— Čia dar kas?— nepatenkintas burbtelėjo Brinas.— Kas su manim kalba?

— *Tu nerviniesi, Brinai, tu nesivaldai. Tau reikia pailsėti ir pakeisti aplinką.*

Įdegęs Brino veidas išblyško, ir jis įdėmiai apsidairė. Kavinė buvo beveik tuščia. Tik trys apysenės damos sėdėjo netoli durų ir du vyrai už jų, aiškiai rimtai užsikalbėję.

— *Eik namo, Brinai, ir gerai pailsėk. Viską pamiršk, kol galima.*

— Aš turiu svarbų tarnybinį susitikimą,— atsakė drebančiu balsu Brinas.

— *Ar reikalai svarbesni už dvasios pusiausvyrą?* — ironiškai paklausė balsas.

— Kas su manim kalba?

— *Kodėl tu galvoji, kad kažkas su tavim kalba?*

— Nejau aš kalbuosi su savim?

— *Tu geriau žinai!*

— Jūsų užsakymas, sere! — prišoko prie jo oficiantas.

— Ką?— suriko ant jo Brinas.

Išsigandęs oficiantas atšoko. Dalis šokolado išsiliejo į lėkštelę.

— Sere?— paklausė jis trūkčiojamu balsu.

— Ko jūs čia šmižinėjate, stuobry!

Oficiantas išsprogino akis į Briną, pastatė padėklą ir nubėgo. Brinas įtartinai pažvelgė jam įkandin.

— *Tu nesi toks sveikas, kad galėtum su kuo nors susitikti,*— užsispyręs tvirtino balsas.— *Eik namo, išgerk vaistų, pasistenk užmigti ir atsigauti.*

— Bet kas atsitiko, kodėl?

— *Tavo protas pavojuje! Balsas, kurį tu girdi,— paskutinė tavo proto mėšlungiška pastanga išlaikyti pusiausvyrą. Tai rimtas įspėjimas, Brinai! Saugokis!*

— Netiesa! — sušuko Brinas.— Aš sveikas! Aš visiškai...

— Atsiprašau,— pasigirdo prie pat jo peties balsas.

Brinas pašoko, pasiruošęs atremti naują mėginimą įsibrauti į jo vienatvę. Prie jo sumėlynavo policininko munduras. Ant pečių baltavo leitenanto nobilio antpečiai.

Brinas nurijo gerklėje įstrigusį gumulėlį.

— Kas nors atsitiko, leitenante?

— Sere, oficiantas ir kavinės šeimininkas tikina, kad kalbate pats su savim ir grasinate.

— Kokia nesąmonė! — atrėžė Brinas.

— *Tai tiesa! Tiesa! Tu greit išprotėsi!* — suspigo jo galvoje balsas.

Brinas įsmeigė akis į nerangią policininko figūrą: jis, aišku, taip pat girdėjo balsą. Bet leitenantas nobilis, tur būt, nieko negirdėjo. Jis vis taip pat griežtai tebežiūrėjo į Briną.

— Melas! — tarė Brinas, su pasitikėjimu atmesdamas tūlo liokajaus parodymus.

— Bet aš pats girdėjau! — prieštaravo leitenantas nobilis.

— Žinote, sere, kas čia yra,— pradėjo Brinas, atsargiai parinkdamas žodžius.— Aš iš tikrųjų...

— *Pasiųsk jį velniop, Brinai!* — suklykė balsas.— *Kokią jis turi teisę tave tardyti! Trenk jam į dantis! Duok gerai! Nudobk jį! Sumalk į miltus!*

O Brinas, slopindamas klegesį galvoje, kalbėjo toliau:

— Aš tikrai kalbėjausi pats su savimi, leitenante! Esu įpratęs garsiai galvoti. Taip man geriau tvarkyti savo mintis.

Leitenantas nobilis linktelėjo.

— Bet jūs be jokios priežasties grasinote, sere!

— Be priežasties? Ar šalti kiaušiniai ne priežastis, sere? O išmirkyti tostai ir išlietas šokoladas ne priežastis, sere?

— Kiaušiniai buvo karšti,— iš nepavojingo nuotolio atsiliepė oficiantas.

— O aš sakau — šalti, ir baigta! Neverskite gi jūs manęs ginčytis su liokajumi!

— Jūsų teisybė! — patvirtino leitenantas nobilis, šį kartą nusilenkdamas kaip reikiant.— Bet aš paprašyčiau jus, sere, truputį nusiraminti, nors jūsų ir teisybė. Ko galima norėti iš prastuomenės?

— Žinoma! — sutiko Brinas.— Beje, sere, aš matau ant jūsų antpečių raudonus apvadus. Ar tik O'Donelas iš Briedžio sarginės ne jūsų giminaitis?

— Kaipgi! Mano trečios eilės pusbrolis iš motinos pusės.— Dabar leitenantas nobilis pamatė ant Brino krūtinės tekančią saulę.— Beje, mano sūnus stažuojasi „Čemberleno-Holso" juridinėje korporacijoje. Aukštas vaikinas, vardu Kelechenas.

— Aš prisiminsiu šį vardą,— pažadėjo Brinas.

— Kiaušiniai buvo karšti! — nenutilo oficiantas.

— Su džentelmenu geriau nesiginčyti! — nutraukė jį karininkas.— Tai jums gali brangiai atsieiti. Viso geriausio, sere! — Leitenantas nobilis atidavė pagarbą Brinui ir dingo.

Apmokėjęs sąskaitą, Brinas išėjo. Tiesa, oficiantui jis nepašykštėjo arbatpinigių, bet širdyje nusprendė kojos nebekelti į „Princo Čarlzo" kavinę.

— Tai valkata! — apmaudžiai sušuko Aujis, slėpdamas kišenėje mažytį mikrofoną.— O aš jau maniau, kad mes jį pričiupome.

— Ir būtume pričiupę, jeigu jis nors truputį abejotų savo protu. Ką gi, veiksime ryžtingiau. Ginklai pas jus?

Aujis ištraukė iš kišenės dvi poras varinių antrankių ir vieną iš jų padavė Bičiui.

— Saugokite, nepameskite! — perspėjo jis.

— Mes pažadėjome juos grąžinti į Archeologijos muziejų.

— Tikra tiesa! O ką, ar įlįs čia kumštis? Taip, taip, matai!

Jie apmokėjo sąskaitą ir nuėjo tolyn.

Brinas sumanė paklaidžioti krantine, norėdamas atgauti dvasios ramybę. Milžiniškų laivų, didingai ir tvirtai besiilsinčių ant savo stapelių, vaizdas jį visada ramino. Jis žingsniavo neskubėdamas, stengdamasis suprasti, kas su juo dedasi.

Tie balsai, skambantys galvoje...

Gal jis iš tikrųjų nebegali susivaldyti? Vienas jo dėdė iš motinos pusės pastaruosius metus praleido specialioje sanatorijoje. Presenilinė psichozė... Ar tik jame neveikia kažkokios slaptos griaunančios jėgos?

Jis sustojo ir ėmė žiūrėti į milžinišką laivą. Užrašas jo priekyje skelbė: „Tezėjus".

Kur šis griozdas plaukia? Gal būt, į Italiją. Ir Brinas įsivaizdavo žydrą dangų, kaitrią saulę, vyną ir tikrą, palaimingą poilsį. Ne, tai ne jam! Alinantis darbas, nuolatinis visų dvasinių jėgų įtempimas — tokią dalią jis pats pasirinko. Tebūnie tai pavojinga net jo protui — jis

ir toliau dirbs, stingdamas po pilku, švininiu Niujorko dangumi.

Bet kodėl gi ne, klausė jis save. Jis žmogus pasiturintis. Reikalai susitvarkys patys savaime. Kas kliudo jam sėsti į garlaivį ir, nusikračius visais rūpesčiais, praleisti metus pietų saulėje?

Džiaugsmo banga užplūdo jį, pagalvojus, kad niekas jam nekliudo. Jis pats sau šeimininkas, jam užteks drąsos ir valios. Jei jis pajėgė sukurti tokią įmonę, tai pajėgs jos ir atsisakyti, nusimesti nuo pečių viską ir išvažiuoti nesvyruodamas.

Velniop Baksterį, kalbėjo jis sau.

Dvasios ramybė — štai kas svarbiausia! Tučtuojau, nieko nelaukdamas, jis sės į garlaivį, o iš kelionės pasiųs kompanijoms telegramą, kurioje viską...

Tuščia gatve prie jo artinosi du praeiviai. Vieną jis pažino iš auksaspalvės rusvos odos ir charakteringų polineziečio bruožų.

— Misteri Brinai?— kreipėsi į jį antras, muskulingas vyras vešliais rudais plaukais.

— Ko jums reikia?— paklausė Brinas.

Bet staiga polinezietis, nieko nesakęs, apkabino jį abiem rankom ir lyg kaustyte sukaustė, o rudaplaukis iš šalies smogė kumščiu, kuriame blizgėjo kažkoks metalinis daiktas. Įtempti Brino nervai reagavo žaibiškai. Ne be reikalo Antrojo pasaulinio kryžiaus žygio metu jis buvo laikomas padūkusiu riteriu. Net ir dabar, po daugelio metų, jo refleksai veikė neklaidingai. Išsisukęs nuo rudaplaukio smūgio, jis pats smogė alkūne į pilvą polineziečiui. Tas aiktelėjo ir akimirką atleido rankas. Brinas tuo pasinaudojo ir ištrūko.

Jis iš visų jėgų smogė polineziečiui atkalia ranka ir pataikė į gerklų nervą. Polinezietis ėmė dusti ir krito kaip pakirstas. Tą pačią akimirką rudaplaukis užgriuvo

Briną ir ėmė jį kulti variniu kastetu. Brinas jam spyrė, nepataikė — ir užsidirbo stiprų smūgį į paširdžius. Brinui užėmė kvapą, akyse aptemo. Ir iš karto jis gavo naują smūgį, beveik be sąmonės partrenkusį žemėn. Bet čia priešas padarė klaidą.

Rudaplaukis norėjo smarkiai spirti, bet blogai apskaičiavo smūgį. Tuo pasinaudojęs, Brinas čiupo jį už kojos ir truktelėjo. Netekęs pusiausvyros, rudaplaukis atsitrenkė pakaušiu į grindinį.

Brinas vargais negalais atsikėlė, vos atgaudamas kvapą. Polinezietis pamėlynavusiu veidu gulėjo aukštielninkas ir judino rankas bei kojas, tarsi plaukdamas. Jo draugas drybsojo lyg negyvas, nuo jo plaukų lašėjo kraujas.

Reikėtų pranešti policijai, švystelėjo Brino galvoje. O jei jis pribaigė rudaplaukį! Tai net pačiu geriausiu atveju — neapgalvota žmogžudystė. O dar leitenantas nobilis praneš apie keistą jo elgesį.

Brinas apsidairė. Niekas nematė jų muštynių. Jo priešai, jeigu norės, tegul praneša policijai.

Tuos du, žinoma, pasiuntė konkurentai; jiems ne pro šalį sužlugdyti jo sandėrį su Baksteriu. Paslaptingi balsai — taip pat kažkoks jų pokštas.

Užtat dabar jie jo jau nebesulaikys. Vis dar neatgaudamas kvapo, Brinas nudūmė į Baksterio kontorą. Jis jau nebegalvojo apie kelionę į Italiją.

— Gyvas?— pasigirdo kažkur iš viršaus pažįstamas balsas.

Bičiui pamažu grįžo sąmonė. Akimirksniu jis išsigando dėl galvos, bet, vos ją palietęs, nusiramino: kol kas sveika.

— Kuo jis man trinktelėjo?

— Tikriausiai grindiniu, — atsakė Aujis. — Gaila, aš buvau bejėgis. Mane jis sutvarkė iš pat pradžių.

Bitis pritūpė ir susiėmė už galvos; ją baisiausiai skaudėjo.

— Na ir mušeika! Tikras prizininkas!

— Mes jo neįvertinome,— pasakė Aujis.— Atrodo, kad jis reikalą išmano. Na kaip, kojos jus dar nešioja?

— Atrodo, kad taip,— atsakė Bitis, keldamasis nuo žemės.— O juk tikriausiai jau vėlu?

— Taip, be trupučio pirma. Pasimatymas paskirtas pusę antros. Gal, mūsų laimei, sukliudysime jam Baksterio kontoroje.

Nepraėjo nė penkių minučių, ir jie, sučiupę taksi, visu greičiu atidūmė prie įspūdingo pastato.

Gražutė jauna sekretorė nustebusi įsmeigė į juos akis. Sėdėdami taksi, jie truputį apsivalė, bet vis dar atrodė gana nekaip. Bičio galva buvo šiaip taip aprišta skepetaite; polineziečio veidas pažaliavęs.

— Ko jums reikia? — paklausė sekretorė.

— Šiandien pirmą valandą trisdešimt minučių misteris Baksteris turi tarnybinį susitikimą su misteriu Brinu,— pradėjo Aujis pačiu oficialiausiu savo tonu.

— Ta-a-aip...

Sieninis laikrodis rodė pirmą valandą septyniolika minučių...

— Mes būtinai turime pamatyti misterį Briną prieš šį susitikimą. Jei neprieštarausite, mes palauksime jo čia.

— Padarykite paslaugą! Bet misteris Brinas jau kabinete.

— Štai kaip? Juk dar nėra pusės antros!

— Misteris Brinas atvyko iš anksto. Ir misteris Baksteris jį priėmė anksčiau.

— Man reikia skubiai pasikalbėti,— reikalavo Aujis.

— Įsakyta nekliudyti.— Mergina buvo išsigandusi ir jau siekė mygtuko ant stalo.

Ketina šauktis pagalbos, suprato Aujis. Toks žmogus, kaip Baksteris, tikriausiai ir žingsnio nežengs be apsau-

gos. Susitikimas jau įvyko, nejau lįsi, nieko nepaisydamas. Gal būt, jų panaudotos priemonės viską pakeitė. Gal būt, Brinas įėjo į Baksterio kabinetą jau kitoks; rytiniai įvykiai negalėjo jam praeiti be pėdsakų.

— Nesijaudinkite,— tarė jis sekretorei,— mes čia jo palauksime.

Benas Baksteris buvo žemas, kresnas storulis jaučio sprandu ir visiškai nuplikusia galva. Apsiblaususios be jokios išraiškos jo akys žvelgė pro auksinę pensne. Jis buvo apsivilkęs įprastu darbiniu švarku, kurio atlapą puošė rubinas, apjuostas perlų vainikėliu — Volstrito lordų rūmų emblema.

Brinas gerą pusvalandį dėstė savo pasiūlymą; jis nusėjo popieriais visą Baksterio rašomąjį stalą; jis operavo skaičiais, rėmėsi pagrindinėmis kryptimis, kalbėjo apie perspektyvas. Ir dabar, apsipylęs prakaitu, laukė Baksterio sprendimo.

— H-m-m,— numykė Baksteris.

Brinas laukė. Smilkiniuose gaudė ir galva buvo tartum pripilta švino, skrandį suspaudė traukuliai. Štai ką reiškia būt atpratusiam muštis. Ir vis dėlto jis vylėsi kaip nors iškęsti.

— Jūsų sąlygos absurdiškos,— tarė Baksteris.

— Sere?..

— Aš pasakiau — absurdiškos! Jūs ką, neprigirdite, misteri Brinai.

— Anaiptol ne,— atsakė misteris Brinas.

— Tuo geriau! Jūsų sąlygos būtų priimtinos, jei mes kalbėtume kaip lygus su lygiu. Bet čia ne tas atvejis, misteri Brinai! Ir kai firma, panaši į jūsų, stato panašias sąlygas „Baksterio įmonėms", tai skamba mažiausiai absurdiškai.

Brinas prisimerkė. Ne veltui Baksteris laikomas artimos kovos čempionu. Tai įžeidimas, įtikinėjo jis save.

Įprastinis biznio manevras, norint laimėti; jis ir pats to griebiasi. Mat, kaip į tai reikia žiūrėti!

— Leiskite jums priminti,— atkirto Brinas,— apie minėtos miško teritorijos ypatingą padėtį. Pakankamai finansuodami, mes galėtume neribotai ją išplėsti, nekalbant jau apie...

— Svajonės, viltys, pasiūlymai,— atsiduso Baksteris.— Gal būt, idėja šio to ir verta, bet jūs nesugebėjote jos dorai išdėstyti.

Pokalbis grynai tarnybinis, ramino save Brinas. Iš visko matosi, kad jis neatsisako suteikti man finansinės paramos. Aš ir pats ketinau nusileisti. Viskas vyksta normaliai. Paprasčiausiai jis derasi, muša kainą. Jokių asmeniškumų...

Bet Brino kantrybės taurė buvo sklidina. Raudonveidis kryžiuotis, paslaptingas balsas kavinėje, blykstelėjusi laisvės viltis, muštynės su dviem praeiviais... Jam viso to jau buvo per akis...

— Aš laukiu iš jūsų, misteri Brinai, protingesnio pasiūlymo. Tokio, kuris atitiktų kuklią, aš pasakyčiau, priklausomą jūsų firmos padėtį.

Tiria padėtį, įtikinėjo save Brinas. Bet jo kantrybė trūko. Baksteris ne aukštesnis pagal kilmę! Kaip drįsta su juo taip elgtis!

— Sere! — pralemeno jis apmirusiomis lūpomis.— Tai įžeidimas.

— Ką?— atsiliepė Baksteris ir jo bejausmėse akyse Brinas pastebėjo pajuoką.— Kas jus įžeidė?

— Jūsų pareiškimas, sere, ir apskritai jūsų tonas. Siūlau jums atsiprašyti!

Brinas pašoko ir sustingęs laukė. Galvoje nežmoniškai ūžė, skrandį varstė traukuliai.

— Nesuprantu, kodėl aš turiu atsiprašyti,— prieštaravo

Baksteris.— Neverta prasidėti su žmogum, kuris nesugeba skirti asmeninių reikalų nuo tarnybinių.

Jo tiesa, mąstė Brinas. *Tai man reikia atsiprašyti.* Bet jam nebuvo kitos išeities, ir negalvodamas jis kalbėjo toliau:

— Aš jus įspėjau, sere! Atsiprašykite!

— Taip mes nesusitarsime,— tarė Baksteris.— Juk, garbingai šnekant, aš tikėjausi sudaryti su jumis sandėrį. Norite, aš pasistengsiu kalbėti protingai — pasistenkite ir jūs protingai atsakinėti. Nereikalaukite manęs atsiprašyti, ir mes kalbėsime toliau.

— Negaliu! — atsakė Brinas, baisiausiai gailėdamasis, kad negali.— Atsiprašykite, sere!

Nedidelis, bet tvirtai sudėtas Baksteris atsistojo ir išėjo iš užstalės. Jo veidas patamsėjo iš pykčio.

— Lauk, įžūlus šunyti! Nešdinkis, kol sveikas esi, kol tavęs neišvedė, tu, pasiutęs asile! Lauk iš čia!

Brinas norėjo atsiprašyti, bet prisiminė: raudonveidis kryžiuotis, oficiantas ir tie du mušeikos... Jo smegenis apgaubė kažkokia tamsa. Jis ištiesė ranką ir smogė, užguldamas visu kūnu.

Jis pataikė į kaklą ir prispaudė Baksterį prie stalo. Šio akys apsiblausė, ir jis iš lėto susmuko.

— Atleiskite! — sušuko Brinas.— Man nepaprastai gaila! Atleiskite!

Jis atsiklaupė šalia Baksterio.

— Na kaip, atsigavote, sere? Man baisiai gaila! Atleiskite...

Kažkuria sąmonės dalele, nepraradusia sugebėjimo protauti, jis suvokė patekęs į neišsprendžiamą priešybę. Būtinybė veikti buvo tokia pat stipri, kaip ir būtinybė atsiprašyti. Štai jis ir išsprendė dilemą, pamėginęs padaryti viena ir kita, kaip būna praradus dvasinę pusiausvyrą: smogė, o paskui atsiprašė.

— Misteri Baksteri! — sušuko jis išsigandęs.

Baksterio veidas pamėlo, iš burnos kertelės sunkėsi kraujas. Ir tuomet Brinas pastebėjo, kad galva kažkaip keistai pakrypusi nuo liemens.

— A-a-ch...— atsiduso Brinas.

Ištarnavęs trejus metus pašėlusiu riteriu, jis ne pirmą kartą matė nusuktą sprandą.

II

1959 metų balandžio 12 dienos rytą Nedas Brinas pabudo, nusiprausė ir apsirengė. Lygiai pirmą valandą trisdešimt minučių jis turėjo susitikti su Benu Baksteriu, „Baksterio" kompanijos vadovu. Nuo šio susitikimo priklausė visa Brino ateitis. O jeigu pavyktų užsitikrinti gigantiškų Baksterio įmonių paramą, ir dar pakenčiamomis sąlygomis...

Brinas buvo liemeningas, gražus trisdešimt šešerių metų brunetas. Jo dirbtinai maloniame žvilgsnyje jautėsi geraširdiškumas, o išraiškinga burna bylojo apie nesugriaunamą pamaldumą. Jis judėjo lengvai ir laisvai, kaip švarios sielos žmogus, neįpratęs susimąstyti dėl savo poelgių.

Brinas jau ketino išeiti. Jis pasispaudė po pažastim maldų lazdą ir įsikišo į kišenę Norstedo „Dorovingo gyvenimo vadovą". Jis niekados neišeidavo iš namų be šio patikimo palydovo.

Galiausiai jis įsisegė į švarko atlapą mėnulio piautuvo pavidalo sidabrinį ženkliuką — savo aukšto rango emblemą. Brinas buvo įšventintas į antro laipsnio vakarų budistų kongregacijos asketo aukštą rangą, ir tai net sukėlė jam aiškų išdidumą, žinoma, santūrų išdidumą, koks galimas asketams. Daugelis manė, kad jis dar per jaunas pasaulietiško dvasininko laipsniui, bet visi sutiko,

kad Brinas ne pagal amžių uoliai žiūri į aukšto rango teises ir pareigas.

Brinas užrakino butą ir nuėjo prie lifto. Čia jau stovėjo būrelis gyventojų, daugiausia — vakarų budistų, bet tarp jų buvo ir du lamaitai. Kai liftas atėjo, visi davė Brinui kelią.

— Puiki dienelė, mano broli! — pasveikino jį berniukas liftininkas, spausdamas lifto mygtuką.

Brinas palenkė galvą lygiai per colį, kukliai pasisveikindamas, kaip dera ganytojui su savo avim. Jam iš galvos neišėjo Benas Baksteris. Ir vis dėlto akies kraštelių pastebėjo lifte žavią išlepintą merginą juodais kaip varno sparnas plaukais, pikantišku tamsiu auksaspalviu veideliu. Indė, pagalvojo sau Brinas ir net nusistebėjo, kas gi atvedė svetimšalę į jų prozaišką daugiabutį namą. Jis pažinojo daugumą gyventojų iš matymo, bet galvojo, kad būtų nekuklu sveikintis su jais.

Kai liftas pasiekė vestibiulį, Brinui indė visai išėjo iš galvos. Tą dieną jis turėjo daug rūpesčių. Jis numatė, kad pokalbis su Baksteriu bus nelengvas ir norėjo viską iš anksto apsvarstyti. Išėjęs į gatvę pilką balandžio rytą, nutarė papusryčiauti „Auksinio lotoso" kavinėje.

Buvo be penkių pusė vienuoliktos.

— Pasilikti čia visam laikui ir alsuoti šituo oru! — sušuko Džana Čandragor.

Lanas Ilas truputį šyptelėjo.

— Gal mes juo alsuosime mūsų laikais. Koks jis jums pasirodė?

— Labai jau patenkintas savim ir, tur būt, didelis šventeiva.

Jie ėjo paskui Briną, atsilikę per pusę kvartalo. Aukšta, pakumpusi jo figūra skyrėsi net rytmetinėje Niujorko spūstyje.

— O juk lifte nenuleido nuo jūsų akių,— pastebėjo Ilas.

— Mačiau. Augalotas vyras, ar ne tiesa?

Nustebęs Lanas Ilas kilstelėjo antakius, bet nieko nepasakė. Jie, kaip ir anksčiau, ėjo paskui Briną, žiūrėdami, kaip minia skiriasi priešais jį, reikšdama pagarbą jo aukštam rangui. Nuo to viskas ir prasidėjo.

Susimąstęs Brinas užlėkė ant oraus raudonskruosčio storulio, vilkinčio geltona vakarų budistų šventiko sutana.

— Atleiskite, jaunesnis mano broli, aš, rodos, sudrumsčiau jūsų apmąstymus?— tarė šventikas.

— Vien tik aš kaltas, tėve. Kadangi pasakyta: tegul jaunystė skaičiuoja savo žingsnius,— atsakė Brinas.

Šventikas palingavo galvą.

— Jaunystėje svajojame apie ateitį, ir senatvė turi užleisti jai kelią.

— Senatvė — mūsų vadovas ir kelrodis,— nusižeminęs, bet atkakliai prieštaravo Brinas.— Visi autoriai su tuo sutinka.

— Jei jūs gerbiate senatvę,— atrėžė šventikas,— pakluskite ir senatvės žodžiui, kad jaunystei reikia duoti kelią. Ir prašom neprieštarauti, mylimas mano broli!

Brinas, nutaisęs malonią šypseną, žemai nusilenkė. Šventikas taip pat nusilenkė ir abu nuėjo savo keliais. Brinas paspartino žingsnį: jis stipriau suspaudė rankoje maldų lazdą. Tik šventikas tegali remtis senyvu savo amžiumi kaip argumentu jaunystės labui. Ir, apskritai, vakarų budistų mokymas pilnas į akis krintančių prieštaravimų. Bet dabar Brinui jie nerūpėjo.

Jis įėjo į „Auksinio lotoso" kavinę ir atsisėdo už vieno iš tolimesnių staliukų. Čiupinėdamas pirštais sudėtingą savo maldų lazdos raštą, jis jautė, kad susierzinimas praeina. Beveik akimirksniu jam grįžo ta aiški proto

ir jausmų vienovė, kuri taip reikalinga dorovingo gyvenimo pasekėjui.

Bet reikėjo pamąstyti ir apie Beną Baksterį. Žmogui ne pro šalį prisiminti ir laikinas savo pareigas, ne tik religines. Pažvelgęs į laikrodį, jis pamatė, kad jau be kelių minučių vienuolikta. Už dviejų su puse valandos jis bus Baksterio kontoroje ir...

— Ko jums reikia?— paklausė oficiantas.

— Vandens ir džiovintos žuvytės, jeigu galima,— atsakė Brinas.

— Ar nenorėtumėte kepintų bulvių?

— Šiandien višja, ir šis valgis netinka,— atsakė Brinas švelniu, tyliu balsu.

Oficiantas išblyško, nurijo seilę ir, sušnibždėjęs: „Taip, sere, atleiskite, sere!", skubiai dingo.

Be reikalo pastačiau jį į kvailą padėtį, ėmė priekaištauti sau Brinas. Gal atsiprašyti?

Bet ne, oficiantui bus tik dar labiau nesmagu. Ir Brinas ryžtingai, kaip buvo įpratęs, liovėsi galvojęs apie oficiantą ir ėmė galvoti apie Baksterį. Jeigu prie miško teritorijos, kurią ruošiasi pirkti, pridėtum Baksterio kapitalus ir Baksterio pažintis, sunku net įsivaizduoti...

Brinas pajuto instinktyvią baimę. Prie gretimo staliuko kažkas negera dėjosi. Atsisukęs jis išvydo neseniai matytą tamsiaveidę; ji raudojo į mažytę nosinaitę. Mažutis, raukšlėto veido seniokas veltui stengėsi ją nuraminti.

Verkianti mergina įsmeigė į Briną kupiną nusivylimo žvilgsnį. Ką galėjo daryti asketas, atsidūręs tokioje padėtyje,— tiktai pašokti ir nužingsniuoti prie jų staliuko.

— Atleiskite už įkyrumą,— pasakė jis,— aš netyčia pasidariau jūsų sielvarto liudininku. Gal būt, jūs neturite pažįstamų mieste? Ar negalėčiau jums padėti?

— Mums jau niekas nebepadės! — ėmė raudoti mergina.

Seniokas bejėgiškai gūžtelėjo pečiais.

Padvejojęs Brinas atsisėdo prie jų staliuko.

— Papasakokite man savo sielvartą,— tarė jis.— Neišsprendžiamų problemų nėra. Yra sakoma: per visas džiungles eina takas, ir pėdsakai veda į neprieinamiausią kalną.

— Iš tikrųjų taip,— patvirtino seniokas.— Bet atsitinka, kad žmogaus kojos per silpnos nueiti iki kelio pabaigos.

— Tokiais atvejais,— prieštaravo Brinas,— žmogus padeda žmogui — ir viskas susitvarko. Papasakokite savo sielvartą, aš kaip galėdamas stengsiuos jums padėti.

Reikia pasakyti, kad asketas Brinas šiuo atžvilgiu pažeidė savo įgaliojimus. Panašias totalines paslaugas turi atlikti aukštesnės hierarcijos šventikai. Tačiau Brinas buvo taip susirūpinęs mergaitės sielvartu ir grožiu, kad jam nebuvo laiko pagalvoti.

— Jauno žmogaus širdyje slypi jėga, tai lazda pavargusioms rankoms,— pacitavo seniokas.— Bet sakykite, vaikine, ar jūs pripažįstate religinę kantrybę?

— Visiškai! — sušuko Brinas.— Tai viena iš pagrindinių vakarų budizmo dogmų.

— Puiku! Taigi, žinote, sere, kad aš ir mano duktė Džana atvykome iš Indijos, iš Lhagramos, kur garbinamas daritriečių kosminės funkcijos įsikūnijimas. Mes atvykome į Ameriką, tikėdamiesi įkurti čia nedidelę šventyklą. Nelaimė, schizmatikai, garbinantieji Mari įsikūnijimą, mus aplenkė. Mano duktė turi grįžti namo. Bet fanatikai marijiečiai kėsinasi į mūsų gyvybę, jie prisiekė iš pagrindų sugriauti daritriečių tikėjimą.

— Argi gali grėsti pavojus jūsų gyvybei čia, Niujorko viduryje?— sušuko Brinas.

— Čia daugiau, negu kur nors kitur! — atsakė Džana.— Minios žmonių — kaukė ir priedanga žudikui.

— Mano dienos ir taip suskaitytos,— kalbėjo toliau seniokas.— Man reikia likti čia ir baigti savo darbą. Kadangi taip parašyta. Bet aš norėčiau, kad bent mano duktė sėkmingai grįžtų namo.

— Be tavęs aš niekur nevažiuosiu! — vėl ėmė raudoti Džana.

— Tu taip padarysi, kas tau bus įsakyta,— tarė senis.

Džana nedrąsiai nuleido galvą, neištvėrusi jo juodų veriančių akių žvilgsnio.

— Sere, šiandien antroje dienos pusėje išplaukia garlaivis į Indiją. Dukteriai reikalingas palydovas, stiprus, patikimas žmogus, kurio vadovaujama ir ginama ji laimingai nuplauktų. Aš įmanęs atiduočiau visą savo turtą tam, kas įvykdys šią šventą pareigą.

Staiga Brinas ėmė abejoti.

— Aš tiesiog savo ausimis netikiu,— pradėjo jis.— O jūs ne...

Tarytum atsakydamas, senis išsitraukė iš kišenės mažą zomšinį maišelį ir iškratė ant stalo visa, kas buvo jame. Brinas nelaikė savęs brangakmenių žinovu, ir vis dėlto nemaža jų buvo praėję per jo rankas, būnant jam religiniu instruktoriumi Antrojo pasaulinio jechado metais. Jis galėjo prisiekti pažįstąs rubinų, safyrų, smaragdų ir deimantų spindesį.

— Visa tai yra jūsų,— tarė senis.— Nuneškite akmenis juvelyrui. Kai įsitikinsite jų tikrumu, patikėsite ir mano pasakojimu. Jei ir tai jūsų neįtikina...

Ir jis išsitraukė iš kitos kišenės storą piniginę ir padavė ją Brinui. Atidaręs Brinas pamatė, kad ji prikimšta stambių kupiūrų.

— Bet kuris bankas patvirtins jų tikrumą,— kalbėjo senis.— Ne, ne, prašom, aš reikalauju, pasiimkite juos. Patikėkite, tai tik maža dalis to, kuo aš džiaugsiuosi jums atsidėkojęs už didelę jūsų paslaugą.

Brinas buvo apstulbintas. Jis stengėsi įtikinti save, kad

brangenybės greičiausiai meistriškai padirbtos, o pinigai, žinoma, netikri. Ir vis dėlto žinojo, kad tai netiesa. Jie tikri. Bet jei turtai, kuriais taip švaistomasi, nekelia abejonių, tai ar galima suabejoti senio pasakojimu?

Istorija žino atvejų, kai tikri įvykiai pranokdavo pasakų stebuklus. Nejau „Auksinių atsakymų knygoje" maža pavyzdžių?

Brinas pažvelgė į verkiančią rusvaveidę, ir jį apėmė didelis noras uždegti džiaugsmą tose puikiose akyse, priversti tragišką burną šypsotis. Bet ir gražuolės žvilgsnyje jis išskaitė kažką daugiau už paprastą susidomėjimą globėju ir gynėju.

— Sere! — sušuko senis.— Ar tiesa, kad jūs sutinkate, kad jūs pasirengęs...

— Galite manim pasikliauti! — atsakė Brinas.

Senis puolė spausti jam rankos. O Džana tik žvilgtelėjo į savo išvaduotoją, bet už tą žvilgsnį ją buvo galima karštai apkabinti.

— Išvažiuokite tuojau pat, neatidėliodami,— jaudinosi senis.— Neleiskime laiko veltui. Gal būt, šią valandėlę mūsų tyko priešas.

— Bet aš nepasirengęs kelionei...

— Nesvarbu! Aš parūpinsiu jums visko, ko reikia...

— ... be to, draugai, tarnybiniai susitikimai... palaukite! Leiskite atsikvošėti!

Brinas atsiduso. Nuotykiai, panašūs į Haruno-al-Rašido, viliojantys, kalbos nėra, bet negalima į juos leistis galvotrūkčiais.

— Aš šiandien turiu svarbų pokalbį,— prabilo Brinas.— Negaliu į jį neateiti. Paskui aš būsiu jūsų paslaugoms.

— Kaip, rizikuoti Džanos gyvybe?— sušuko senis.

— Užtikrinu, jums nieko neatsitiks. Norite — eime kartu su manim. O dar geriau — mano pusbrolis tarnauja

policijoje. Aš su juo susitarsiu, ir jums bus paskirta apsauga.

Mergina nusuko nuo jo savo puikų liūdną veidą.

— Sere,— tarė senis.— Garlaivis išplaukia pirmą valandą ir nė minutės vėliau!

— Garlaiviai išplaukia vos ne kasdien,— paaiškino jam Brinas.— Mes sėsime į kitą. Aš turiu ypatingai svarbų pasimatymą. Lemiamą, galima sakyti. Aš jo siekiu jau daug metų. Ir jis liečia ne tik mane. Jau vien dėl jų aš negaliu jo nepaisyti.

— Reikalai svarbiau už gyvybę! — su karčia ironija sušuko senis.

— Nieko jums neatsitiks,— įtikinėjo Brinas.— Kadangi pasakyta: „Žvėris ir džiunglėse baidosi žingsnių..."

— Aš ir pats žinau, kas ir kur pasakyta. Ant mano kaktos ir ant mano dukters kaktos mirtis jau nubrėžė savo magiškus rašmenis, ir mes žūsime, jei jūs mums nepadėsite. Jūs rasite Džaną „Tezėjuj" kajutėje liuks „2 A". Jūsų kajutė „3 A", gretima. Garlaivis išplaukia lygiai pirmą valandą. Jei jums brangi jos gyvybė, ateikite!

Senis su dukteria pakilo ir, apmokėję sąskaitą, išėjo, neklausydami Brino įtikinėjimų. Tarpdury Džana dar kartą atsigręžė į jį.

— Jūsų džiovinta žuvis, sere! — prišoko prie jo oficiantas. Jis visą laiką sukiojosi netoliese, nesiryždamas trukdyti lankytojų.

— Velniop žuvį! — visa gerkle suriko Brinas. Bet staiga susigriebė.— Tūkstantį kartų atsiprašau! Aš visiškai ne apie jus galvojau,— užtikrino jis apstulbusį oficiantą.

Jis užsimokėjo, nepašykštėdamas arbatpinigių, ir skubiai išėjo. Jis turėjo dar daug apie ką pagalvoti.

— Ši scena mane dešimčia metų pasendino, ji man atėmė paskutines jėgas,— skundėsi Lanas Ilas.

— Prisipažinkite: ji suteikė jums milžinišką malonumą,— prieštaravo Džana Čandragor.

— Ką gi, jūsų teisybė,— energingai linktelėjęs, sutiko Lanas Ilas. Jis mažais gurkšneliais gėrė vyną, kurį stiuardas atnešė jiems į kajutę.— Svarbiausia, ar atsisakys Brinas susitikimo su Baksteriu, ar pasirodys čia?

— Aš tartum jam patikau,— pastebėjo Džana.

— Tas tik rodo gerą jo skonį.

Džana padėkojo juokingai nusilenkdama...

— Bet kokią istoriją jūs sugalvojote!.. Ar reikėjo taip įbauginti?

— Tai tikrai buvo būtina. Brinas tvirtas ir siekiantis tikslo žmogus. Bet jis turi ir šiokią tokią romantišką gyslelę. Ir gal tik stebuklinė pasaka — tinkamiausia jo nerealioms svajonėms — jį privers neatlikti pareigos.

— O jei nepadės ir stebuklinė pasaka?— tarė susimąsčiusi Džana.

— Pamatysime. Man bent atrodo, kad jis ateis.

— O aš tuo netikiu.

— Jūs per mažai vertinate savo grožį ir aktorės gabumus, mano brangioji! Beje, pagyvensim, pamatysim.

— Viena, kas mums lieka,— pasakė Džana,— patogiau įsitaisyti savo krėsluose.

Laikrodis ant rašomojo stalo rodė be aštuoniolikos minučių pirmą.

Brinas sumanė pavaikštinėti krantine, norėdamas atgauti dvasios ramybę. Matydamas milžiniškus laivus, didingai ir tvirtai besiilsinčius ant savo stapelių, jis visada nusiramindavo. Brinas lėtai žingsniavo, stengėsi suprasti, kas jam darosi.

Ta žavi, nusiminusi mergina...

Taip, bet kaipgi toji jo pareiga, ištikimų jo tarnautojų triūsas — juk kaip tik šiandien jis turėjo viską užbaigti ir padėti ant Baksterio rašomojo stalo. Jis sustojo

ir ėmė žiūrėti į milžinišką laivą. Štai jis, „Tezėjas". Brino vaizduotėje iškilo Indija, jos žydras dangus, kaitri saulė, vynas ir palaimingas, be jokių rūpesčių poilsis. Ne, visa tai ne jam. Alinantis darbas, nuolatinis visų dvasinių jėgų įtempimas — tokią dalią jis pats pasirinko. Tegul dėl to netektų net gražiausios pasaulyje merginos — jis ir toliau vilks savo naštą, stingdamas po pilku, švininiu Niujorko dangumi!

Bet kodėl gi ne, klausė save Brinas, čiupinėdamas kišenėje zomšinį maišelį. Jis žmogus pasiturintis. Reikalai susitvarkys patys savaime. Kas jam kliudo sėsti į garlaivį ir, nusikračius visais rūpesčiais, praleisti metus pietų saulėje?

Džiaugsmo banga užplūdo jį, pamanius, kad niekas jam nekliudo. Jis pats sau šeimininkas, jam užteks drąsos ir valios. Jei jis pajėgė sukurti tokią įmonę, tai pajėgs nuo jos ir atsisakyti, nusimesti nuo pečių viską ir paklausyti širdies balso.

Velniop Baksterį, kalbėjo jis sau. Merginos saugumas svarbiau už viską! Tučtuojau, šią akimirką, jis sės į garlaivį, o iš kelionės pasiųs kompanionams telegramą, kurioje viską...

Taigi, viskas nuspręsta. Jis staigiai apsigręžė, nusileido laipteliais žemyn ir nedvejodamas užkopė į laivą.

Kapitono padėjėjas sutiko jį malonia šypsena.

— Jūsų pavardė, sere?

— Nedas Brinas.

— Brinas, Brinas...— Padėjėjas pasižiūrėjo į sąrašus.— Kažkodėl aš ne... O taip! Štai kur jūs. Taip, taip, misteri Brinai! Jūsų kajutė A denyje, numeris 3. Linkiu jums laimingos kelionės.

— Ačiū,— tarė Brinas, pažvelgęs į laikrodį. Buvo be penkiolikos minučių pirma.

— Beje,— paklausė jis padėjėją,— kurią valandą jūs išplaukiate?

— Lygiai pusę penkių, sere!

— Pusę penkių? Jūs esate tikras?

— Visiškai tikras, misteri Brinai.

— Man sakė, pirmą valandą pagal tvarkaraštį.

— Taip pagal tvarkaraštį, sere! Bet kartais mes vėluojame kelias valandas. O paskui lengvai atsigriebiame kelyje.

Pusę penkių! Jis dar turi laiko. Jis gali grįžti, aplankyti Beną Baksterį ir laiku spėti į garlaivį! Abi problemos išspręstos!

Laimindamas nors ir ne saldų, bet palankų likimą, Brinas apsigręžė ir puolė laiptais žemyn. Čia pat jam pavyko sučiupti taksi.

Baksteris buvo žemas, kresnas storulis jaučio sprandu ir visiškai nuplikusia galva. Apsiblaususios be jokios išraiškos akys žvelgė pro auksinę pensne. Jis buvo apsivilkęs paprastu darbiniu švarku, kurio atlape žėrėjo rubinas, apjuostas perlų vainikėliu — romių Volstrito tarnų emblema.

Brinas gerą pusvalandį dėstė savo pasiūlymus, remdamasis vyraujančiomis tendencijomis, kalbėjo apie perspektyvas. Ir dabar, apsipylęs prakaitu, laukė Beno Baksterio atsakomojo žodžio.

— Hm-m-m,— numykė Baksteris.

Brinas laukė. Smilkiniuose ūžė, tuščią skrandį maudė. Nedavė ramybės mintis, kad dar reikia spėti į „Tezėjų". Jis norėjo viską greičiau sutvarkyti ir važiuoti į uostą.

— Mūsų abiejų firmų suvienijimo sąlygos visiškai mane patenkina,— pasakė Baksteris.

— Sere! — atsiduso Brinas.

— Kartoju: jos mane patenkina. Štai kas — neprigirdite, broli mano?

— Šiaip ar taip, tik ne tokių naujienų,— užtikrino jį Brinas šypsodamasis.

— Man teikia vilties toks mūsų firmų susivienijimas,— kalbėjo Baksteris šypsodamasis.— Aš — tiesus žmogus, Brinai, ir sakau jums, man tiesiog patinka, kad jūs atlikote tyrimus ir paruošėte tokią medžiagą, ir patinka jūsų elgesys šiuo susitikimo metu. Maža to, jūs ir šiaip man patinkate! Mane džiugina šis mūsų susitikimas, ir aš tikiu, kad susivienijimas atneš mums naudą.

— Aš taip pat tuo tikiu, sere.

Jie paspaudė vienas kitam rankas ir pakilo iš užstalės.

— Aš pavesiu savo advokatams sudaryti susitarimą, remiantis šiandieniniu mūsų pokalbiu. Jūs gausite jį savaitės gale.

— Puiku! — Brinas svyravo: sakyti ar nesakyti Baksteriui apie kelionę į Indiją. Ir nusprendė nesakyti. Dokumentus jo nurodymu persiųs į „Tezėjų", o dėl galutinių smulkmenų bus galima susitarti telefonu. Šiaip ar taip, Indijoje jis neužtruks, laimingai pristatys merginą į namus ir tuojau pat išskris atgal.

Vienas kitam linkčiodami, būsimi kompanionai atsisveikino.

— Jūsų reta lazda,— tarė Baksteris.

— O, kas? Taip, taip! Aš praėjusią savaitę gavau ją iš Honkongo. Tokių meistriškų drožinių kaip Honkonge jūs niekur nerasite.

— Taip, aš žinau. Ar galima pažiūrėti ją iš arčiau?

— Žinoma. Bet būkite atsargus, ji lengvai atsidaro.

Baksteris paėmė į rankas meistriškai išdrožinėtą lazdą ir paspaudė rankeną. Kitame jos gale iššoko geležtė ir truputėlį įdrėskė jam koją.

— Tai jau iš tikro lengvai,— tarė Baksteris.— Lengviau nesu matęs.

— Atrodo, jūs įsipiovėte!

— Nieko! Menkas įdrėskimas. O geležtė — Damasko plieno!

Jie dar kelias minutes kalbėjosi apie trejopą kardo reikšmę vakarų budistų moksle ir apie naujausias sroves Honkongo vakarų budistų dvasiniame centre. Baksteris sudėjo lazdą ir grąžino ją Brinui.

— Taip, lazda puiki. Dar kartą linkiu jums geros kloties, broli, ir...

Baksterio kalba nutrūko vidury žodžio. Jo burna taip ir liko iššiota, akys buvo įsmeigtos į kažkokį tašką viršum Brino galvos. Brinas atsisuko, bet nepamatė nieko daugiau, tik sieną. Kai jis vėl pasisuko į Baksterį, tas jau buvo visas pamėlynavęs, burnos krašteliuose iššokusios putos.

— Sere! — šūktelėjo Brinas.

Baksteris norėjo kažką pasakyti, bet negalėjo. Žengęs du netvirtus žingsnius, jis griuvo žemėn.

Brinas puolė į priimamąjį.

— Gydytoją! Greičiau gydytoją! — šūktelėjo jis išgąsdintai merginai. O paskui grįžo pas Baksterį.

Tai, ką jis pamatė, buvo pirmas Amerikoje ligos atvejis, vėliau pavadintas Honkongo maru. Įnešta tūkstančiais maldų lazdelių, liga kaip ugnis apėmė miestą, palikdama milijonus lavonų. Po savaitės Honkongo maro požymiai miestiečiams pasidarė labiau žinomi, negu tymų požymiai.

Brinas prieš save matė pirmą auką.

Su siaubu jis žiūrėjo į aitrų ryškiai žalią atspalvį, užliejusį Baksterio veidą ir rankas.

III

1959 metų balandžio 12 dieną Nedas Brinas pabudo, nusiprausė ir apsirengė. Pusę antros jis turėjo susitikti su „Baksterio" kompanijos vadovu Benu Baksteriu. Nuo

šio susitikimo priklausė visa Brino ateitis. O jeigu pavyktų užsitikrinti gigantiškų Baksterio įmonių paramą, ir dar pakenčiamomis sąlygomis...

Brinas buvo liemeningas, gražus trisdešimt šešerių metų brunetas. Jo dirbtinai maloniame žvilgsnyje jautėsi atidumas žmonėms, minkštai apibrėžta burna bylojo apie nuolaidų charakterį, paklūstantį proto argumentams. Iš judesių matėsi pasitikėjimas žmogaus, žinančio savo vietą gyvenime.

Brinas jau ruošėsi išeiti. Jis pasispaudė po pažastim skėtį ir įsikišo į kišenę „Žmogžudystės metro" egzempliorių minkštais viršeliais. Jis niekados neišeidavo iš namų be įdomaus detektyvo.

Galiausiai jis įsisegė į švarko atlapą Okeanijos turistų klubo ženkliuką iš onikso. Daugelis manė, kad Brinas dar per jaunas nešioti tokį aukštą pasižymėjimo ženklą. Bet visi sutiko, kad jis ne pagal amžių uoliai žiūri į savo teises ir pareigas.

Jis užrakino butą ir nuėjo prie lifto. Čia jau stovėjo būrelis namo gyventojų, daugiausia krautuvininkų, bet tarp jų Brinas pamatė ir du verteivas.

— Puiki dienelė, misteri Brinai,— pasveikino jį berniukas liftininkas, spausdamas lifto mygtuką.

— Tikėkimės! — tarė Brinas, paskendęs apmąstymuose apie Baksterį. Ir vis dėlto žvilgtelėjęs pastebėjo lifte šviesiaplaukį milžiną — tikrą vikingą, kuris kalbėjosi su plikagalviu neužauga. Brinas nustebo, kas atvedė šitą porą į jų daugiabutį namą. Jis pažinojo daugumą gyventojų iš matymo, bet dar nebuvo su niekuo pažįstamas, kadangi apsigyveno čia visai neseniai.

Kai liftas pasiekė vestibiulį, Brinas vikingą jau buvo pamiršęs. Tą dieną jis turėjo daug rūpesčių.

Jis numatė, kad pokalbis su Baksteriu bus nelengvas, ir norėjo viską iš anksto apsvarstyti. Išėjęs į gatvę pil-

ką, apniūkusį balandžio rytą, nutarė papusryčiauti Čaildo kavinėje.

Laikrodis rodė be penkių minučių pusę vienuoliktos.

— Na, ką gi pasakysite?— paklausė gydytojas Svegas.

— Aš manau, kad jis — žmogus, kaip ir visi. Atrodo, kad su juo galima susitarti. O, beje, ten pamatysime.

Jie ėjo paskui Briną, atsilikę per pusę kvartalo. Aukšta, stuomeninga jo figūra išsiskyrė net rytmetinėje Niujorko spūstyje.

— Aš labiausiai nemėgstu prievartos,— tarė gydytojas Svegas.— Bet šiuo atveju man atrodo: kaukštelėkim jam per galvą — ir baigtas kriukis!

— Šitą būdą naudojo Aujis ir Bitis. Mis Čandragor ir Lanas Ilas mėgino papirkti. O mums su jumis pavesta imtis įtikinėjimo.

— O jeigu jis nesiduos įtikinamas?

Džeimsas patraukė pečiais.

— Man tai nepatinka, — pasakė gydytojas Svegas.

Sekdami paskui Briną per pusę kvartalo, jie pamatė, kaip jis susidūrė su kažkokiu raudonskruosčiu kresnu biznesmenu.

— Atleiskite,— pasakė Brinas.

— Atleiskite,— tarė kresnasis biznesmenas.

Nerūpestingai linktelėję vienas kitam, jie nuėjo toliau. Brinas įėjo į Čaildo kavinę ir atsisėdo už vieno nuošalaus staliuko.

— Ko malonėsite, sere? — paklausė oficiantas.

— Kiaušinių pašot, tostų, kavos.

— Ar nenorėtumėte kepintų bulvių?

— Ne, ačiū!

Oficiantas nuskubėjo toliau. Brinas ėmė galvoti apie Beną Baksterį. Gavus finansinę Beno Baksterio paramą, sunku net įsivaizduoti...

— Atleiskite, sere,— pasigirdo balsas.— Gal galima su jumis pasikalbėti?

— Apie ką gi?

Brinas pakėlė akis ir pamatė baltaplaukį milžiną su bičiuliu neužauga, kuriuos buvo pastebėjęs lifte.

— Apie vieną ypatingai svarbų reikalą,— atsakė neužauga.

Brinas pažvelgė į laikrodį. Be kelių minučių vienuolika. Iki susitikimo su Baksteriu buvo likę dar dvi su puse valandos.

Nepažįstamieji pažvelgė vienas į kitą ir sumišę nusišypsojo. Galų gale neužauga prabilo.

— Misteri Brinai,— pradėjo jis.— Mane vadina Edvinu Džeimsu. O čia mano kolega gydytojas Svegas. Mes norime papasakoti jums iš pirmo žvilgsnio labai keistą istoriją, bet aš tikiuosi, kad jūs kantriai išklausysite. Pabaigoje mes pateiksime keletą įrodymų, kurie, gal būt, įtikins, o gal ir neįtikins, kad mes pasakojome teisybę.

Brinas paniuro: kas gi čia per keistuoliai! Pamišo jie ar ką? Bet nepažįstamieji buvo gerai apsirengę ir elgėsi be priekaištų.

— Tiek to, klokite,— tarė jis.

Praėjus valandai dvidešimt minučių, Brinas šūktelėjo:

— Na ir stebuklus gi man papasakojote!

— Žinau! — sumišęs patraukė pečiais gydytojas Svegas.— Bet mūsų įrodymai...

— ...įspūdinga. Parodykite man dar kartą tą pirmą daiktelį!

Svegas patenkino jo norą. Brinas pagarbiai įsmeigė akis į nedidelį blizgantį daiktą.

— Vaikinai, jei tas trupinėlis tikrai gamina šaltį ir šilumą tokiais kiekiais, aš manau, elektros korporacijos už jį duos ne vieną bilijoną.

— Tai mūsų technikos gaminys,— tarė Vyriausias programuotojas,— kaip, beje, ir kiti įtaisai, kuriuos jūs matėte. Nekalbant apie motrifajerį, šiaip čia nėra nieko visiškai naujo, tai šiandieninės techninės minties ir praktikos raidos bei tobulėjimo rezultatai.

— O jūsų talazatorius! Paprastas, patogus ir pigus gėlo vandens gavimo būdas iš jūros! — Jis įsmeigė akis į abu pašnekovus. — Nors, žinoma, gali būti, kad visi tie išradimai — apsukrus padirbinys.

Gydytojo Svego akiniai pakilo.

— Beje, aš ir pats šiek tiek išmanau apie techniką. Ir jeigu jie net padirbti, tai jų efektas toks pat, kaip ir tikrų išradimų. Oi, mulkinate jūs mane! Ateities žmonės! To dar betrūko!

— Tai, vadinas, jūs tikite tuo, ką mes papasakojome apie jus, Beną Baksterį ir laiko selekciją?

— Kaip čia pasakius... — Brinas giliai susimąstė. — Tikiu sąlyginai.

— Ir jūs atšauksite susitikimą su Baksteriu?

— Nežinau.

— Sere!

— Aš sakau jums, kad nežinau. Turite tiek įžūlumo! — Brinas vis labiau pyko.— Aš dirbau kaip katorgininkas, norėdamas to pasiekti. Susitikimas su Baksteriu — didžiausias mano gyvenimo šansas. Kito tokio šanso neturėjau ir neturėsiu. O jūs siūlote man jį paaukoti vardan kažkokios neaiškios pranašystės.

— Pranašystė toli gražu nėra neaiški,— pataisė jį Džeimsas.— Ji aiški ir nedviprasmiška.

— Be to, kalba eina ne vien apie mane. Aš turiu biznį, tarnautojus, kompanionus, akcininkus. Ir dėl jų aš privalau susitikti su Baksteriu.

— Misteri Brinai, — tarė Svegas, — prisiminkite, kas šiuo atveju statoma ant kortos!

— Taip, tikrai, — niūriai atsiliepė Brinas. — Bet jūs kalbėjote, kad esama dar ir kitų brigadų. O jeigu mane sustabdė kuriame kitame galimame pasaulyje.

— Nesustabdė, ne!

— Iš kur jūs žinote?

— Aš nenorėjau sakyti toms brigadoms,— tarė Vyriausias programuotojas,— bet jiems taip pat nėra ko tikėtis sėkmės, kaip ir *man*,— iš to nieko neišeis!

— Velniai griebtų! — nusikeikė Brinas.— Jūs, vaikinai, nei iš šio, nei iš to užgriūvate praeities žmogų ir sau ramiausiai reikalaujate, kad jis perverstų visą savo gyvenimą. Kokią pagaliau jūs turite teisę?

— O jeigu susitikimas būtų atidėtas rytdienai? — pasiūlė gydytojas Svegas. — Tai tikriausiai...

— Susitikimai su Benu Baksteriu neatidėliojami. Arba jūs ateinate nustatytu laiku, arba laukiate,— gal net visą gyvenimą, — kad jums paskirtų kitą. — Brinas pakilo. — Štai ką aš jums pasakysiu. Aš ir pats nežinau, kaip pasielgsiu. Aš išklausiau jūsų — ir daugiau ar mažiau jumis tikiu, bet nieko tikro negaliu pasakyti! Aš pats turiu apsispręsti.

Gydytojas Svegas ir Džeimsas taip pat pakilo.

— Jūsų valia! — tarė Vyriausias programuotojas Džeimsas.— Iki pasimatymo, misteri Brinai! Tikiuosi, jūs pasielgsite teisingai.— Jie atsisveikino. Brinas nuskubėjo prie durų.

Gydytojas Svegas ir Džeimsas palydėjo jį žvilgsniu.

— Na kaip? — paklausė Svegas.— Atrodo, linksta mūsų pusėn? O gal jūs kitaip manote?

— Aš ne spėliojimų šalininkas. Galimybė ką nors pakeisti vienos laiko linijos ribose maža teikia vilčių. Aš iš tikrųjų neįsivaizduoju, kaip jis pasielgs.

Gydytojas Svegas palingavo galvą, o paskui giliai įtraukė į plaučius oro.

— Lengva alsuoti, a?

— Taip, oras puikus,— tarė Vyriausias programuotojas Džeimsas.

Brinas sumanė pavaikštinėti krantine, norėdamas atgauti dvasios ramybę. Matydamas milžiniškus okeaninius laivus, didingai ir tvirtai besiilsinčius ant savo stapelių, jis visada nusiramindavo. Jis lėtai žingsniavo, stengėsi suprasti, kas jam darosi.

Tas kvailas pasakojimas...

...kuriuo jis tikėjo.

Na, o kaipgi toji jo pareiga ir visi tie praėję metai, per kuriuos jis kovojo dėl teisės pirkti didžiulį miško plotą? O slypinčios sandėryje galimybės, kurias jis norėjo šiandien už Baksterio stalo sutvirtinti ir apvainikuoti?

Jis sustojo ir ėmė žiūrėti į milžinišką laivą, pavadintą „Tezėjum".

Ir Brino vaizduotėje iškilo Karibų jūra, žydras tų kraštų dangus, kaitri saulė, vynas, palaimingas, be jokių rūpesčių poilsis. Ne, visa tai ne jam! Alinantis darbas, nuolatinis visų dvasinių jėgų įtempimas — tokią dalią jis pats pasirinko. Ir kad ir kažin kiek visa tai jam atsieitų, jis dirbs ir toliau, stingdamas po pilku, švininiu Niujorko dangumi.

Bet kodėl gi ne, klausė jis save. Jis žmogus pasiturintis. Jo reikalai susitvarkys patys savaime. Kas jam kliudo sėsti į garlaivį ir, nusikračius visais rūpesčiais, praleisti metus pietų saulėje?

Džiaugsmo banga užplūdo jį, pamanius, kad *niekas* jam nebekliudo. Jis pats sau šeimininkas, jam užteks drąsos ir valios. Jei jis pajėgė sukurti tokią įmonę, tai pajėgs nuo jos ir atsisakyti, nusimesti nuo pečių viską ir paklausyti širdies balso.

O kartu išgelbės ir tą prakeiktą kvailą ateitį.

„Velniop Baksterį!" — kalbėjo jis sau. Bet visa tai atrodė nerimta. Ateitis buvo per daug neaiški, per daug

tolima. Visa ši istorija, galimas dalykas, gudrūs spąstai, sugalvoti jo konkurentų. Būsimos kartos tegul pačios pasirūpina savimi!

Nedas Brinas staigiai apsigręžė ir nuėjo. Reikėjo skubėti, kad nepavėluotų pas Baksterį.

Keldamasis liftu dangoraižyje pas Baksterį, Brinas stengėsi apie nieką negalvoti. Paprasčiausia — veikti nesąmoningai. Šešioliktame aukšte jis išlipo ir užėjo pas sekretorę.

— Aš esu Brinas. Mes su misteriu Baksteriu šiandien sutarėme susitikti.

— Taip, misteri Brinai. Misteris Baksteris jūsų laukia. Užeikite tiesiai pas jį.

Bet Brinas nė nekrustelėjo iš vietos, jį užliejo abejonių banga. Jis galvojo apie likimą būsimųjų kartų, kurias gali pražudyti savo poelgiu, galvojo apie gydytoją Svegą ir apie Vyriausią programuotoją Edviną Džeimsą, apie tuos rimtus, gerus žmones. Jeigu būtinai nereikėtų, jie nereikalautų tokios aukos.

Ir dar vieną aplinkybę jis prisiminė...

Ateities kartų tarpe bus ir jo palikuonių.

— Užeikite gi, sere! — priminė jam mergina.

Bet staiga Brinui nusmelkė smegenis kažkokia mintis.

— Aš apsigalvojau,— tarė jis keistu, lyg nesavu balsu.— Aš atsisakau susitikti. Pasakykite misteriui Baksteriui, kad... aš labai gailiuosi dėl visko.

Jis apsigręžė ir, nenorėdamas vėl apsigalvoti, rūkte nurūko iš šešiolikto aukšto laiptais žemyn.

Pasaulinės planavimo tarybos konferencijų salėje penki federatyvinių Žemės apygardų atstovai sėdėjo aplink ilgą stalą, laukdami Edvino Džeimso. Jis įėjo — keisto, negražaus veido ligūstas žmogus.

— Jūsų pranešimai! — tarė jis.

Aujis, gerokai nukentėjęs po nesenų nuotykių, papa-

sakojo apie jų bandymą imtis prievartos ir apie tai, kas iš to išėjo.

— Jei mums būtumėte daugiau leidę, gal būt, rezultatai būtų buvę geresni,— atsiliepė Bitis, nukentėjęs daugiau už Aujį.

Lanas Ilas pranešė apie šiokį tokį pasisekimą ir apie visišką jų su mis Čandragor pastangų nesėkmę. Brinas jau buvo pasiruošęs ją lydėti į Indiją — net atsisakęs susitikimo su Baksteriu. Gaila, jis dar galėjo padaryti ir viena, ir kita.

Baigdamas Lanas Ilas filosofiškai pasiskundė dėl apmaudą keliančių garlaivių kompanijų tvarkaraščių, kuriais negalima pasitikėti.

Vyriausias programuotojas Džeimsas pakilo iš vietos.

— Mes norėjome ateities, kurioje Benas Baksteris liktų gyvas ir sėkmingai baigtų savo užduotį, supirkdamas Žemės miškų lobynus. Šia prasme perspektyviausia mums atrodė Pagrindinė istorinė linija, kurią mes su gydytoju Svegu ir pasirinkome.

— Ir jūs iki šio laiko mums nieko nepapasakojote,— prikišo jam iš vietos mis Čandragor.— Kuo gi jums viskas baigėsi?

— Įtikinimas ir kreipimasis į protą mums atrodė geriausi poveikio būdai. Gerai pagalvojęs, Brinas atsisakė nuo susitikimo su Baksteriu. Tačiau...

Baksteris buvo žemas, kresnas storulis jaučio sprandu ir visiškai nuplikusia galva. Apsiblaususios be jokios išraiškos akys žvelgė pro auksinę pensne. Jis buvo apsivilkęs įprastu darbiniu švarku, kurio atlape žėrėjo rubinas, apjuostas perlų vainikėliu—Volstrito klubo emblema.

Jis jau pusvalandį sėdėjo nejudėdamas, mąstydamas apie skaičius, vyraujančias tendencijas ir numatomas perspektyvas.

Sučirškė vidinio telefono skambutis.

— Ką pasakysite, mis Kesidi?

— Buvo atėjęs misteris Brinas. Jis ką tik išėjo.

— Kas atsitiko?

— Aš ir pati nesuprantu, misteri Baksteri. Jis buvo atėjęs pasakyti, kad atsisako susitikti.

— Ir kaip jis tai pasakė? Pakartokite, kaip jis kalbėjo.

— Pasakė, kad jūs jo laukiate, ir aš pasiūliau jam užeiti į kabinetą. Jis pažvelgė į mane labai keistai ir net paniuro. Aš dar pagalvojau: kažkodėl jis blogai nusiteikęs. Ir vėl pasiūliau jam užeiti pas jus. Ir tuomet jis tarė...

— Žodis žodin, mis Kesidi!

— Taip, sere! Jis tarė: aš apsigalvojau. Atsisakau susitikti. Pasakykite misteriui Baksteriui, kad aš labai gailiuosi dėl visko.

— Ir tai viskas, ką jis pasakė?

— Iki paskutinio žodžio.

— O ką jis darė vėliau?

— Apsisuko ir nubėgo laiptais žemyn.

— Nubėgo?

— Taip, misteri Baksteri. Jis nelaukė lifto.

— Suprantu.

— Jums dar ko nors reikia, misteri Baksteri?

— Ne, daugiau nieko, mis Kesidi. Dėkoju.

Baksteris išjungė vidaus telefoną ir sudribo į fotelį.

Vadinasi, Brinas jau žino!

Tai vienintelis galimas paaiškinimas. Kažkokiu būdu gandai pasklido. Jis galvojo, kad blogiausiu atveju iki rytdienos niekas nesužinos. Bet kažko jis nenumatė. Baksteris karčiai nusišypsojo. Jis nekaltino Brino, nors tas galėjo užeiti išsiaiškinti. O vis dėlto, ne. Tur būt, taip geriau.

Bet *kaip* jis sužinojo? Kas jam pranešė, kad pramoninė Baksterio imperija — milžinas ant molinių kojų, kad ji griūva, trupa iš pamatų?

Jei šitą žinią būtų buvę galima nuslėpti nors dieną, nors keletą valandų! Jis būtų susitaręs su Brinu. Nauja įmonė būtų atgaivinusi Baksterio biznį. Iki to laiko, kol viskas paaiškės, jis būtų sukūręs naują bazę savo operacijoms.

Brinas sužinojo, ir tai jį atbaidė. Matyt, žino visi.

O dabar jau nieko nebesulaikysi. Jeigu ne šiandien, tai rytoj užpuls jį tie šakalai. O kaipgi draugai, žmona, kompanionai ir maži žmonės, patikėję jam savo likimą...

Ką gi, jau daug metų, kai šiam atvejui sugalvota išeitis.

Nesvyruodamas Baksteris atidarė stalčių ir susirado nedidelį buteliuką. Išsiėmė iš jo dvi baltas tabletes.

Visą amžių jis gyveno pagal savo įstatymus. Atėjo laikas ir mirti pagal juos.

Benas Baksteris įsidėjo tabletes į burną. Po dviejų minučių jis sukniubo ant stalo.

Jo mirtis pagreitino nelemtai pagarsėjusį 1959 metų biržos krachą.

GLOBA

Birmoje ateinančią savaitę suduš lėktuvas, bet čia, Niujorke, man tai nepavojinga ir figų aš nebijau, kadangi visų mano spintų durys užrakintos.

Tėra tik viena kliūtis, kad nereikia palitūrinti. Man negalima palitūrinti. Jokiu būdu! Ir, kaip jūs patys suprantate, man tai kelia nerimą. Be viso to, aš, rodos, dar ir smarkiai peršalau.

Visa ta gaišatis su manim prasidėjo lapkričio 9 dieną. Aš ėjau Brodvėjumi Beikerio kavinės link. Mano lūpos vos pastebimai šypsojo — prieš keletą valandų buvau išlaikęs sunkų fizikos egzaminą. Kišenėje skimbčiojo penkios monetos, trys raktai ir dėžutė degtukų.

Aiškumo dėlei pasakysiu, kad pūtė šiaurės vakarų vėjas keturiasdešimt penkių mylių per valandą greičiu. Venera jau beveik tekėjo. Mėnulis buvo tarp priešpilnio ir pilnaties. O išvadas malonėkite pasidaryti patys!

Aš priėjau Devyniasdešimt aštuntosios gatvės kampą ir norėjau pereiti į kitą pusę. Bet vos spėjau žengti keletą žingsnių, kažkas suriko:

— Sunkvežimis! Saugokis sunkvežimio!

Sutrikusiu žvilgsniu dairydamasis į šalis, aš pasitraukiau atbulas. Ir — nieko nepastebėjau. O po akimirkos iš už kampo išniro sunkvežimis ant dviejų ratų ir, ne-

kreipdamas dėmesio į raudoną šviesą, nudardėjo per Brodvėjų.

Jei ne šis perspėjimas, jis mane būtų partrenkęs.

Tikriausiai jūs nebe pirmą kartą girdite panašią istoriją? Apie paslaptingą balsą, sudraudusį tetą Mini keltis liftu, kuris tuojau pat nukrito į rūsį ir sudužo. Arba, gal būt, atkalbėjusį dėdę Tomą plaukti „Titaniku". Šios istorijos paprastai tuo ir baigiasi.

Gerai, jeigu ir manoji taip būtų pasibaigusi.

— Dėkui, bičiuli! — tariau aš ir apsižvalgiau. Bet nieko nepastebėjau.

— Ar jūs dar tebegirdite mane? — pasiteiravo balsas.

— Žinoma, girdžiu!

Aš apsisukau aplinkui ir įtartinai pažvelgiau į uždarytus langus viršum savo galvos.

— Bet kurgi jūs, velniai griebtų, slepiatės?

— Aš esu gronišas, — atsakė balsas.

Ar tai proga, kurios laukiau? Lūžimo indeksas. Iliuzorinė būtybė. Pažįsta Šešėlį. Gal būsiu suradęs tą, kuris man reikalingas?

— Jūs tikriausiai nematomas?

— Taigi.

— Bet vis dėlto kas jūs?

— Dergas, globėjų globėjas.

— Ką tai reiškia?

— Aš... bet, prašom, atidžiau klausytis! Imsiu ir išpoškinsiu. Aš — praėjusių kalėdų dvasia. Juodosios lagūnos gyventojas. Frankenšteino nuotaka. Aš...

— Atsiprašau, — nutraukiau jį. — Ką jūs turite omenyje? Gal būt, jūs vaiduoklis arba svečias iš kitos planetos?

— Žinoma, — tarė balsas. — Galimas daiktas.

— Taigi, man viskas aišku. Kiekvienas kvailys suprastų, kad su manim kalba kitos planetos gyventojas.

Žemėje jis nematomas, bet ištobulėję jo jausmai įspėja apie artėjantį pavojų, apie kurį jis mane ir perspėjo.

Žodžiu, įprastinis, kasdieninis, antgamtinis atvejis.

Paspartinęs žingsnį, aš nuskubėjau Brodvėjumi.

— Kas atsitiko? — paklausė nematomas dergas.

— Nieko neatsitiko, — atsakiau aš, — tiktai aš stoviu vidury gatvės ir kalbuosi su ateiviu iš tolimų pasaulių. Tikriausiai aš vienas jus girdžiu.

— Žinoma.

— O viešpatie! Ar jūs žinote, kur mane gali nuvesti tokie dalykėliai?

— Jūsų samprotavimų potekstė man ne visai aiški.

— Į psichiatrinę ligoninę. Į pamišėlių prieglaudą. Į pasiutėlių skyrių. Kitaip tariant, į geltoną namą. Štai kur deda žmones, kurie kalba su nematomais kitų pasaulių svečiais. Labos nakties, drauge! Ačiū, kad perspėjote!

Mano galvoje buvo visiška sumaišatis, ir aš pasukau į vakarus, tikėdamasis, kad mano nematomas bičiulis nueis toliau Brodvėjumi.

— Nenorite kalbėti su manim? — kamantinėjo dergas.

Aš palingavau galvą — nekaltas judesys, už kurį gatvėje žmonės negaudomi, — ir ėjau toliau.

— Bet jūs privalote! — sušuko dergas jau niršdamas.— Tikras ryšys nepaprastai sunkus, ir jį retai pavyksta užmegzti. Kai kas pasiunčia pavojaus signalą, bet ir tai prieš pat pavojų. Ir ryšys tuojau pat nutrūksta.

Tai šit kuo paaiškinami tetos Mini nujautimai! Kai dėl manęs, tai aš, kaip ir pirma, nieko ypatingo nenujaučiau.

— Panašios sąlygos pasitaiko kartą per šimtmetį,— sielojosi dergas.

Kokios sąlygos? Penkios monetos ir trys raktai, skimbčioją kišenėje Venerai tekant? Manau, kad šį dalyką reikėtų išnarplioti, bet jau, šiaip ar taip, ne man. Ta antgamtine muzika nieko niekada neįrodysi. Pakankamai

vargšų mezga tinklus tramdomiesiems marškiniams, išsivers ir be manęs.

— Duokite man ramybę! — pasakiau aš eidamas. Ir, pastebėjęs žvairuojantį polismeną, išsiviepiau prieš jį lyg padauža berniūkštis ir nuskubėjau toliau.

— Aš suprantu jūsų keblią padėtį, — nesitraukė nuo manęs dergas. — Bet toks ryšys jums bus labai naudingas. Aš noriu jus apsaugoti nuo milijono pavojų, gresiančių žmogui.

Aš nieko neatsakiau.

— Na ką gi, — tarė dergas. — Negaliu jūsų priversti. Savo paslaugas pasiūlysiu kam nors kitam. Iki pasimatymo, drauge!

Aš maloniai linktelėjau.

— Paskutinį kartą įspėju! — sušuko dergas. — Rytoj tarp dvyliktos ir ketvirčio antros venkite sėsti į metro! Likite sveikas!

— Taip! O kodėl, teisybę sakant?

— Rytoj Kolumbo žiedo stotyje minia, pasipylusi iš krautuvės, nustums po traukiniu užsižiopsojusį keleivį. Jus, jeigu pasipainiosite!

— Vadinasi, rytoj kažkas žus? — susidomėjau aš. — Jūs esate tikras?

— Neabejoju.

— Ar jūs ir apskritai išmanote tokius reikalus?

— Aš jaučiu visus pavojus, kadangi jie nukreipti jūsų link ir išdėstyti laike. Mano vienintelis troškimas — jus apsaugoti.

— Paklausykite,— sušnibždėjau aš,— ar negalėtumėte palaukti atsakymo iki rytdienos vakaro?

— Ir jūs leisitės globojamas? — pagyvėjo dergas.

— Aš pasakysiu jums rytoj, kai perskaitysiu vakarinius laikraščius.

Tokia žinutė tikrai pasirodė. Aš perskaičiau ją savo mebliuotame kambaryje. Minia suspaudė žmogų, jis

neteko pusiausvyros ir pateko po staiga atlėkusio traukinio ratais. Dėl to aš turėjau susimąstyti, belaukdamas pasikalbėjimo su nematomuoju. Atrodo, kad jo noras mane globoti buvo nuoširdus. Bet aš toli gražu nebuvau tikras, kad ir pats to noriu. Kai po valandos dergas vėl prisistatė, ši perspektyva manęs jau visiškai nebetraukė; apie tai jam tuoj pranešiau.

— Jūs manim netikite? — paklausė jis.

— Man geriau gyventi normalų gyvenimą.

— Pirma jį reikia išsaugoti,— priminė jis.— Vakarykštis sunkvežimis...

— Tai buvo išskirtinis atvejis, tas atsitinka tik kartą gyvenime.

— Tai juk gyvenime tik kartą ir mirštame,— iškilmingai pareiškė dergas.— Užtenka prisiminti metro.

— Metro nesiskaito. Aš šiandien neketinau niekur važiuoti.

— Bet jūs neturėjote pagrindo nevažiuoti. Lygiai kaip nėra pagrindo už valandos nenusiprausti po dušu.

— O kodėl gi ne?

— Kažkokia mis Flin, gyvenanti kaimynystėje, ką tik prausėsi po dušu ir paliko ant rausvų vonios grindų plytelių pusiau ištirpusį rausvo muilo gabaliuką. Jūs paslysite ir išsinarinsite ranką.

— Bet nuo to nemirsiu, tiesa?

— Ne. Šito negalima net lyginti su atveju, kai vienas iškaršęs džentelmenas numes nuo stogo sunkų gėlių puodą.

— O kada tai įvyks? — paklausiau aš.

— Atrodo, jūsų tai nedomina.

— Labai domina. Kada gi? Ir kur?

— Ar galėsiu paimti jus į savo globą?

— Tik pasakykite, kam jums visa tai?

— Savo malonumui. Globėjų globėjui dergui nėra di-

desnio džiaugsmo, kaip padėti gyvam padarui išvengti pavojaus.

— O daugiau jums nieko neprireiks? Sakysime, tokio mažmožio, kaip mano siela arba pasaulinis viešpatavimas?

— Visiškai nieko! Atlyginimas už globą man nerūpi, čia svarbu jausminis efektas. Visa, ko reikalauju aš, kaip ir kiekvienas dergas,— tai saugoti žmogų nuo pavojaus, kurio šis nepastebi, tuo tarpu mes pavojus matome perdaug aiškiai.— Ir dergas nutilo. O paskui negarsiai pridūrė:

— Mes nelaukiame net padėkos.

Tai viską išsprendė. Ar aš galėjau numatyti, kokios bus pasekmės? Ar žinojau, kad jo pagalbos dėka atsidursiu padėty, kuri man jau nebeleis palitūrinti.

— O kaipgi gėlių puodas? — paklausiau.

— Jį numes Mak-Adamso bulvaro ir 10-osios gatvės kampe rytoj pusę devynių.

— Dešimtoji gatvė, Mak-Adamso kampas? Kažkodėl aš neprisimenu... Kurgi tai?

— Džersi Sityje,— atsakė negalvodamas.

— Savo gyvenime nesu buvęs Džersi Sityje. Nevertėjo manęs perspėti.

— Aš nežinau, kur jūs ketinate ar neketinate važiuoti, — prieštaravo dergas.— Aš tik numatau pavojų, kad ir kur jis jums grėstų.

— Ką gi man dabar daryti?

— Ką tik norite. Gyvenkite įprastą, normalų gyvenimą.

— Normalų gyvenimą? Cha!

Iš pradžių viskas klojosi neblogai. Aš lankiau paskaitas Kolumbijos universitete, sprendžiau namų darbus, vaikščiojau į kiną, bėgiojau į pasimatymus, žaidžiau stalo tenisą ir šachmatais — žodžiu, gyvenau, kaip ir anksčiau, ir niekam nepasakojau, kad mane saugo globėjų globėjas dergas.

Kartą, o kai kada ir du kartus per dieną man prisistatydavo dergas. Ateina ir sako: „Vestendo aveniu tarp 66-osios ir 67-osios gatvių išklibo grotelės. Neatsistokite ant jų."

Ir aš, suprantama, neatsistodavau. O kažkas atsistodavo. Aš paskui dažnai matydavau tokias žinutes laikraščiuose.

Pamažu pripratau ir net ėmiau jausti pasitikėjimą. Kažkokia dvasia dieną ir naktį plūkiasi dėl manęs ir vienintelis dalykas, kurio jai reikia,— apsaugoti mane nuo įvairiausių nelaimių. Asmens sargybinis iš kito pasaulio! Ši mintis man įkvėpdavo didžiausią pasitikėjimą.

Mano santykiai su visa aplinka klostėsi kuo puikiausiai.

O, tarp kitko, mano dergas pasidarė perdaug uolus. Jis aiškindavo vis naujus pavojus, daugiausia visai neturinčius ryšio su mano gyvenimu Niujorke. Perspėjo nuo pavojų, kurių aš turėjau saugotis Meksikoje, Sityje, Toronte, Omahe, Papete. Galiausiai aš paklausiau, ar jis nežada pranešinėti man, kokie numatomi pavojai visame pasaulyje.

— Ne, tik apie tą nedaugelį, kurie galėtų grėsti jums.

— Kaip? Ir Meksiko Sityje? Ir Papete? O kodėl gi neapsiriboti vietine kronika? Sakysim, Didžiuoju Niujorku?

— Tokios sąvokos, kaip vietinė kronika, man nieko nesako,— atsakinėjo senas užsispyrėlis.— Aš sugebu orientuotis ne erdvėje, bet laike. O juk privalau saugoti jus nuo visų blogybių!

Mane net sujaudino jo rūpestis. Bet aš nieko negalėjau padaryti!

Iš jo pranešimų atrinkdavau pavojus, kurie grėsė Hobokeno, Tailando, Kanzas Sičio, Angor Vato (krintanti statula), Paryžiaus ir Sarasotės gyventojams. Taip aš prisikasdavau iki vietinių įvykių. Bet ir čia numodavau ranka į visus pavojus, gresiančius man Kvinse, Bronkse,

Brukline, Steten Ailende, ir apsistodavau Manhetene. Kartais jie būdavo verti dėmesio. Dergas išgelbėdavo mane nuo tokių netikėtumų, kaip nežmoniška grūstis Katedral Parkvėjuje, kaip mažamečiai kišenvagiai arba gaisras.

Tačiau jo uolumas vis didėjo. Iš pradžių jis mane perspėdavo vieną du kartus per dieną. Bet po mėnesio — jau po penkis šešis kartus. Ir galų gale jo perspėjimai vietiniu, nacionaliniu ir tarptautiniu mastu pasipylė kaip iš gausybės rago.

Nepaisant proto ir bet kokios tikimybės, man grėsė labai daug pavojų.

Taigi net paprastų paprasčiausią dieną:

— Sugedę produktai Beikerio kavinėje. Ten neikite šiandien!

Amsterdamo autobuse Nr. 132 sugedę stabdžiai. Nesėskite į jį!

Meleno drabužių parduotuvėje įtaisytas dujų vamzdis. Galimas sprogimas. Kostiumą atiduokite lyginti kitur.

Tarp Riversaid-draivo ir Central-park-vesto slampinėja pasiutęs šuo. Važiuokite taksi.

Netrukus aš didesnę dienos dalį nieko neveikiau, tik kažko nedariau, kažkur nėjau. Pavojai manęs tykojo iš visų pusių.

Aš įtariau, kad dergas išpučia savo ataskaitas. Tai buvo vienintelis galimas paaiškinimas. Galų gale aš, dar prieš susipažindamas su juo, tapau pilnamečiu, puikiai apsieidavau be pašalinės paramos. Kodėl atsirado tiek daug pavojų?

Vakare aš jį to paklausiau.

— Visi mano pranešimai absoliučiai teisingi,— pareiškė jis, matyt, truputį užsigavęs.— O jeigu netikite, įjunkite rytoj elektrą savo auditorijoje prie psichologijos katedros...

— Teisybę sakant, kam gi?

— Sugadinti laidai.

— Aš neabejoju jūsų pranašavimais. Bet tik pastebiu, kad, kol dar nebuvome pažįstami, gyvenimas neatrodė toks pavojingas.

— Žinoma, ne. Bet jūs gi turite suprasti, kad jei naudojatės globos pranašumais, tai turite sutikti ir su jos neigiamomis pusėmis.

— Kokios gi tos neigiamos pusės?

Dergas ėmė svyruoti.

— Bet kokia globa padaro reikalingą tolimesnę globą. Pagal mane, tai elementari tiesa.

— Vadinasi, vėl puiku? — paklausiau apstulbęs.

— Iki susitikdamas su manim, jūs neišsiskyrėte iš kitų ir rizikuodavote vien tik priklausomai nuo savo gyvenimo aplinkybių. Man atsiradus, jūsų aplinka pasikeitė, taigi, pasikeitė ir jūsų padėtis.

— Pasikeitė? Bet kodėl gi?

— Na, kad ir todėl, jog toje aplinkoje esu aš. Tam tikru atžvilgiu jūs dabar priklausote ir mano aplinkai, kaip aš priklausau jūsiškei. O yra žinoma, kad, išvengdamas vieno pavojaus, ruoši dirvą kitam.

— Jūs norite pasakyti,— paklausiau aš aiškiai,— kad, naudojantis jūsų pagalba, pavojų atsirado daugiau?

— Tai buvo neišvengiama,— atsiduso jis.

Neverta ir kalbėti, su kokiu malonumu aš jį būčiau pasmaugęs tą valandėlę, jei jis nebūtų buvęs nematomas ir neapčiuopiamas. Manyje kunkuliavo įžeisti jausmai; aš pykdamas įtikinėjau save, kad mane apgavo, įviliojo į spąstus nežemiškas sukčius.

— Puiku,— tariau aš susitvardęs.— Ačiū už viską. Susitiksime Marse ar kurioje kitoje vietoje.

— Tai jūs atsisakote nuo tolimesnės globos?

— Įspėjote! Prašom išeidamas netrankyti durų.

— Bet kas atsitiko? — Dergas, matyt, buvo nuoširdžiai nustebęs.— Jūsų gyvenime padaugėjo pavojų — tai tiesa,

bet kas iš to? Garbė ir šlovė tam, kas nebijo pavojų ir visuomet juos nugali. Kuo didesnis pavojus, tuo didesnis džiaugsmas, kad jo išvengei.

Tik čia aš supratau, koks jis man svetimas, tas Svečias iš kito pasaulio!

— Tik ne man,— pasakiau aš.— Traukis!

— Pavojų padaugėjo, — neatlyžo dergas, — bet mano sugebėjimas apie juos perspėti viską atlygina su kaupu. Man malonu su jais kovoti. Taigi jums iš to tik nauda.

Aš palingavau galvą.

— Žinau, kas manęs laukia. Pavojų vis daugės, tiesa?

— Kaip čia pasakius! Kai dėl nelaimingų atsitikimų, tai jūs pasiekėte viršūnę.

— Ką tai reiškia?

— Tai reiškia, kad kiekybiškai jie jau nebegali augti.

— Puiku! O dabar malonėkite nešdintis velniop!

— Bet aš kaip tik jums aiškinau...

— Žinau: jų skaičius nebedidės. Kai tik jūs duosite man ramybę, aš vėl grįšiu į savo įprastinę aplinką, tiesa? Ir prie savo įprastų pavojų?

— Galimas daiktas,— sutiko dergas.— Jei, žinoma, jūs išgyvensite.

— Tebūnie taip, rizikuosiu!

Valandėlę dergas tylėjo. Ir galų gale tarė:

— Dabar jūs negalite sau to leisti. Rytoj...

— Prašom nešnekėti. Aš ir pats mokėsiu išvengti nelaimingo atsitikimo.

— Aš kalbu ne apie nelaimingą atsitikimą.

— Tai apie ką gi?

— Net nežinau, kaip jums paaiškinti.— Jis kalbėjo išsiblaškęs.— Aš sakau jums, kad galite nebijoti kiekybinių permainų. Bet nepaminėjau apie kokybinius pakitimus.

— Ką jūs niekus tauškiate? — užsipuoliau aš jį.

— Aš tik noriu jums pasakyti, kad jus persekioja gamperis.

— Kas čia per žvėris?

— Gamperis — mano aplinkos būtybė. Tur būt, jį priviliojo išaugusios jūsų galimybės išvengti pavojų, už tai turite būti dėkingas man.

— Velniop gamperį — ir jus kartu su juo!

— Jeigu jis lįs prie jūsų, mėginkite jį nuvyti amalu. Kartais padeda geležis su variu. O taip pat...

Aš puoliau ant lovos ir užsidengiau pagalviu galvą. Dergas suprato užuominą. Po valandėlės pajutau, kad jis dingo.

Koks vis dėlto aš beprotis! Visi mes, Žemės gyventojai, turime tą silpnybę: griebiame viską, kas papuola, nežiūrėdami, ar mums reikia ar nereikia.

Taip ir užsitrauki nemalonumus ant savo galvos!

Tačiau dergas dingo, ir aš atsikračiau didžiausio nemalonumo. Valandėlę tyliai, ramiai pasėdėsiu savajame kampe, tegul viskas pamažėle susitvarko. Ir, gal būt, jau po keleto savaičių...

Ore pasigirdo kažkoks dūzgesys.

Aš ūmai pašokau ir atsisėdau lovoje. Vienas kambario kampas keistai aptemo, ir man į veidą padvelkė šaltis. Tuo tarpu dūzgesys vis garsėjo — ir tai buvo ne dūzgesys, bet juokas, tylus ir monotoniškas.

Laimė, man nereikėjo brėžti magiško rato.

— Derge! — suklykiau aš.— Gelbėk!

Jis bematant prisistatė.

— Amalo! — suriko jis. — Varykite jį amalu!

— O kurgi, velniai griebtų, dabar gauti amalo?

— Tuomet geležim su variu!

Aš puoliau prie stalo, sučiupau varinį spaudiklį ir ėmiau dairytis aplinkui, ieškodamas geležies. Kažkas ištraukė man iš rankų spaudiklį. Aš jį nutvėriau. Paskui pamačiau

savo automatinį plunksnakotį ir prikišau prie spaudiklio plunksnos galą.

Tamsa išsisklaidė. Šaltis praėjo.

Matyt, aš šiaip taip būsiu išsikapstęs.

— Matote, jums reikalinga mano globa,— džiūgavo dergas po kokios valandos.

— Atrodo, teisybė,— patvirtinau aš liūdnu balsu.

— Jums dar daug ko reikės,— kalbėjo toliau dergas.— Imtynininko gėlių, burnočių, česnakų, kapinių pelėsių...

— Bet juk gamperis išsinešdino.

— Taip, bet liko greileriai. Ir jums reikės gintis nuo lipų, figų ir melžraizerio.

Jam diktuojant, aš susidariau žolių, nuovirų ir kitų vaistų sąrašą. Neklausinėjau jo apie sąryšį tarp antgamtinių ir nenormalių dalykų. Mano smalsumas buvo visiškai patenkintas.

Vaiduokliai ir lemurai? Arba kitų pasaulių padarai? Visi vieno galo, tarė jis, ir aš supratau jo mintį. Paprastai jie mumis nesidomi. Mūsų suvokimas, o ir pati mūsų būtis priklauso skirtingoms plokštumoms. Kol žmogus iš kvailumo atkreipia jų dėmesį į save.

Ir štai aš įsipainiojau į šį žaidimą. Vieni mane norėjo sunaikinti, kiti apginti, bet niekas nelinkėjo man nieko gero, nė pats dergas. Aš buvau tik kareivėlis tame žaidime, jeigu teisingai supratau jo taisykles.

Ir patekau į tokią padėtį tik dėl savo kaltės. Aš galėjau naudotis per amžius žmogaus sukaupta rasės išmintimi,— neįveikiamu rasiniu nusistatymu prieš visokią velniavą, mano paslaugoms buvo svetimo pasaulio instinktyvi baimė. Mat, mano nuotykis kartojosi jau tūkstančius kartų. Mums vėl ir vėl pasakojama, kaip žmogus aklai braunasi į nežinią ir užsitraukia dvasių pyktį. Jis pats stengiasi atkreipti jų dėmesį, o nieko pavojingesnio ir būti negali.

Taigi, aš buvau pasmerktas vergauti dergui, o dergas — man. Tiesa, tik iki vakar dienos. Šiandien aš vėl vienas.

Atrodo, kelias dienas viskas aprimo. Su figais aš susidorodavau paprasčiausiai, užrakindamas spintas. Su lipais būdavo sunkiau, bet rupūžės akis [1], šiaip ar taip, laikė juos pažabotus. O kai dėl melžraizerio, tai jo reikia saugotis tik esant pilnačiai.

— Jums gresia pavojus,— pasakė man dergas užvakar.

— Vėl? — atsiliepiau aš žiovaudamas.

— Mus persekioja trengas.

— Mus? . .

— Taip, ir mane, kadangi net dergai linkę į pavojus ir riziką.

— Ir tas trengas tikrai pavojingas?

— Labai!

— Ką gi man daryti? Uždengti duris gyvatės oda? Arba nubrėžti ant jos penkiakampį?

— Nei viena, nei kita,— tarė dergas.— Trengas reikalauja negatyvių priemonių, reikia atsisakyti kai kurių veiksmų.

Aš turėjau tiek daug apribojimų, kad vienu daugiau ar mažiau — jau nieko nereiškė.

— Ko gi man nedaryti?

— Nepalitūrinkit,— tarė jis.

— Nepalitūrinti? — Aš suraukiau antakius.— Kaip tai suprasti?

— Na, jūs žinote. Tai nuolat daroma.

— Tur būt, aš tą žinau, tik kitu pavadinimu. Paaiškinkite.

— Gerai. Nepalitūrinti — tai reiškia. . . — Bet staiga jis užsikirto.

— Ką? . .

— Jis čia! Trengas!

---

[1] Rupūžės akis — (kibernetikoje) įtaisas, kuris reaguoja tik į tai, į ką jis turi reaguoti pagal nustatytą programą. *(Vertėjo pastaba.)*

Aš prisispaudžiau prie sienos. Man pasirodė, kad matau kambaryje vos vos sukeltas dulkes, bet, galimas daiktas, mano nervai buvo sutrikę.

— Derge! — pašaukiau aš.— Kur jūs? Ką gi man daryti?

Ir tuomet išgirdau riksmą ir susiglaudžiančių žiaunų traškėjimą.

— Jam atitekau aš! — suspiegė dergas.

— Ką gi man daryti? — vėl suklykiau aš.

O paskui biaurus kažką kramtančių dantų griežimas. Ir silpnas, dūstantis dergo balsas: „Nepalitūrinkit!"

O vėliau tyla.

Ir štai aš sėdžiu tyliai, ramiai. Birmoje ateinančią savaitę suduš lėktuvas, bet čia, Niujorke, man tai nepavojinga. O ir figai manęs nepasieks, aš užrakinau savo spintų duris.

Vienintelė kliūtis — tas „nepalitūrinti". Man negalima palitūrinti. Jokiu būdu! Jei aš nepalitūrinsiu, viskas nusiramins, ir ta gauja persikraustys kur nors kitur. Taip turi būti. Tiktai reikia palaukti.

Bet mano nelaimė, kad aš nežinau, ką reiškia nepalitūrinti. Tai nuolat daroma, pasakė dergas. Todėl aš kaip galėdamas ir vengių ką nors veikti.

Aš truputį numigau, ir nieko neatsitiko — vadinasi, nepalitūrinau. Išėjau į lauką, nusipirkau maisto, sumokėjau kiek reikia, išsiviriau pietus ir pavalgiau. Ir vėl nepalitūriпau. Parašiau šitą ataskaitą. Irgi nepalitūrinau.

Aš dar išsikapstysiu iš tos maišalynės.

Pamėginsiu truputį nusnūsti. Atrodo, peršalau. Reikia nusičiaudėti.

ŽMOGAUS NAŠTA

Tarpžvaigždinėje žemės pardavimo kontoroje, esančioje Žemėje, Edvardas Flezvelas už akių pirko asteroidą. Jis išsirinko jį pagal nuotrauką, kurioje beveik nieko nesimatė, tiktai nuostabūs kalnai. Bet Flezvelas mėgo kalnus, jis net pasakė klerkui, priiminėjančiam paraiškas:

— O juk, broleli, ko gero, ten ir aukselio yra?

— Kaipgi, kaipgi, seni,— jam pritardamas, atsakė klerkas ir pats stebėjosi, kaip gali sveiko proto žmogus lįsti kažkur už kelių šviesmečių nuo artimiausio moteriškos lyties padaro. Taip pasielgti gali tik beprotis, pamanė sau klerkas, žvelgdamas į Flezvelą.

Bet Flezvelas buvo pilno proto. Jis apie tai visiškai negalvojo.

Taigi jis pasirašė įsipareigojimą nedidelei sumai, kurią jis turės įmokėti per tam tikrą laiką, o taip pat pasižadėjimą kiekvienais metais žymiai geriau prižiūrėti savo sklypą. Nespėjo nuo pirkimo rašto nudžiūti rašalas, ir jis nusipirko bilietą į radijo bangomis valdomą antros klasės krovininį laivą, sudėjo į jį reikiamą kiekį padėvėtų įrengimų ir iškeliavo į savo valdas.

Atvykę į vietą pradedantys kolonistai paprastai įsitikina, kad nusipirko plikos uolos sklypą. Kas kita Flezvelui. Jo „Šansas", kaip pakrikštijo asteroidą, turėjo truputį atmosferos, o norint, kad oras būtų grynesnis, buvo galima

papildomai pripumpuoti deguonies. Ten buvo ir vandens — gręžiamasis plaktukas jį aptiko po dvidešimt trijų bandymų. Nuostabiuosiuose kalnuose nebuvo aukso, užtat buvo truputis tinkamo išvežimui torio. O svarbiausia, didesnė dirvos dalis pasirodė tinkama dirų, oldžių, smisų ir kitų egzotinių medžių auginimui. Ir Flezvelas tolydžio kartodavo savo vyresniajam robotui:

— Pamatysi, aš čia dar praturtėsiu!

Robotas visada atsakydavo:

— Gryna tiesa, bose!

Asteroidas tikrai atrodė daug žadantis. Jį įsisavinti vienam žmogui buvo per sunku, bet Flezvelui neseniai sukako dvidešimt septyneri metai, jis buvo tvirtai sudėtas, kieto charakterio. Vienas po kito slinko mėnesiai, o Flezvelas vis taip pat augino savo sodus, kasė rūdynus ir išveždavo prekes vieninteliu krovininiu laivu, kuris retkarčiais aplankydavo jo asteroidą.

Kartą vyresnysis robotas jam tarė:

— Šeimininke, Žmogau, sere, jūs man kažkodėl nepatinkate, misteri Flezvelai, sere!

Flezvelas apmaudžiai susiraukė. Buvęs jo robotų šeimininkas buvo žmogiškojo suprematizmo ir, be to, kuo didžiausios naudos šalininkas. Savo robotų atsakymus jis įrašė pagal savąjį pagarbos Žmogui supratimą. Šitie atsakymai erzino Flezvelą, bet naujas įrašas būtų pareikalavęs išlaidų. O kur kitur jis būtų gavęs robotų tokia prieinama kaina!

— Su manim viskas gerai, Ganga-Semai,— atsakė jis.

— O, atleiskite, sere! Bet viskas ne taip, misteri Flezvelai, sere! Jūs net kalbatės pats su savim lauke — atleiskite, kad aš išdrįsau jums tai pasakyti.

— Smulkmenos neturi reikšmės.

— Ir aš pastebėjau, kad jūsų kairė akis trūkčioja, saibe! Ir jūsų rankos dreba. Ir jūs perdaug geriate, sere. Ir...

— Užteks, Ganga-Semai! Robotas turi žinoti savo vietą,— atsakė Flezvelas. Bet, pastebėjęs nuoskaudos išraišką, kurią robotas įsigudrino padaryti savo metaliniame veide, jis atsiduso ir tarė:

— Žinoma, tavo teisybė. Visuomet tavo teisybė, draugužį! Iš tikrųjų, kas man pasidarė?

— Jūs užsikrovėte sau per sunkią Žmogaus Naštą.

— Tai aš ir pats žinau! — Ir Flezvelas visu delnu sušiaušė neklusnius juodus plaukus.— Kartais aš pavydžiu jums, robotai. Amžinai jūs juokiatės, nerūpestingi ir laimingi.

— Taip yra todėl, kad mes neturime sielos.

— Aš, deja, ją turiu. Tai ką gi tu man patartumei?

— Išvažiuokite atostogų, misteri Flezvelai, bose! — pasiūlė Ganga-Semas — ir nusprendė, jog bus išmintingiau dingti, kad šeimininkas turėtų laiko pagalvoti.

Flezvelas deramai įvertino malonų tarno pasiūlymą, bet išvažiuoti atostogų buvo sudėtingas dalykas. Jo „Šanso" asteroidas buvo Trocijaus sistemoje, galimas dalykas, labiausiai izoliuotoje, kokią tik galima rasti mūsų laikais. Tiesa, jis buvo tik už penkiolikos skridimo dienų nuo abejotinų Citeros III pasilinksminimų ir gal tik truputį toliau nuo Nagondikono, kur žmogus alavuota gerkle galėjo iki soties pasismaginti. Bet atstumas — pinigai, o pinigai kaip tik ir yra tas pats dalykas, kurį Flezvelas norėjo išspausti iš savo „Šanso".

Flezvelas išaugino dar daug kultūrų, iškasė dar daug torio ir užsiaugino barzdą. Būdamas lauke, jis visą laiką kažką murmėjo sau panosėje, o namuose vakarais buvo prisirišęs prie butelio. Kai kurie robotai, paprasti žemės ūkio darbininkai, bijojo Flezvelo, kai jis svirduliuodamas eidavo pro šalį. Atsirado ir tokių, kurie jau ėmė melstis pažemintam ugnies dievui. Tačiau ištikimasis Ganga-Semas netrukus užkirto kelią tai nelemtai įvykių eigai.

— Kvailos jūs mašinos! — kalbėjo jis robotams.— Žmogui bosui nieko neprikiši. Jis stiprus ir geras! Tikėkite, broliai. Aš neapgaudinėčiau jūsų!

Bet niurnėjimas nenutilo, nes robotai reikalavo, kad Žmogus rodytų jiems gerą pavyzdį. Dievai žino, kaip toli jie būtų nuėję, jei Flezvelas su eiline maisto partija nebūtų gavęs naujutėlio žvilgančio Rebek-Vordo katalogo.

Su meile išvyniojo jį ant savo grubaus plastmasinio staliuko ir ėmė skaityti paprastos liuminescencinės lemputės šviesoje. Ir kokie stebuklai ten buvo reklamuojami, jie kėlė vienišo kolonisto pavydą ir nuostabą! Naminės varymo aparatai, mėnulio pakaitalai, portatyviniai soli-dovizoriai ir...

Flezvelas atsivertė puslapį, perskaitė, nurijo seilę ir vėl iš naujo perskaitė. Skelbimas buvo toks:

„SUŽADĖTINĖS — PAŠTU!

Kolonistai! Užteks kentėti prakeiktą vienatvę! Užteks vieniems nešti Žmogaus Naštą! Rebek-Vordas pirmą kartą istorijoje jums siūlo rinktinį nuotakų kolonistams kontingentą! Su garantija!

Rebek-Vordo pasienio sužadėtinės modelis atrenkamas pagal sveikatos, prisitaikymo, apsukrumo, ištvermės, įvairiausių kolonistui naudingų įgūdžių požymius ir, žinoma, malonaus veido. Šios merginos gali gyventi visose planetose, kadangi jų svorio centras yra palyginti žemai, odos pigmentacija tinka bet kuriam klimatui, o rankų ir kojų nagai trumpi ir tvirti. Jei kalbėsime apie figūrą, tai jos sudėtos proporcingai, bet ne taip, kad atitrauktų žmogų nuo darbo, ir šią savybę, be abejo, įvertins mūsų plušantis kolonistas.

Rebek-Vordo pasienio modelis yra trijų išmatavimų (specifikaciją žr. žemiau) — visiems skoniams.

Gavęs jūsų užklausimą, Rebek-Vordas trečios klasės krovininiu laivu pasiųs Jums ką tik užšaldytą egzempliorių. Tai iki minimumo sumažins pašto išlaidas.

Šiandien pat skubėkite užsisakyti pavyzdingą pasienio sužadėtinę!"

Flezvelas liepė surasti Ganga-Semą ir parodė jam skelbimą. Žmogus-mašina jį perskaitė, o paskui pažvelgė šeimininkui tiesiai į akis.

— Kaip tik tai, ko mums reikia, efendi,— tarė vyresnysis robotas.

— Tu manai? — Flezvelas pašoko ir susijaudinęs ėmė vaikščioti po kambarį. — Bet juk aš dar neketinau vesti. Ir paskui, kas taip veda? O, be to, ar ji man patiks?

— Žmogui-Vyrui dera turėti Žmogų-Moterį.

— Sutinku, bet...

— Nejau jie kartu atsiųs ir ką tik užšaldytą dvasiškį?

Stengiantis suprasti gudrią tarno užuominą, Flezvelo veidą nušvietė pasitenkinimo šypsena.

— Ganga-Semai,— tarė jis.— Tu, kaip visuomet, supratai dalyko esmę. Aš galvoju, kontraktas numato apeigas atlikti vėliau, kad žmogus galėtų susikaupti ir apsispręsti. Dvasiškio užšaldymas — brangus malonumas. O kol kas, teisybę sakant, pravartu turėti po ranka merginą, dirbančią darbą, kuris jai pridera.

Ganga-Semas įsigudrino reikšmingai nusišypsoti. Flezvelas tuojau pat atsisėdo ir užsisakė mažo dydžio pavyzdinę pasienio nuotaką: jis galvojo, kad ir tokios visiškai pakaks. Ganga-Semas gavo nurodymą perduoti užsakymą per radiją.

Laukdamas Flezvelas iš susijaudinimo negalėjo nustygti. Jis jau iš anksto ėmė žvilgčioti į dangų. Robotai užsikrėtė jo nuotaika. Vakarais jų nerūpestingas dainas ir šo-

kius nutraukdavo sujaudintas šnibždesys ir tylūs juokeliai. Mechaniniai žmonės nedavė Ganga-Semui ramybės:

— Ei, meistre! Papasakok, kokia ji, ta Žmogus-Moteris, šeimininkė?

— Ne jūsų reikalas,— atsakė jiems Ganga-Semas.— Tai žmogaus reikalas. Jūs, robotai, geriau nekaišiokit nosių!

Tačiau galų gale ir jis neiškentė, ir ėmė kartu su kitais žvilgčioti į dangų.

Tas visas savaites Flezvelas mąstė apie pasienio nuotakos pranašumus. Ir kuo daugiau jis galvojo, tuo labiau jį traukė pati idėja. Tos išsidažiusios, išsipuošusios lėlytės visiškai ne jam! Kaip malonu įsitaisyti smagią, praktišką, protingą gyvenimo draugę, mokančią virti ir skalbti; ji prižiūrės namus ir robotus, siūs, kirps ir virs uogienes...

Taip svajodamas jis leido laiką, iki kraujo susikandžiodamas sau nagus.

Galų gale laivas sužibo viršum horizonto. Jis nusileido, išmetė didelį konteinerį ir nuskrido Amiros IV link.

Robotai pakėlė nuo žemės konteinerį ir atnešė jį Flezvelui.

— Jūsų sužadėtinė, sere! — džiūgavo jie, mėtydami ant delno tepalines.

Flezvelas iš džiaugsmo paskebė, kad duoda jiems laisvą pusdienį, ir nėtrukus valgykloje jis liko vienas kartu su didele, šalta dėže. Ant dangčio buvo užrašyta: „Atsargiai! Viduje moteris!"

Jis paspaudė atšildytojo rankenas, palaukė valandą, kaip buvo nurodyta, ir atidarė konteinerį. Viduje buvo kitas, atšildymui pareikalavęs ištisų dviejų valandų. Flezvelas nekantraudamas bėgiojo iš kampo į kampą, baigdamas graužti nagų likučius. Pagaliau buvo galima atidaryti ir šitą dėžę. Drebančiomis rankomis Flezvelas nuėmė dangtį ir pamatė...

— Č-č-č-čia dabar kas?! — sušuko jis.

Mergina konteineryje prisimerkė, nusižiovavo kaip katytė, atsimerkė ir atsisėdo. Abu įsistebeilijo vienas į kitą, ir Flezvelas pamatė, kad įvyko baisi klaida.

Ji vilkėjo puikią, bet visai nepraktišką suknutę, kurioje auksiniais siūlais buvo išsiūtas jos vardas — Šeila. Paskui Flezvelui į akis krito jos grakšti figūrėlė, visiškai netinkanti sunkiam darbui užplanetinėmis sąlygomis, ir jos sniego baltumo oda — nuo svilinančios asteroido vasaros saulės ant jos, žinoma, iššoks pūslės. O jau rankos — dailios, ilgais pirštais ir skaisčiai raudonais nagučiais, visiškai ne tai, ką buvo žadėjęs Rebek-Vordo katalogas. Kai dėl kojų ir kitko, pagalvojo Flezvelas, visa tai tinka Žemėje, bet ne čia, kur žmogus pasmerktas darbui. Nebuvo galima net pasakyti, kad jos svorio centras yra žemai. Kaip tik atvirkščiai!

Ir Flezvelas pajuto, kad jį apgavo, apmulkino, apvyniojo aplink pirštą.

Šeila purptelėjo iš savo kokono, priėjo prie lango ir apžvelgė žydinčius, žalius Flezvelo laukus nuostabių kalnų fone.

— O kurgi palmės? — paklausė ji.

— Palmės? . .

— Žinoma. Man sakė, kad Siringare V auga palmės.

— Tai čia ne SiringarasV,— atsakė Flezvelas.

— Kaip, argi jūs ne paša de Šre? — nustebo Šeila.

— Visai ne. Paprasčiausias pasienio gyventojas. O jūs argi ne pasienio nuotaka?

— Dar ko! Argi aš į ją panaši? — rėžė Šeila, rūsčiai žaibuodama akimis. — Aš — prabangiai apiformintas „ultraliuks" modelis, man buvo išrašytas kelialapis į subtropinę rojaus planetą Siringaras V.

— Mus abu apgavo. Matyt, apsirikta transporto skyriuje,— niūriai prabilo Flezvelas.

Mergina apžvelgė pliką valgyklą, ir jos gražutį veidelį iškreipė grimasa.

— Bet juk jūs galite pasirūpinti, kad mane persiųstų į Siringarą V?

— Kas liečia mane, tai aš sau neleidžiu net kelionės į Nagondisoną, — tarė Flezvelas. — Bet pranešiu Rebek-Vordui apie šį nesusipratimą, ir jie, žinoma, perkels jus, kai man atsiųs mano pavyzdinę pasienio nuotaką.

Šeila patraukė petukais.

— Kelionės plečia akiratį, — pastebėjo ji nerūpestingai.

Flezvelas išsiblaškęs linktelėjo. Jis giliai susimąstė. Ši mergina, iš visko matyt, neturi pavyzdinės kolonistės savybių. Bet ji nuostabiai graži. Kodėl gi nepadaryti, kad jos viešnagė būtų maloni abiem?

— Dėl susiklosčiusių aplinkybių,— tarė jis, maloniai šypsodamasis,— mums niekas nekliudo susidraugauti.

— Kokiomis sąlygomis?

— Tiesiog mes vieninteliai žmonės visame asteroide.— Ir jis švelniai paglostė jos petuką.— Išgerkime! Jūs papasakosite man apie save. Buvote jūs...

Bet čia už jos nugaros pasigirdo kurtinantis žvangesys. Jis apsigręžė ir pamatė iš atskiro konteinerio skyriaus išlendant nedidelį, kresną robotą.

— Ko jums čia reikia? — paklausė Flezvelas.

— Aš — robotas tuokėjas,— tarė robotas.— Esu valstybės įgaliotas registruoti sutuoktuves kosmose. O taip pat Rebek-Vordo kompanijos priskirtas prie šios jaunos ledi jos globėjo, auklės ir gynėjo teisėmis — kol mano pagrindinė misija, būtent vestuvinės apeigos, bus sėkmingai atlikta.

— Įžūlus pakalikas, prakeiktas robotas! — nusikeikė Flezvelas.

— O ko gi jūs laukėte? — paklausė Šeila.— Ar tik ne užšaldyto dvasiškio?

— Žinoma, ne! Bet sutikite: robotas-auklė...

— Geresnės ir būti negali! — pasipriešino ji.— Jūs

neįsivaizduojate, kaip elgiasi kai kurie vyrai už kelių šviesmečių nuo Žemės.

— Jūs taip manote?

— Galų gale taip kalba,— atsakė Šeila, kukliai nuleidusi galvą.— Bet ir sutikite, kad pašos de Šre nuotaka negali keliauti be apsaugos.

— Mylimieji vaikai, — prodainiu užtraukė robotas, — mes susirinkome čia, norėdami sujungti...

— Ne dabar,— pasipūtusi pertraukė jį Šeila.— Ir ne su šituo...

— Aš įsakysiu robotams sutvarkyti jums kambarį,— suriaumojo Flezvelas ir pasišalino, kažką murmėdamas panosėje apie Žmogaus Naštą.

Jis pasiuntė radiogramą Rebek-Vordui ir gavo atsakymą, kad užsakytasis nuotakos modelis būsiąs skubiai išsiųstas, o apsišaukėlę iš jo paimsią. Tada jis grįžo prie įprastinių savo darbų, tvirtai nutaręs visiškai nekreipti dėmesio į Šeilą ir jos auklę.

„Šanse" vėl užvirė darbas. Reikėjo iššvalgyti naujus torio telkinius ir iškasti naujus šulinius. Artinosi derliaus nuėmimas, robotai daug valandų praleisdavo laukuose ir soduose, jų sąžiningi metaliniai veidai blizgėjo nuo mašininės alyvos, ore tvyrojo žydinčio diro kvapas.

Tuo tarpu Šeila stengėsi visokiais būdais įsiteikti, ir dėl to jos buvimas dar labiau krito į akį. Greitai viršum grynų liuminescencinės šviesos lempučių sumargavo plastmasiniai gaubtai, niūrūs langai pasipuošė užuolaidomis, o grindys — šen bei ten išmėtytais takeliais. O ir apskritai visame name buvo pastebimos permainos, kurias Flezvelas labiau juto, negu matė.

Ir maistas pasidarė įvairesnis. Nuo senumo roboto virėjo atminties juosta daugelyje vietų buvo nusitrynusi, ir dabar visą vargšo meniu sudarė befstrogenas, agurkų salotos, ryžių pudingas ir kakava. Ir, būdamas „Šanse",

Flezvelas visą laiką stoiškai tenkinosi šiuo meniu, tik retkarčiais paįvairindamas jį neliečiamų atsargų daviniais.

Pasiėmusi virėją, Šeila su tikrai geležine kantrybe įrašė į jo juostą kepsnių, troškintos mėsos, salotų su alyvų aliejumi, obuolių pyrago ir daugelio kitokių dalykų receptus. Tuo būdu ir mityba „Šanse" turėjo labai pagerėti. O kai Šeila ėmėsi užpildyti tuščius balionus smiso džemu, Flezvelas visiškai suabejojo.

Šiaip ar taip, o šalia — be galo praktiška ir sumani būtybė; nepaisant prašmatnios išvaizdos, ji dirba viską, ką turi dirbti pasienio žmona... Be to, ji turi dar ir kitų gerų savybių! Patiko jam tas Rebek-Vordo pasienio modelis!

Apie tai pamąstęs, Flezvelas tarė savo vyresniajam robotui:

— Ganga-Semai, ką čia daryti, man galva stačiai neišneša!

— Ko pageidaujate? — paklausė vyresnysis robotas kažkokiu visiškai bejausmiu metaliniu veidu.

— Man dabar, kaip niekad reikalinga jūsų robotiška nuojauta,— kalbėjo toliau Flezvelas.— Ji visiškai neblogai pasirodė, tiesa, Ganga-Semai?

— Žmogus-Moteris pasiėmė jai priklausančią Žmogaus Naštos dalį.

— Taigi. Nežinia, ar ilgam jos užteks? Dabar ji dirba ne mažiau už pavyzdinę pasienio žmoną, tiesa? Verda valgyti, konservuoja.

— Darbininkai ją myli,— tarė Ganga-Semas su atviraširdišku orumu.— Jūs net nežinote, sere: kai praėjusią savaitę pas mus prasidėjo rūdžių epidemija, mem naudojo mus naktį ir dieną ir ramino išsigandusius jaunus darbininkus.

— Nejaugi? — sušuko sukrėstas Flezvelas. — Mergina iš gerų namų, žodžiu,— modelis „liuks"?..

— Nesvarbu, ji — Žmogus, ir jai užteko jėgų ir kilnumo užsikrauti Žmogaus Naštą.

— O žinai? — tarė Flezvelas užsikirsdamas. — Tu mane įtikinai. Aš iš tiesų manau, kad ji mums tinka. Ne jos kaltė, kad ji ne pasienio modelis. Viskas priklauso nuo atrinkimo ir priežiūros, čia jau nieko nepadarysi. Eisiu jai pasakyti, tegu lieka. Ir atšauksiu savo užsakymą Rebekui.

Roboto akyse žybtelėjo keista išraiška — kone juokas. Jis žemai nusilenkė ir tarė:

— Viskas bus, kaip šeimininkas įsakys.

Flezvelas nubėgo ieškoti Šeilos.

Surado ją medicinos punkte, įkurtame buvusiame instrumentų sandėlyje. Čia, roboto techniko padedama, Šeila gydė išnirimus ir įdrėskimus, tuos įprastus būtybių su metaline oda negalavimus.

— Šeila,— tarė Flezvelas,— aš noriu su jumis pasikalbėti.

— Gerai, — atsiliepė ji išsiblaškiusi, — tik prisuksiu veržlę. — Ji vikriai įstatė veržlę į vietą ir patapšnojo robotą per petį veržliniu raktu.

— O dabar, Pedro, išmėginsime tavo koją.

Robotas atsargiai žengė skaudama koja, o paskui primynė ją kaip reikiant. Įsitikinęs, kad koja sveika, jis, juokingai maivydamasis, ėmė šokti apie Žmogų-Moterį, kalbėdamas:

— Na, ir mem, jūs puikiai ją pataisėte, bos-ledi! Gracijas, mem!

Vis taip pat juokingai šokdamas, jis išėjo į saulę.

Flezvelas ir Šeila šypsodamiesi palydėjo jį žvilgsniu.

— Jie visai kaip vaikai! — tarė Flezvelas.

— Jų negalima nemylėti, — pritarė Šeila. — Linksmi, nerūpestingi.

— Bet jie neturi sielų,— priminė Flezvelas.

— Taip,— tarė ji, iš karto surimtėjusi.— Tai tiesa. O kam gi jums manęs prireikė?

— Aš norėjau jums pasakyti...— Bet staiga Flezvelas apsižvalgė. Medicinos punkte buvo nepriekaištinga, sterili švara. Visose lentynose gulėjo veržlių raktai, varžtai, sraigtai medžiui, metalo piūklai, pneumatiniai plaktukai ir kiti chirurginiai instrumentai. Tur būt, aplinka nebuvo paranki prisipažinimui, kuriam jis ruošėsi.

— Eime iš čia,— tarė jis.

Jie išėjo iš ligoninės ir žydinčiais žaliais sodais pasuko Flezvelo pamėgtųjų didingų kalnų link. Čia stačių uolų pavėsyje blykčiojo tylus, tamsus tvenkinys, o viršum jo buvo palinkę dideli medžiai, kuriuos Flezvelas išaugino, naudodamas augimo stimuliatorius.

Čia jie sustojo.

— Štai ką norėjau jums pasakyti, — pradėjo Flezvelas.— Jūs, Šeila, mane nustebinote. Aš maniau, jūs iš tų baltarankių, kurios neranda sau vietos. Jūsų įpročiai, jūsų išsiauklėjimas, o ir jūsų išorė — viskas bylojo jūsų nenaudai. Bet aš klydau. Jūs neišsigandote mūsų pasienio gyvenimo sunkumų, jūs laimėjote ir užkariavote visų širdis.

— Ar jau baigėte? — meilikaujamu balsu paklausė Šeila.

— Manau kalbąs kiekvieno šio asteroido roboto vardu. Jie dievina jus. Mano nuomone, jūs mūsiškė ir turite likti čia.

Stojo tyla, tik nenuilstantis vėjas šlamėjo dirbtinai išaugintų didelių medžių lapuose ir raibino tamsų ežero paviršių.

Pagaliau ji tarė:

— Jūs tikrai manote, kad aš turiu likti čia?

Flezvelas neatsispyrė kerinčiam jos žavesiui, jis jautė, kad skęsta topazinėje jos akių gelmėje. Širdis ėmė nera-

miai plakti, jis paėmė jos ranką, ir ji trumpam laikė jo ranką savojoje.

— Šeila...

— Taip, Edvardai?..

— Mylimieji vaikai! — suamsėjo gergždžiantis metalinis balsas.— Mes susirinkome čia, norėdami...

— Vėl jūs ne laiku, stuobry! — supyko Šeila.

Robotas tuokėjas išlindo iš krūmų ir nepatenkintas tarė:

— Jau aš tai visų mažiausiai noriu kištis į žmonių reikalus, bet tokia programa įrašyta mano atminties mechanizme ir niekur nuo jos nepabėgsi! Jei jūs mane paklaustumėte, tai tie fiziniai kontaktai visai nereikalingi. Norėdamas praktiškai įsitikinti, aš ir pats kartą pamėginau apkabinti robotą siuvėją. Ir užsidirbau didelį randą. O kartą savo kūne pajutau kažką panašaus į elektros srovę arba dieglius, ir mano akyse sumirgėjo kažkokios geometrinės figūros. Žiūriu, ogi nuo laido nutrūkęs izoliatorius. Jausmas buvo nelabai malonus...

— Įžūlus pakalikas, prakeiktas robotas! — nusikeikė Flezvelas.

— Nelaikykite manęs priekabiu. Aš tik norėjau paaiškinti, jog ir pats nepritariu instrukcijai, pagal kurią visomis priemonėmis reikia kliudyti fiziniam suartėjimui dar prieš vestuves. Bet, gaila, įsakymas lieka įsakymu. Tad ar dabar negalėtumėm atlikti sutuoktuvių ceremonijos?

— Ne! — rūsčiai tarė Šeila.

Ir robotas, paklusniai patraukęs pečiais, vėl įlindo į krūmus.

— Nepakenčiu, kai robotas užsimiršta! — tarė Flezvelas. — Bet tai jau nebeturi reikšmės!

— Kas nebeturi reikšmės?

— Taip, — įsitikinęs tarė Flezvelas, — jūs niekuo ne blogesnė už pasienio nuotakas, ir, be to, jūs daug gražesnė. Šeila, ar jūs sutinkate būti mano žmona?

Robotas, nerangiai kuitęsis krūmuose, vėl pasirodė.

— Ne! — tarė Šeila.

— Ne? — pakartojo suglumęs Flezvelas.

— Jūs girdėjote! Ne. Jokiu būdu!

— Bet kodėl gi? Jūs taip mums tinkate, Šeila! Robotai jus dievina. Dar niekad jie taip nedirbo...

— Manęs nė truputėlio nedomina jūsų robotai! — sušuko ji, išsitiesusi visu ūgiu,— jos plaukai išsidraikė, akys svaidė žaibus. — Ir nė truputėlio nedomina jūsų asteroidas. O juo labiau nedominate jūs! Aš noriu į Siringarą V, ten mano sužadėtinis paša mane ant rankų nešios!

Abu žvelgė vienas į kitą iš arti: ji — išblyškusi nuo pykčio, jis — raudonas nuo sumišimo.

— Na kaip, įsakysite pradėti? — pasiteiravo robotas tuokėjas. — Mylimieji vaikai...

Šeila apsisuko ir kaip strėlė dūmė į namus.

— Nieko nesuprantu! — skundėsi robotas. — Kada gi pagaliau mes atliksime apeigas?

— Apeigų, apskritai, nėra ko tikėtis, — pertraukė jį Flezvelas ir nuėjo namo pilnas išdidumo, nors viduje viskas kunkuliavo iš pykčio.

Robotas, valandėlę paabejojęs, atsiduso metaliniu atodūsiu ir leidosi vytis pavyzdinę „ultraliuks" nuotaką.

Visą naktį Flezvelas išsėdėjo savo kambaryje, gerdamas daugiau, negu paprastai, ir kažką murmėdamas sau panosėje. Auštant ištikimas Ganga-Semas pasibeldė ir įėjo į jo kambarį.

— Štai kokios moterys! — drėbė Flezvelas ištikimam savo padėjėjui.

— Ko pageidaujate?— paklausė Ganga-Semas.

— Aš niekad jų nesuprantu! Ji mane vedžiojo už nosies. Maniau — ji nori likti čia. Maniau...

— Vyro siela tamsi ir miglota,— tarė Ganga-Semas.— Bet ji tyra kaip kristalas, lyginant su Moters siela.

— Iš kur tu žinai?— paklausė Flezvelas.

— Sena robotų patarlė.

— Jūs, robotai, mane stebinate! Kartais man atrodo, kad jūs turite sielą.

— O ne, misteri Flezvelai, bose! Robotų technikos specifikacijoje pabrėžta, kad robotus reikia daryti be sielos, norint išvaduoti juos nuo kančių.

— Protingas nurodymas,— tarė Flezvelas,— apie tai reikėtų pagalvoti ir Žmonėms. Tegu ją velniai! O tu ko atėjai?

— Aš atėjau pasakyti, kad krovininis laivas tuojau nusileis.

Flezvelas išbalo.

— Kaip, jau? Vadinasi, jis atvežė mano nuotaką?

— Tikriausiai.

— O Šeilą išveš į Siringarą?

— Žinoma!

Flezvelas sudejavo ir susiėmė už galvos. O paskui išsitiesė ir tarė:

— Gerai, gerai! Eisiu, pažiūrėsiu, ar ji jau pasiruošusi.

Šeilą jis rado valgykloje: ji stovėjo prie lango ir žiūrėjo, kaip laivas spirale leidžiasi žemyn.

— Linkiu jums laimės, Edvardai,— tarė ji.— Tikiuosi, naujoji sužadėtinė neapvils jūsų lūkesčių.

Laivas nusileido, ir robotai ėmė traukti iš vidaus didelį konteinerį.

— Eisiu,— tarė Šeila.— Jie ilgai nelauks.

Jinai padavė jam ranką.

Jis suspaudė jos pirštus ir pats nepajuto, kaip sugriebė ją už peties. Ji nesipriešino, ir robotas tuokėjas kažkodėl neįsiveržė į kambarį. Flezvelas ir pats neprisiminė, kaip jinai atsidūrė jo glėbyje. Jis pabučiavo ją, ir atrodė, kad danguje sušvito dar viena saulė.

Galų gale jis tarė užkimusiu balsu, tarytum pats sau netikėdamas:

— Taigi, taigi.

Flezvelas du kartus kostelėjo.

— Šeila, aš myliu tave! Mano pastogėje, žinoma, tu nematysi prabangos, bet jei pasiliksi...

— Pagaliau tu supratai, kad myli mane, kvaileli! — tarė ji.— Žinoma, aš pasilieku.

Atėjo iš tiesų svaiginama, žavi valandėlė. Bet staiga už lango pasigirdo robotų klegesys. Durys atsivėrė, ir į kambarį įgriuvo robotas tuokėjas, lydimas Ganga-Semo ir dviejų robotų žemdirbių.

— Tai jau iš tikrųjų! Net nesitiki! — šūkavo tuokėjas.— Nesitikėjau sulaukti dienos, kada robotas sukils prieš robotą.

— Kas atsitiko?— paklausė Flezvelas.

— Tas jūsų meistras laikė mane už pakarpos,— pasiskundė tuokėjas,— o jo draugužiai nutvėrė už kojų. Bet aš juk veržiausi čia, norėdamas atlikti vyriausybės ir Robek-Vordo firmos nustatytas apeigas!

— Ką tu čia dabar, Ganga-Semai?— paklausė Flezvelas juokdamasis.

Robotas tuokėjas tuo tarpu puolė prie Šeilos.

— Na kaip, jūs gyva? Ir jums nieko nenutiko? Nei įdrėskimų, nei trumpų sujungimų?

— Ne, ne, viskas baigėsi laimingai,— atsiduso Šeila, vis dar negalėdama atsipeikėti.

— Visa tai aš padariau, bose, sere,— pakluso Ganga-Semas.— Kiekvienas žino, kad Vyras ir Moteris sužieduotuvių metu turi pabūti dviese. Aš dariau tik tai, ką laikiau savo pareiga Žmonių Rasei, misteri Flezvelai, bose, saibe!

— Tu esi šaunus, Ganga-Semai, aš tau labai dėkingas... O viešpatie...

— Kas atsitiko?— paklausė išgąsdinta Šeila.

Flezvelas įsmeigė akis į langą. Robotai namų link vilko didelį konteinerį.

— Tai ji, pavyzdinė pasienio nuotaka! Ką dabar mums daryti, mano angele? Juk tada aš tavęs atsisakiau ir pareikalavau kitos. Ką dabar daryti su kontraktu?

— Nesirūpink,— nusijuokė Šeila.— Dėžėje nėra jokios sužadėtinės. Tavo užsakymas buvo atšauktas, vos tik jis buvo gautas.

— Nejau?

— Žinoma! — Ji sumišusi nuleido galvą.— Bet tu, ko gero, supyksi ant manęs...

— Nesupyksiu,— pažadėjo jis.— Tik paaiškink man...

— Supranti, visi jūsų, pasienio gyventojų, portretai iškabinti firmos kontoroje, ir sužadėtinės mato, su kuo joms teks susitikti. Jos juk gali laisvai pasirinkti sužadėtinį pagal savo skonį, ir aš taip ilgai stypsojau ten — prašiau, kad mane išbrauktų iš „ultraliuks" modelių, kol... kol susipažinau su užsakymų skyriaus vedėju. Ir štai,— išdrožė ji staiga,— priprašiau jį, kad pasiųstų mane čia.

— O kaipgi paša de Šre?

— Aš jį išgalvojau.

— Bet kodėl?— skėstelėjo rankomis Flezvelas.— Tu tokia graži...

— ...kadangi kiekvienas manyje mato žaisliuką kokiam nors riebiam, ištvirkusiam idiotui,— tarė ji su įkarščiu.— O aš to nenoriu. Aš noriu būti žmona. Aš esu ne blogesnė už bet kurią iš tų raumeningų kvailučių.

— Geresnė! — tarė jis.

— Aš moku virti valgį ir gydyti robotus, ir šeimininkauti. Ar ne? Argi aš neįrodžiau?

— Žinoma, brangioji!

Bet Šeila puolė į ašaras.

— Niekas, niekas manim netikėjo! Teko griebtis gud-

rybių. Aš turėjau pabūti čia tiek laiko, kad tu spėtum... na, spėtum mane pamilti!

— Aš ir pamilau,— užbaigė jis, šluostydamas jai ašaras.— Viskas pasibaigė kuo puikiausiai. Ir apskritai ši istorija — laimingas atsitiktinumas.

Metalinius Ganga-Semo skruostus išmušė lyg ir dažai.

— O argi ne atsitiktinumas?— paklausė Flezvelas.

— Suprantate, sere, misteri Flezvelai, efendi, žinoma, kad Žmogui-Vyrui reikalinga graži Moteris-Žmogus. Pasienio modelis šiuo atžvilgiu nieko malonaus nežadėjo, o memsaib Šeila — mano ankstesnio šeimininko draugų duktė. Aš ir išdrįsau jūsų užsakymą pasiųsti tiesiai jai. Ji įprašė savo pažįstamą iš užsakymų skyriaus parodyti jūsų portretą, o vėliau ir pasiųsti ją čia. Tikiuosi, jūs nepykstate ant savo nuolankaus tarno už tokį savavaliavimą.

— Tegul trenkia mane perkūnas! — pagaliau sušuko Flezvelas.— Aš visuomet sakiau — niekas nesupranta žmonių geriau už jus, robotus. Bet kas gi šiame konteineryje?— paklausė jis Šeilą.

— Mano suknutės, mano niekučiai, mano batukai, mano kosmetika, mano kirpėjas, mano...

— Bet...

— Tau pačiam, brangusis, bus malonu, kad tavo žmonelė gerai atrodys, kai mes išvyksime su vizitais. Galų gale, Citera V tik už penkiolikos skridimo dienų nuo čia. Aš teiravausi dar prieš vykdama pas tave.

Flezvelas nuolankiai linktelėjo. Argi galėjo kitaip pasielgti pavyzdinė „ultraliuks" markės sužadėtinė?

— Metas! — įsakė Šeila, pasisukusi į robotą tuokėją.

Robotas tylėjo.

— Metas! — aprėkė jį Flezvelas.

— O jūs esate tikri?— niūriai paklausė robotas.

— Tikri! Pradėkite!

— Nieko nesuprantu! — pasiskundė tuokėjas.— Kodėl būtinai dabar? Kodėl ne praėjusią savaitę? Arba aš — vienintelis čia esantis protingas padaras? Na, gerai! Mylimieji vaikai...

Pagaliau ceremonija įvyko. Flezvelas nepagailėjo savo robotams trijų laisvų dienų, ir jie dainavo, šoko ir šventė be jokių rūpesčių, kaip robotams įprasta.

Nuo tos dienos į „Šansą" atėjo kiti laikai. Flezvelų gyvenimas buvo šiek tiek panašus į pasaulietišką: jie patys viešėdavo svetur ir priiminėdavo svečius — tokias pat sutuoktinių poras penkiolikos-dvidešimties šviesdienių spinduliu: iš Citeros III, Tamo ir Randiko I. Užtat visą likusį laiką Šeila buvo nepriekaištinga pasienio žmona, gerbiama robotų ir dievinama vyro. Robotas tuokėjas, standartine instrukcija vadovaujantis, asteroide užėmė sąskaitininko ir buhalterio vietą — pagal savo protinį bagažą jis puikiai tiko šioms pareigoms. Jis dažnai sakydavo, kad be jo čia viskas nueitų vėjais.

Na, o robotai kalnuose ir toliau kasė torį; soduose žydėjo dirai, oldžiai ir smisai, ir Flezvelas su Šeila dalijosi Žmogaus Našta.

Flezvelas nesiliovė liaupsinęs savo tiekėjus Rebeką ir Vordą. Bet Šeila žinojo, kad tikra laimė turėti tokį vyresnįjį robotą, kaip ištikimasis Ganga-Semas, tik gaila, kad jis buvo be sielos.

ORDERIS ŽMOGŽUDYSTEI

Tomas Žvejas nė neįtarė, kad jo laukia nusikaltėlio karjera. Buvo rytas. Didelė raudona saulė ką tik pakilo viršum horizonto kartu su mažu geltonu palydovu, kuris vos spėjo paskui saulę. Mažytis, tvarkingas kaimelis — retas baltas taškelis žalioje planetos erdvėje — blykčiojo savo dviejų saulių vasaros spinduliuose.

Tomas ką tik pabudo savo namelyje. Jis buvo aukštas jaunas vyriškis nuo saulės nugrubusia oda; iš tėvo jis paveldėjo įkypas akis, o iš motinos — atviraširdišką nenorą apsunkinti save darbu. Tomas neskubėjo: kol neprasidės rudens lietūs, negalima žuvauti, vadinasi, ir tikro darbo žvejas neturi. Iki rudens jis ketino truputį paknebinėti ir pataisyti žvejybos įrankius.

— Juk tau sakoma: stogas turi būti raudonas! — iš gatvės jį pasiekė Bilio Dažytojo balsas.

— Bažnyčių stogai niekad nebūna raudoni! — šaukė Edas Audėjas.

Tomas apsiniaukė. Jis buvo visai pamiršęs, kokios permainos įvyko kaime per pastarąsias dvi savaites, kadangi tos permainos jo paties nelietė. Jis užsimovė kelnes ir neskubėdamas patraukė kaimo aikštės link.

Ten iš karto jam krito į akis didelis naujas plakatas:

SVETIMIEMS ELEMENTAMS ĮEITI Į MIESTĄ DRAUDŽIAMA!

Jokių svetimų elementų visoje Naujoje Dilavero planetoje nebuvo. Joje augo miškai ir stovėjo tik tas vienas vienintelis kaimelis. Plakatas buvo grynai retorinis, turįs aiškią politinę tendenciją.

Aikštėje stovėjo bažnyčia, kalėjimas ir paštas. Visi trys pastatai buvo skubiai pastatyti per paskutines dvi beprotiškas savaites ir tvarkingai išrikiuoti viena eile fasadais į aikštę. Niekas nežinojo, ką su jais veikti: kaimas jau daugiau kaip du šimtmečiai neblogai tvarkėsi ir be jų. Tačiau dabar, savaime suprantama, juos būtinai reikėjo pastatyti.

Edas Audėjas stovėjo priešais ką tik pastatytą bažnyčią ir prisimerkęs žiūrėjo į viršų. Bilis Dažytojas, rizikuodamas gyvybe, balansavo ant stataus bažnyčios stogo šlaito. Jo rudi ūsai piktai šiaušėsi. Apačioje buvo susirinkusi nedidelė minia.

— Eik tu velniop! — širdo Bilis Dažytojas.— Sakau tau, aš kaip tik praėjusią savaitę visa tai perskaičiau. Baltas stogas — prašom. Raudonas stogas — nieku gyvu.

— Ne, tu kažką painioji,— tarė Audėjas.— Kaip tu manai, Tomai?

Tomas patraukė pečiais; šiuo klausimu jis neturėjo savo nuomonės. Ir čia iš kažkur, visas suprakaitavęs, atpūkštė meras. Išsipešusi palaidinė laisvai plaikstėsi apie jo didelį pilvą.

— Nulipk! — sušuko jis Biliui.— Aš viską radau knygutėje. Ten pasakyta: mažas raudonas mokyklinis pastatas, bet ne bažnyčia.

Bilis atrodė labai supykęs. Jis apskritai buvo irzlus žmogus. Visi Dažytojai — irzlūs žmonės. Bet nuo to laiko, kai meras praėjusią savaitę Bilį Dažytoją paskyrė policijos viršininku, Bilio charakteris galutinai pagedo.

— Bet mes nieko panašaus neturime. Nėra to mažo mokyklinio pastato,— toliau spyrėsi Bilis, jau nulipęs iki pusės kopėčių.

— O mes jį dabar imsime ir pastatysime,— tarė meras.— Ir teks paskubėti.

Jis žvilgtelėjo į dangų. Nejučiomis visi taip pat pažvelgė į viršų. Bet ten dar nieko nesimatė.

— Kurgi dabar tie vaikinai, kur Dailidės?— paklausė meras.— Sidai, Semai, Marvai, kur jūs dingote?

Iš minios išlindo Sido Dailidės galva. Jis dar tebevaikščiojo ant ramentų, nuo tada, kai praėjusį mėnesį iškrito iš medžio, iš paukščių lizdų rinkdamas kiaušinius. Visi Dailidės nemokėjo laipioti į medžius.

— Kiti vaikinai sėdi pas Edą Alų,— tarė Sidas.

— Žinoma, kur jie daugiau bus! — nuskambėjo minioje Meri Keltininkės balsas.

— Gerai, pašauk juos,— tarė meras.— Reikia pastatyti mažą mokyklinį pastatą, tik greičiau. Pasakyk jiems, kad statytų greta kalėjimo.— Jis atsisuko į Bilį Dažytoją, kuris jau buvo nulipęs žemėn.— O tu, Bili, nudažysi mokyklinį pastatą gerais, ryškiai raudonais dažais. Iš lauko ir iš vidaus. Tai labai svarbu.

— O kada aš gausiu policininko metalinį ženklą?— paklausė Bilis.— Aš skaičiau, kad visi policijos viršininkai nešioja ženklus.

— Pasidaryk jį pats,— tarė meras. Jis nusišluostė veidą palaidinės skvernu.— Na ir karštis! Negalėjo tas inspektorius atvykti žiemą... Tomai! Tomai Žvejy! Aš tau turiu labai svarbų uždavinį. Eime, tuoj viską tau paaiškinsiu.

Meras apkabino Tomą per pečius, jie perėjo tuščią turgaus aikštę ir vienintele grįsta gatve patraukė mero namų link. Ankstesniais laikais grindinį čia atstojo gerai susigulėjęs purvas. Bet ankstesni laikai pasibaigė prieš dvi savaites, ir dabar gatvė buvo išgrįsta skaldytais akmenimis. Vaikščioti ja basomis kojomis pasidarė taip sunku, kad kaimo gyventojams geriau buvo laipioti

savo ir kaimynų tvoromis. Tačiau meras vaikščiojo gatve — tai buvo jo garbės reikalas.

— Kausykite, mere, juk aš dabar ilsiuosi...

— Koks dabar gali būti poilsis?— tarė meras.— Tik ne dabar. Jis juk gali pasirodyti diena iš dienos.

Meras praleido Tomą į priekį, jie įėjo į namą, ir meras sudribo į didelį krėslą, pastatytą prie pat tarpplanetinio radijo.

— Tomai,— nedelsdamas pradėjo meras,— ar tu nenorėtum tapti nusikaltėliu?

— Nežinau,— tarė Tomas.— O kas yra nusikaltėlis?

Neramiai sujudėjęs krėsle ir padėjęs ranką ant radijo, kad autoritetingiau atrodytų, meras tarė:

— Tad, supranti, štai kas...— ir ėmė aiškinti.

Tomas klausė, klausė, ir kuo toliau, tuo mažiau jam visa tai patiko. O dėl visko kaltas tarpplanetinis radijas, nutarė jis. Gaila, kad jis tikrai nepagedo.

Niekas netikėjo, kad jis kada nors galėtų prabilti. Slinko metai, keitėsi kartos, o tarpplanetinis radijas stovėjo kontoroje ir dulkėjo — paskutinė nebyli grandis, siejanti jų planetą su Motina Žeme. Prieš du šimtus metų Žemė kalbėjosi su Naujuoju Dilaveru, ir su Fordu IV, ir su Kentauro alfa, ir su Naująja Ispanija, ir su kitomis kolonijomis, kurios įėjo į Žemės demokratijos Sandraugą. O vėliau visi pranešimai nutrūko.

Žemėje, matyt, vyko karas. Naujasis Dilaveras su savo vieninteliu kaimeliu buvo per mažas ir per tolimas, kad dalyvautų kare. Dilavero gyventojai laukė žinių, tačiau jų nebuvo. Vėliau kaime siautėjo maras, nusinešęs į kapus tris ketvirtadalius gyventojų.

Pamažu kaimas atkuto. Gyventojai prisitaikė, ėmė gyventi ypatingą gyvenimą, kuris vėliau pasidarė įprastas. Jie užmiršo Žemę.

Praėjo du šimtai metų.

Ir štai prieš dvi savaites senovinis radijas atgijo ir

ėmė veikti. Ištisomis valandomis jis urzgė ir traškėjo, o visas kaimas susirinko gatvėje prie mero namo.

Pagaliau galima buvo suprasti ir žodžius:

— ... tu girdi mane? Naujasis Dilavere! Tu mane girdi?

— Taip, taip, mes girdime tave,— tarė meras.

— Ar kolonija tebegyvuoja?

— O kaipgi! — išdidžiai atsakė meras.

Jo balsas pasidarė griežtas ir oficialus.

— Kiek laiko dėl vidaus padėties nepastovumo mes nepalaikėme ryšių su kolonijomis, esančiomis už Žemės ribų. Bet dabar to nebebus, tik kai kur reikia įvesti tvarką. Jūs, Naujasis Dilavere, po senovei esate Žemės imperijos kolonija ir, vadinasi, turite paklusti jos įstatymams. Jūs patvirtinate šį statusą?

Meras suglumo. Visose knygose Žemė buvo minima kaip Demokratijų sandrauga. Bet galų gale per du šimtmečius pavadinimas galėjo pasikeisti.

— Mes, kaip ir anksčiau, esame ištikimi Žemei,— oriai atsakė meras.

— Puiku. Mums nebereikės siųsti ekspedicinio korpuso. Iš artimiausios planetos pas jus atvyks inspektorius rezidentas ir patikrins, ar jūs tikrai laikotės Žemės papročių, nuostatų ir tradicijų.

— Kaip jūs pasakėte?— sunerimęs paklausė meras.

Griežtasis balsas dar garsiau prabilo:

— Jūs, suprantama, žinote, kad Visatoje yra vieta tik vienai protingai būtybei — Žmogui! Visi kiti kartą ir visiems laikams turi būti sunaikinti! Mes nepakęsime jokių svetimų elementų skverbimosi pas mus. Tikiuosi, jūs mane suprantate, Generole?

— Aš ne generolas. Aš meras.

— Jūs vadovaujate, taip?

— Taip, bet...

— Tokiu atveju jūs — Generolas. Leiskite man kalbėti toliau. Į mūsų Galaktiką negalima įsileisti svetimų elementų. To negali būti! Lygiai taip pat negalima pripažinti bet kokios žmogiškos kultūros, kuri nors truputį skirtųsi nuo mūsų ir, vadinasi, būtų mums svetima. Jei kiekvienas darys tai, kas jam patinka, neįmanoma valdyti Imperijos. Tvarka turi būti įvesta bet kuria kaina.

Meras žioptelėjo, gaudydamas orą, ir įsmeigė akis į radiją.

— Atminkite, kad jūs valdote Žemės koloniją, Generole, ir neturi būti jokių nukrypimų nuo normos, jokio radikalizmo, panašaus į laisvę, laisvą meilę, laisvus rinkimus arba dar ką nors, kas įtraukta į proskripcinius sąrašus. Visa tai mums svetima, o tam, kas svetima, mes būsime negailestingi. Įveskite savo kolonijoje tvarką, Generole. Inspektorius atvyks pas jus per artimiausias dvi savaites. Tai viskas.

Kaime skubiai buvo sušauktas mitingas: reikėjo greitai nuspręsti, kaip geriau įvykdyti Žemės nurodymą. Susitarė, kad reikia kuo greičiau pertvarkyti įprastą gyvenimo būdą Žemės pavyzdžiu pagal senovines knygas.

— Kažkodėl niekaip negaliu suprasti, kodėl aš nusikaltėlis,— tarė Tomas.

— Žemėje nusikaltėlis vaidina ypatingai svarbų vaidmenį visuomenės gyvenime,— paaiškino meras.— Apie tai visos knygos rašo. Pavyzdžiui, nusikaltėlis ne mažiau svarbus už laiškanešį. Arba, sakysim, už policijos viršininką. Tik tas skirtumas, kad nusikaltėlio veiksmai turi būti antisocialiniai. Jis turi kenkti visuomenei, supranti, Tomai? O jeigu iš mūsų tarpo niekas nekenkia visuomenei, kaip mes galime ką nors priversti dirbti jos naudai? Tada viskas bus veltui.

Tomas palingavo galvą.

— Vis tiek nesuprantu, kam visa tai reikalinga.

— Nesispirk, Tomai. Mes turime viską sutvarkyti Že-

mės pavyzdžiu. Paimkime kad ir tuos grįstus kelius. Visose knygose apie juos parašyta. Ir apie bažnyčias, ir apie mokyklas, ir apie kalėjimus. Ir visose knygose parašyta apie nusikaltėlius.

— O aš nebūsiu nusikaltėlis,— tarė Tomas.

— Suprask mane! — maldavo meras.— Atvyksta inspektorius ir sutinka Bilį Dažytoją, mūsų policijos viršininką. Inspektorius nori pamatyti kalėjimą. Jis klausia: „Nė vieno kalinio?" O aš atsakau: „Žinoma, nė vieno. Pas mus nebūna nusikaltimų."—„Nebūna nusikaltimų?— sako jis.— Bet visose Žemės kolonijose visuomet būna nusikaltimų. Juk jums tai gerai žinoma."—„Mes to nežinome,— atsakau aš.— Mes net nežinojome, ką reiškia šis žodis, kol praėjusią savaitę nepasižiūrėjome į žodyną."—„Tai kam jūs pasistatėte kalėjimą?— klausia jis mane.— Kam jums policijos viršininkas?"

Meras nutilo ir atsiduso.

— Na, tu matai? Viskas žus. Inspektorius bematant supras, kad mes jau nebe tikri Žemės gyventojai. Kad visa tai tik akims apdumti. Kad mes svetimas elementas!

— Hm,— numykė Tomas, nejučiomis prislėgtas tokių prielaidų.

— O taip,— greitai toliau kalbėjo meras,— aš galiu pasakyti: savaime suprantama, pas mus daromi nusikaltimai — visai kaip Žemėje. Mes turime vagį ir žmogžudį viename asmenyje — kombinuotą vagį-žmogžudį. Vargšas vaikinas turėjo blogų polinkių, ir jis kažkoks be nusistatymo. Bet mūsų policijos viršininkas jau surinko įkalčius, ir artimiausiomis dienomis nusikaltėlis bus suimtas. Mes uždarysime jį už grotų, o paskui amnestuosime.

— Ką reiškia amnestuosime?— paklausė Tomas.

— Gerai nežinau. Ilgainiui išaiškinsiu. Na, dabar tu matai, koks svarbus paukštis nusikaltėlis?

— Taip, atrodo, kad matau. Bet kodėl būtinai aš?

— Likusieji man reikalingi kitiems tikslams. Ir, be to, tavo akys siauros. Visų nusikaltėlių siauros akys.

— Ne tokios jos siauros. Ne siauresnės, kaip Edo Audėjo.

— Tomai, būk geras,— tarė meras.— Kiekvienas iš mūsų daro, ką gali. Tu juk nori padėti mums, taip ar ne?

— Noriu, žinoma,— netvirtu balsu tarė Tomas.

— Na ir puiku. Tu būsi mūsų miesto nusikaltėliu. Štai, žiūrėk, viskas sutvarkyta pagal įstatymą.

Meras padavė Tomui dokumentą. Dokumente buvo parašyta:

„Orderis žmogžudystei. Visų dėmesiui. Šio orderio pateikėjas Tomas Žvejas oficialiai įgaliojamas vogti ir žudyti. Sutinkamai su tuo reikia slapstytis nuo įstatymo tamsiuose užkampiuose, slampinėti vietose, neturinčiose gero vardo, ir pažeidinėti įstatymą."

Tomas du kartus perskaitė šį dokumentą. Tada paklausė:

— Koks įstatymas?

— Apie tai aš tau pranešiu, kai tik jį išleisiu,— tarė meras.— Visos Žemės kolonijos turi įstatymus.

— Bet ką vis dėlto aš turiu daryti?

— Tu turi vogti. Ir žudyti. Tatai visiškai nesunku.— Meras priėjo prie knygų spintos ir paėmė iš lentynos seną daugiatomį darbą, pavadintą „Nusikaltėlis ir jo aplinka. Žmogžudžio psichologija. Vagystės motyvų tyrinėjimas."

— Čia tu rasi visa, ką reikia žinoti. Vok į sveikatą, kiek širdis geidžia. Na, o dėl žmogžudysčių — vieno karto, tur būt, pakaks. Čia persistengti taip pat neverta.

Tomas linktelėjo.

— Teisingai. Gal aš ir išsiaiškinsiu kaip kas.

Jis susidėjo knygas į glėbį ir nuėjo namo.

Diena buvo nepakenčiamai karšta, ir pokalbis apie

nusikaltimus labai išvargino ir nuliūdino Tomą. Jis atsigulė į lovą ir ėmė studijuoti senovines knygas.

Į duris kažkas pasibeldė.

— Prašom! — sušuko Tomas, trindamas akis.

Tarpduryje pasirodė Marvas Dailidė, pats vyriausias ir pats aukščiausias iš visų aukštų rudaplaukių brolių Dailidžių, lydimas senio Dželo Fermerio. Jie nešė nedidelį maišą.

— Tu dabar miesto nusikaltėlis, Tomai?— paklausė Marvas.

— Atrodo, kad taip.

— Tuomet visa tai skirta tau.— Jie padėjo maišą ant žemės ir ištraukė iš jo mažą kirvuką, du peilius, žeberklą, lazdą ir vėzdą.

— Ką čia jūs atnešėte?— paklausė Tomas, nuleisdamas nuo lovos kojas.

— Ginklų atnešėme, o tu manai, ką?— susierzinęs tarė Dželo Fermeris.— Kas tu per nusikaltėlis, jei neturi net ginklo?

Tomas pasikrapštė pakaušį.

— O tu tikrai žinai?

— Tau pačiam laikas būtų pasirūpinti tuo reikalu,— vis dar niurzgėdamas tarė Fermeris.— Nelauk, kad mes viską darytume už tave.

Marvas Dailidė pamerkė Tomui.

— Dželo pyksta, kad meras paskyrė jį laiškanešiu.

— Aš atlieku savo pareigą,— tarė Dželo.— Tik baisiai biauru pačiam rašyti visus tuos laiškus.

— Aš manau, kad ne,— pasišaipė Marvas Dailidė.— O kaip paštininkai susitvarko Žemėje? Jiems reikia daug daugiau parašyti laiškų, kiek ten žmonių! Na, linkiu sėkmės, Tomai.

Jie išėjo.

Tomas pasilenkė prie ginklų, norėdamas geriau juos apžiūrėti. Jis žinojo, kas tai per ginklai: senovinėse kny-

gose apie juos buvo daug prirašyta. Bet Naujajame Dilavere praktiškai dar niekas niekad nebuvo panaudojęs ginklo. Vieninteliai gyvuliai, gyveną planetoje,— maži nepavojingi pūkuoti žvėreliai, tikri vegetarai, mito vien žole. Nukreipti ginklą prieš savo tėvynainius — tai, žinoma, niekam dar nebuvo atėję į galvą.

Tomas paėmė vieną peilį. Peilis buvo šaltas. Tomas palietė peilio smaigalį. Jis buvo aštrus.

Tomas pakilo ir ėmė vaikščioti iš kampo į kampą, žvilgčiodamas į ginklus. Ir kiekvieną kartą, kai žvelgė į juos, pilve juto nemalonų šaltį. Jis pamanė, kad perdaug skubotai ėmėsi tos užduoties.

Beje, kol kas labai sielvartauti nėra ko. Juk pirmiausia jam reikia perskaityti visas tas knygas. O tada, gal būt, jis dar supras, kokia viso to prasmė.

Jis skaitė keletą valandų iš eilės — liovėsi skaitęs tik kartą, norėdamas truputį užkąsti. Knygos buvo parašytos labai protingai. Įvairiausi nusikaltėlių naudojami metodai buvo nagrinėjami labai smulkiai ir gana suprantamai, kartais net su diagramomis. Tačiau, apskritai paėmus, viskas atrodė beprasmiška. Kam reikia daryti nusikaltimus? Kokia iš to nauda? Ką tai gali duoti žmonėms?

Į tokius klausimus knygoje atsakymo nebuvo. Tomas vertė puslapius, žiūrinėjo nusikaltėlių nuotraukas. Jie buvo rimti, susikaupę; rodėsi, jie jaučia savo vertę visuomenėje. Tomas labai norėtų suprasti, kokia ta vertė. Gal būt, tada viskas paaiškėtų.

— Tomai! — už lango pasigirdo mero balsas.

— Aš čia, mere,— atsiliepė Tomas.

Durys prasivėrė, ir meras įkišo galvą į kambarį. Iš už jo nugaros žvilgčiojo Džeinė Fermerė, Meri Keltininkė ir Eliza Virėja.

— Na, tai kaip, Tomai?— paklausė meras.

— Kas — kaip?

— Kada galvoji pradėti?

Tomas sutrikęs nusišypsojo.

— Matote, ruošiuosi,— tarė jis.— Skaitau knygeles, noriu išsiaiškinti...

Trys garbingos damos įsmeigė į jį akis, ir Tomas sumišęs nutilo.

— Tu veltui leidi laiką,— tarė Eliza Virėja.

— Visi dirba, niekas nesėdi namuose,— pasakė Džeinė Fermerė.

— Nejaugi taip sunku ką nors pavogti?— priekabiai sušuko Meri Keltininkė.

— Tai tiesa, Tomai,— tarė meras.— Inspektorius gali atvykti kiekvienu momentu, o pas mus iki šiol dar nėra nei vieno nusikaltimo. Mes net neturėsime jam ko parodyti.

— Gerai, gerai,— tarė Tomas.

Jis užsikišo peilį ir vėzdą už diržo, pasiėmė maišą, kad turėtų kur dėti grobį, ir išėjo iš namų.

Bet kur eiti? Buvo maždaug trečia valanda. Turgus — teisybę sakant, tinkamiausia vieta vagystėms — bus tuščias iki vakaro. Be to, Tomas labai nenorėjo vogti dieną. Geram vagiui tai nepritinka.

Jis išsitraukė savo orderį, liepiantį jam daryti nusikaltimus, ir perskaitė jį dar kartą nuo pradžios iki galo: „...reikia slapstytis nuo įstatymo tamsiuose užkampiuose, slampinėti vietose, neturinčiose gero vardo..."

Viskas aišku! Jis slampinės vietose, neturinčiose gero vardo. Ten galės susidaryti šiokį tokį planą ir susikaupti. Tiktai, teisybę sakant, ir pasirinkti nebuvo iš ko. Kaime buvo restoranas „Mažytė", kurį laikė dvi seserys našlės, buvo Džefo Apynio „Poilsio vietelė", ir pagaliau Edo Alaus taverna.

Reikėjo pasitenkinti taverna.

Taverna buvo įsikūrusi namelyje, kuris mažai kuo skyrėsi nuo kitų kaimo namų. Čia buvo vienas didelis kambarys svečiams, virtuvė ir šeimininkų gyvenamieji kambariai. Edo žmona virė valgį ir stengėsi palaikyti patalpose švarą — kiek leido skausmai juosmenyje. Edas už bufeto pilstė gėrimus. Edas buvo išblyškęs, miegūstomis akimis ir mokėjo baisiausiai sielotis dėl menkniekių.

— Sveikas, Tomai,— tarė Edas.— Girdėjau kalbant, kad tave paskyrė nusikaltėliu.

— Taip, paskyrė,— tarė Tomas.— Įpilk man perikolos.

Edas Alus prisunkė Tomui bealkoholinio gėrimo iš šakniavaisių ir neramiai pamindžikavo prieš staliuką, už kurio sėdėjo Tomas.

— Kaipgi čia dabar, kodėl tu sėdi tavernoje, užuot vogęs?

— Aš galvoju,— tarė Tomas.— Mano orderyje pasakyta, kad aš turiu slampinėti vietose, neturinčiose gero vardo. Todėl čia ir sėdžiu.

— Bet ar tu teisingai elgiesi?— liūdnai paklausė Edas Alus.— Nejau mano taverna blogai pagarsėjusi, Tomai?

— Biauresnio valgio, kaip pas tave, nerasi visame kaime,— paaiškino Tomas.

— Žinau. Mano senė nemoka virti. Bet pas mus čia viskas jauku ir šeimyniška. Ir žmonės mėgsta užeiti pas mus.

— Dabar viskas bus kitaip, Edai. Tavo tavernų aš paskelbsiu savo štabu.

Edo Alaus pečiai nusviro iš nevilties.

— Štai ir stenkis suteikti žmonėms malonumą,— sumurmėjo jis.— Jie tau taip atsidėkos! — Jis grįžo už bufeto.

Tomas vis svarstė, ką daryti. Negalėjo atsistebėti, kad jam taip sunkiai sekasi. Kuo daugiau jis stengėsi,

tuo mažiau buvo naudos. Bet jis su niauria atkaklybe darė savo.

Praėjo valanda. Ričis Fermeris, jaunesnis Dželo sūnelis, pažvelgė pro duris.

— Tu jau pavogei ką nors, Tomai?

— Kol kas ne,— atsakė Tomas, susikūprinęs už stalo ir vis dar laužydamas galvą.

Karšta diena pamažu geso. Vakaras patyliukais ėmė žvilgčioti pro mažus, neypatingai švarius tavernos langus. Gatvėje čirškė svirpliai, ir pirmas naktinis vėjelis sujudino miško medžių viršūnes.

Nerangus Džordžas Keltininkas ir Maksas Audėjas užėjo išgerti po stiklinę gliavos. Jie prisėdo prie Tomo staliuko.

— Na, kaip sekasi?— pasiteiravo Džordžas Keltininkas.

— Ne kaip,— tarė Tomas.— Kažkodėl nesiseka man su ta vagyste.

— Nieko, tu dar apsiprasi,— kaip visuomet, neskubėdamas, rimtai ir išdidžiai pasakė Džordžas Keltininkas.— Jau kas kas, o tu išmoksi.

— Mes tavim tikime, Tomai,— nuramino jį Audėjas.

Tomas jiems padėkojo. Jie išgėrė ir išėjo. Tomas mąstė toliau, įsmeigęs akis į tuščią stiklinę.

Po valandos Edas Alus sumišęs kostelėjo.

— Tu man atleisk, Tomai, bet kada tu pradėsi vogti?

— Štai dabar ir pradėsiu,— tarė Tomas.

Jis pakilo, pasitikrino, ar vietoje ginklai, ir pasuko durų link.

Turgaus aikštėje jau vyko įprasta vakarinė mainų prekyba, ir prekių krūvos gulėjo ant prekystalių arba ant šiaudinių demblių, patiestų žolėje. Mainai vyko be pinigų, ir nustatyto tarifo nebuvo. Už rieškučias naminio darbo vinių galėjai gauti kibirą pieno arba dvi žuvis ar

atvirkščiai — žiūrint, kas norėjo mainyti, ar kam ko reikėjo. Skaičiuoti, kas kiek kainuoja,— dėl to niekas nesuko sau galvos. Tai buvo vienintelis Žemės paprotys, kurio meras kaime jokiu būdu negalėjo įvesti.

Kai Tomas Žvejas pasirodė aikštėje, jį visi sveikinó.

— Vagiliauji po truputį, a, Tomai?

— Vok, vok, bičiuli!

— Tau seksis!

Nė vienas kaimo gyventojas nebuvo matęs vagystės. Jiems tai buvo egzotiškas tolimos planetos — Žemės paprotys, ir jie labai norėjo pamatyti, kaip tai daroma. Visi paliko savo prekes ir nusekė paskui Tomą, nenuleisdami nuo jo akių.

Tomas pastebėjo, kad jo rankos dreba. Jam visiškai nepatiko, kad tiek žmonių matys, kaip jis pradės vogti. Reikia greičiau viską baigti, nutarė jis. Kol kas jam dar užtenka drąsos.

Jis staiga sustojo prie vaisių krūvos, suverstos ant misis Malūninninkės prekystalio.

— Atrodo, visiškai prinokę,— nerūpestingai tarė jis.

— Šviežutėliai, tiesiai iš sodo,— tarė misis Malūninninkė. Tai buvo maža senutė žibančiomis akutėmis. Tomas staiga prisiminė, kad ji negalėdavo baigti kalbų su jo motina tais senais laikais, kai jo tėvai dar buvo gyvi.

— Taip, atrodo labai prinokę,— tarė jis, gailėdamasis, kad nesustojo prie kokio nors kito prekystalio.

— Geri, geri,— tarė misis Malūninninkė.— Tik šiandien po pietų rinkau.

— Jis dabar ims vogti?— aiškiai pasigirdo kažkieno šnibždesys.

— Aiškus dalykas. Sek jį! — taip pat pažnibždomis buvo atsakyta.

Tomas paėmė į rankas didelį žalią vaisių ir ėmė jį apžiūrinėti. Minia sulaikė kvapą.

— Ir tikrai, labai sultingas atrodo,— tarė Tomas ir atsargiai padėjo vaisių į vietą.

Minia atsiduso.

Už gretimo prekystalio stovėjo Maksas Audėjas su žmona ir penkiais vaikučiais. Šiandien jie atnešė iškeisti apklotus ir vienerius marškinius. Kai Tomas, paskui kurį sekė visa minia, priėjo prie jų, jie ėmė droviai šypsotis.

— Tie marškiniai tau bus kaip tik,— paskubėjo užtikrinti jį Audėjas. Jis labai norėjo, kad žmonės išsiskirstytų ir nekliudytų Tomui dirbti.

— Hm,— numykė Tomas, imdamas marškinius.

Minia sujudo, nesitverdama smalsumu. Kažkokia mergiščia nervingai sukikeno. Tomas tvirtai laikė marškinius ir ėmė atrišinėti savo maišą.

— Palauk! — Bilis Dažytojas prasispraudė pro minią. Ant jo juostos jau blykčiojo skardinis ženklas,— senovinė moneta iš Žemės. Jo veidas tarsi sakyte sakė, kad jis eina tarnybines pareigas.

— Ką tu darai su tais marškiniais, Tomai?— paklausė Bilis.

— Aš?.. Paėmiau tik pažiūrėti.

— Tik pažiūrėti paėmei, štai kaip?— Bilis nusigręžė, laikydamas rankas už nugaros. Paskui smarkiai pasisuko ant kulnų ir parodė į Tomą smiliumi.— O aš manau, kad tu ne vien pažiūrėti juos pasiėmei, Tomai. Aš manau, kad tu norėjai juos pavogti.

Tomas nieko neatsakė. Kaltę įrodantis jo maišas buvo bejėgiškai suspaustas vienoje rankoje, kitoje rankoje jis laikė marškinius.

— Mano, kaip policijos viršininko, pareiga,— kalbėjo toliau Bilis,— saugoti tuos žmones. Tu, Tomai, esi įtartina asmenybė. Aš manau, kad dėl viso pikto tave būtina laikinai uždaryti į kalėjimą tolimesniam tardymui.

Tomas panarino galvą. To jis nelaukė. O, beje, jam buvo vis vien.

Jei jį tupdys į kalėjimą, blogiausiu atveju nebereikės vogti. O kai Bilis jį išleis, jis vėl galės gaudyti žuvis.

Staiga pro minią prasiveržė meras; marškinių skvernas plaikstėsi apie jo storą juosmenį.

— Bili! Ką tu čia darai?

— Atlieku savo pareigą, mere. Tomas čia kažkaip įtartinai elgėsi. O knygose rašoma...

— Aš žinau, apie ką rašoma knygose,— tarė meras.— Aš pats tau daviau tą knygą. Tu negali suimti Tomo. Kol kas dar ne.

— Bet juk mūsų kaime nėra kito nusikaltėlio,— prislėgtas tarė Bilis.

— O kuo aš kaltas?— tarė meras.

Bilis atkakliai sučiaupė lūpas.

— Knygoje rašoma, kad policija turi imtis perspėjimo priemonių. Taigi aš turiu kliudyti nusikaltimui.

Meras vangiai pliaukštelėjo delnais.

— Bili, nejau tu nesupranti? Mūsų kaime būtinai turi būti įvykdytas bet koks nusikaltimas. Ir tu turi mums padėti.

Bilis patraukė pečiais.

— Gerai, mere. Aš tiesiog norėjau atlikti savo pareigą.— Jis nusisuko, žengė į šoną, paskui ūmai puolė prie Tomo.— O tu dar man pateksi! Atsimink: nusikaltimas prie gero neveda.— Jis nuėjo.

— Labai jau jis nori pasižymėti,— paaiškino meras.— Nekreipk į jį dėmesio, Tomai. Imkis darbo, pavok ką nors. Reikia vieną kartą pradėti.

Tomas neatsakė ir šonu spraudėsi pro minią link žalio miško, kuris augo už kaimo.

— Kur tu, Tomai?— su baime paklausė meras.

— Aš šiandien dar nenusiteikęs vogti,— tarė Tomas.— Gal būt, rytoj vakare...

— Ne, Tomai, dabar vok,— reikalavo meras.— Negalima taip be galo vilkinti. Pradėk, mes visi tau padėsime.

— Žinoma, padėsime,— tarė Maksas Audėjas.— Tu pavok tuos marškinius, Tomai. Juk jie tau kaip tik.

— O štai geras ąsotis vandeniui, žiūrėk, Tomai!

— Žiūrėk, kiek aš turiu riešutų!

Tomas apžvelgė prekystalius. Kai jie siekė Audėjo marškinių, peilis išslydo jam iš už juostos ir nukrito ant žemės. Minioje kažkas atjausdamas sukikeno.

Tomas, apsipylęs prakaitu ir supratęs esąs panašus į žioplį, įsikišo peilį atgal. Jis ištiesė ranką, čiupo marškinius ir įbruko juos į savo maišą. Minioje pasigirdo pritarimo šūksniai.

Tomas nedrąsiai nusišypsojo ir pasijuto truputį lengviau.

— Rodos, aš palengvėle apsiprasiu.

— Ir dar kaip apsiprasi!

— Mes žinojome, kad tu apsiprasi!

— Pavok dar ką nors, drauguži!

Tomas perėjo per turgų, pasiėmė gabalą virvės, riešku čias riešutų ir iš žolės nupintą skrybėlę.

— Aš manau, pakaks,— tarė jis merui.

— Šiai dienai gana,— sutiko meras.— Juk pats supranti, kad visa tai nesiskaito. Tai — nelyginant žmonės patys tau būtų viską atidavę. Tu dabar kaip ir mokeisi.

— O-o! — nusivylęs nutęsė Tomas.

— Bet dabar tu žinai, kaip viskas daroma. Kitą kartą tau bus visai lengva.

— Gali būti.

— Ir žiūrėk, nepamiršk žmogžudystės.

— Ar tai tikrai yra būtina?— paklausė Tomas.

— Deja,— tarė meras.— Nieko nepadarysi, mūsų kolonija egzistuoja jau daugiau kaip dų šimtus metų, o pas mus dar nebuvo nė vieno nusikaltimo. Net menkų

menkiausio. O jeigu tikėsime metraščiais, visose kitose kolonijose žmonės buvo žudomi be priežasties!

— Reikėtų ir mums turėti nors vieną žmogžudystę,— sutiko Tomas.— Gerai, aš pasistengsiu.

Jis pasuko namų link. Minia jį palydėjo pritarimo šūksniais.

Namuose Tomas užsidegė dagtinę lempą ir pasitiekė vakarienę. Pavalgęs ilgai sėdėjo giliame krėsle. Jis buvo nepatenkintas savim. Nei šiaip, nei taip išėjo su ta vagyste. Kiaurą dieną jis nieko neveikė, tiktai baiminosi ir svyravo. Žmonės turėjo kone brukte brukti jam savo daiktus, kad galų gale jis išdrįstų juos pavogti.

Koks iš jo tada vagis?!

O kaip jis gali pasiteisinti? Vagystė ir užmušinėjimas — tokie pat būtini užsiėmimai, kaip ir kiti. O jeigu jis niekad to nedarė ir niekaip negali suprasti, kam tai reikalinga,— šitai dar ne priežastis aplaidžiai atlikti tau pavestą darbą.

Tomas pasuko prie durų. Buvo nuostabi, šviesi naktis. Beveik tuzinas artimiausių didžiulių žvaigždžių akinamai spindėjo danguje. Turgaus aikštė vėl ištuštėjo, ir namuose mirksėjo žiburėliai.

Dabar pats laikas vogti!

Apie tai pagalvojus, jį nukrėtė šiurpas. Jis pajuto išdidumą. Šit kaip bręsta nusikaltėlio sumanymai! Taip reikia ir vogti — iš pasalų, tamsios nakties prieglobstyje.

Tomas greitai patikrino savo ginklus, iškratė iš maišo grobį ir išėjo į kiemą.

Gatvėje jau buvo užgesinti paskutiniai dagtiniai žibintai. Tomas patyliukais sėlino per kaimą. Jis priėjo prie Rodžerio Keltininko namo. Didysis Rodžeris buvo palikęs kastuvą lauke, atrėmęs į namo sieną. Tomas paėmė kastuvą. Jis praėjo dar pro kelis namus. Misis Audėjos ąsotis vandeniui stovėjo įprastinėje vietoje, prieš duris.

Tomas paėmė ąsotį. Grįžtant atgal, jam pasipainiojo mažas medinis arkliukas, pamirštas gatvėje kažkurio vaiko. Jis pasiglemžė ir arkliuką.

Laimingai parsinešęs grobį namo, Tomas buvo maloniai sujaudintas. Jis ryžosi padaryti dar vieną antpuolį.

Šį kartą Tomas grįžo, nešinas bronzine lentele, nuimta nuo mero namo, ir pačiu geruoju Marvo Dailidės piūklu bei piautuvu, pavogtu iš Dželo Fermerio.

— Neblogai,— tarė sau Tomas. Jis iš tiesų ėmė apsiprasti su savo naujuoju amatu. Dar vienas laimikis, ir galima sakyti, kad naktis nenuėjo veltui.

Šį kartą Rono Akmenskaldžio pašiūrėje jis rado plaktuką ir kaltą, o prie Elizos Virėjos namo pakėlė meldų pintinę. Jis jau buvo beimąs Džefo Apynio grėblį, kai išgirdo negarsų triukšmą. Tomas prigludo prie sienos.

Bilis Dažytojas tylutėliai slinko gatve; jo metalinis ženklas blykčiojo žvaigždžių šviesoje. Vienoje rankoje jis laikė suspaudęs sunkų neilgą vėzdą, o kitoje — porą savo darbo antrankių. Nakties prieblandoje jo veidas atrodė grėsmingas. Jis buvo kupinas pasiryžimo žūt būt išgyvendinti nusikaltimą, kad ir ką šis žodis reikštų.

Tomas sulaikė kvapą, kai Bilis Dažytojas prasėlino per dešimtį žingsnių nuo jo. Tomas tylutėliai ėmė trauktis atatupstas. Laimikis skambtelėjo maiše.

— Kas čia?— suriaumojo Bilis. Neišgirdęs atsakymo, jis ėmė lėtai gręžtis, įsmeigęs akis į tamsą. Tomas vėl prigludo prie sienos. Jis buvo tikras, kad Bilis jo nepastebės. Bilis blogai matė, nes jam visą laiką tekdavo maišyti dažus ir pridulkėdavo akys. Visų dažytojų akys silpnos. Štai kodėl jie tokie irzlūs.

— Tai tu, Tomai?— gana taikiai paklausė Bilis. Tomas jau norėjo atsiliepti, bet pastebėjo viršum savo galvos Bilio vėzdą. Jis apmirė.— Aš tau dar parodysiu! — subliuvo Bilis.

— Klausyk! Tvarkykis su juo rytą! — sušuko Džefas Apynys, iškišęs galvą pro savo miegamojo langą.— Kai kas iš mūsų nori miego.

Bilis nužingsniavo. Kai jis dingo iš akių, Tomas nuskubėjo namo ir iškrovė grobį ant grindų, šalia kitų trofėjų. Jis išdidžiai apžvelgė savo laimikį. Matydamas prisigrobtą turtą, jis jautėsi atlikęs pareigą.

Pasistiprinęs stikline šaltos gliavos, Tomas atsigulė į lovą ir akies mirksniu užmigo ramiu miegu, kurio nedrumstė jokie sapnai.

Kitą rytą Tomas nuėjo pasižiūrėti, kaip vyksta mažos raudonosios mokyklos statyba. Broliai Dailidės prie jos dirbo išsijuosę, padedami keleto valstiečių.

— Kaip sekasi?— linksmai jiems šūktelėjo Tomas.

— Puikiai,— tarė Marvas Dailidė.— Ir dar geriau sektųsi, jeigu turėčiau savo piūklą.

— Savo piūklą?— nustebęs pakartojo Tomas.

Ir bematant prisiminė — juk tai jis naktį pavogė piūklą. Tada to piūklo jis nelaikė daiktu, kažkam priklausančiu. Piūklas, kaip ir visa kita, buvo tik daiktas, kurį reikėjo pavogti. Tomas nė karto nepagalvojo, kad tais daiktais naudojamasi, kad jie gali būti kažkam reikalingi.

Marvas Dailidė paklausė:

— Kaip tu manai, ar aš galiu laikinai pasiimti savo piūklą? Porai valandų?

— Aš kažkodėl nežinau,— tarė Tomas paniuręs.— Juk juridiškai jis yra pavogtas, tu pats supranti.

— Žinoma, suprantu. Tai, kad galėčiau jį trumpam pasiskolinti...

— Bet tu turėsi jį grąžinti.

— O kaipgi! Aiškus dalykas, aš jį grąžinsiu,— pasipiktinęs tarė Marvas.— Nelaikysiu gi aš pas save juridiškai pavogto daikto.

— Jis mano namuose, kartu su visu grobiu.

Marvas jam padėkojo ir nubėgo atsinešti piūklo.

Tomas neskubėdamas ėjo pasivaikščioti po kaimą. Jis priėjo mero namą. Meras stovėjo kieme ir žiūrėjo į dangų.

— Pavogei mano varinę lentelę, Tomai?— paklausė jis.

— Žinoma, pavogiau,— atšovė Tomas.

— O! Aš tik pasidomėjau.— Meras parodė į dangų.— Aure, matai?

Tomas pažvelgė į dangų.

— Kur?

— Matai juodą tašką greta mažos saulės?

— Matau. Na ir kas?

— Galvą dedu, kad tai pas mus skrenda inspektorius. Kaip tau sekasi?

— Gerai,— atsakė truputį netvirtai Tomas.

— Ar jau sumanei žmogžudystės planą?

— Čia man truputį nesiderina,— prisipažino Tomas.— Teisybę sakant, tas reikalas nejuda iš vietos.

— Užeikime į vidų. Aš noriu pasišnekėti su tavim, Tomai.

Vėsioje, langinėmis užtemdytoje svetainėje meras pripylė dvi stiklines gliavos ir pastūmė Tomui kėdę.

— Mūsų laikas baigiasi,— paniuręs tarė meras.— Dabar inspektorius gali atvykti kiekvienu metu. O aš turiu begales rūpesčių.— Jis parodė į tarpplanetinį radiją.— Jis vėl kalbėjo. Kažką apie sukilimą Denge IV ir apie tai, kad visos neatsimetusios nuo žemės kolonijos turi būti pasirengusios mobilizacijai — bala žino, kas tai per dalykas. Aš kaip gyvas nesu girdėjęs apie kažkokį Dengą IV, o čia, še tau, turiu rūpintis juo, lyg neturėčiau kitų bėdų.

Jis rūsčiai pažvelgė į Tomą.

— O jūs tikrai žinote, kad be žmogžudystės mes negalėsime išsiversti?

— Tu pats žinai, kad negalėsime,— tarė meras.— Jeigu norime būti tikri Žemės gyventojai, mums reikia

padaryti viską iki galo. O žmogžudystė — vienintelis dalykas, kur mes atsiliekame. Visa kita pas mus kaip pagal tvarkaraštį.

Įėjo Bilis Dažytojas, vilkįs naujais mėlynais uniforminiais marškiniais su blizgančiomis metalinėmis sagomis, ir šleptelėjo ant kėdės.

— Jau užmušei ką nors, Tomai?

Meras tarė:

— Jis nori žinoti, ar tai iš tikrųjų būtina.

— Žinoma, būtina,— tarė policijos viršininkas.— Perskaityk bet kurią knygą. Koks gi tu nusikaltėlis, jei dar nieko nesi nužudęs?

— Ką tu ketini nužudyti, Tomai?— paklausė meras.

Tomas neramiai sujudėjo kėdėje. Nervingai brakštelėjo pirštais.

— Na?

— Gerai, aš nužudysiu Džefą Apynį,— išdrožė Tomas.

Bilis Dažytojas greit palinko į priekį.

— Kodėl?— paklausė jis.

— Kodėl? O kodėl gi ne?

— Kokios priežastys?

— Aš manau, kad jums tiesiog reikalinga žmogžudystė,— atrėžė Tomas.— Niekas nieko nekalbėjo apie priežastis.

— Netikra žmogžudystė mums netinka,— paaiškino policijos viršininkas.— Žmogžudystė turi būti įvykdyta pagal visas taisykles. Vadinas, turi būti priežastis.

Tomas susimąstė.

— Na aš, pavyzdžiui, mažai tepažįstu Džefą. Ar tokios priežasties pakaks?

Meras palingavo galvą.

— Ne, Tomai, tai netinka. Geriau pasirink ką nors kitą.

— Pasvarstykime,— tarė Tomas.— O jeigu Džordžą Keltininką?

— O kokia priežastis?— nedelsdamas paklausė Bilis.

— Na... hm... Man, prisipažinsiu, labai nepatinka jo eisena. Jau seniai nepatinka. Ir triukšmauja jis... kartais.

Meras pritardamas linktelėjo.

— Tai, tur būt, tinka. Ką tu pasakysi, Bili?

— Kaip jūs manote, ar aš galėsiu išaiškinti žmogžudystę, įvykdytą dėl tokios priežasties?— piktai paklausė Bilis.— Ne, dar tiktų, jeigu jį nužudytum, būdamas pamišęs. Bet tu jį turi nužudyti pagal visas taisykles, Tomai. Ir turi pateisinti charakteristiką: šaltakraujis, negailestingas, klastingas žmogžudys. Tu negali žmogaus žudyti vien dėl to, kad tau nepatinka jo eisena. Tai kvaila.

— Tur būt, man dar kartą reikia viską gerai apsvarstyti,— tarė Tomas stodamasis.

— Tik nelabai ilgai svarstyk,— tarė meras.— Kuo greičiau apsisvarstysi, tuo geriau.

Tomas linktelėjo ir pasuko durų link.

— Taip, Tomai! — sušuko Bilis.— Nepamiršk palikti įkalčių. Tai labai svarbu.

— Gerai,— tarė Tomas ir išėjo.

Beveik visi kaimo gyventojai stovėjo gatvėje, žiūrėdami į dangų. Juodas taškas buvo virtęs milžiniška dėme. Ji jau beveik visiškai uždengė mažutę saulę.

Tomas pasuko į neturinčią gero vardo lindynę, norėdamas viską iki galo apsvarstyti. Edas Alus, matyt, buvo pakeitęs savo nuomonę apie nusikaltėlius. Jis naujai pertvarkė taverną. Atsirado didelė iškaba: NUSIKALTĖLIO UŽEIGA. Ant langų kabojo naujos, rūpestingai išpurvintos užuolaidos, kurios sunkiai praleido dienos šviesą ir iš tiesų teikė tavernai gana niūrios lindynės išvaizdą. Ant sienos kabojo paskubomis iš medžio išpiaustyti įvairiausi ginklai. Ant kitos sienos didelė kaip kraujas raudona dėmė darė labai kraupų įspūdį, nors Tomas

ir matė, kad tai iš viso tiktai dažai, kuriuos Bilis Dažytojas sutaiso iš rūtos uogų.

— Prašom, prašom, Tomai,— tarė Edas Alus ir nuvedė svečią į patį tamsųjį kampą. Tomas pastebėjo, kad tuo laiku tavernoje niekada nebūdavo tiek žmonių. Žmonėms, matyt, patiko, kad jie pateko į tikrą nusikaltėlio užeigą.

Siurbčiodamas peri-kolą, Tomas ėmė mąstyti.

Jis turi įvykdyti žmogžudystę.

Jis išsitraukė savo orderį ir dar kartą perskaitė jį nuo pradžios iki pabaigos. Biaurus dalykas, jis niekad savo valia to nesiimtų, bet įstatymas verčia atlikti savo pareigą.

Tomas išgėrė peri-kolą ir ėmė galvoti tiktai apie žmogžudystę. Jis įtikinėjo save, kad privalo ką nors nužudyti. Privalo kam nors atimti gyvybę. Privalo ką nors pasiųsti į aną pasaulį.

Bet kad ir kaip jis save tikino, niekaip negalėjo tuo patikėti. Tai buvo žodžiai, ir tiek. Norėdamas geriau susigaudyti savo mintyse, Tomas paėmė kaip pavyzdį rudaplaukį Marvą Dailidę. Šiandien Marvas, išsinuomojęs savo piūklą, stato mokyklą. Jeigu Tomas nužudys Marvą... Na, tada Marvas daugiau niekad nebestatys.

Tomas nekantriai palingavo galvą. Ne, jis šito niekaip negalėjo įsisąmoninti.

Na, gerai. Vadinas, Marvas Dailidė — visų tvirčiausias ir, daugelio nuomone, visų šauniausias Dailidė. Štai jis obliuoja lentą prisimerkęs, stipriai laikydamas oblių strazdanota ranka. O pats jau, žinoma, kenčia baisų troškulį, o jo kairįjį petį diegia, nes Jano Vaistininko tepalas jam nė trupučio nepadėjo.

Štai toks yra Marvas Dailidė.

O dabar...

Marvas Dailidė, parblokštas aukštielninkas, guli ant žemės; padėrusios jo akys pramerktos, rankos ir kojos

sustingusios, burna persikreipusi, jis nealsuoja, jo širdis neplaka. Jau niekad daugiau jis nebesuspaus savo didelėse strazdanotose rankose medžio gabalo. Niekad nepasiskųs, kad maudžia petį, kurio Janas Vaistininkas nesugebėjo...

Trumputę akimirką Tomas staiga visa širdimi pajunta, kas yra žmogžudystė. Regėjimas pranyksta, bet jo prisiminimas lieka — jis buvo toks aiškus, kad Tomas net pajunta šleikštulį.

Jis galėjo gyventi, padaręs vagystę. Bet žmogžudystė, net su pačiais geriausiais ketinimais, dėl kaimo interesų...

Ką pasakys žmonės, pamatę tai, kas jam dabar pasivaideno? Kaip tuomet jam gyventi tarp jų? Kaip susitaikyti su savim?

Ir juo labiau jis turi nužudyti. Kiekvienas kaimo gyventojas prisideda kiek gali, o šis uždavinys teko jam.

Bet ką gi jam žudyti?

Sąmyšis prasidėjo truputį vėliau, kai tarpplanetinis radijas piktai sugriaudėjo visokiais balsais.

— Tai ir yra kolonija? Kur jūsų sostinė?

— Štai ji,— atsakė meras.

— Kur jūsų aerodromas?

— Dabar ten, atrodo, ganykla,— tarė meras.— Aš galiu patikrinti pagal knygas, kur čia anksčiau buvo aerodromas. Nė vienas oro laivas nėra čia nusileidęs jau daugiau kaip...

— Tokiu atveju pagrindinis laivas pasiliks ore. Surinkite savo atstovus. Aš leidžiuosi.

Visas kaimas susirinko aplinkui atvirą lauką, kurį inspektorius parinko nusileidimui. Tomas užsikišo už juostos savo ginklą, pasislėpė už medžio ir ėmė žiūrėti.

Mažas oro laivelis atsiskyrė nuo didžiojo ir greitai nuskrido žemyn. Jis tarytum akmuo krito į lauką, ir

kaimas, užgniaužęs kvapą, laukė, kad bematant jis suduš. Bet paskutinę akimirką laivelis paleido ugnies sroves, kurios išdegino visą žolę, ir lengvai nusileido ant dirvos.

Meras, stumdydamasis alkūnėmis, spraudėsi į priekį; paskui jį skubėjo Bilis Dažytojas. Laivo durelės atsidarė, ir pasirodė ketvertas vyrų. Rankose jie laikė blizgančius metalinius daiktus, ir Tomas suprato, kai tai ginklai. Paskui juos iš laivo išlipo apkūnus raudonveidis vyras, vilkįs juodai, su keturiais blizgančiais medaliais ant krūtinės. Jį lydėjo mažas žmogelis raukšlėtu veidu, taip pat juodais apdarais. Paskui juos išlipo dar ketvertas žmonių, vilkinčių vienoda uniforma.

— Sveiki atvykę į Naująjį Dilaverą,— pasveikino meras.

— Dėkoju jums, Generole,— prabilo raudonveidis vyras, energingai pakratęs mero ranką.— Aš — inspektorius Dilumeinas. O čia — misteris Grentas, mano politinis patarėjas.

Grentas linktelėjo merui, dėdamasis nepastebįs ištiestos jo rankos. Su atlaidžiu pasibiaurėjimu jis apžvelgė susirinkusius dilaveriečius.

— Mes norėtume apžiūrėti kaimą,— tarė inspektorius, pažvairavęs į Grentą. Grentas linktelėjo. Mundieruoti sargybiniai juos apsupo pusračiu.

Tomas, sėlindamas kaip tikras piktadarys ir gerokai nutolęs, nusekė paskui juos. Kai jie priėjo kaimą, jis pasislėpė už namo ir žiūrėjo.

Meras su teisėtu išdidumu rodė kalėjimą, paštą, bažnyčią ir mažą raudoną mokyklos namelį. Inspektorius, atrodė, buvo truputį sumišęs. Misteris Grentas šlykščiai šypsojosi ir gremžė pasmakrę.

— Taip aš ir maniau,— tarė jis inspektoriui.— Tuščias laiko, degalų eikvojimas ir bereikalinga linijinio kreiserio amortizacija. Čia visiškai nėra nieko vertingo.

— Aš ne visai tuo įsitikinęs,— prieštaravo inspektorius. Jis atsisuko į merą.— Bet kam jūs visa tai pastatėte, Generole?

— Kaip? Tam, kad būtume tikri Žemės gyventojai,— atsakė meras.— Jūs matote, mes darome viską, ką pajėgiame.

Misteris Grentas kažką pašnibždėjo inspektoriui į ausį.

— Sakykite,— kreipėsi inspektorius į merą,— kiek jaunų vyrų yra jūsų kaime?

— Atleiskite?..— sumišęs paklausė meras.

— Kiek pas jus yra jaunų vyrų nuo penkiolikos iki šešiasdešimt metų amžiaus,— paaiškino misteris Grentas.

— Matote, Generole, Motinos Žemės imperija kariauja. Dengo IV ir kai kurių kitų kolonijų kolonistai sukilo prieš jos teisėtą pirmenybę. Jie sukėlė maištą prieš neginčijamą Motinos Žemės vadovavimą.

— Labai liūdna girdėti,— tarė meras užjausdamas.

— Mums reikalingi kosminiai pėstininkai,— aiškino inspektorius.— Stiprūs, sveiki, tinkami kovai vyrai. Mūsų resursai išsemti...

— Visiems kolonistams, kurie liko ištikimi Žemei, mes norime suteikti galimybę dalyvauti lemtingoje kovoje už Motinos Žemės imperiją,— švelniai pridūrė misteris Grentas.— Mes įsitikinę, kad jūs neatsisakysite.

— Žinoma, ne,— atsakė meras.— Aišku, ne. Aš esu įsitikinęs, kad visi mūsų jaunuoliai džiaugsis... Jie, tiesa, nėra labai dideli šios srities specialistai, bet labai nuovokūs vaikinai. Manau, greitai išmoks.

— Štai matote?— tarė inspektorius misteriui Grentui.— Šešiasdešimt, septyniasdešimt, o gal ir šimtas rekrutų. Pasirodo, ne visai veltui gaišome.

Bet misteris Grentas, kaip ir pirma, buvo nusistatęs skeptiškai.

Inspektorius kartu su patarėju pasuko į mero namą, norėdamas truputį pasistiprinti. Juos lydėjo keturi

kareiviai. Kiti keturi perėjo per kaimą, neniekindami nė vieno po ranka pakliuvusio daikto.

Tomas pasislėpė artimiausiame miškelyje ir nutarė viską gerai apgalvoti. Temstant Edo Alaus žmona, bailiai žvalgydamasi į šalis, išėjo į kaimo pakraštį. Tai buvo liesa, pradedanti žilti vidutinio amžiaus blondinė. Nekreipdama dėmesio į savo podagros kamuojamą kelį, jinai ėjo labai žvaliai. Rankose laikė pintinę, apdengtą raudona languota servetėle.

— Aš atnešiau tau pietus,— tarė ji, vos pamačiusi Tomą.

— Mat kaip?.. Ačiū,— atsakė Tomas, sumišęs iš nustebimo.— Galėjai ir nenešti.

— Kaip tai nenešti? Juk mūsų taverna — vieta, neturinti gero vardo, kur tau reikia slėptis nuo įstatymo? Argi ne taip? Vadinas, mes už tave atsakome ir turime tavimi rūpintis. Meras liepė tau kai ką pasakyti.

Tomas prikimšta burna pažvelgė į Edo Alaus žmoną.

— Ko dar?

— Jis sakė, kad tu paskubėtum atlikti žmogžudystę. Jis kol kas inspektorių ir tą prakeiktą neužaugą — Grentą vedžioja už nosies. Bet anksčiau ar vėliau jie paklaus jį. Jis įsitikinęs.

Tomas linktelėjo.

— Kada tu tai padarysi, Tomai?— Edo Alaus žmona pažvelgė į jį, pakeipusi galvą į šoną.

— Nėra reikalo tau pasakoti,— tarė Tomas.

— Kaip tai nėra reikalo! Aš juk tavo nusikaltimo bendrininkė! Edo žmona pasislinko arčiau.

— Taip, tas tiesa,— susimąstęs tarė Tomas.— Gerai, aš ketinu tai padaryti šiandien sutemus. Pasakyk Biliui Dažytojui, kad aš paliksiu visus pirštų atspaudus, kokie tik išeis, ir įvairius kitus įkalčius.

— Gerai, Tomai,— tarė Edo žmona.— Tepadeda tau dievas.

Tomas laukė, kol visai sutems, ir tuo tarpu žiūrėjo, kas dedasi kaime. Jis matė, kad visi kareiviai nusigėrė. Jie vaikštinėjo po kaimą išdidūs, lyg be jų pasaulyje daugiau nieko nebūtų. Vienas kareivis iššovė į orą ir išgąsdino visus mažus, pūkuotus, žole mintančius žvėrelius.

Inspektorius ir misteris Grentas vis dar viešėjo pas merą.

Atėjo naktis, Tomas įslinko į kaimą ir pasislėpė siaurame skersgatvyje tarp dviejų namų. Jis išsitraukė iš už diržo peilį ir ėmė laukti.

Kažkas ėjo keliu. Tomas bandė prisiminti metodus, kuriuos naudoja žmogžudžiai, bet nieko neprisiminė. Jis tik žinojo, kad reikia nužudyti, ir kuo greičiau. O jau kaip pavyks, taip bus gerai. Žmogus artinosi. Jo siluetas neaiškiai šmėkščiojo tamsoje.

— O, čia tu, Tomai! — tarė meras. Jis pažvelgė į peilį.— Ką tu čia veiki?

— Jūs pasakėte, kad reikia ką nors nužudyti, štai aš ir...

— Aš nesakiau, kad mane,— atsakė meras, traukdamasis atatupstas.— Manęs negalima.

— Kodėl negalima?— paklausė Tomas.

— Na, visų pirma, kažkas turi užimti inspektorių. Jis manęs laukia. Jam reikia parodyti...

— Tai padaryti gali ir Bilis Dažytojas,— tarė Tomas. Jis nutvėrė merą už marškinių apykaklės ir užsimojo peiliu, smaigaliu taikydamas į gerklę.— Aš pats, žinoma, nieko prieš jus neturiu,— pridūrė jis.

— Palauk! — sušuko meras.— Jeigu tu prieš mane nieko neturi, vadinasi, nėra priežasties!

Tomas nuleido peilį, bet vis dar tebelaikė merą už apykaklės.

— Ką gi, galiu sugalvoti kokią nors priežastį. Aš, pavyzdžiui, buvau labai nepatenkintas, kai jūs mane paskyrėte nusikaltėliu.

— Tai juk meras tave paskyrė, taip?

— Na taip, o tai kas gi...

Meras ištempė Tomą iš tamsaus užkampio į žvaigždžių šviesa užlietą gatvę.

— Žiūrėk!

Tomas išsižiojo. Meras vilkėjo ilgomis kelnėmis su aštriu kaip peilio ašmenys kantu ir mundierium, ant kurio blizgėjo medaliai. Ant pečių — dvi eilės žvaigždžių, po dešimtį kiekvienoje eilėje. Jo galvos apdaras, apsiuvinėtas auksine juostele, buvo panašus į lekiančią kometą.

— Tu matai, Tomai? Aš dabar jau nebe meras. Aš — Generolas!

— Koks skirtumas? O žmogus jūs tas pat.

— Tiktai žiūrint ne formaliai. Tu, gaila, nematei ceremonijos, kuri įvyko po pietų. Inspektorius pareiškė, jog, kadangi dabar aš esu oficialiai paskirtas Generolu, man reikia nešioti mundierių. Ceremonija vyko jaukioje ir draugiškoje aplinkoje. Visi atvykėliai iš Žemės šypsojosi ir mirkčiojo man ir vienas kitam.

Tomas vėl užsimojo peiliu taip grėsmingai, tartum ketindamas išskrosti žuvį.

— Sveikinu,— tikrai nuoširdžiai tarė jis,— bet juk jūs buvote meru, kai mane paskyrėte nusikaltėliu, vadinasi, mano priežastis turi pagrindą.

— Bet tu juk nori nužudyti ne merą! Tu nori nužudyti Generolą! O tai jau ne žmogžudystė.

— Ne žmogžudystė?— paklausė Tomas.— O kas gi tada?

— Supranti, Generolo nužudymas — tai jau maištas!

— O! — Tomas nuleido peilį. Paskui paleido marškinių apykaklę.— Atleiskite.

— Nieko, viskas gerai,— tarė meras.— Visiškai atleistina klaida. Tiesiog apie tai aš buvau skaitęs knygose, o tu — ne. Tu čia niekuo dėtas.— Jis giliai, su paleng-

vėjimu atsiduso.— Na, aš, tur būt, eisiu. Inspektorius prašė sudaryti naujokų sąrašą.

Tomas jam įkandin sušuko:

— Jūs esate tikras, kad aš būtinai turiu kažką nužudyti?

— Esu! — atsakė meras, skubiai nueidamas.— Bet tik ne mane!

Tomas vėl užsikišo peilį už juostos.

Ne mane, ne mane! Kiekvienas taip pasakys. O vis dėlto kažkas turi būti nužudytas. Kas gi? Savęs žudyti jis negalėjo. Tai jau savižudybė ir, aišku, nebus užskaitoma.

Tomą nukrėtė drebulys. Jis stengėsi pamiršti, kaip žmogžudystė akimirką buvo iškilusi prieš jį visa savo realybe. Darbas turi būti padarytas.

Dar kažkas artėjo!

Žmogus ėjo vis arčiau. Tomas palinko, jo raumenys įsitempė, jis pasiruošė šuoliui.

Pasirodė misis Malūnininkė. Ji grįžo namo iš turgaus ir nešėsi krepšį su daržovėmis.

Tomas pasakė sau, kad tai neturi reikšmės — misis Malūnininkė ar kas kitas. Tačiau jis niekaip negalėjo nuvyti prisiminimų, kaip ji kalbėdavosi su mirusia jo motina. Pasirodė, kad nėra jokios priežasties misis Malūnininkės žudyti.

Ji praėjo pro šalį, jo nepastebėjusi.

Jis laukė dar pusvalandį. Tamsiame skersgatvyje tarp namų vėl kažkas pasirodė. Tomas pažino Maksą Audėją.

Maksas visuomet patiko Tomui. Bet tai dar nereiškė, kad negali būti priežasties nužudyti Maksą. Bet jam į galvą visiškai niekas nelindo, vien tik tai, kad Maksas turi žmoną ir penketą vaikučių, kurie jį labai myli ir jo labai gailėsis. Tomas nenorėjo, kad vėliau Bilis Dažytojas jam pasakytų, kad šitai ne priežastis. Jis pasitrau-

kė giliau į šešėlį ir leido Maksui laimingai praeiti pro šalį.

Pasirodė trys broliai Dailidės. Su jais Tomą rišo itin jaudinantys prisiminimai. Jis leido jiems praeiti pro šalį. Paskui juos ėjo Rodžeris Keltininkas.

Nebuvo jokios priežasties žudyti Rodžerio, bet ir dideli draugai jie niekad nebuvo. Be to, Rodžeris neturėjo vaikų, nepasakysi, kad jo žmona būtų labai prie jo prisirišusi. Gal Biliui Dažytojui to ir pakaktų nužudymo priežasčiai išaiškinti.

Tomas suprato, kad to nepakaks... Ir kad su visais likusiais kaimo gyventojais bus tas pat. Tarp tų žmonių jis užaugo, dalijosi su jais duona ir darbu, vargais ir džiaugsmais. Kokios, teisybę sakant, gali būti priežastys, norint nužudyti ką nors iš jų?

O nužudyti jis privalo. To reikalauja orderis, kuris jam buvo išduotas. Juk negalima apvilti kaimo žmonių pasitikėjimo. Ir tuo pačiu metu jis negali žudyti nė vieno iš tų žmonių, kuriuos pažįsta nuo lopšio.

„Palūkėk! — staiga smarkiai susijaudinęs pagalvojo jis.— Juk galima nužudyti inspektorių!"

Priežastys? Tai juk bus net baisesnė piktadarybė, negu mero nužudymas... Žinoma, meras dabar ir Generolas, bet juk tai būtų tiktai maištas. Net jeigu meras po senovei būtų tik meru, inspektorius kur kas solidesnė auka. Tomas įvykdys žmogžudystę vardan garbės, vardan žygdarbio, vardan didybės! Ši žmogžudystė parodys Žemei, kiek ištikima žemiškoms tradicijoms jos kolonija. Ir Žemėje žmonės kalbės: „Naujajame Dilavere nusikalstamumas įgijo tokį mastą, kad ten pavojinga rodytis. Kažkoks nusikaltėlis ėmė ir nužudė mūsų inspektorių pačią pirmąją atvykimo dieną! Visoje Visatoje vargu ar atsiras dar bent vienas toks baisus žmogžudys!"

Tai, be abejo, bus visų įspūdingiausia žmogžudystė,

kokią tik jis gali įvykdyti, galvojo Tomas. Žmogžudystė, kurią gali įvykdyti vien tikras savo dalyko žinovas.

Pirmą kartą pajutęs pasididžiavimo antplūdį, Tomas nuskubėjo prie mero namo. Jis išgirdo iš pokalbio vidu-je padrikus žodžius.

— ... labai pasyvi tauta,— kalbėjo misteris Grentas.— Aš net pasakyčiau, nedrąsi.

— Gana nemaloni savybė,— pastebėjo inspektorius.— Ypatingai kariuomenėje.

— O ko jūs tikėjotės iš tų atsilikusių žemdirbių? Dar gerai, kad čia mes užverbavome nedaug kareivių.— Misteris Grentas labai garsiai nusižiovavo.— Sargyba, ramiai! Mes grįžtame į laivą.

Sargyba! Apie ją Tomas buvo visai pamiršęs. Jis abejodamas pažvelgė į savo peilį. Jei užpuls inspektorių, sargyba, be abejo, jį sučiups, nespėjus įvykdyti žmogžudystės. Juos tikriausiai to moko.

Va jeigu jis turėtų tokį ginklą, kaip jų...

Iš namo pasigirdo žingsniai. Tomas skubiai nuėjo gatve.

Prie turgaus jis pastebėjo girtą kareivį, kuris sėdėjo priebutyje ir sau po nosimi kažką dainavo. Prie jo kojų mėtėsi du tušti buteliai, šautuvas nerūpestingai kabojo ant peties.

Tomas prisėlino arčiau, išsitraukė savo vėzdą, užsimojo...

Jo šešėlis, matyt, atkreipė kareivio dėmesį. Jis pašoko, pasilenkė ir spėjo išsisukti nuo vėzdo smūgio. Jis smogė Tomui buože į paširdžius, prisidėjo prie peties šautuvą ir prisitaikė. Tomas užsimerkė ir pašoko, spirdamas jam abiem kojomis. Smūgis pataikė kareiviui į kelį ir partrenkė jį aukštielninką. Nespėjus jam pakilti, Tomas smogė vėzdu.

Tomas patikrino kareivio pulsą (nebuvo prasmės žudyti pirmo sutiktojo) ir rado jį visai neblogą. Jis pasi-

ėmė šautuvą, patikrino, kur ką reikia spausti, ir nuėjo ieškoti inspektoriaus.

Pavijo jį pusiaukelėje prie nusileidimo aikštelės. Inspektorius ir Grentas ėjo priekyje, paskui juos šlitiniavo kareiviai.

Tomas ėjo, slapstydamasis už krūmų. Jis patyliukais vijosi būrelį, kol pavijo Grentą su inspektorium. Jis prisitaikė, bet jo pirštas sustingo ant nuleistuko...

Jis nenorėjo nušauti ir Grento. Juk buvo numatyta, kad jis turi įvykdyti tik vieną žmogžudystę. Tomas paspartino žingsnį, pralenkė inspektorių ir, išėjęs į kelią, sustojo priešais juos. Jo šautuvas buvo nutaikytas tiesiai į inspektorių.

— Kas čia dedasi?— paklausė inspektorius.

— Stovėkite ramiai,— tarė jam Tomas.— Visi kiti meskite ginklus ir pasitraukite nuo kelio.

Kareiviai paklausė kaip lunatikai. Vienas po kito jie numetė ginklus ir pasitraukė prie pakelės krūmų. Grentas liko vietoje.

— Ką tu čia sumanei, vaikine?— paklausė jis.

— Aš — miesto nusikaltėlis,— išdidžiai atsakė Tomas.— Aš noriu nužudyti inspektorių. Prašom pasitraukti į šalį.

Grentas įsmeigė į jį akis.

— Nusikaltėlis? Tai štai apie ką vapėjo jūsų meras!

— Aš žinau, kad pas mus jau du šimtus metų nebuvo nė vienos žmogžudystės,— paaiškino Tomas,— bet dabar aš viską atitaisysiu. Šalin nuo kelio!

Grentas šoko į šoną nuo atkreipto į jį vamzdžio. Inspektorius liko vienas. Jis stovėjo šiek tiek svyruodamas.

Tomas prisitaikė, stengdamasis galvoti apie tai, kokį įspūdį padarys ši žmogžudystė, ir apie visuomeninę jos reikšmę. Bet išvydo inspektorių išsitiesusį žemėje, negyvu plačiai atvertų akių žvilgsniu, perkreipta burna, sustingusį, nebealsuojantį, nustojusia plakti širdimi.

Jis ragino savę paspausti gaiduką. Protas galėjo kiek tinkamas jį įtikinėti, kad nusikaltimas visuomeniškai būtinas,— ranka geriau žinojo.

— Aš negaliu! — sušuko Tomas.

Jis metė šautuvą ir puolė į krūmus.

Inspektorius norėjo pasiųsti žmones Tomo ieškoti ir pakarti jį vietoje. Bet misteris Grentas jam nepritarė. Naujasis Dilaveras — miškų planeta. Dešimt tūkstančių žmonių nesuras pabėgėlio tuose tamsiuose miškuose, jei jis pats nepanorės patekti į jų rankas.

Išgirdęs triukšmą, atbėgo meras ir vienas kitas kaimo gyventojas. Kareiviai inspektorių ir misterį Grentą apsupo keturkampiu. Jie stovėjo su atkištais šautuvais rankose. Jų veidai buvo paniurę ir rūstūs.

Meras viską išpasakojo. Apie gėdingą kaimo atsilikimą nusikaltimų atžvilgiu. Apie įpareigojimą, duotą Tomui Žvejui. Apie tai, kaip jis visiems jiems užtraukė gėdą, nesugebėjęs atlikti savo pareigos.

— Kodėl šį įpareigojimą davėte būtent jam?— paklausė misteris Grentas.

— Matote,— tarė meras,— aš maniau, kad jeigu jau kas nors iš mūsų gali žudyti, tai tik Tomas. Jis, suprantate, žvejas. Tai vis dėlto gana kruvinas užsiėmimas.

— Vadinasi, visi kiti jūsų gyventojai taip pat negali žudyti?

— Nė vienas iš mūsų niekad nenueis taip toli, kaip yra nuėjęs Tomas,— su liūdesiu prisipažino meras.

Inspektorius ir misteris Grentas susižvalgė, paskui pasižiūrėjo į kareivius. Kareiviai su pagarbia nuostaba žiūrėjo į kaimo gyventojus ir ėmė negarsiai šnekučiuotis.

— Ramiai! — suriaumojo inspektorius. Jis pasisuko į Grentą ir tarė tylesniu balsu:— Kol ne vėlu, reikia kuo greičiau nešdintis iš čia. Žmonės, nemoką žudyti, mūsų armijos gretose!..

— Mūsų kareivių moralinė būklė...— visas virpėdamas, sumurmėjo misteris Grentas,— pavojinga infekcija... Vienas žmogus, negalįs šauti iš šautuvo, atsakingu momentu gali pražudyti visą oro laivą... gal būt, net ištisą eskadrilę... Ne, taip rizikuoti negalima.

Jie įsakė kareiviams grįžti į laivą. Kareiviai žingsniavo tingiau, negu paprastai, ir vis atsigręždavo pasižiūrėti į kaimą. Jie ir toliau šnibždėjosi tarpusavyje, nepaisydami, kad inspektorius riaumojo ir berte bėrė įsakymus.

Mažas oro laivas pakilo į viršų, paleidęs ištisą srovių uraganą. Po kelių minučių jį prarijo didysis laivas. O tada ir didelis laivas pranyko iš akių.

Didelė raudona lyg pavandeniavusi saulė jau siekė horizontą.

— Tu dabar gali išeiti, Tomai! — sušuko meras. Tomas išlindo iš krūmų, kur jis slėpėsi, stebėdamas, kas vyko aplinkui.

— Priviriau košės aš su tuo įpareigojimu,— giliai tarė Tomas.

— Nesisielok,— paguodė jį Bilis Dažytojas.— Juk tai neįvykdomas dalykas.

— Atrodo, kad tavo teisybė,— tarė meras, kai jie keliu grįžo į kaimą.— Aš tiesiog pamaniau — visaip būna gyvenime, o jeigu tu imsi ir susidorosi. Bet tu nenusimink. Niekas mūsų kaime nepadarytų ir pusės to, ką tu esi padaręs.

— O kam dabar mums reikalingi tie namai?— paklausė Bilis Dažytojas, rodydamas į kalėjimą, į paštą, į bažnyčią ir į mokyklos namelį.

Akimirką meras giliai susimąstė.

— Aš žinau,— tarė jis.— Mes įrengsime vaikų žaidimų aikštelę. Sūpuokles, kalnelius, dėžes su smėliu ir visokius kitokius dalykus.

— Dar vieną žaidimų aikštelę?— paklausė Tomas.

— Taip. O kodėl gi ne?

Nebuvo ko atsakyti: žinoma, kodėl gi ne?

— Dabar man šito tikrai nebeprireiks,— tarė Tomas, paduodamas savo orderį merui.

— Taip, tur būt,— tarė meras. Visi užjausdami į jį žiūrėjo, kai jis plėšė orderį į smulkius skutelius.— Na ką gi, mes padarėme, ką galėjome. Tiesiog nepavyko.

— Aš juk galėjau,— sumišęs pralemeno Tomas,— aš jus visus apvyliau.

Bilis Dažytojas meiliai padėjo ranką jam ant peties.

— Tu nekaltas, Tomai. Ir nė vienas iš mūsų nekaltas. Štai kas išeina, kai du šimtus metų žmonių nepasiekia civilizacija. Kiek prireikė laiko Žemei pasidaryti civilizuotai? Tūkstančio metų. O mes norėjome tą pasiekti per dvi savaites.

— Ną ką gi, mums vėl teks grįžti į necivilizuotą būklę,— tarė meras, mėgindamas nevykusiai pajuokauti.

Tomas nusižiovavo, pasirąžė ir nuėjo namo, norėdamas gerai išsimiegoti — atsimiegoti už visas naktis. Nuo namų slenksčio jis pažvelgė į dangų.

Viršum galvos rinkosi niaurūs, grėsmingi debesys, ir aplinkui kiekvieną debesį buvo juodas ratas. Artėjo rudens liūtys. Greitai vėl bus galima pradėti žūklę.

Kodėl jam nešovė į galvą įsivaizduoti inspektorių kaip žuvį? Bet jis jautėsi per daug nuvargęs, kad dabar nuspręstų, ar galėjo tai būti tinkama priežastis žmogžudystei. Šiaip ar taip, dabar apie tai galvoti jau buvo vėlu. Žemė atsisakė nuo jų, civilizacija išskrido, ir niekas nežinojo, keliems šimtmečiams jinai atsitolino nuo jų planetos.

Tą naktį jis prastai miegojo.

ŠIS TAS VELTUI

Jam tarytum pasigirdo kažkieno balsas. O, gal būt, tiesiog pasivaideno? Stengdamasis prisiminti, kaip visa tai atsitiko, Džo Kolinzas tik žinojo, jog gulėjo lovoje, per daug pavargęs, kad galėtų nukelti nuo antklodės kojas su kiaurai permirkusiais batais, ir buvo įsispoksojęs į nusidriekusį per murzinas geltonas lubas įtrūkimų voratinklį, stebėdamas, kaip per įtrūkimus lėtai, melancholiškai, lašas po lašo sunkiasi vanduo.

Štai tada, matyt, tas ir įvyko. Kolinzui pasirodė, tarsi prie jo lovos blykčioja kažkoks metalinis daiktas. Jis kilstelėjo ir atsisėdo. Ant grindų stovėjo kažkokia mašina. Ten, kur anksčiau jokios mašinos nebuvo.

Ir kai Kolinzas iš nustebimo įsmeigė į ją akis, kažkur toli toli nepažįstamas balsas tarė: „Na, štai! Tai jau viskas!"

O gal jam tik pasigirdo. Tačiau mašina, be abejo, stovėjo priešais jį ant grindų.

Kolinzas atsiklaupė, norėdamas ją apžiūrėti. Mašina buvo panaši į kubą — maždaug trijų pėdų ilgio ir pločio — ir tyliai dūzgė. Pilkas, grublėtas jos paviršius iš visų pusių buvo visiškai vienodas, tik viename kampe jis pamatė didelį raudoną mygtuką, o centre — bronzinę lentelę. Lentelėje buvo išgraviruota: „A klasės Utiliza-

torius, serija AA-1256432". O žemiau parašas: „Šia mašina galima naudotis tik pagal A klasę".

Štai ir viskas.

Jokių ciferblatų, svertų, išjungėjų — žodžiu, jokių prietaisų, kuriuos, Kolinzo nuomone, turi turėti kiekviena mašina. Tik bronzinė lentelė, raudonas mygtukas ir dūzgesys.

— Iš kur tu atsiradai?— paklausė Kolinzas.

A klasės Utilizatorius vis dūzgė. Kolinzas, teisybę sakant, net nelaukė atsakymo. Sėdėdamas ant lovos krašto, jis susimąstęs apžiūrinėjo Utilizatorių. Dabar svarbiausias klausimas: ką su juo daryti?

Kolinzas atsargiai palietė raudoną mygtuką, puikiai žinodamas, kad neturi jokio patyrimo, kaip elgtis su mašinomis, kurios krinta iš dangaus. Kas atsitiks, jeigu paspausi šį mygtuką? Prasmegs grindys? Arba maži žali žmogiukai ims šokti į kambarį per lubas?

Bet ką jis praranda? Spustelėjo mygtuką.

Nieko neatsitiko.

— Na ką gi, padaryk ką nors,— tarė Kolinzas, jausdamasis truputį sugniuždytas. Utilizatorius ir toliau tyliai ūžė.

Gerai, mašiną, šiaip ar taip, visuomet galima užstatyti. Teisingasis Čarlis duos jam ne mažiau kaip dolerį vien tik už metalą. Kolinzas mėgino pakelti Utilizatorių. Jis nepajudėjo iš vietos. Kolinzas vėl pamėgino, įtempė visas jėgas, ir jam pavyko atkelti vieną mašinos kraštą nuo grindų per colį ar pusantro. Jis paleido mašiną ir pūkšdamas atsisėdo ant lovos.

— Tu galėtum atsiųsti man į pagalbą porą tvirtų vyrukų,— tarė Kolinzas Utilizatoriui. Dūzgesys bematant pasidarė žymiai garsesnis, ir mašina ėmė net vibruoti.

Kolinzas laukė, bet, kaip ir anksčiau, nieko nenutiko. Lyg nujausdamas jis ištiesė ranką ir bakstelėjo pirštu raudoną mygtuką.

Tą pačią akimirką prieš jį išdygo du augaloti vyrai su paprastais darbo drabužiais. Jie apžvelgė Utilizatorių vertindami. Vienas tarė:

— Ačiū tau viešpatie, tai ne pats didysis modelis. Tų didžiulių nėra kaip įsitverti.

Antrasis atsakė:

— Vis dėlto čia geriau, negu akmens skaldykloje plūktis su marmuru, kaip tu manai?

Jie sužiuro į Kolinzą, kuris taip pat žvelgė į juos. Pagaliau pirmasis tarė:

— Gerai, bičiuli, mes negalime čia tinginiauti kiaurą dieną. Kur tempti Utilizatorių?

— Kas jūs tokie?— sušvokštė pagaliau Kolinzas.

— Krovėjai. Nejau mes panašūs į seseris Vanzagi?

— Bet iš kur jūs atsiradote?— paklausė Kolinzas.

— Mes iš takelažinės firmos „Pouha minail",— tarė vienas.— Atėjome, nes reikalavai krovėjų, aišku kodėl. Na, kur tau jį pastatyti?

— Išeikite,— tarė Kolinzas.— Aš jus išsikviesiu vėliau.

Krovikai gūžtelėjo pečiais ir išnyko. Kolinzas valandėlę žiūrėjo į tą vietą, kur jie ką tik stovėjo. Paskui nukreipė žvilgsnį į A klasės Utilizatorių, kuris dabar vėl taikiai dūzgė.

Utilizatorius? Jis mašinai galėtų sugalvoti ir geresnį pavadinimą.

Pavyzdžiui, Norų vykdytoja.

Nepasakysi, kad Kolinzas būtų buvęs priblokštas. Kai atsitinka kas nors antgamtiška, tik bukagalviai, riboto proto žmonės negali to suprasti. Kolinzas, be abejo, buvo ne iš tokių. Stebuklo jis seniai laukė.

Beveik visą gyvenimą jis svajojo, tikėjosi, maldavo likimą, kad jam atsitiktų kas nors nepaprasto. Būdamas mokiniu, jis svajojo, kad nubustų vieną gražų rytą ir pamatytų, jog nebėra nuobodžios būtinybės mokytis pamokas, kadangi viskas išmokta savaime. Armijoje jis

svajojo, kad pasirodys kokios fėjos, džinai, pakeis jo tarnybą, ir, užuot marširavęs rikiuotėje, jis budės kareivinėse.

Po kariuomenės Kolinzas ilgai vengė darbo, nes nesijautė esąs psichologiškai jam pasirengęs. Jis plaukė pasroviui ir vėl svajojo, jog koks nors pasakiškai turtingas žmogus ims ir užsigeis pakeisti savo Paskutinę Valią ir viską paliks jam. Teisybę sakant, jis, žinoma, nesitikėjo, kad bent vienas toks stebuklas iš tikrųjų gali įvykti. Bet, kai stebuklas vis dėlto įvyko, jis nebenustebo.

— Aš norėčiau turėti tūkstantį dolerių smulkiais banknotais, kurių numeriai nebūtų užregistruoti,— bailiai tarė Kolinzas. Dūzgesiui sustiprėjus, jis paspaudė mygtuką. Priešais jį išaugo didelė krūva nešvarių penkių ir dešimties dolerių banknotų. Tai nebuvo naujutėliai, braškantys banknotai, bet tai, be abejonės, buvo pinigai.

Kolinzas išmetė į viršų pilnas rieškučias popierėlių ir žvelgė, kaip jie, gražiai sukdamiesi, lėtai leidžiasi ant grindų. Paskui vėl atsigulė į lovą ir ėmė kurti planus.

Pirmiausia reikia išvežti mašiną iš Niujorko — kur nors į valstijos šiaurę, į atkampią vietelę, kur smalsūs kaimynai nekaišiotų pas jį nosių. Susidarius tokiai padėčiai, ne juokais gali iškilti pajamų mokesčio problema. O vėliau, kai viskas nurims, bus galima persikelti į centrines valstijas arba...

Kambaryje pasigirdo kažkoks įtartinas triukšmas.

Kolinzas pašoko. Sienoje atsirado anga, ir kažkas su triukšmu laužėsi per šią skylę.

— Ei! Aš iš tavęs nieko neprašiau! — suriko Kolinzas mašinai.

Anga sienoje vis didėjo. Pasirodė dramblotas raudonveidis vyras, kuris piktai stengėsi prasisprausti į kambarį ir jau iki pusės buvo įlindęs.

Staiga Kolinzas suprato, kad visos mašinos, kaip visuomet, kažkam priklauso. Kiekvienam Norų vykdyto-

jos savininkui nepatiktų, jei mašina dingtų. Ir jis darytų viską, kad tik ją susigrąžintų. Jis gali griebtis...

— Apgink mane! — riktelėjo Kolinzas Utilizatoriui ir įbedė pirštą į raudoną mygtuką.

Atsirado mažas plikagalvis žmogus su ryškia pižama, kuris žiovavo, matyt, buvo užsimiegojęs.

— Laikinoji „Saniso Lijko" sienų apsaugos tarnyba,— tarė jis, trindamasis akis.— Aš — Lijkas. Kuo galiu jums būti naudingas?

— Pašalinkite jį iš čia! — suspigo Kolinzas. Raudonveidis, pašėlusiai mosikuodamas rankomis, jau buvo beveik visas įlindęs.

Lijkas išsitraukė iš pižamos kišenės gabalėlį blizgančio metalo. Raudonveidis ėmė šaukti:

— Palauk! Tu nesupranti! Tas vaikinas...

Lijkas nukreipė į jį savo metalą. Raudonveidis suspigo ir išnyko. Beveik tuo pat metu ir skylės sienoje kaip nebūta.

— Jūs nužudėte jį?— paklausė Kolinzas.

— Aišku, ne,— atsakė Lijkas, dėdamasis į kišenę gabalėlį metalo.— Aš tik grąžinau jį atgal. Pro čia jis daugiau nebelįs.

— Jūs norite pasakyti, kad jis ieškos kitų kelių?— paklausė Kolinzas.

— Be abejo,— tarė Lijkas.— Jis gali išmėginti mikrotransformaciją arba net įdvasinimą.— Jis, įsmeigęs akis, atidžiai pažvelgė į Kolinzą.— O tai jūsų Utilizatorius?

— Na, žinoma,— tarė Kolinzas, apsipylęs prakaitu.

— O jūs pagal A klasę?

— Kaipgi kitaip?— tarė Kolinzas. Kitaip kam man ta mašina?

— Neįsižeiskite,— tarė apsnūdęs Lijkas.— Aš draugiškai.— Jis lėtai palingavo galvą.— Visur jūsų A klasės brolių pilna! Kodėl jūs čia grįžote,— tikriausiai rašote kokį istorinį romaną?

Kolinzas, užuot atsakęs, tik paslaptingai nusišypsojo.

— Na, aš turiu skubėti toliau,— tarė Lijkas, plačiai nusižiovaudamas.— Dieną ir naktį ant kojų. Akmens skaldykloje buvo daug geriau.

Ir jis išnyko nebaigęs žiovauti.

Lietus vis tebelijo, ir nuo lubų varvėjo. Iš ventiliacinės šachtos girdėjosi kažkieno ramus knarkimas. Kolinzas vėl liko vienas su savąja mašina.

Ir su tūkstančiu dolerių smulkiais banknotais, išsisklaidžiusiais ant grindų. Jis švelniai patapšnojo Utilizatorių. Tie iš A klasės neblogai jį padirbo. Ko nors įsigeidei? Užtenka pasakyti garsiai ir paspausti mygtuką. Suprantama, kad tikrasis šeimininkas ilgisi mašinos.

Lijkas pasakė, kad, gal būt, savininkas mėgins ją užvaldyti kitu keliu. O kokiu?

Ar ne vis tiek? Tylutėliai švilpaudamas, Kolinzas ėmė rinkti pinigus. Kol jo rankose ši mašina, jis nesileis skriaudžiamas.

Per kelias sekančias dienas Kolinzo gyvenime įvyko staigi permaina. Pasitelkęs „Pouha minail" firmos krovėjus jis perkėlė Utilizatorių į šiaurę. Ten nusipirko kalną negyvenamoje Andirondako kalnų dalyje ir, gavęs pirkimo raštą, įsilindo į savo valdas per kelias mylias nuo plento. Du krovėjai, sušilę, suplukę, tempė Utilizatorių ir monotoniškai keikėsi, kai reikėjo prasiskverbti pro brūzgynus.

— Pastatykite jį čia ir nešdinkitės,— tarė Kolinzas. Pasfarosiomis dienomis jo pasitikėjimas savimi be galo išaugo.

Krovėjai sunkiai atsiduso ir išnyko. Kolinzas apsižvalgė į šalis. Aplinkui, kiek tik akys matė, driekėsi tankūs pušynai ir beržynai. Oras buvo drėgnas ir kvapnus. Medžių viršūnėse linksmai čiulbėjo paukščiai. Retkarčiais tarp šakų šmėkštelėdavo voveraitė.

Gamta! Kolinzas visada mylėjo gamtą. Štai puiki vieta erdviam, įspūdingam namui su plaukiojimo baseinu, teniso kortu ir, galimas daiktas, net su mažu aerodromu.

— Aš noriu namo,— tvirtai pareiškė Kolinzas ir paspaudė raudoną mygtuką.

Atsirado žmogus, apsivilkęs tvarkingu pilku darbiniu kostiumu, su pensne.

— Žinoma, sere,— tarė jis, primerktomis akimis šnairuodamas į medžius,— bet jums vis dėlto reikia smulkiau viską išdėstyti. Ar jūs nenorėtumėte klasikinio stiliaus pastato, sakysim, bungalo, rančos, sodybos, užmiestinės vilos, pilies, rūmų? Arba primityvaus stiliaus, ką nors panašaus į palapinę arba į adatą. Pagal A klasę jūs galite pasistatyti ir kokį ultrašiuolaikinį pastatą, pavyzdžiui, su puse fasado, arba Aptakių Formų stiliaus namus, arba Miniatiūrinės Olos stiliaus rūmus.

— Kaip jūs pasakėte?— paklausė Kolinzas.— Aš nežinau. O ką jūs patartumėte?

— Nedidelę užmiesčio vilą,— negalvodamas atsakė agentas.— Jie paprastai visada nuo to ir pradeda.

— Nejau?

— Taigi. Ir paskui persikelia į šiltesnį klimatą ir statosi sau rūmus.

Kolinzas norėjo dar kažko paklausti, bet neklausė. Viskas ėjo kaip sviestu patepta. Tie žmonės manė, kad jis — A klasė ir tikrasis Utilizatoriaus savininkas. Nebuvo jokio reikalo jų apvilti.

— Pasirūpinkite, kad viskas būtų atlikta,— tarė jis.

— Žinoma, sere,— atsakė šis.— Tai mano pareiga.

Likusią dienos dalį Kolinzas praleido, vartydamasis ant kanapos ir gurkšnodamas gaivinantį gėrimą, tuo tarpu „Maksimo olfo" statybinė kontora parūpino būtinų statybinių medžiagų ir surentė namą.

Išėjo ilgas, žemas pastatas su dvidešimčia kambarių.

Pasikeitusiomis aplinkybėmis Kolinzui jis pasirodė nepaprastai kuklus.

Namas buvo pastatytas iš geriausių medžiagų pagal garsiojo Migo iš Degmos projektą; interjero įrengimo darbus atliko Toujidžis; prie namo buvo Mulo plaukiojimo baseinas ir angliškas parkas, užsodintas pagal Vierijeno eskizą.

Vakarop viskas buvo baigta, ir nedidelė statybininkų brigada susikrovė savo instumentus ir išgaravo.

Kolinzas įsakė savo virėjui išvirti lengvą vakarienę. Paskui jis sėdėjo erdvioje, vėsioje svetainėje, apgalvodamas ką tik praėjusius įvykius. Priešais jį ant grindų, melodingai dūgzdamas, stovėjo Utilizatorius.

Kolinzas užsirūkė brangų cigarą ir įkvėpė jo aromatą. Pirmiausia jis griežtai atmetė įvairius antgamtiškus šių įvykių paaiškinimus. Įvairiausios dvasios ir demonai čia buvo niekuo dėti. Jo namą pastatė paprasčiausios žmogiškos būtybės, kurios juokavo, dievažijosi, keikėsi, kaip ir visi žmonės. Utilizatorius tiesiog buvo gudrus mokslinis išradimas, mechanizmas, kurio jis nežinojo ir su kuriuo susipažinti nenorėjo.

Ar Utilizatorius galėjo pas jį patekti iš kitos planetos? Neatrodo. Vargu ar ten dėl jo kas imtų mokytis anglų kalbos.

Utilizatorius, matyt, pateko pas jį iš Ateities. Bet kaip?

Kolinzas atsirėmė į krėslo atlošą ir užsitraukė cigarą. Ar maža kas nutinka, tarė jis sau. Nejaugi Utilizatorius negalėjo tiesiog prasmegti į Praeitį? Juk jis gali kurti įvairiausius daiktus iš nieko, o juk tai kur kas sunkiau.

Kaipgi, tikriausiai nuostabi ši Ateitis, mąstė Kolinzas. Mašinos — norų vykdytojos! Kokie civilizacijos laimėjimai! Viskas, ko iš jūsų tereikia,— tik ko nors užsigeisti. Paprastai! Štai, prašom! Ateity jie, tur būt, panaikins ir

raudoną mygtuką. Tada viskas bus vykdoma, visiškai neeikvojant raumenų energijos.

Žinoma, jis turi būti nepaprastai atsargus. Juk dar tebėra tikrasis mašinos savininkas ir kiti A klasės atstovai. Jie mėgins atsiimti mašiną. Gal būt, tai šeimos relikvija...

Akies krašteliu jis pastebėjo kažkokį judėjimą. Utilizatorius virpėjo tarytum sausas lapas vėjuje.

Paniuręs ir susiraukęs, Kolinzas priėjo prie jo. Vibruojantį Utilizatorių gaubė skysti garai. Atrodė, kad jis perkaito.

Nejau bus per daug jį apkrovęs? Gal būt, užpylus šalto vandens rėčką...

Čia jis pastebėjo, kad Utilizatorius gerokai sumažėjo. Dabar kiekvienas iš jo trijų išmatavimų buvo ne didesnis kaip trijų pėdų, ir jis tiesiog akyse traukte traukėsi.

Savininkas! Arba gal tie iš A klasės! Tur būt, tai ir yra mikrotransformacija, apie kurią kalbėjo Lijkas. Jei tuojau pat nebus imtasi priemonių, šmėkštelėjo Kolinzui, jo Norų Vykdytojas visiškai sumažės ir pasidarys nematomas.

— „Lijko" apsaugos tarnyba! — šūktelėjo Kolinzas. Jis paspaudė mygtuką ir skubiai atitraukė ranką. Mašina buvo smarkiai įkaitusi.

Kampe pasirodė Lijkas golfo kelnėmis, sportiška palaidine ir su golfo lazda rankoje.

— Nejau kiekvieną kartą būtina mane trukdyti, kai tik aš...

— Ką nors daryk! — šūktelėjo Kolinzas, rodydamas į Utilizatorių, kuris jau buvo ne didesnis už vieną kubinę pėdą ir visas įkaitęs, net raudonas.

— Aš nieko negaliu padaryti,— tarė Lijkas.— Mano patentas tik laikinų sienų statymui. Kreipkitės į Mikrokontrolę.— Jis pamosavo jam lazda ir dingo.

— Mikrokontrolė! — paleido gerklę Kolinzas ir buvo besiekiąs mygtuko. Bet tuojau pat atitraukė ranką. Utilizatoriaus kubelis dabar neviršijo keturių colių. Jis buvo tamsiai raudonas ir visas spindėjo. Mygtukas, sumažėjęs iki smeigtuko galvutės dydžio, buvo beveik nepastebimas.

Kolinzas apsigręžė, čiupo pagalvį, užgriuvo mašiną ir paspaudė mygtuką.

Atsirado mergina su raginiais akiniais, bloknotu ir pieštuku, nukreiptu į bloknotą.

— Ką jūs norite pakviesti?— ramiai paklausė ji.

— Greičiau padėkite man! — suklykė Kolinzas, su siaubu žiūrėdamas, kaip jo neapsakomos vertės Utilizatorius vis mąžta ir mąžta.

— Misterio Vergono nėra, jis pietauja,— tarė mergina susimąsčiusi, kramtydama pieštuko galą.— Jis pasiskelbė esąs už pasiekiamumo ribų. Aš negaliu jo pakviesti.

— Ką jūs galite pakviesti?

Ji pažvelgė į bloknotą.

— Misteris Visas šiuo metu Tariamojoje Praeityje, o misteris Ilgis stato gynybinius įtvirtinimus Paleolitinėje Europoje. Jei jūs baisiai skubate, gal būt, jums geriau kreiptis į Tranzito Kontrolę. Tai nedidelė firma, bet jie...

— Tranzito Kontrolė! Gerai, išnyk! — Kolinzas sukaupė visą dėmesį į Utilizatorių ir prispaudė jį rūkstančiu pagalviu. Niekas nepasirodė. Utilizatorius dabar buvo vargu ar didesnis už kubinį colį ir Kolinzas suprato, kad per pagalvį neįmanoma pasiekti mygtuko, kuris pasidarė beveik neregimas.

Jam buvo dingtelėjusi mintis numoti ranka į Utilizatorių. Gal būt, jau laikas. Galima parduoti namą, baldus, susidarys gana apvali suma...

Ne! Jis dar nespėjo paprašyti sau nieko tikrai reikšmingo! Ir nuo šios galimybės neatsisakys be kovos!

Stengdamasis neužmerkti akių, jis nelinkstančiu smiliumi baktelėjo į įkaitusį, net baltą mygtuką.

Atsirado liesas senis aplamdytais drabužiais. Rankoje jis laikė lyg ir spalvingai išmargintą velykinį kiaušinį. Šį jis metė ant grindų. Kiaušinis sudužo, iš jo šniokšdami išsiveržė oranžiniai dūmai, ir mikroskopinis Utilizatorius akimirksniu sugėrė šiuos dūmus, tada sunkūs, tiršti dūmų kamuoliai pakilo aukštyn, vos neužtroškinę Kolinzo, o Utilizatorius ėmė atgauti ankstesnę savo formą. Greit jis pasiekė normalų dydį ir buvo, atrodo, visiškai sveikas. Senis trūkčiodamas linktelėjo.

— Mes dirbame senoviškai, bet užtat sąžiningai,— tarė jis, vėl linktelėjo ir išnyko.

Ir vėl Kolinzui pasirodė, kad kažkur iš tolumos jo ausį pasiekė kažkieno piktas balsas.

Sukrėstas, bejėgis jis susmuko ant grindų priešais mašiną. Nusvilęs pirštas degė ir tvinkčiojo.

— Išgydyk mane,— sumurmėjo jis perdžiūvusiomis lūpomis ir sveikąja ranka paspaudė mygtuką.

Utilizatorius sudūzgė garsiau, o paskui visai nutilo. Skausmo piršte nebebuvo, Kolinzas žvilgtelėjo į jį ir pamatė, kad nudegimo nebeliko nė žymės — nebuvo net mažiausio rando.

Kolinzas įsipylė gerokai konjako ir, negaišuodamas nė akimirkos, atsigulė į lovą. Tą naktį sapnavo, kad jį vejasi gigantiška A raidė, bet pabudęs savo sapną pamiršo.

Prabėgo savaitė, ir Kolinzas įsitikino, kad pasielgė labai neapgalvotai, pasistatydinęs namą miške. Norint apsisaugoti nuo žioplių, jam teko pareikalauti viso būrio

kareivių apsaugai, o medžiotojai žūt būt stengėsi įsikurti jo angliškame parke.

Be to, Valstybinių mokesčių departamentas ėmė gyvai domėtis jo pajamomis.

O svarbiausia, Kolinzas suprato, kad jis galų gale ne taip jau dievina gamtą. Paukščiukai ir voveraitės — visa tai, žinoma, labai miela, bet su jais juk ypatingai neišsikalbėsi. O medžiai, nors ir labai gražūs, niekad nebus išgertuvių bendrininkai.

Kolinzas nusprendė, kad jis — miesto žmogus.

Todėl, pasitelkęs „Pouha Minailo" krovėjus, „Maksimo olfo" statybinę kontorą, „Jagtono" žaibiškų kelionių biurą ir pridėjęs geroką pinigų sumą, įteiktą kam reikia, Kolinzas persikėlė į mažą respubliką centrinėje Amerikos žemyno dalyje. Ir kadangi čia buvo šiltesnis klimatas, o pajamų mokesčio iš viso nebuvo, jis sau pasistatė didelius, neapsakomai ištaigingus rūmus, aprūpintus visais būtinais dalykais: kondiciniu oru, arklide, šunide, povais, tarnais, mechanikais, sargais, muzikantais, baleto trupėmis — žodžiu, viskuo, kas yra kiekvienuose rūmuose. Kolinzui prireikė dviejų savaičių susipažinti su savo naujuoju būstu.

Iš pradžių viskas ėjosi gerai.

Vieną rytą Kolinzas priėjo prie Utilizatoriaus, ketindamas paprašyti sportinio automobilio arba nedidelės bandos veislinių gyvulių. Jis pasilenkė prie pilkos mašinos, ištiesė ranką prie raudono mygtuko...

Ir Utilizatorius atšoko nuo jo į šalį.

Pirmą akimirką Kolinzui pasirodė, kad prasideda haliucinacijos, ir net šmėkštelėjo mintis liautis gėrus šampaną prieš pusryčius. Jis žengė į priekį ir siekė raudono mygtuko.

Utilizatorius vikriai išslydo iš po jo rankos ir lėkte išlėkė iš kambario.

Kolinzas, kiek įkabindamas, pasileido paskui jį, keikdamas savininką ir visą A klasę. Matyt, tai buvo tas pats įdvasinimas, apie kurį kalbėjo Lijkas: savininkas kažkokiu būdu pasiekė, kad mašina ėmė judėti. Bet neverta dėl to laužyti galvos. Reikia tik pasivyti mašiną, paspausti mygtuką ir iššaukti vaikinus iš Įdvasinimo kontrolės.

Utilizatorius dūmė per salę, Kolinzas bėgo iš paskos. Jaunesnysis rūmininkas, blizginęs masyvią durų rankeną iš lieto aukso, sustingo vietoje išsižiojęs.

— Laikykite ją! — riktelėjo Kolinzas.

Jaunesnysis ekonomas keverziškai žengė pirmyn ir užtvėrė Utilizatoriui kelią. Mašina, grakščiai pasukusi į šalį, išsilenkė ekonomo ir tarsi strėlė nurūko prie durų.

Kolinzas spėjo prišokti prie išjungtuvo, ir durys traškėdamos užsitrenkė.

Utilizatorius įsibėgėjo ir pralėkė pro uždarytas duris. Atsidūręs lauke, jis paslydo ant guminės žarnos, bet greitai atgavo pusiausvyrą ir pasileido už tvoros į laukus.

Kolinzas dūmė paskui jį. Kad tik jį pavyčiau...

Staiga Utilizatorius pašoko aukštyn. Kelias sekundes jis kabojo ore, o paskui nukrito žemėn. Kolinzas puolė prie mygtuko. Utilizatorius išsisuko, įsibėgėjo ir vėl pašoko. Jis kabojo maždaug dvidešimties pėdų aukštyje viršum Kolinzo galvos. Tada dar daugiau pakilo tiesiai į viršų, sustojo, ėmė pašėlusiai suktis vilkeliu ir nukrito.

Kolinzas išsigando: staiga Utilizatorius pašoks trečią kartą, visiškai pakils aukštyn ir nebegrįš atgal. Kai Utilizatorius nusileido, Kolinzas buvo pasiruošęs. Jis padarė apgaulingą judesį ir įsigudrinęs paspaudė mygtuką. Utilizatorius nespėjo išsisukti.

— Įdvasinimo kontrolė! — triumfuodamas sušuko Kolinzas.

Pasigirdo nedidelis sprogimas, ir Utilizatorius paklusniai apmirė. Įdvasinimo neliko nė pėdsakų.

Kolinzas nusišluostė suprakaitavusią kaktą ir atsisėdo ant mašinos. Priešai vis arčiau ir arčiau. Kol dar galima, reikia panorėti kokio didelio dalyko.

Greitai po kits kito jis paprašė sau penkių milijonų dolerių, trijų veikiančių naftos šaltinių, kino studijos, geros sveikatos, dvidešimt penkių šokėjų, nemirtingumo, sportinio automobilio ir veislinių gyvulių bandos.

Jam pasirodė, kad kažkas sukikeno. Kolinzas apsižvalgė. Aplinkui nebuvo nė gyvos dvasios.

Kai jis vėl atsigręžė, Utilizatorius išnyko.

Kolinzas žvelgė, išplėtęs akis. Ir kitą akimirką jis taip pat išnyko.

Kolinzas atsimerkė ir pamatė stovįs prieš stalą. Už stalo sėdėjo nerangus raudonveidis vyras, kuris anksčiau mėgino įsigauti į jo kambarį per sieną. Jis neatrodė piktas. Jo išvaizda greičiau buvo taiki ir net melancholiška.

Kokią minutę Kolinzas stovėjo tylėdamas; jam buvo gaila, kad viskas baigėsi. Savininkas ir A klasė galų gale jį sučiupo. Bet vis dėlto tai buvo puiku!

— Na,— pagaliau tarė Kolinzas,— jūs atgavote savo mašiną, ko gi jums iš manęs dar reikia?

— Savo mašiną?— pakartojo raudonveidis, nepatikliai žvelgdamas į Kolinzą.— Tai ne mano mašina, sere. Anaiptol ne mano.

Kolinzas, iš nustebimo apstulbęs, įsmeigė į jį akis.

— Nemėginkite manęs apgauti, misteri. Jūs — A klasė — norite išlaikyti monopoliją, ar ne taip?

Raudonveidis padėjo į šalį dokumentą, kurį jis žiūrinėjo.

— Misteri Kolinzai,— tarė jis tvirtai,— aš vadinuosi Flainu. Esu Piliečių apsaugos sąjungos agentas. Tai grynai labdaringa organizacija, neturinti įvairių komercinių

užduočių, ir vienintelis tikslas, kurį ji sau stato,— saugoti žmones, panašius į jus, nuo galimų suklydimų gyvenimo kelyje.

— Jūs norite pasakyti, kad nepriklausote A klasei?

— Jūs labai klystate, sere,— ramiai ir oriai atsakė Flainas.— A klasė — tai ne visuomeninė-socialinė kategorija, kaip jūs, matyt, galvojate. Tai apskritai tik kredito forma.

— Kieno forma?— apstulbęs paklausė Kolinzas.

— Kredito forma.— Flainas pažvelgė į laikrodį.— Mes turime nedaug laiko, ir aš pasistengsiu kalbėti trumpai. Mes gyvename decentralizacijos epochoje, misteri Kolinzai. Mūsų pramonė, prekyba ir administracinės įstaigos gerokai išsklaidytos laike ir erdvėje. Akcinė bendrovė „Utilizatorius" yra labai svarbi jungiamoji grandis. Jos uždavinys — perkelti civilizacijos gėrybes iš vienos vietos į kitą ir teikti kitas paslaugas. Jūs suprantate?

Kolinzas linktelėjo.

— Kreditas, suprantama, suteikiamas automatiškai. Bet anksčiau ar vėliau viskas turi būti apmokėta.

Tai jau skambėjo ne visai maloniai. Apmokėta? Matyt, tai vis dėlto ne tokia aukštai civilizuota visuomenė, kaip jam iš pradžių atrodė. Juk niekas nė žodžiu neužsiminė apie mokėjimą. Kodėl gi jie prašneko apie tai dabar?

— Kodėl niekas manęs nesulaikė?— sumišęs paklausė jis.— Juk jie turėjo žinoti, kad aš negaliu imti kredito.

Flainas palingavo galvą.

— Kredito ėmimas — laisvanoriškas dalykas, įstatymas jo nenustato. Civilizuotame pasaulyje kiekvienai asmenybei suteikta teisė pačiai apsispręsti. Man labai gaila, sere.— Jis pažvelgė į laikrodį ir padavė Kolinzui dokumentą, kurį pats buvo peržiūrėjęs.— Prašom pažvelgti į šią sąskaitą ir pasakyti, ar viskas čia gerai.

Kolinzas paėmė dokumentą ir perskaitė:

Vieni rūmai su apstatymu	450.000.000	kr.
„Pouha Minailo" krovinių firmos, o taip pat „Maksimo olfo" firmos paslaugos	111.000	„
Šimtas dvidešimt dvi šokėjos	122.000.000	„
Gera sveikata	888.234.031	„

Kolinzas greit permetė akimis visą sąskaitą. Bendra suma truputį viršijo aštuoniolika bilijonų kreditų.

— Atleiskite! — sušuko Kolinzas.— Jūs iš manęs negalite tiek reikalauti. Utilizatorius į mano kambarį nukrito nežinia iš kur, tiesiog per klaidą!

— Aš kaip tik ketinau atkreipti jų dėmesį į šią aplinkybę,— tarė Flainas.— Kas žino? Gal jie bus protingi. Šiaip ar taip, pamėginsime, blogiau nebus.

Viskas ėmė banguoti Kolinzo akyse. Flaino veidą jis matė lyg pro rūką.

— Laikas pasibaigė,— tarė Flainas.— Linkiu sėkmės.

Kolinzas užsimerkė.

Kai jis vėl atsimerkė, prieš akis driekėsi nuobodi lyguma, apjuosta uolota kalnų grandine. Ledinio vėjo gūsiai čaižė jo veidą, dangus buvo pilkas kaip plienas.

Kažkoks apdriskęs žmogus stovėjo greta jo.

— Še,— tarė jis ir padavė Kolinzui kirtiklį.

— Kas tai?

— Kirtiklis,— kantriai paaiškino žmogus.— O štai ten — akmens skaldykla, kur mes su tavim ir su kitais kirsime marmurą.

— Marmurą?

— Na taip. Visuomet atsiranda koks nors idiotas, kuriam reikalingi marmuriniai rūmai,— šaipydamasis atsakė žmogus.— Gali mane vadinti Jangu. Mums kurį laiką teks dirbti kartu.

Kolinzas sustingusiu žvilgsniu pasižiūrėjo į jį.

— O ar ilgai?

— Paskaičiuok pats,— tarė Jangas.— Tarifai čia — penki-dešimt kreditų per mėnesį, ir tau jie bus priskaičiuojami, kol tu padengsi savo skolą.

Kirtiklis iškrito iš Kolinzo rankų.

Jie negali to padaryti! Akcinė bendrovė „Utilizatorius" turi suprasti savo klaidą! Tai juk jų kaltė, kad mašina prasmego į Praeitį. Juk jie negali to nežinoti!

— Visa tai klaida, ir daugiau nieko! — tarė Kolinzas.

— Jokia klaida,— tarė Jangas.— Jiems labai trūksta darbo jėgos. Renka kur pakliuvo. Na, eime. Pirmą tūkstantį metų sunku, o vėliau įprasi.

Kolinzas žengė paskui Jangą, paskui sustojo.

— Pirmą tūkstantį metų? Aš tiek neišgyvensiu!

— Išgyvensi! — užtikrino jį Jangas.— Tu juk gavai nemirtingumą — nejau pamiršai?

Taip, jis gavo nemirtingumą. Paprašė sau jo tą pačią akimirką, kai jie atėmė iš jo mašiną. O gal jie pasiėmė ją vėliau?

Staiga Kolinzas kažką prisiminė. Keista, toje sąskaitoje, kurią jam pateikė Flainas, nemirtingumo, atrodo, lyg ir nebuvo.

— O kiek jie priskaičiavo už nemirtingumą?— paklausė jis.

Jangas pažvelgė į jį ir nusijuokė.

— Neapsimetinėk neišmanėliu, bičiuli. Jau laikas būtų tau šį tą suprasti.— Jis stumtelėjo Kolinzą akmens skaldyklos link.— Aiškus dalykas, tuo jie apdovanoja veltui.

APIE AUTORIŲ

Amerikiečių rašytojas Robertas Šeklis gimė 1928 metais Niujorke, o savo vaikystę praleido provincijos miestelyje Niu Džersio valstijoje. Baigęs pradinę mokyklą, nukeliavo į Kaliforniją ir tenai dirbo visokius darbus: vežiojo pieną, buvo sodininku-dekoratoriumi, sandėlininku, bufetininku naktiniame bare ir šiaip pasiuntiniu. Paskui grįžo namo ir buvo pašauktas į kariuomenę, tenai netrukus tapo laikraščio jaunesniuoju redaktoriumi, paskui raštininku-kasininku ir baigė tarnybą, būdamas karinio ansamblio gitaristu.

Grįžęs iš kariuomenės, Šeklis įstojo į universitetą, įsigijo inžinieriaus metalurgo specialybę ir kelis mėnesius dirbo gamykloje. Universitete jis daug rašė, lankė viešas paskaitas literatūros klausimais. Kai jam pavyko išspausdinti pirmus du apsakymus, visiškai atsidavė šiam darbui. Jis yra išleidęs šešis apsakymų rinkinius, keturis fantastinius ir penkis nuotykių romanus.

Šeklis priklauso ne tik prie garsių, bet ir prie produktyvių šiuolaikinių Amerikos rašytojų. Tarybų Lietuvos skaitytojai jau turėjo progos šiek tiek susipažinti su jo kūryba. Du Šeklio apsakymai buvo patalpinti knygoje „Užsienio rašytojų fantastiniai apsakymai" 1967 m. Šiame rinkinyje skaitytojas ras populiariausius fantastinius jo apsakymus, daugiausia kosminėmis temomis.

TURINYS

Kelionė į žemę. *Vertė D. Meciūnaitė* 5
Likvidacijos tarnyba. *Vertė D. Meciūnaitė* 21
Akademija. *Vertė D. Meciūnaitė* 28
Lorėjaus šiukšlininkas. *Vertė D. Meciūnaitė* 57
Dėl ko verta gyventi. *Vertė D. Meciūnaitė* 74
Bandomasis pavyzdys. *Vertė D. Meciūnaitė* 87
Zuikis. *Vertė D. Meciūnaitė* 111
Minimalus žmogus. *Vertė D. Meciūnaitė* 123
Forma. *Vertė V. Miliūnaitė* 163
Specialistas. *Vertė V. Miliūnaitė* 181
Demonai. *Vertė V. Miliūnaitė* 202
Pieno furgono reisas. *Vertė V. Miliūnaitė* 216
Ritualas. *Vertė V. Miliūnaitė* 234
„Ieškotojų ypatingasis". *Vertė V. Miliūnaitė* 246
Trys Beno Baksterio mirtys. *Vertė A. Krištopas* 275
Globa. *Vertė A. Krištopas* 318
Žmogaus našta. *Vertė A. Krištopas* 332
Orderis žmogžudystei. *Vertė A. Krištopas* 351
Šis tas veltui. *Vertė A. Krištopas* 388
Apie autorių 405

Роберт Шекли

ТРИ СМЕРТИ БЕНА БАКСТЕРА

На литовском языке

Redaktorė *S. Bulkienė*

Viršelis dail. *A. Kazakausko* ir *V. Ambrazevičiaus*

Techn. redaktorius *G. Vinciūnas*

Korektorė *S. Zastarskytė*

Pasirašyta spaudai 1968.VIII.14. Leidinio Nr. 5646. Tiražas 28 000 egz. Popierius 84×108$^{1}/_{32}$ — 6,375 pop. l.=21,42 sp. l.; 20,79 leid. l. Spaudė Valst. „Vaizdo" spaustuvė Vilniuje, Strazdelio 1. Užsak. Nr. 2306.

Kaina 1 rb 19 kp

7—6—3

230—68 V

U (Amer)
Še 29